fondată în 1895 bpt serie nouă

cele mai leftine nopți

nuvele arabe

cele mai ieftine nopți

nuvele arabe

PREFAȚĂ ȘI PREZENTĂRI DE NICOLAE DOBRIȘAN
ANTOLOGIE ȘI TRADUCERI DE NADIA ANGHELESCU, MIRCEA ANGHELESCU, ILIE BĂDICUȚ, ELENA CONSTANTIN, MIOARA DOBRIȘAN ȘI NICOLAE DOBRIȘAN

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1971

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ilustrația copertei: *Ion Dogar-Marinescu*

PREFAȚĂ

Lumea arabă, care se întinde pe două continente, de la granițele de est ale Irakului și pînă la Gibraltar și Atlantic, cuprinzînd în vastitatea sa nu mai puțin de patrusprezece state — cale de trecere spre toate zările — a fost în decursul mileniilor vatra a numeroase civilizații. Moștenitor al acestor civilizații răspîndite pe valea Nilului, văile Tigrului și Eufratului, țărmurile estic și sudic ale Mediteranei, continuator al acelora care au descins din deșertul arid al Peninsulei Arabe, în vremea cînd Europa se zbătea în beznă, sfîșiată de neîntreruptele războaie generate de eforturile îndreptate spre închegarea și menținerea unor state mai mult sau mai puțin viabile, poporul arab a înscris în istoria omenirii o strălucită pagină.

Beduinii crescători de vite au populat Peninsula Arabă cu sute sau poate mii de ani înaintea erei noastre, făurind o cultură materială relativ dezvoltată, iar ceva mai tîrziu inventînd o scriere proprie. Organizați în mici stătulețe aflate pe treapta relațiilor gentilice, ei au purtat numeroase războaie pentru pășuni și surse de apă.

În prima jumătate a secolului al VII-lea, în Arabia

a apărut Islamul, noua religie al cărei întemeietor și principal propagator, Muhammad, a fost și creatorul statului care în veacurile următoare și-a extins cu repeziciune uimitoare granițele pînă spre hotarele Indiei și Chinei, în est, și pînă dincolo de Gibraltar, în Andalusia, în vest. Anul 622, anul *hegirei*, în care profetul Muhammad a fost nevoit să plece de la Meca la Medina, marchează începutul cronologiei musulmane. Foarte curînd însă l-a recunoscut și Meca pe Muhammad drept conducător religios și politic, așa încît pe la anul 630, mare parte a Arabiei trecuse la islamism și se supusese autorității lui. Unirea politică a Arabiei, însoțită de adoptarea noii religii, devenită în următoarele cîteva sute de ani religia a numeroase popoare din Asia și Africa, a avut ca rezultat formarea statului arab unitar.

De apariția Islamului este legat *Coranul*, cartea sfîntă a musulmanilor, veritabil și valoros monument literar: culegerea propovăduirilor lui Muhammad adresate idolatrilor care nu acceptaseră noua religie sau neofiților, a unei povestiri didactice, prescripții canonice și rugăciuni. *Coranul* este prima operă în proză din istoria literaturii arabe și va exercita o puternică influență asupra literaturii arabe ulterioare, pînă în zilele noastre. Nu numai literatura religioasă, dar și numeroase opere apocrife abundă în citate împrumutate din *Coran* și sînt dominate de principii coranice. Această operă a adus, de asemenea, o inestimabilă contribuție la definitivarea și generalizarea limbii arabe literare, situată deasupra numeroaselor dialecte beduine, și a introdus în literatura arabă proza ritmată și rimată.

Dar începuturile literaturii arabe trebuie datate cu cîteva veacuri înainte de apariția Islamului și *Coranului*. Încă în perioada preislamică a existat o poezie care a circulat oral prin intermediul declamatorilor profesioniști — *rawi* — fiind notată și strînsă în antologii — *diwan*-uri — începînd din secolul al VIII-lea, de către

filologii arabi. Deşi poezia cuprinsă în aceste diwanuri reprezintă cea mai veritabilă literatură beduină, dată fiind durata mare de timp în care a circulat oral, autenticitatea ei este pusă sub semnul întrebării de numeroşi cercetători. Nu se contestă existenţa talentaţilor poeţi preislamici, autori ai aşa-numitelor *muallaqat*; disputa se duce în jurul a ceea le-a aparţinut lor şi a ceea ce aparţine transmiţătorilor şi interpolatorilor.

Tot în perioada preislamică a fost elaborată şi metrica ce va rămîne la baza poeziei arabe pînă în zilele noastre. După părerea unor specialişti, cele şasesprezece cantităţi metrice reprezintă tot atîtea ritmuri ale mersului cămilei călărite de beduinul ce-şi declama versurile.

Restrînsă ca tematică şi conţinut de idei, însuşi cadrul vieţii beduine fiind foarte îngust, poezia preislamică are meritul de a fi încetăţenit în lirica arabă poemul de mai mari dimensiuni numit *qasida*. Aceste poeme care cîntau în principal dragostea, permit însă cunoaşterea şi a altor detalii ale vieţii beduine. Foarte strîns legaţi de triburile din care proveneau, autorii qasidelor preislamice au cîntat în permanenţă faptele de vitejie ale acestor triburi, i-au slăvit pe eroii şi conducătorii lor, au cîntat virtuţile tradiţionale ale beduinului — vitejia, înţelepciunea, generozitatea — şi n-au uitat nici să-i blameze pe adversari.

Mai trebuie adăugat că poeţii preislamici au fost şi luptători viteji, intrînd ca exemple de eroism în literatura arabă a Evului Mediu. Cei mai cunoscuţi autori de qaside sînt Imru al-Qais, considerat de tradiţia arabă a fi fondatorul qasidei clasice cu toate elementele sale componente şi neîntrecut maestru al liricii peisagiste, şi Antara, poet luptător, a cărui personalitate e învăluită în ceaţa legendelor care-l consacră ca ideal al vitejiei beduine. Poezia preislamică constituie prima pagină importantă din istoria literaturii arabe, canoanele stabilite de ea încetăţenindu-se şi fiind respectate chiar şi în

zilele noastre. „Tradițiile poeziei preislamice au avut pentru poezia arabă medievală un rol asemănător cu acela pe care l-a avut poetica clasică pentru clasiciștii europeni.[1]"

După moartea lui Muhammad (632), arabii încep marile campanii, cucerind rînd pe rînd, într-un timp relativ scurt, Mesopotamia, Siria, Palestina, Iranul, Egiptul, Africa de Nord, Peninsula Iberică și Asia Centrală, întemeind marele califat al Omeiazilor ce și-a stabilit capitala la Damasc. Contactul nomazilor cu populații care aveau un grad de civilizație mai ridicat a avut o influență pozitivă asupra vieții politice și culturale a cuceritorilor, stimulîndu-i la viața sedentară, inclusiv citadină. Încercările de a apăra puritatea culturii arabe de influențele străine n-au reușit decît în mică măsură. Caracteristicile generale ale poeziei, vechile genuri, compoziția tradițională a qasidei s-au păstrat. În schimb devin mai frecvente descrierile — *wasf* — rare în lirica preislamică, la sentințele tradiționale se adaugă cele coranice, iar contactul cu literatura persană duce la perfecționarea mijloacelor de expresie ale poeziei arabe. Alături de qasida polemică, cultivată de Al-Ahtal, Al-Farazdaq și Djariri — panegiriștii de curte ai califului de la Damasc — care mai păstrează afinități cu tribul de origine, în secolele al VII-lea și al VIII-lea înflorește în Hedjaz, locul de baștină al cuceritorilor, o lirică erotică. Dacă de la poeții preislâmici se păstrează doar fragmente ale unor poezii de dragoste, probabil reminiscențe ale unor qaside pierdute, acum apare *gazal*-ul, poezie prin excelență erotică. Se dezvoltă o lirică beduină de dragoste, vestita poezie *uzrită*, de la numele tribului *Uzra* care i-a dat pe cei mai de seamă reprezentanți ai acestui gen — Djamil și Qais ibn al-Mulawwan. Acesta din urmă, supranumit Madjnun (Nebu-

---

[1] Soloviov V., Filștinski I., Iusupov D., *Arabskaia literatura*, Izdatelstvo Nauka, Moskva, 1964, p. 20.

nul), a reprezentat împreună cu Layla, iubita pe care a cîntat-o, un cuplu la fel de renumit în Orient ca cel al lui Romeo și Julieta în Europa. În același timp a existat și o lirică citadină de dragoste, născută mai ales sub influența poeziei persane.

Dar epoca de aur a literaturii arabe este perioada califatului de la Bagdad. În anul 750, la conducerea imperiului a venit dinastia Abasizilor, care foarte curînd a mutat capitala la Bagdad și a consolidat influența persană la curte. Tendința de a renunța la tiparele vechii poezii arabe, la canoanele qasidei, a fost inițiată de către poeții de origine persană Bașșar ibn Burd, creatorul noului stil poetic, Abu Nuwas, căruia i-au purtat gloria peste veacuri versurile închinate vinului, și Abu al-Attahiya, poet filozof de orientare ascetică, socotit întemeietor al liricii ascetice-*zuhdiyat*.

Spre sfîrșitul secolului al VIII-lea apar primele semne ale destrămării unității califatului abasid și o dată cu ele se ivesc și elementele conservatoare. Se ia atitudine împotriva mișcării de renovare, chemîndu-se la reînvierea vechilor forme poetice. Scriitorii acestei mișcări de reînviere a tradițiilor, printre care s-au numărat Abu Tammam și Al-Buhturi, au alcătuit primele diwanuri de poezie arabă veche și s-au străduit să formuleze legile stilisticii arabe clasice. Cu Abu Tammam, influențat de cultura popoarelor supuse, ca și ceilalți care chemau la întoarcerea la trecut, *„începe pleiada poeților arabi raționaliști, în ale căror opere se simte influența filozofiei grecești“*.

În secolul al X-lea, începutul de destrămare a califatului arab aduce un reviriment în viața culturală și literară, ca urmare a chemării și încurajării oamenilor de cultură la curțile care încep să se înmulțească, îndeosebi la cele din Bagdad și Alep. Așa încît secolele

---

[1] V. Soloviov ș.c., *op. cit.*, p. 51,

X—XII sînt cele mai fecunde pentru cultura arabă, constituind o perioadă de sinteză a experienței spirituale acumulate. Acum scrie Al-Mutanabbi (915—965), ultimul mare reprezentant al liricii eroice, considerat cel mai mare poet arab. El a fost continuatorul ideii întoarcerii la trecut, idealizîndu-i pe arabii beduini și chemîndu-i să se unească pentru a reveni în fruntea califatului. Panegirist prin excelență, el încalcă însă canoanele acestui gen, versurile sale purtînd amprenta personalității scriitorului. Un loc deosebit ocupă în creația sa descrierile bătăliilor precum și digresiunile lirico-filozofice, exprimate deobicei în forma unor sentințe.

Tot în această perioadă trăiește și scrie și marele poet filozof, orb, Abu al-Ala al-Maarri (953—1058), mare om de cultură al vremii sale, cunoscător al dreptului musulman, filozofiei, filologiei, istoriei și poeticii arabe clasice. El este autorul *Scrisorii de iertare*, operă eshatologică ce continuă să stîrnească numeroase controverse în cercurile cercetătorilor de pretutindeni ai istoriei literaturii arabe, date fiind afinitățile ei cu *Divina Comedie* a lui Dante. *Scrisoarea de iertare*, care îi permite autorului o serie de considerații filozofice, reprezintă alături de poeziile filozofice din culegerea *Trebuința a ceea ce nu este necesar*, realizări excepționale ale creației literare arabe medievale. Fără a fi ateu, operele sale sînt pătrunse totuși de încredere în puterea minții umane, de dispreț față de ipocrizia reprezentanților clerului musulman, iar reprezentarea sa întrucîtva panteistă despre Allah ni-l prezintă ca fiind un musulman eretic. Deși critica arabă și cea europeană exprimă aprecieri diferite asupra creației sale, el rămîne un mare talent, iar creația sa constituie o sinteză a diverselor elemente ale culturii arabe din acea vreme și abordează aspecte filozofice și etice care au frămîntat veacuri de-a rîndul gîndirea umană.

Un capitol special al literaturii arabe medievale îl reprezintă literatura andalusiană, creată în acele regiuni ale Peninsulei Iberice care s-au aflat vreme de aproape opt veacuri (de la începutul secolului al VIII-lea pînă în anul 1492) sub dominația arabă. Cuceritorii arabi și berberi, împreună cu populația locală arabizată, au creat, în această perioadă, o literatură care rivaliza cu literatura celor mai dezvoltate regiuni ale lumii arabe. În această literatură, scrisă în limba arabă, s-au asimilat elementele tradiției arabe cu cele ale populației romanice supuse. La început s-a scris o poezie care a împrumutat forma qasidei clasice, dar pe parcurs, în această regiune s-a constituit o poezie arabo-hispanică cu forme proprii. *Wasf*-ul — descrierea detaliilor naturii iberice, descrierea sentimentelor erotice, descrierea vinului și ospețelor — sînt teme preferate, alături de o temă neîntîlnită la arabii din celelalte regiuni ale imperiului — plîngerea dinastiilor care au dispărut și a orașelor pierdute. Aici apare noua formă poetică strofică *muwaşşah*, necunoscută în regiunile estice ale califatului și *zadjal*-ul, forma populară a muwaşşahului, scris în dialectul hispano-arab. În Andalusia are loc prima interferență pe plan cultural între Orient și Occident. Numeroși cercetători consideră că prin intermediul Andalusiei Europa a făcut cunoștință cu civilizația arabă clasică, cu literatura arabă care ar fi exercitat influențe și asupra unor genuri ale literaturii europene medievale de curte: lirica trubadurilor provansali, romanul cavaleresc etc.

Dacă am poposit întrucîtva asupra liricii arabe clasice am făcut-o pe de o parte în intenția de a sublinia aspectul cel mai interesant și original al literaturii arabe, iar pe de altă parte din dorința de a atrage atenția asupra lirismului ca trăsătură dominantă a literaturii arabe,

trăsătură ce se va observa și în epoca modernă, inclusiv în proză.

Paralel cu poezia, care a atins culmile perfecțiunii, lăsînd modele de neegalat, și care reprezintă cea mai veritabilă literatură arabă, a existat și o proză arabă care nu s-a ridicat însă la culmile atinse de poezie. Majoritatea cercetătorilor situează începutul prozei la sfîrșitul epocii omeiade și începutul celei abaside, adică între 650—800, dar oratoria și cronicile așa-numite *ayyam al-arab*, care vorbesc despre faptele de glorie ale arabilor, datează din perioada preislamică și de la începutul islamului.

Lărgirea contactelor cu literatura și cultura altor popoare, și îndeosebi cu cea persană, în perioada abasidă, a avut ca rezultat o intensificare a cultivării prozei. Se vorbește despre existența unor adevărate școli de proză. Prima dintre acestea este legată de numele lui Ibn al-Muqaffa, iar apariția ei trebuie privită ca un lucru firesc pentru o civilizație în dezvoltare *„a cărei limbă nu exprimase pînă acum, în versurile lirice și discursuri, decît sentimente, și căreia i se cerea acum să fie capabilă de a exprima și cunoștințele dobîndite de oameni."* [1]

Primul pas spre crearea stilului narativ l-a constituit activitatea de traducere ale cărei baze le-au pus Abd al-Hamid ibn Yahya și Ibn al-Muqaffa. Prin intermediul acestora, gîndirea arabă a făcut cunoștință cu diverse curente culturale. Gloria i-a fost adusă lui Ibn al-Muqaffa de traducerea din persană în arabă a culegerii de povestiri didactice *Kalila și Dimna*. Cu modificările și adăugirile traducătorului, opera va exercita influență asupra întregii literaturi arabe următoare. Începînd cu ea, se încetățenește în literatura arabă genul povestirii, la început didactic.

---

[1] Omar Anis at-Tabbaa, *Modele de cercetare literară* (text în limba arabă), Bagdad, 1958, p. 37.

Proza clasică originală va cunoaşte în curînd strălucirea, graţie eminentului savant de formaţie enciclopedică Al-Djahiz (775—868), autor a aproximativ 200 de lucrări din diverse domenii (filozofie, religie, sociologie, economie, istorie, geografie, etnografie, chimie, mineralogie, matematici etc). Dacă *„şcoala lui Ibn al-Muqaffa a avut menirea de a lua, aceea a lui Al-Djahiz, după ce limba a căpătat hrana de care avea nevoie, a avut menirea de a crea* (opere originale — n.n.)[1]. Opera cea mai importantă sub aspect literar a lui Al-Djahiz este *Cartea despre avari* — o culegere de povestiri şi anecdote despre avari, operă satirică ce oferă un tablou cuprinzător al oraşului arab din prima jumătate a secolului al IX-lea. Al-Djahiz a avut un rol foarte mare în istoria prozei arabe artistice, el putînd fi considerat *„primul satiric veritabil din literatura arabă"*. Tradiţia sa nu este dezvoltată de urmaşi, iar opere în proză care să atingă perfecţiunea celor scrise de el nu vor mai apărea decît foarte rar şi mult mai tîrziu, mai ales că începînd *„din secolul al X-lea, tirania rimei se instaurează definitiv în proza arabă* (cultă — n.n.), *în care abundă, pînă la renaşterea din secolul al XIX-lea, opere de un supărător manierism, cu foarte rare sclipiri care merită interes"*[2].

Nu vom mai putea vorbi într-adevăr despre o proză artistică cultă pînă în secolul al XIX-lea, dar în secolul al X-lea îşi face apariţia un gen nou, specific literaturii arabe, *maqama:* cicluri de povestiri care aduc aminte de cele picareşti, scrise în proză rimată, unite prin eroul pe care îl au în centrul lor — un vîntură-lume instruit, isteţ, foarte descurcăreţ, *„un fel de articol narativ, cu un stil strict, după un singur tipar, cu construcţia sa*

[1] Ibidem, p. 38.

[2] Nadia Anghelescu, *Un clasic al prozei arabe, Djahiz,* în *Studii de literatură universală,* vol. VIII, 1966, p. 111.

specifică bine stabilită"[1]. Badi az-Zaman al-Hamazani (969—1007) este socotit întemeietorul acestui gen, iar printre marii continuatori medievali trebuie menţionat stilistul Al-Hariri (1055—1122). Genul a continuat să existe cîteva sute de ani, iar la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea s-au făcut încercări, unele din ele reuşite, de a-l reînvia.

Epoca de decrepitudine a imperiului arab, care va începe în secolul al XIII-lea şi va fi urmată de lunga dominaţie turcească asupra celei mai mari părţi a lumii arabe, va fi o epocă de destrămare spirituală. Poezia arabă, care nu mai este înţeleasă de către turcii, mongolii sau berberii ce dominau viaţa politică, este abandonată. Cunoaşte, în schimb, chiar în aceste veacuri, o dezvoltare deosebită proza populară ale cărei tradiţii se vor continua pînă în perioada renaşterii şi care va avea partea sa de contribuţie la formarea prozei arabe moderne.

Este vorba de povestirea de moravuri care aminteşte prin unele din trăsăturile sale de nuvela Renaşterii italiene timpurii şi de romanul cavaleresc la baza căruia se află fie soarta unor eroi care au trăit cu veacuri în urmă, fie anumite evenimente. În această perioadă se definitivează forma legendei *Sirat Antara* şi a altor legende populare eroice, reţinute pe de rost de către rapsozii profesionişti care declamau părţile în versuri acompaniaţi de un instrument muzical. *Sirat Antara* este unul din cele mai cunoscute romane cavalereşti, avîndu-l ca erou pe poetul preislamic Antara, dar el nu este şi singurul. De mare popularitate s-au bucurat şi legendele despre Abu-Zeid, Az-Zahir Beibars, Zu al-Himma etc.

---

[1] Muhammad Yusuf Nadjm, *Povestirea în literatura arabă modernă* (text în limba arabă), ed. II, Beirut, 1961, p. 123.

O răspîndire și mai mare cunoaște însă culegerea celebră de povestiri *Alf layla wa layla (O mie și una de nopți)* la baza căreia a stat inițial traducerea arabă a culegerii persane *O mie de legende*, aceasta la rîndul său fiind o culegere de povestiri indiene. Treptat i-au fost adăugate de către povestitori și copiști noi povestiri: din secolele X—XI datează povestirile adăugate la Bagdad, iar din secolele XIII—XIV povestirile adăugate la Cairo. Redactarea definitivă a lucrării datează din secolele XIV—XVI. Culegerea oferă în ansamblul său un tablou complet al orașului arab din Evul Mediu și cuprinde nuvele fantastice, istorisiri didactice, povestiri de moravuri, anecdote și povestiri umoristice, povestiri cavalerești, povestiri de călătorii etc.

Un capitol important al literaturii din această perioadă îl reprezintă literatura geografică: descrierea călătoriilor în diverse regiuni din Africa, Asia și Europa. Secolele de dominație otomană (XVI—XIX) au fost o perioadă de stagnare, de somnolență, de contemplare a gloriei trecute, fără însă ca tradițiile literaturii arabe să se fi întrerupt cu totul.

*

Renașterea arabă, așa-numita *an-nahda*, care va începe o dată cu secolul al XIX-lea, a fost determinată de prefacerile social-economice survenite în diverse regiuni ale lumii arabe. Iluminiștii arabi, aflați sub influența ideilor revoluției franceze, vor fi ideologi ai burgheziei naționale care începea să se formeze. În timpul guvernării lui Muhammad Ali, în Egipt, se intensifică legăturile culturale între această țară și Europa: sînt trimiși tineri pentru studii în Occident, se înființează tipografii, biblioteci, școli, societăți științifice, politice și literare, începe cercetarea și valorificarea moștenirii spirituale naționale, prin editarea operelor

clasicilor arabi. Renaşterea culturală începe în Egipt unde în timpul guvernării lui Muhammad Ali dominaţia otomană mai exista doar formal. În afară de impulsul dat învăţămîntului, îndeosebi celui tehnic, pe plan cultural apar o serie de ziare şi reviste care militează pentru interesele naţionale ale ţărilor arabe. Universitatea musulmană Al-Azhar, care în decursul veacurilor de dominaţie otomană a conservat şi cultivat tradiţiile islamice arabe, a continuat să fie în secolul trecut un important lăcaş de cultură şi învăţămînt. Alături de ştiinţele tradiţionaliste au început să fie studiate aici medicina şi filozofia.

Dacă în prima jumătate a secolului trecut, oamenii de cultură egipteni au fost preocupaţi mai ales de traducerea unor lucrări ştiinţifice şi de popularizarea lor, în a doua jumătate a veacului, atît egiptenii cît şi libanezii şi sirienii traduc masiv din literaturile engleză şi franceză, iar ceva mai tîrziu din germană, italiană şi rusă. Arabii fac cunoştinţă cu opere de Shakespeare, Walter Scott, Corneille, Molière, Voltaire, J.-J. Rousseau, Jules Verne, Al. Dumas, Puşkin, Gogol, Cehov, Tolstoi. Limba arabă, încorsetată de canoanele clasice pe care continuă să le cultive Universitatea Al-Azhar, era deficitară în ceea ce priveşte posibilităţile de redare a literaturii europene.

În cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea presa se dezvoltă rapid ; apar o serie de reviste care alături de reflectarea problemelor politice încep să se ocupe şi de problemele culturale (în afară de *Al-Waqai al-misriya*, care apărea din timpul lui Muhammad Ali, se tipăresc acum *Wadi an-Nil*, *Nuzhat al-afkar*, *Al-Djarida*, *Al-Muqtataf*, *Al-Hilal*, *Al-Katib al-misriy* etc). Spre sfîrşitul veacului, presa egipteană beneficiază de aportul multor publicişti sirieni şi libanezi care pentru a se salva de prigoana autorităţilor turceşti caută refugiu în această ţară. Adib Ishaq editează ziarul *Misr* care propagă ten-

dinţele reformatoare ale egiptenilor, chiar şi în domeniul religiei, ce se fac simţite şi în cadrul Universităţii Al-Azhar, inclusiv printre conducătorii acestei instituţii: Djamal ad-Din al-Afgani şi Muhammad Abdo. Din anul 1875 fraţii Selim Tekla şi Beşara Tekla încep să scoată, la Alexandria, ziarul *Al-Ahram* care şi astăzi continuă să fie unul din principalele cotidiene din Egipt.

Principalul gen de proză este la începutul renaşterii literare arabe articolul politic. Pamfletul plin de patosul luptei pentru eliberare şi progres este cultivat cu măiestrie de Djamal ad-Din al-Afgani, Muhammad Abdo, Adib Ishaq, iar mai tîrziu de Mustafa Kamil şi Qasem Amin, acesta din urmă fiind militant înflăcărat pentru emanciparea femeii. Deşi scrise la început în proză rimată şi într-o limbă oarecum arhaizantă, aceste articole rămîn pînă astăzi modele perfecte ale stilului publicistic. Şi tocmai în publicistică au şi început, de fapt, să se formeze normele stilistice ale limbii arabe moderne.

Pînă la începutul secolului al XX-lea beletristica propriu-zisă a fost reprezentată în Egipt aproape numai de poezie, care respectă cu stricteţe normele clasice. Poate în creaţia lui Halil Mutran se face într-o oarecare măsură simţită o tendinţă de renovare a mijloacelor artistice: uzează de mai multe forme poetice, tematica se inspiră din contemporaneitate şi se observă chiar şi influenţa poeziei franceze şi engleze.

Spre finele secolului apar şi primele opere dramatice de inspiraţie istorică, avînd menirea, aproape în exclusivitate, de a face educaţie patriotică şi de a stimula dorinţa de libertate.

Cît priveşte celelalte regiuni arabe, provincii ale Imperiului Otoman, cu excepţia Siriei şi Libanului, vor începe să se dezvolte de-abia după primul război mondial, cînd ia sfîrşit dominaţia otomană, iar unele din ele în deceniile următoare sau numai după cel de-al doilea război mondial. În secolul al XIX-lea încă, numeroşi

cărturari libanezi şi sirieni s-au îndreptat către cultura occidentală, aducînd o contribuţie preţioasă la traducerea şi popularizarea mai ales a literaturii franceze. În a doua jumătate a secolului s-a format în Liban o elită intelectuală din care s-au remarcat o serie de publicişti şi prozatori care la început au imitat modelele occidentale, iar apoi au creat opere originale, inspirate din realităţile Orientului arab. Sînt cunoscute operele lui Selim al-Bustani (1848—1884), dedicate îndeosebi delicatei probleme a femeii în Orient, opere care, în mare măsură, neglijează aspectul artistic, preocupîndu-se doar de cel educativ ca de altfel şi în cazul altor contemporani ca Saiyd al-Bustani, Elis Butrus al-Bustani, ale căror creaţii sînt dominate de note romantice.

Nu trebuie neglijat aportul membrilor familiei Al-Bustani şi al familiei Al-Iazigi, iluminişti şi reformatori de seamă, şi nici rolul publiciştilor şi scriitorilor de origine libaneză care au fost nevoiţi să-şi desfăşoare activitatea în Egipt.

În ceea ce priveşte literatura, renaşterea a fost o perioadă de căutări, de luptă între formele vechi şi noile influenţe, de adaptare a limbii pentru a fi capabilă să exprime epoca, de pătrundere a unor noi genuri în literatura arabă. Atît în Egipt cît şi în Liban s-au făcut numeroase încercări, unele dintre ele izbutite, de a reînvia vechiul gen al *maqamei.* Dar acest gen cu normele sale stricte nu mai corespundea spiritului şi gusturilor noi, mai ales că cititorii începuseră să facă cunoştinţă, prin intermediul traducerilor, cu romanul şi nuvela şi să-şi exprime chiar preferinţa pentru noile genuri. Cea mai reuşită culegere de *maqame* din această perioadă este *Povestea lui Isa ibn Hişam* a egipteanului Muhammad al-Muwailihi, o satiră la adresa societăţii contemporane cu instituţiile sale. Dar spre deosebire de *maqama* clasică, *Povestea lui Isa ibn Hişam* nu mai are tonul exagerat de didactic şi nici limba arhaică. Este o

încercare reușită de readucere în actualitate a vechiului gen și una din cele mai reprezentative opere ale renașterii.

De mare popularitate s-a bucurat în perioada renașterii și romanul istoric, cultivat îndeosebi de scriitorii libanezi. Scrise într-un stil naiv, intermediar între cel științific și cel literar, romanele istorice au avut menirea, ca și numeroase opere lirice sau dramatice din aceeași perioadă, de a insufla setea de libertate. *Zenobia* de Selim al-Bustani, *Mamelucul rătăcitor* și *Egipteanca Armanusa* de Girgi Zeidan, *Noul Ierusalim* de Farah Antun și altele au mai mult o valoare documentară decît estetică, dar nu este de neglijat valoarea lor de verigă între proza clasică și cea nouă care abia începea să se nască.

Romanele lui Girgi Zeidan, adaptările și eseurile lui Mustafa Lutfi al-Manfaluti, lirica lui Halil Mutran eliberată de canoanele qasidei clasice monorimate, toate acestea prevestesc începutul literaturii arabe noi.

Ce este literatura arabă nouă sau neo-arabă ? Este ea o continuare a celei clasice ?

Prin literatura arabă nouă trebuie înțeleasă doar literatura beletristică (poezia, romanul, nuvela, dramaturgia). Literatura clasică includea și filozofia și alte domenii ale științei, așa cum în general procedau literaturile medievale. Se cuvine a fi menționat rolul criticii și istoriei literare, iar pentru perioada de început a literaturii noi nu trebuie subestimată importanța eseului, prozei oratorice și articolului publicistic. În plus, nu toată literatura modernă și contemporană s-a eliberat de stilul și limba arhaică ; s-au scris tot timpul și se mai scriu și astăzi *qaside* monorimate, care respectă cu strictețe regulile clasice. În ceea ce privește Algeria, Marocul și Arabia Saudită, reputatul orientalist sovietic Kracikovski remarca în anul 1935 că *„peste tot domnește maniera medievală, iar curentele literare noi își croiesc*

drum foarte greu"[1]. In mare măsură observaţia este valabilă şi astăzi în ce priveşte poezia şi se mai pot adăuga şi alte ţări arabe la cele enumerate.

Nu se poate contesta aportul literaturii arabe clasice la formarea literaturii arabe noi şi nimeni nu face acest lucru. Discuţia se poartă în jurul rolului literaturii clasice, pe de o parte, şi al influenţelor străine, pe de altă parte, în formarea celei noi. Opiniile sînt diferite, încercîndu-se de multe ori supralicitarea unuia din cei doi factori. Iată un exemplu concludent în această privinţă: *„Această literatură* (literatura arabă nouă — n.n.) *nu datorează trecutului său decît limba în care se exprimă şi rezonanţele psihologice pe care le antrenează limba. Romanul şi nuvela arabă datorează mult mai mult literaturii occidentale şi prin acest termen înţelegem nu numai literaturile europene şi americane, ci şi literatura rusă, în ciuda diferenţei de latitudine. Gogol, Cehov, Maupassant, Mark Twain, Joyce, Faulkner, Sartre şi mulţi alţii au inspirat unul după altul romancieri şi nuvelişti ale căror opere se tipăresc la Cairo. Beirut, Damasc sau Bagdad. Unui gen ce nu are tradiţii naţionale prezenţa acestor mari străini îi ţine loc de tradiţie.*"[2] Am reţinut din aprecierea orientalistului francez Raoul Makarius, în primul rînd, ideea continuităţii limbii. Literatura nouă este scrisă în aceeaşi limbă în care a fost scrisă literatura clasică — limba arabă literară, acea *al-fusha,* care a suferit de-a lungul veacurilor modificări relativ mici. Încercările de a introduce dialectul în ea sau în locul ei rămîn încă destul de timide. Aceasta este şi o trăsătură care deosebeşte literatura arabă nouă de cea neogreacă, de pildă, sau de cea chineză modernă, în cazul cărora, deşi sînt apre-

---

[1] I. A. Kracikovski, *Izbrannie socinenia,* vol. III, Moskva-Leningrad, 1956, p. 67.

[2] Makarius Raoul et Laura, *Anthologie de la littérature arabe contemporaine, Paris p. 39.*

ciate a fi fenomene unitare, evoluţia limbii a dus la deosebiri mai tranşante. Aprecierea că romanul şi nuvela ar fi total tributare genurilor occidentale respective este discutabilă, întrucît proza contemporană moşteneşte nişte tradiţii peste care nu se poate trece cu vederea.

Literatura arabă nouă este rezultatul interferenţei, osmozei fericite dintre bogatele tradiţii naţionale şi elementul occidental. „*N-a existat un curent occidental pur, ci acest curent s-a contopit cu cel arab moştenit, ceea ce a avut ca rezultat o viaţă spirituală nouă şi* o *literatură nouă*[1], conchide criticul şi istoricul literar egiptean Şawqi Daif.

Şi în privinţa originii nuvelei, şi poate chiar mai mult decît în privinţa celorlalte genuri ale literaturii arabe noi, există păreri deosebite. Se vorbeşte mult despre modele clasice care au precedat apariţia nuvelei propriu-zise, aşa cum ea este înţeleasă de europeni. Se au în vedere ciclurile de *maqame* şi povestirile din culegerile *Kalila şi Dimna* şi *O mie şi una de nopţi.* Cît despre încercările mai recente de a reînvia genul *maqamei,* acestea sînt considerate ca o etapă de tranziţie de la vechea *maqamă* la nuvelă. Se apreciază că ciclul de *maqame Povestea lui Isa ibn Hişam* de Muhammad al-Muwaylihi, calificat de Mahmud Teimur a fi „*prima încercare de egiptenizare a literaturii încununată de succes*" şi *Nopţile lui Satih* de Hafiz Ibrahim ar fi influenţat asupra formării nuvelei naţionale egiptene. „*Primii care s-au apropiat de nuvelă în literatura noastră modernă au fost autorii de* maqame."[2] Unii cercetători încearcă (vizibil exagerat!) plasarea începutului nuvelei arabe în perioada maqamei medievale a lui

---

[1] Şawqi Daif, *Literatura arabă contemporană în Egipt* (text în limba arabă), ed. III, Dar el-maarif fi Misr, Cairo, p. 29.

[2] Muhammad Yusuf Nadjm, *Op. cit.*, p. 123.

Badi az-Zaman al-Hamazani, întemeietorul genului.[1] Referindu-se la *maqamele* din perioada renașterii, incluse de Ahmad Faris aș-Șidyaq în opera sa memorialistică *Picior peste picior*, tot Nadjm afirmă că ele abordează o tematică socială și „*dacă nu ar fi relatate de Al-Haris ben Hișam, dacă n-ar fi fost scrise în proză rimată și dacă n-ar fi fost presărate cu versuri, împrumutînd tiparul* maqamei *așa cum ea a fost cunoscută la primul său autor, am fi considerat această încercare a sa ca un bun început al nuvelei*"[2]. Într-adevăr, mai în toate ciclurile de *maqame* există bucăți care, luate separat, ar putea fi socotite nuvele cu subiecte proprii, dar ele întrunesc și o serie de alte trăsături care nu sînt specifice nuvelei, ci numai genului *maqamei*.

Pe o poziție similară, de exagerare a rolului tradițiilor, se plasează și Suad Hedur care încearcă să situeze originile nuvelei chiar în literatura preislamică. Apreciază însă că „*importanța unor opere cum sînt* Kalila și Dimna sau O mie și una de nopți *ca precursoare ale nuvelei este, sub unele aspecte, mai mare decît cea a* maqamelor"[3]. Pe bună dreptate se subliniază importanța mai mare a acestor culegeri care grupau povestiri mai libere decît *maqamele*. *Maqamele* erau într-un fel canonizate și urmăreau mai ales scopuri lingvistice.

Fără a subestima faptul că toate aceste opere au putut concura la apariția și încetățenirea genului nuvelei, trebuie însă subliniată în același timp importanța influențelor venite din afară. Relevante sînt în acest sens părerile exprimate de numeroși scriitori și critici arabi și de către orientaliști. Iată ce spune în acest sens

---

[1] Muhammad Yusuf Nadjm, *op. cit.*, p. 224.
[2] *Ibidem*, p. 226.
[3] Suad Hedur, *Dezvoltarea genului nuvelei în literatura arabă din Irak*, în *Arabskaia filologhia* (culegere de studii), Moscova, 1968, p. 199.

Mahmud Teimur, unul din cei mai cunoscuți nuveliști arabi: *„Noul gen* (nuvela — n.n.) *și-a dobîndit locul său în momentul în care am venit în contact cu cultura mondială, pentru toți fiind clară valoarea tezaurului literar pe care gîndirea universală l-a exprimat în forma nuvelei. Un mare merit revine traducătorilor. Ei au făcut cunoscut literaturii arabe și cititorului arab noul gen, al cărui succes a împins tineretul arab spre imitare. La început imitarea a fost clară, dar mai apoi s-a transformat în încercări independente de a crea nuvele în limba arabă, cu personajele lor, cu propriile lor mijloace de a reda gîndurile și de a înfățișa faptele."* [1] Aceasta este, după părerea sa, calea pe care a urmat-o nuvela pînă ce s-a impus, ca gen, în literatura arabă. Aceasta a fost etapa în care vechea moștenire s-a asimilat cu influențele externe, generînd noi forme artistice și genuri literare, printre care și nuvela. Renunțarea treptată la proza rimată și la mijloacele artistice specifice *maqamei* a fost pasul hotărîtor în acceptarea noului gen care devenea astfel accesibil cititorului de rînd. Orientalistul Raoul Makarius surprinde și mai exact modul în care nuvela și-a ocupat locul său în literatura arabă: *„Începînd cu prima* nahda, *de-a lungul anilor, de la sfîrșitul secolului trecut pînă la cel de-al doilea război mondial, scriitorii arabi, încercînd să creeze o literatură în armonie cu timpurile noi, demnă de marile modele ale Occidentului, nu s-au debarasat de dominația ideologică și de fascinația exercitată de marea epocă clasică. Acționînd ca mediatori intelectuali între Orient și Occident ei discerneau, în influența occidentală, un nu știu ce barbar, de care se temeau să nu lezeze puritatea și rafinamentul moștenirii ancestrale. Aceasta explică debutul greu al romanului, încă destul de discreditat în preajma primului război mondial, cînd*

---

[1] Apud Arabskaia filologhia, p. 202.

autorul lui Zeinab, *destinată să facă epocă, preferă să nu-şi semneze opera. Nu erau tolerate decît romanul istoric, care exalta trecutul, şi nuvela care, la început, nu părea a pretinde demnitate literară. Reacţia la această stare de spirit este exprimată în mod diferit în diversele ţări arabe. În Egipt, cearta neîntreruptă dintre vechi şi moderni reflectă, la nivelul expresiei artistice, posibilitatea de a comunica acordată claselor sociale noi care revendicau dreptul de a fi auzite. Într-adevăr lupta are loc în coloanele presei cotidiene de mare tiraj şi tot în aceste coloane apar şi scrierile autorilor noii epoci, şi aceasta explică, pe lîngă alte raţiuni, de ce povestirea scurtă rămîne forma de expresie preferată.*" [1]

Evident, apariţia, evoluţia şi destinul nuvelei nu pot fi rupte de cele ale prozei în general şi mai ales de cele ale romanului, cu care s-a dezvoltat în strînsă legătură. Relativ tinere, apărute de-abia la începutul secolului al XX-lea, nuvela şi romanul arab au refăcut în cîteva decenii drumul străbătut de alte literaturi în decurs de secole. Nuvela a găsit foarte curînd aderenţă la public, pe de o parte pentru că a fost în permanenţă o expresie a năzuinţelor popoarelor arabe, iar pe de altă parte, din pricina condiţiilor în care literatura se difuza şi se mai difuzează încă în ţările arabe. Penuria editorială face ca, în mare măsură, literatura să ajungă la cititor prin intermediul publicaţiilor cotidiene sau periodice, iar genul care se pretează cel mai bine la această modalitate de difuzare, după poezie, a fost şi este nuvela. De aceea nuvelistica este mult mai dezvoltată decît romanul în toate ţările arabe, dar mai ales în cele care sînt lipsite de o activitate editorială şi rămîne, după poezie, genul cel mai popular.

Prima mare operă a literaturii arabe noi este povestirea *Zeinab* a scriitorului egiptean Muhammad Husein

---

[1] Makarius Raoul et Laura, *op. cit.*, p. 44.

Haykal, apărută în anul 1914. Intermediar între nuvelă şi roman, prin dimensiuni, *Zeinab* este apreciată ca unul din jaloanele importante ale istoriei literaturii arabe noi, cu ea renunţîndu-se complet la stilul *maqamelor* şi intrînd în literatură o limbă simplificată, apropiată de cea vorbită în mod curent, presărată chiar cu expresii luate din dialectul sătesc. Transpunînd pe plan artistic ideile lui Qasem Amin privitoare la emanciparea femeii, lipsită chiar şi de libertatea de a-şi alege tovarăşul de viaţă, Haykal înfăţişează în acelaşi timp şi o panoramă a satului egiptean, cu obiceiurile şi tradiţiile sale, cu credinţele şi superstiţiile de care era dominat. Satul serveşte pentru prima oară drept cadru unei opere în literatura arabă nouă şi prezentarea lui este realistă, deşi nota dominantă a povestirii, determinată de subiect, este cea romantic-sentimentală. Influenţa romantismului francez este pregnantă atît în alegerea deznodămîntului (eroina moare din pricina unei boli de plămîni), cît şi în felul în care este prezentată Zeinab (fineţea ei, spirituală mai ales, nu se prea potriveşte cu firea unei fete simple de la ţară). De fapt opera a şi fost scrisă la Paris, în vremea cînd autorul îşi desăvîrşea studiile. În privinţa stilului şi limbii, opera este apreciată, de asemenea, drept o strălucită reuşită. Se renunţă total la stilul clasic, la limba arhaizantă şi se dă un răspuns convingător chemărilor de a apropia limba literară — *al-fusha* — de cea vorbită — *al-aamiya*. Haykal este astfel unul din primii scriitori arabi care a reuşit mlădierea limbii pentru a o face capabilă să exprime sensurile şi ideile noi într-un stil plăcut şi accesibil.

Zeinab este socotită *„prima încercare întrutotul reuşită în ceea ce priveşte crearea nuvelei în sensul occidental modern"*[1], şi prima operă a *„şcolii înnoitorilor egipteni"*.

[1] Şawqi Daif, *op. cit.*, p. 209.

Perioada care a urmat primului război mondial, în urma căruia țările arabe s-au desprins de sub dominația otomană, a fost o perioadă fecundă pentru literatură și viața spirituală în general. Literatura egipteană acceptă genurile moderne, de o mare popularitate bucurîndu-se în continuare nuvela. Așa-numita „școală a înnoitorilor egipteni" (deși n-a fost o școală în adevăratul sens, ci mai degrabă o orientare la care au aderat, neprogramatic, majoritatea scriitorilor din anii interbelici), a avut principalul merit în încetățenirea genului scurt în literatura arabă, mai ales după reușitele fraților Muhammad Teimur și Mahmud Teimur.

În majoritate, reprezentanții acestei orientări s-au format în Franța și Anglia, cunoscînd destul de bine literaturile europene. Maupassant, Flaubert, Hugo, Dickens, Tolstoi, Cehov, Dostoievski și alții sînt citiți în original ori în traducere.

Dacă în operele intermediare între eseu și nuvelă scrise în perioada anterioară de Waly ad-Din Yakan sau Mustafa Lutfi al-Manfaluti predominante sînt influențele sentimentaliste, foarte curînd în opera înnoitorilor se va observa nota predominant realistă, fără însă a le îndepărta complet pe cele sentimentale și romantice. Împletirea acestor tendințe trebuie înțeleasă ca un rezultat al diverselor influențe sub care a rămas în continuare literatura arabă, inclusiv celei a *„tradițiilor literaturii arabe clasice, căreia după cum se știe îi era proprie hiperbolizarea exprimării sentimentelor"*[1].

Curînd după război *Zeinab* a lui Muhammad Husein Haykal, apreciată ca prima operă a curentului înnoitor, va fi urmată de apariția volumului de nuvele *Ce văd*

[1] A. A. Dolinina, *Din preistoria realismului în literatura arabă nouă*, în *Problemi vostokovedénia*, nr. 3/1959, p. 61, apud G. S. Șarbatov *Studiu introductiv* la culegerea de articole *Sovremennaia arabskaia literatura*, Moscova, 1960, p. 5.

ochii, aparținînd tînărului Muhammad Teimur. Nuvelele sale scurte, cu subiecte foarte banale în aparență, sînt construite în general pe contraste, așa cum se vede și din titlul unora dintre ele *(Lapte cu cafea și lapte cu țărînă, Nuntă și înmormîntare, Aici și acolo* etc.). Toate îl invită pe cititor să mediteze dacă este justă alcătuirea lumii acesteia în care singurul criteriu al valorii este bogăția. Sînt foarte vizibile în operele sale influențele venite din două direcții la fel de valoroase: Maupassant și Cehov. Nuvelele sale, a căror notă dominantă este cea realistă, se caracterizează printr-o deosebită finețe și sensibilitate lirică. Autorul se revoltă împotriva inechității sociale pe care o observă la tot pasul *(Lapte cu cafea și lapte cu țărînă, Nuntă și înmormîntare, Fluierașul de sărbătoare)*, își exprimă respectul pentru muncă *(Ia verdețuri, ia ridichi !)*, vorbește cu amărăciune despre înapoierea spirituală a patriei sale *(Aici și acolo, Una din tainele înapoierii egiptenilor, Lecția din școala primară)*. Nuvelele înmănuncheate în culegerea *Ce văd ochii* — un fel de povestiri-tablouri prin care cititorul face cunoștință cu detalii interesante din viața orașului Cairo — sînt apreciate ca un pas important spre crearea nuvelei egiptene realiste.

Din perioada de început a nuvelei egiptene s-au remarcat și frații Isa Ubeid și Șihata Ubeid, precum și Mahmud Lașin. Primii doi au abordat, în nuvelele lor, cu predilecție, tema femeii, transpunînd în literatură aceleași idei înaintate ale lui Qasem Amin privitoare la emanciparea femeii care l-au inspirat și pe Haykal: lupta împotriva poligamiei și claustrării. Cele ale lui Șihata Ubeid lasă să transpară dincolo de sfîrșitul aparent comic gînduri triste amintind în acest sens de nuvelele lui Cehov. Fără a se revolta, fără a protesta deschis, Șihata Ubeid descrie doar viața jalnică a femeii, cadrul foarte îngust, dintre soț și copii, în care ea este obligată să-și ducă viața. Mahmud Lașin încearcă să

zugrăvească spiritul egiptean, fiind un maestru în conturarea caracterelor și în prezentarea lor realistă, însoțită de o notă ironică.

Povestirea cu teme sociale, de dimensiuni mai mari, gen al cărui întemeietor a fost Haykal, este continuată de Taha Husein, (*Strigătul Corlei, Pomul nefericirii* etc.), de Muhammad Ibrahim al-Mazini (*Ibrahim scriitorul*) și de Abbas al-Aqqad (*Sara*). Perioada acestora este perioada celei mai crîncene înfruntări dintre conservatori, în fruntea cărora se afla Mustafa Sadiq ar-Rafii, și înnoitori. Tendința înnoitoare nu urmărea o rupere totală de trecut, ci o înviere și o dezvoltare a sa în forme noi. *„În înnoirea noastră n-am rupt cu trecutul nici în literatură, nici în artă, ci ne-am sprijinit pe două elemente pe care le-am situat la nivel de egalitate: învierea trecutului și folosirea experienței literaturii occidentale."* [1] Reprezentanții acestei tendințe au chemat la o simplificare a limbii clasice pentru a ține pasul cu cuceririle vieții contemporane. Mai ales Taha Husein s-a situat pe o poziție foarte îndrăzneață, valorificînd în studiul său *Despre poezia preislamică* această etapă a literaturii clasice, de pe poziții critice, inspirîndu-se din teoria carteziană a îndoielii metodice. Nu este de mirare că aceasta a și fost lucrarea care a stîrnit cele mai vii reacții din partea conservatorilor.

Evoluția care s-a impus în literatura egipteană s-a bazat pe *„transformarea și dezvoltarea limbii și literaturii în modul în care s-au transformat și dezvoltat literaturile europene; ea nu a rupt legăturile sale cu trecutul, dar în același timp nu a rămas la el, ci s-a înnoit și s-a dezvoltat de la o generație la alta*" [2].

Tinerii care vor intra de aici înainte în literatură se vor situa, ferm, de partea înnoitorilor. Urmînd calea lui Haykal și Taha Husein, generația lui Tawfiq al-Hakim

---

[1] Șawqi Daif, *op. cit.*, p. 193.
[2] *Id*, p. 192.

și Mahmud Teimur va fi preocupată de zugrăvirea acelor probleme care-i frămîntă pe contemporanii lor.

Creația lui Mahmud Teimur, scriitor prezent în centrul vieții literare a Egiptului pînă în zilele noastre, cel mai fecund autor de nuvele din literatura arabă, este mult mai complexă decît cea a înaintașilor săi. El este considerat întemeietorul nuvelei arabe realiste, nu numai din Egipt, ci din întreaga lume arabă. Spre deosebire de fratele său Muhammad Teimur, care rămîne doar la cadrul citadin, Mahmud Teimur va face ample incursiuni și în lumea satului. În ceea ce privește izvoarele la care s-a format, le indică el însuși în autobiografia sa: școala siro-americană, în special Djubran Halil Djubran, literatura occidentală și creația fratelui său. Prin întreaga sa operă, Mahmud Teimur s-a dovedit a fi un scriitor realist, profund legat de soarta eroilor săi: felahi, mici funcționari, reprezentanți ai burgheziei mici și mijlocii. Dacă în primele opere întîlnim frecvent note sentimentale, pe parcurs acestea dispar. Cele circa 30 de culegeri de povestiri și nuvele ale lui Mahmud Teimur oferă o imagine cuprinzătoare a societății egiptene din prima jumătate a secolului al XX-lea, a modului de viață și obiceiurilor orientale.

În operele de început el este foarte legat de personajele sale. Chiar dacă nu-și exprimă direct afecțiunea sau antipatia față de ele, atitudinea sa poate fi dedusă din intonație, din epitetele și comparațiile de care uzează. *Șeih Djumaa,* una din cele mai realizate nuvele sub aspect artistic, lasă să se vadă, dincolo de ironia aparentă, simpatia autorului pentru eroul său. Nu este mai puțin adevărat însă că în acest caz avem de-a face cu eroul ideal al lui Mahmud Teimur. Șeihul Djumaa este simbolul trecutului, al spiritului popular veșnic viu, rămînînd nealterat de influențele europene. Dacă Djubran sau Reihani găseau „adevărata fericire“ în natură, Mahmud Teimur o caută și o găsește la acei oameni care

sînt cel mai aproape de natură, la fellahi, a căror viață o idealizează.

În anii guvernării reacționare a lui Sidqi, din deceniul al patrulea, scriitorii egipteni, printre care Mahmud Teimur și Tawfiq al-Hakim, au încercat să evadeze din realitate găsindu-și refugiul fie în „arta pură", fie într-o lume constituită pe alegorii, sau au rămas pur și simplu indiferenți față de evenimente. Mahmud Teimur a găsit rezolvarea plasînd acțiunea nuvelelor sale nu în Egiptul acelei vremi, ci în alte țări sau în Egiptul faraonic. Caracteristică pentru această perioadă a creației sale este povestirea, de dimensiuni mai mari, simbolistă prin excelență, *Chemarea necunoscutului.* Nici cadrul și nici personajele nu pot fi plasate într-o țară anume. Peisajul poate fi libanez, dar poate foarte bine să fie și elvețian, iar atitudinile personajelor nu sînt de natură să ne indice naționalitatea lor.

Cealaltă orientare, întoarcerea la Egiptul faraonic, își are mobilul nu numai în intenția de a evada din realitate, ci și în mișcarea de egiptenizare inițiată în perioada aceea de Partidul Naționalist, mișcare ce se străduia să ateste continuitatea elementului vechi, egiptean, în cultura și civilizația Egiptului modern și să diminueze influența civilizației islamice. Muhammad Husein Haykal, și el partizan al acestei orientări, a afirmat într-o serie de articole înmănuncheate ulterior în culegerea *Revoluția literaturii,* că izvoarele literaturii arabe noi trebuie căutate în vechea literatură faraonică. El chema la o studiere a istoriei și legendelor vechi pe care noua literatură să le folosească drept surse de inspirație. Dar însuși Haykal, după scrierea cîtorva povestiri inspirate din istoria faraonică, a renunțat la această orientare, îndreptîndu-se spre viața islamică. Din creația lui Mahmud Teimur se încadrează în acest curent lucrări ca *S-a întîmplat demult, În întunericul nopții* etc. Romanul *Întoarcerea spiritului* de Tawfiq al-Hakim

rămîne însă cea mai importantă operă a acestei orientări, la care s-a renunțat curînd.

Nu numai în operele literare, ci și într-o serie de articole scrise în această perioadă, Mahmud Teimur propovăduiește inevitabilitatea răului în viață, nu mai ia atitudine față de vicii, ci privește la ele ca la ceva foarte firesc. În creația sa din această perioadă se observă și o tendință de evadare într-un imperiu mistic, fiind clară căderea sa sub influența fideismului (*Strigătul cucuvelei*).

Deci în perioada interbelică s-a constituit, în Egipt, o literatură nouă, cu genuri noi, scrisă într-o limbă accesibilă, situată între elocvența și eleganța limbii literare și ușurința și simplitatea limbii vorbite. Relația cu Occidentul devine acum reciprocă în sensul că literatura arabă a început să-și ofere noile valori cititorilor străini, că *„literatura arabă n-a mai rămas izolată la cadrul său, ci a devenit o literatură mondială, ridicîndu-se la nivelul marilor literaturi ale lumii"* [1].

*

Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se produce o intensificare a emigrării arabilor, mai ales din Siria și Liban, spre Lumea Nouă, emigrare care începuse încă pe la mijlocul veacului trecut, fiind determinată de înapoierea economică și culturală în care lîncezeau țările arabe. Cei mai mulți s-au îndreptat spre America de Nord, iar o parte mai mică spre America de Sud, stabilindu-se în mari orașe ca New York, Boston și Rio de Janeiro. Coloniile de emigranți au continuat o viață socială și cultural-artistică specific arabă multă vreme, creînd chiar asociații care s-au ocupat de protejarea și încurajarea acestor activi-

---

[3] Șawqi Daif, *op. cit.*, p. 200.

tăţi. În America de Nord a fost creată, în anul 1920, asociaţia literară „Liga condeielor“, care va patrona o adevărată şcoală literară, aşa-zisa şcoală siro-americană, de ai cărei reprezentanţi este legată literatura emigraţiei. Liderul acestei şcoli a fost Djubran Halil Djubran, iar printre reprezentanţii săi de frunte se numără Mihail Nuaime, Ilia abu Madi şi Raşid Ayyub. Ceva mai tîrziu a fost creată o asociaţie asemănătoare în Brazilia — „Liga andalusiană“ — reunind printre animatorii săi o serie de prozatori şi poeţi: fraţii Şafiq, Fawzi şi Ryad al-Maaluf, Raşid al-Hawri şi alţii. Asociaţiile dispuneau de edituri şi publicaţii proprii în limba arabă (*Călătorul*, condusă de Abd al Masih Haddad şi *Povestitorul*, condusă de Ilia abu 'Madi, în Nord, şi *Liga andalusiană* şi *Andalusia*, în Sud). Prin intermediul scriitorilor emigraţiei, literatura arabă cunoaşte o producţie literară cu trăsături distincte, care va exercita o influenţă relativ puternică asupra literaturii din ţările arabe, în particular asupra celei libaneze. Trăind în condiţii care le-au permis contactul direct cu literatura occidentală, ei au infuzat culturii arabe, dobîndite în patrie, principii ideologice noi. S-a produs o ciocnire între valorile civilizaţiei orientale şi cele ale civilizaţiei occidentale, sporită şi de eşecul viselor şi speranţelor puse în emigraţie, de înstrăinarea şi nostalgia după patria părăsită. Acestea vor fi de fapt şi motivele predominante ale creaţiei literare ce aparţine emigranţilor.

Spre deosebire de scriitorii din ţările arabe, reprezentanţii emigraţiei, care au creat în paralel cu înnoitorii egipteni, sînt mai puţin legaţi de tradiţiile literaturii arabe clasice şi mai puternic influenţaţi de literaturile europene şi americană. Genurile cultivate cu predilecţie de reprezentanţii acestei şcoli au fost poezia, nuvela şi eseul liric, forme ce se puteau difuza cu uşurinţă prin intermediul publicaţiilor. Versurile în proză sînt un gen nou introdus în literatura arabă tot de către reprezen-

tanții emigrației. Mulți dintre ei au devenit curînd cunoscuți și în lumea arabă, îndeosebi Amin ar-Reihani, Djubran Halil Djubran, Mihail Nuaime, Rașid Ayyub și Ilia abu Madi. Reprezentanților acestei școli le aparțin primele povestiri sociale din literatura arabă. Cam în aceeași vreme în care în Egipt stîrnea mare interes *Zeinab* a lui Muhammad Husein Haykal, un reprezentant al emigrației publica o povestire ce aborda aceeași problemă a privării de libertate a femeii în Orient, operă destinată să facă din autorul ei *„un pionier al școlii romantice în literatura noastră."* [1]. Este vorba de *Aripile frînte* de Djubran Halil Djubran.

Merită a fi remarcat aportul emigranților la perfecționarea nuvelei și consolidarea pozițiilor ei în literatura arabă. Tot ei au inaugurat ceea ce s-a numit lirismul exilului. În cele două culegeri de povestiri *Miresele luncilor* și *Sufletele răzvrătite,* Djubran Halil Djubran cîntă dragostea și frumusețile naturii, este un visător, îndrăgostit de libertate, critică instituțiile religioase și pe reprezentanții lor, se ridică împotriva oprimatorilor și lipsirii femeii de libertate. Fără a respecta întrutotul regulile artei nuvelistice, căci operele sale sînt mai degrabă niște *„fragmente literare dialogate"*, Djubran își exprimă de fapt, prin eroii lor, propriile gînduri și concepții. Cele cîteva rînduri scrise de un alt reprezentant al emigrației, Mihail Nuaime, în prefața la operele lui Djubran ni se par suficient de elocvente pentru a ne edifica asupra valorii și măsurii contribuției acestuia la dezvoltarea literaturii arabe : *„Libanul în vremea aceea era dominat de doi feudali : cel politic și cel religios. Nu e de mirare că cele mai multe subiecte ale povestirilor sale se referă la acești doi feudali. (...) Subiectele sale se rezumă numai la două : tradițiile umane cu relațiile permise și interzise dintre femeie și bărbat și arbitrarul judecătorului laic și religios în relațiile sale cu masele pe*

[1] Muhammad Yusuf Nadjm, *op. cit.,* p. 127.

care le numim popor. (...) Cei mai apropiaţi oameni de inima lui Djubran sînt fiii naturii, indiferent dacă este vorba de cel care paşte vacile, de plugar sau de lucrătorul care nu are în mînă o altă unealtă afară de sapă. Iar oamenii pe care el îi urăşte mai mult sînt aceia care îi asupresc pe aceşti fii ai naturii, încălcîndu-le drepturile şi dispreţuindu-le demnitatea de oameni" [1]

Amin ar-Reihani este autor de eseuri, povestiri şi versuri în proză, reunite în volumele *Reihaniyat*, în care critică plăgile exploatării capitalismului american, obscurantismul şi conservatorismul, simpatia sa îndreptîndu-se spre cei ce trudesc.

Abd al-Masih Haddad, care şi-a desfăşurat activitatea exclusiv în emigraţie, este reprezentantul unei alte orientări a şcolii siro-americane. Dintre toţi reprezentanţii ei, se pare că el a fost cel mai puţin liric şi lui îi revine principalul merit în cultivarea nuvelei (culegerea *Povestiri din străinătate)* care-şi ia tematica şi eroii din viaţa grea pe care o duc emigranţii arabi în marile oraşe americane. Şi el se revoltă împotriva obiceiurilor învechite care frînează dezvoltarea relaţiilor sociale, luînd în derîdere convenţionalismul de care oamenii nu se pot elibera nici în momentele cele mai grele (nuvela *În casa mortului)*.

Format la şcoala tradiţională, la şcolile occidentale, dar mai ales influenţat de clasicii ruşi (Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Cehov, Gorki), pe care i-a citit în original, Mihail Nuaime este socotit *„unul din cei mai mari nuvelişti arabi"*. În tinereţe şi-a încercat talentul în diverse genuri literare, iar după revenirea în Liban se va consacra mai ales scrierii de nuvele, a căror tematică abordează multiplele aspecte ale vieţii ţăranului libanez.

Prin deceniul al treilea al veacului nostru şcoala siro-americană începe să se destrame. Unii dintre reprezentanţii săi, din generaţia veche îndeosebi, revin în patrie

---

[1] Apud Muhammad Yusuf Nadjm, *op. cit.*, p. 277.

reuşind să se reîncadreze în ambianţa ei şi-şi continuă activitatea literară, iar noua generaţie se va integra în realităţile Lumii Noi, pierzînd legăturile cu limba şi cultura arabă.

De remarcat că acest moment original din istoria literaturii arabe are o importanţă la fel de mare ca şi cel al înnoitorilor egipteni, contribuind la aceeaşi mişcare de înnoire a expresiei artistice, de simplificare a limbii, de introducere de noi genuri. Este, de fapt, o altă faţă a interferenţei Occident-Orient în perspectiva înnoirii literaturii arabe. Literatura emigraţiei scrisă în limba arabă este socotită parte integrantă a literaturii arabe, pretinzîndu-se continuatoare a acesteia în alte condiţii, inspirîndu-se şi zugrăvind situaţia din patria părăsită sau viaţa celor care au părăsit-o. Nu este lipsit de importanţă nici faptul că cei mai mari reprezentanţi ai săi şi-au continuat activitatea în patrie. Ceea ce o distinge mai ales de literatura ce se scria în vremea aceea în patria arabă este tonalitatea sa lirică, foarte pregnantă, chiar şi în genul prozei.

Literatura nouă din Liban şi Siria este influenţată mai mult decît a celorlalte ţări arabe, poate, de cultura occidentală. Situaţia este de înţeles, dacă avem în vedere faptul că dascălii generaţiei de scriitori care se forma erau Djubran, Reihani şi Nuaime. Reîntors, Nuaime a publicat în patrie volumul *A fost ce a fost* din care se remarcă nuvela *Femeia stearpă*, care abordează acelaşi subiect al relaţiilor din familia musulmană, nuvelă pusă pe acelaşi plan cu cele mai reuşite lucrări ale genului, aparţinînd lui Mahmud Teimur. Un studiu publicat de revista *Al-Hadis* în anul 1944 aprecia nuvela ca *„fiind cea mai bună care s-a scris pînă astăzi în limba arabă“*. De asemenea, se sublinia că *„în privinţa analizei profunde, studiului stărilor sufleteşti, fineţei*

descrierii, stilului lent, încărcat de o mulțime de detalii" se simte influența nuvelisticii ruse. [1]

Dacă unii reprezentanți ai școlii siro-americane au încercat totuși să acrediteze ideea că renașterea ar fi rezultatul numai al unei ruperi complete de tradiții și al unei *„implantări a culturii europene în solul libanez"*, dacă alții chemau la păstrarea tradițiilor arabe nealterate de nici o influență, a existat însă și un grup de literați care au văzut rezolvarea, ca și înnoitorii egipteni, într-o sinteză a ceea ce este mai bun în cultura arabă clasică și ceea ce este mai bun în civilizația contemporană occidentală. Tocmai aceasta a fost orientarea care s-a impus în literatura siriană și libaneză în preajma celui de-al doilea război mondial. Ca și în cazul altor țări arabe, mai puțin, este adevărat, înnoitorii egipteni au influențat formarea nuvelei libaneze și siriene în anii interbelici. Acestei influențe îi este tributară Selma Saig care, în mod firesc, arată predilecție pentru tema femeii musulmane *(Povestea Haifei din Daira)*. Nuvelele ei amintesc de cele ale lui Bint aș-Sati, reprezentantă a curentului egiptean înnoitor.

*

Mai mult datorează în schimb înnoitorilor egipteni nuvela din Irak și Sudan, țări în care renașterea începe cu aproape o sută de ani mai tîrziu decît în Egipt, Liban și Siria. Dominantă în literatura irakiană a fost tot timpul lirica, în proză neapărînd nume mari ca cele ale poeților Az-Zahawi, Ar-Rusafi, sau ceva mai aproape de noi Al-Djawahiri sau Bahr al-Ulum. Primele încercări în domeniul prozei scurte datează de prin deceniul al treilea al veacului nostru și aparțin lui Mahmud Ahmad as-Saiyd, iar în deceniul al patrulea începe să publice Zu-n-Nun Ayyub, *„discipol al înnoitorilor egipteni"*, care

---

[1] Al-Hadis, nr. 4—5/1944, p. 129—170, Apud Muhammad Yusuf Nadjm, *op. cit.*, p. 287.

va deveni numele cel mai cunoscut din nuvelistica irakiană. Lui i se datorează și cîteva povestiri mai lungi. (De remarcat că romanul nu este aproape deloc cultivat în literatura irakiană.) O temă frecventă în nuvelele lui Zu-n-Nun Ayyub este aceea a femeii, în Irak și mai împovărată de prejudecăți decît în Egipt sau Liban. Numai în culegerea *Jertfe*, de pildă, una din cele peste zece cîte a publicat autorul, trei nuvele sînt consacrate soartei triste a femeii: una este jertfa prejudecăților și vechii mentalități despre cinste *(Cinstea)*, o a doua, Samira, care are curajul să se împotrivească rînduielilor retrograde, este jertfa concepției părinților aristocrați care socotesc că apără tradițiile și comit un act virtuos căsătorind-o fără voia sa cu un bătrîn bogat și vicios *(Calea spre izbăvire)*, iar a treia este o femeie abandonată, rămasă fără nici un sprijin.

Generației lui Zu-n-Nun Ayyub îi aparțin Abd al-Mağd-jid Lutfi și Abd al-Haqqi Fadil, cel din urmă fiind un scriitor de o formație spirituală elevată, maestru al cuvîntului, fin observator, autor al unora din cele mai reușite nuvele din literatura irakiană (culegerea *Doi nebuni)*.

În cursul deceniului al patrulea apar cîțiva scriitori inovatori în literatura irakiană, care însă din cauza situației politice din țară au fost nevoiți să-și abandoneze foarte curînd intențiile. Dintre aceștia s-a remarcat Abd al-Wahhab Amin, care a continuat să scrie mai multă vreme.

Sub influența nemijlocită a înnoitorilor egipteni apar, prin deceniul al patrulea, și primele începuturi ale prozei sudaneze. Acum se editează ziare și reviste culturale, dintre care *Aafaaq* a jucat un rol important în dezvoltarea literaturii, strîngînd în jurul ei o serie de tineri scriitori. Dificultățile întîmpinate în publicarea prozei au determinat, ca și în alte țări arabe, dezvoltarea, cu pre-

cădere, a genului liric. Sînt pregătite însă condițiile pentru crearea unei nuvelistici sudaneze pe care o vom vedea înflorind în anii postbelici.

★

În anii care au urmat celui de-al doilea război mondial vom asista la o a doua renaștere culturală în al cărei șuvoi a fost angajată aproape toată lumea arabă. Comunitatea de limbă, de istorie, de viață spirituală ne dă dreptul să vorbim de o continuitate a fenomenului literar arab, chiar dacă acesta a evoluat în condiții deosebite și în mod inegal de la o țară la alta. Iar dacă în cele ce urmează ne vom referi la situația literaturii și în special a nuvelei în fiecare țară arabă în parte, o facem doar din considerente formale și în încercarea de a da o imagine, care nu se pretinde nici pe departe completă, asupra nuvelisticii fiecăreia din aceste țări. Evident, condițiile concrete în care a evoluat fiecare dintre acestea își vor imprima marca și asupra literaturii, care va căpăta cîte o notă aparte mai în fiecare țară. În același timp însă, literatura țărilor arabe s-a aflat într-o comunicare neîntreruptă care a favorizat și multe similitudini.

Evident, ar fi prematur să se încerce a se stabili adeziuni precise ale scriitorilor arabi contemporani la diverse curente sau școli, mai ales că în majoritate este vorba de scriitori tineri, în formare, în legătură cu care nu se pot trage concluzii peremptorii. Un lucru este însă clar ; anume acela că asistăm la o explozie de talente, la o dezvoltare ascendentă a literaturii arabe, într-o neîntreruptă căutare și strădanie de înnoire a conținutului și expresiei, fără a neglija însă realizările literaturii clasice. Complexitatea fenomenelor realităților politice, sociale, etice determină o lărgire continuă a tematicii literaturii contemporane, care cuprinde o arie socială

foarte vastă. Cu toată unitatea de limbă, operele literaturii arabe se grupează natural după apartenența regională.

Evoluția postbelică a nuvelei în Egipt s-a bucurat de aportul celor mai mari reprezentanți ai acestei literaturi, care, chiar dacă au avut predilecție pentru roman sau alte genuri, n-au ocolit nici nuvela. Este cazul unor romancieri ca Taha Husein, Naghib Mahfuz, Abd ar-Rahman aș-Șarqawi, Tewfiq al-Hakim.

După anii de rătăciri, de căutări, scriitorii vechii generații se vor regăsi și nu vor ezita să se angajeze pe calea progresistă urmată de țara lor. Chiar dacă sînt mai puțin reușite, sufăr de un oarecare schematism și stilul este mai retoric, nuvelele lui Mahmud Teimur, care-și aleg subiecte din situația Egiptului din timpul și după revoluția din 1952, marchează strădaniile autorului de a zugrăvi realitățile social-politice noi, după ce o vreme încercase să se detașeze de ele. Mult mai realizate, sub aspect artistic, sînt însă nuvelele din culegerea mai recentă *La mulți ani,* care abordează teme clasice și totuși foarte actuale pentru lumea arabă, ca cea a funcționarului mărginit, a celibatarului care duce o existență de solitudine ce nu-i poate da satisfacții și pe care în cele din urmă o abandonează *(La mulți ani),* a nestatorniciei soartei *(Biletul de loterie),* ne introduc în atmosfera tipic orientală a cafenelei. Said Efendi, eroul nuvelei *(Biletul de loterie),* amintește oarecum de Abu Halil, eroul lui Yahia Haqqi din *Mama sărmanilor.* La Said Efendi este descrisă însă și perioada de efemeră glorie din vremea cît s-a aflat în grațiile norocului, pe cînd în cazul lui Abu Halil este zugrăvită numai căderea pe treptele sociale: vînzător de zarzavaturi, negustor ambulant, semicerșetor umblînd cu tămîiatul, cerșetor la ușa moscheii. Gloria lui Said Efendi este foarte scurtă în comparație cu căderea care durează apoi pînă la capătul zilelor.

Tema singurătății, a angoasei, este prezentă la scriitorii arabi în diverse ipostaze. Eroul nuvelei *La mulți ani* încearcă să fugă de solitudine, căsătorindu-se. De fapt nuvela înfățișează lupta ce se dă în conștiința lui între rămînerea la traiul de holtei și ideea căsătoriei. Autorul găsește prilejul să emită, ca în multe altele din nuvelele sale, o serie de considerații filozofice, în cazul de față referitoare la ideea continuității societății umane prin indivizi și a succesiunii generațiilor. *„Omul să nu fie egoist în viață, să nu dorească totul numai pentru sine... Căsătoria înseamnă prietenie, respect și ajutor din partea amîndurora. Este calea de a avea urmași, baza solidă a societății. Este continuarea vieții celor doi părinți după ce ei încetează de a mai trăi, este înfăptuirea ideii de veșnicie"*, conchide autorul prin intermediul personajului său Husna.

Ideea este ilustrată de imaginea bătrînului bucătar și a fiului său care îi sugerează autorului veșnicia și ordinea statornică a naturii:

„Ochii mi s-au oprit apoi asupra bucătarului. Am privit la fața brăzdată de zbîrcituri. Era adus de spinare, semănînd cu un pom bătrîn îndoit de vreme, gata să-l doboare vijelia morții.

Am privit din nou spre copil. Fața-i era proaspătă și tînără. Semăna cu un lăstar care de-abia începe să crească, un lăstar care a dat din rădăcinile pomului gata să pice, un lăstar cu frunze proaspete care se desfac pentru viață!

Grădinarul va smulge mîine pomul cel bătrîn, ajutînd lăstarul cel tînăr să crească pînă ce-și va croi singur loc sub soare!

Pomul acela va muri oare cu adevărat?

El și-a lăsat toate trăsăturile acestui lăstar în creștere, așa că acesta va relua viața lui în univers, reînnoind-o."

Limba și stilul nuvelelor lui Mahmud Teimur sînt foarte simple dar nu lipsite de savoare. Epitetul este

întrebuințat cu măiestrie, comparația și metafora lipsind aproape complet din recuzita mijloacelor stilistice ale autorului. Cu foarte mare ușurință face uz de bogăția lexicului arab, sinonimele succesive servind la întregirea trăsăturii pe care autorul o vrea relevată. Alteori, prin sublinierea unei singure trăsături, reușește să evoce ambianța unei vieți întregi.

Grație talentului său, noutății și actualității pentru care, pe bună dreptate, a fost numit *„emir al nuveliștilor arabi"*, Mahmud Teimur devine repede cunoscut, făcînd școală nu numai în propria țară, ci și în literatura celorlalte țări arabe. De notat că în anumite cazuri, apariția nuvelei în alte țări arabe s-a petrecut sub influența directă a artei nuvelistice a lui Mahmud Teimur.

Din perioada postbelică datează și volumul de nuvele *Chinuiții pămîntului* al scriitorului Taha Husein, apariție de o admirabilă elevație spirituală, aproape singulară în lumea literelor arabe, devenit celebru mai ales prin romanul său autobiografic *Zilele*. De fapt, bucățile incluse în culegere sînt — unele — intermediare între nuvelă și eseu, altele, nuvele propriu-zise, iar altele pure eseuri, abordînd în genere situația satului egiptean, a *Egiptului bolnav,* cum și este intitulat unul din ele. Din punct de vedere stilistic însă, ele reprezintă modele admirabile, ca de fapt întreaga creație a lui Taha Husein. Așa cum se exprimă autorul în motto, ele se adresează *„acelora care ard de dorința de dreptate și acelora cărora teama de dreptate le răpește somnul; și unora și altora li se adresează. Acelora care găsesc ceea ce cheltuiesc și acelora care nu găsesc ceea ce cheltuiesc; și unora și altora li se adresează"*.

Ca nuvelă propriu-zisă, cea mai reprezentativă este *Hadigea,* consacrată tot problemei femeii. Hadigea, personajul central, fiica unor oameni săraci din mediul sătesc, reprezintă pentru autor simbolul perfecțiunii, al purității și demnității. Neputința ei de a evada din ca-

drul tradițiilor înguste sau de a le schimba are ca rezultat recurgerea la soluția extremă — sinuciderea. Dispariția ei misterioasă, inexplicabilă în aparență, constituie refuzul categoric de a accepta soarta comună și banală hărăzită de niște tradiții absurde.

Scriitorii din generația care a apărut în timpul războiului sau în anii postbelici sînt mult mai legați de realitățile concrete. În operele lor zugrăvesc frămîntările sărăcimii și păturilor de mijloc ale populației, aspirația lor spre o viață de liniște, fericire și pace. Fiecare scriitor manifestă însă predilecție pentru anumite teme și anumite medii sociale. Yahia Haqqi, de pildă, este preocupat în nuvelele sale, aproape toate străbătute de un umor subtil, de descrierea și demascarea *„sărăciei, bolilor și ignoranței"* — cele trei rele ale societății, așa cum le intitulează Ismail, eroul nuvelei sale *Lampa lui Umm Hașim*.

Povestirilor lui Muhammad al-Halim Abd Allah îi sînt caracteristice tonurile romantice triste, iar celor ale lui Mustafa Mahmud le sînt proprii pesimismul și ironia amară.

Pentru creația lui Mahmud al-Badawi este caracteristic neobișnuitul, excepționalul, căutarea unor personaje și teme ieșite din comun.

O serie de scriitori s-au aflat, cel puțin în perioada de început, sub influența clară a romantismului și sentimentalismului: Ihsan Abd al-Qaddus, Amin Yusuf Gurab, Ibrahim al-Wardani, Yusuf as-Sibai.

Nuvelele lui Ibrahim Abd al-Halim, apărute în anul 1946 în culegerea *Parfumul vieții noastre*, conțin germenii orientării neorealiste, preponderentă în nuvelistica postbelică. Nuvelele lui Abd ar-Rahman aș-Șarqawi, Yusuf Idris, Muhammad Sidqi, Abd ar-Rahman al-Hamisi, Salah Hafiz, la care se adaugă noi nume, sînt caracteristice pentru această orientare, ele exprimînd spiritul și preocupările epocii care a urmat războiului și

revoluției din 1952. Cei mai mulți dintre aceștia rămîn însă la viața aglomerărilor urbane. Doar Abd ar-Rahman aș-Șarqawi reușește să redea în nuvelele (*Vise mărunte*, *Scorpionul* etc.) și romanele sale (*Pămîntul*, *Țăranul*) pulsul satului egiptean.

Alături de seria romanelor care l-au consacrat pe Naghib Mahfuz ca unul dintre cei mai mari scriitori arabi contemporani (el făcînd pentru arta romanului ceea ce Mahmud Teimur a făcut pentru arta nuvelei), în perioada postbelică el a publicat și numeroase nuvele, ce pot fi socotite dintre cele mai reușite în literatura contemporană. Scriitorul este preocupat de zugrăvirea păturilor de mijloc ale societății egiptene cu problemele specifice lor, fără a le rupe de contextul social general.

Unul dintre cei mai fecunzi nuveliști egipteni este în prezent Yusuf Idris, ale cărui preferințe s-au îndreptat la început către lumea copiilor pe care a reușit s-o descrie într-o manieră personală și care treptat s-a arătat interesat de proza de idei, de zugrăvirea universului spiritual din ce în ce mai complex al contemporanilor săi. Yusuf Idris este de fapt foarte receptiv la tot ce este noutate, el însuși fiind un inovator îndrăzneț. Este clară evoluția din creația sa chiar și numai urmărind nuvelele incluse în antologia de față care aparțin unor etape diferite (*Cele mai ieftine nopți*, *Mîna aceea mare*, *Punctul*). Lirismul, prezent în creația mai tuturor scriitorilor egipteni, face notă aparte în opera lui Yusuf Idris. Nuvela *Mîna aceea mare* este o încercare de a-l readuce acasă, în mediul natal, inițial plin de căldură, în acel mediu solid și statornic din care a pornit, pe tînărul cuprins în vîrtejul vieții tumultuoase a orașului modern. Eroul se întoarce acasă căutînd, cu nostalgie, copilăria. Nu o face demonstrativ, ca o opoziție la mediul citadin, așa cum se întîmplă de pildă la Djubran. El este în căutarea timpului pierdut, în căutarea statorniciei și siguranței pe care i-o dădea viața în mijlocul familiei, căldura sufletească,

dragostea și prietenia tatălui său, în căutarea unui refugiu de lumea în care viața e o luptă continuă, o goană nesățioasă. Atmosfera este bine conturată de elementele de decor specifice satului arab. Palmierul, simbolul forței și statorniciei, reprezintă și măsura scurgerii timpului, subliniind sentimentul dens al ireversibilității sale. Tatăl eroului este o personalitate puternică, el domină amintirile, este coloana vertebrală a familiei, firul care-i ține strîns uniți și pe cei plecați. O dată cu moartea lui se destramă și acel spirit de statornicie, legăturile se sfarmă, iar cele slabe care mai rămîn i se datorează tot tatălui : sînt numai amintirile comune despre el și sentimentul dominant al pierderii lui, pierdere ireparabilă, pe care eroul o realizează abia mult după moartea tatălui, prin prisma amintirilor copilăriei.

Aceeași incertitudine a individului izolat, paradoxal singular, deși de fapt atît de strîns legat de semenii săi, înglobat în masa lor, o întîlnim și în *Punctul*. Scriitorul se arată aici captivat de problema universală care a frămîntat dintotdeauna mintea omului, a relativității spațiului și timpului — categorii care i-au încadrat viața determinîndu-i-o. Ca și copacul de la marginea drumului — singuratic, mereu răvășit de vînt și mereu același — individul, față în față cu uriașa întindere, cu spațiul infinit, cu orizontul — o linie aparentă — este mereu același ; lumea este și ea mereu aceeași.

Generația cea mai tînără a literaților egipteni continuă strădaniile de înnoire care caracterizează îndeosebi creația literară a lui Naghib Mahfuz și Yusuf Idris. *„Dacă literatura egipteană modernă a cunoscut, după revoluție,* o *nouă generație de tineri literați, dovedind mai mult sau mai puțin talent și care au avut de suferit din cauza noii societăți, o nouă generație a început să creeze, la zece ani de la acest eveniment, un curent plin de experiențe care nu s-au cristalizat încă într-o tradiție ideologică sau artistică, dar care, fără îndoială, are nevoie*

să fie cercetat."[1] *„Din punct de vedere al formei, ea* (această generație — n.n.) *a depășit stilul expresiv al lui Yusuf Idris și Naghib Mahfuz, eliberîndu-se prin aceasta de cel mai mare păcat al generațiilor literare la începutul lor — păcatul imitației."*[2]

Așadar, nuvela egipteană are în momentul de față trăsăturile sale proprii ; există un numeros detașament de tineri nuveliști care, în maniere diferite, scriu o literatură ce răspunde cerințelor societății, momentului istoric și condițiilor locale, literatură în care predomină orientarea neorealistă.

Nuvela, în Siria și Liban, este mai puțin influențată de înnoitorii egipteni, fiind formată mai ales sub înrîurirea școlii siro-americane și occidentale. Cei mai mulți nuveliști din cele două țări și-au făcut ucenicia la revistele *At-Taliya* care apărea la Damasc și *At-Tariq,* care a început să apară la Beirut ca organ al Ligii antifasciste siro-libaneze în anii celui de-al doilea război mondial. Deși începuturile nuvelei libaneze se plasează cam în preajma războiului (dacă facem abstracție de reprezentanții școlii siro-americane reîntorși în patrie), devenind cunoscute numele lui Tewfiq Yusuf Awwad, Halil Taki ad-Din, Lutfi Haydar, abia în anii războiului și imediat după, genul se impune în literatura acestei țări și dobîndește trăsăturile sale proprii. Revistei *At-Tariq* îi revine un mare merit în formarea generației de nuveliști atît din Liban și Siria cît și din alte țări arabe, care au început să publice în anii războiului, și în dezvoltarea literaturii de orientare național-democratică. Cei mai mulți colaboratori ai revistei au fost și publiciști, situație care va face ca în creația lor să se simtă influența stilului gazetăresc. Aici și-au făcut debutul Marun Abbud, Husein Muruwwe, Muhammad Dakrub, George Hanna și alții. Locul principal în nuvelistica lui Dakrub, care a

---

[1] Revista *„At-Taliya"*, nr. 8/1968, p. 161.
[2] *Ibidem*, p. 163.

fost în primul rînd publicist, îl ocupă aspectele din viața muncitorilor (culegerea *Strada lungă*, 1945). Pentru creația lui Marun Abbud, scriitor care a început să publice la vîrsta de cincizeci de ani, este caracteristică atitudinea critică față de realitățile libaneze. Nuvelele din culegerile *Figuri și nuvele* și *Pigmeii și uriașii* înfățișează tablouri realiste din viața felahilor cinstiți, evlavioși și generoși. Mai mult decît în opera celorlalți nuveliști libanezi, la Marun Abbud se simte acea tendință regională la care se referă Jaques Berque cînd spune că majoritatea scriitorilor libanezi aleg drept cadru, pentru scrierile lor, satul natal. Remarca este valabilă îndeosebi pentru romancieri.

Ceea ce mai distinge literatura libaneză de a celorlalte țări arabe este faptul că, în ansamblu, ea este mai receptivă față de curentele noi din literatura occidentală. Găsim în nuvelistica libaneză frecvent lucrări existențialiste. Inițiatorul acestei orientări în literatura arabă este nuvelistul libanez Suhayl Idris, traducătorul unor opere de Sartre și Camus. Halim Barakat este *„scriitorul încordării neliniștite dintre închipuire și realitate"*, pentru care criza se rezolvă prin refuz *(Nisip)*, moarte *(Zăpada nu va rămîne pe fața mea)* sau rezistență *(Tăcerea și ploaia)*, ultima nuvelă fiind caracterizată de Jaques Berque ca *„o simfonie a neliniștii și mîniei"*.

În Siria se va dezvolta în schimb o nuvelă și în general o literatură deosebită net de cea libaneză : o literatură militantă generată de realitățile brutale și antagonismele mai violente din această țară. Nu asistăm, în Siria, la o explozie de talente, cum s-a întîmplat în anii postbelici în Egipt sau Irak, dar cîteva nume se detașează prin contribuția adusă la dezvoltarea nuvelei siriene, mai legată decît în orice altă țară arabă de realitatea dură. Titlurile majorității culegerilor de nuvele din Siria sînt de fapt foarte sugestive pentru orientarea nuvelei siriene contemporane.

Fuad aș-Șaib a devenit foarte curînd cunoscut prin nuvelele grupate în culegerea *Istoria unei răni* datorită noutății tematicii, stilului și manierei realiste în care scrie. Wasfi al-Bunni este preocupat de frămîntările satului sirian (culegerea *În inima Gotei*), iar Hanna Mina de viața sărăcimii de la orașe.

Generația mai tînără își însușește modalitatea neorealistă, predominantă în prezent în nuvelistica siriană. Din nuvelele lui Hasib al-Kayali lipsesc în general ciocnirile violente, eroii săi, oameni blajini și abrutizați, sînt incapabili de a se revolta. Nuvelele din culegerea lui Mawahib al-Kayali, *Basmalele albe*, reflectă drumul parcurs de autor însuși spre maturizare: de la nuvelele de început: *Orfan*, *Fereastra* etc., pînă la cele mai reușite: *Basmalele albe*, *Răzbunarea*, *Procesiunea sumbră*,

Tot din generația tînără se mai remarcă Șawqi Bagdadi ai cărui eroi din culegerea *Cartierul nostru scuipă sînge* sînt oameni săraci, înfometați, slăbiți de boli, dar care nu cad doborîți, ci luptă cu credință în zile viitoare mai bune.

În Irak are loc în perioada postbelică o veritabilă explozie de talente, asemănătoare cu cea din Egipt și aparținînd, ca și noua generație egipteană, școlii realiste. Realismul irakian este deosebit însă de cel egiptean, este un realism dur, izvorît din însăși istoria zbuciumată pe care a înscris-o această țară în anii de după război și chiar după cucerirea independenței. În această privință, literatura irakiană seamănă mult cu cea siriană.

Abd al-Malik Nuri, Fuad at-Tekerli și Yahia Abd al-Magid (Giyan) sînt, alături de Zu-n-Nun Ayyub, inițiatorii noii școli nuvelistice irakiene. Dacă generația dinainte de război a fost influențată în special de literatura din celelalte țări arabe, în ultimii ani îi vom găsi pe scriitorii irakieni (și avem în vedere proza, aproape exclusiv nuvelistica), luîndu-și drept maeștri pe Camus, Sartre, Saroyan, Steinbeck și alții.

Problema femeii, care pentru Irak se pare că se pune şi mai acut decît pentru celelalte ţări arabe, se va afla, în continuare, în centrul literaturii irakiene. O găsim prezentă în nuvelele lui Abd al-Malik Nuri *(Slujnica, şobolanii şi primăvara)*, Fuad at-Tekerli *(Ochii albaştri)* şi ale altor scriitori.

Povestirile talentatului Gaib Tuama Farman sînt pătrunse de dragoste pentru omul mărunt supus împilărilor, iar unele din ele sînt adevărate imnuri închinate luptătorilor curajoşi care înfruntă temniţele şi teroarea *(Drumul duce spre orizont, Salvarea* etc.). *Umran*, de pildă, înfăţişează tabloul sumbru al muncii de robi depuse de lucrătorii dintr-o „fabrică" de ţigarete, soarta unuia dintre aceştia care pentru a-şi cumpăra medicamentele necesare este nevoit să fure.

Aceleiaşi orientări îi aparţin şi Abd Allah Niazi şi Edmond Sabri, care se situează oarecum pe o poziţie de mediere între vechea şcoală şi noua generaţie care nu mai optează pentru o literatură scrisă în limba clasică.

În jurul anului 1950 au apărut, în nuvelistica irakiană, două noi nume, care au devenit foarte curînd cunoscute: Djabra Ibrahim Djabra, palestinean de origine, şi Şakir Husbak. Primul dintre ei este socotit ca unul dintre cei mai buni nuvelişti arabi contemporani şi poate fi aşezat alături de scriitori importanţi din Occident.[1] Cel de-al doilea este un scriitor profund, cu un spirit de observaţie fin, amintind prin trăsăturile operei sale de Abd al-Haqqi Fadil.

În ultimii ani s-au remarcat noi nume de nuvelişti formaţi la şcoala lui Zu-n-Nun Ayyub şi Abd al-Malik Nuri.

Se apreciază că dezvoltarea nuvelei şi a literaturii irakiene, în ansamblu, este, în mare măsură, frînată de

---

[1] Zu-n-Nun Ayyub, *Nuvela irakiană*, în culegerea de studii *Sovremennaia arabskaia literatura*, Moscova, 1960, p. 87.

faptul că preferințele cititorilor se îndreaptă spre scriitori egipteni și libanezi deveniți cunoscuți în Irak — orientare moștenită de pe cînd nu exista o literatură irakiană.

Situarea geografică a Sudanului la întretăierea a două civilizații — cea musulmană și cea africană — a conferit literaturii acestei țări trăsături specifice, neîntîlnite la celelalte țări arabe. Literatura Sudanului nu mai este pur arabă. Simțim, atunci cînd citim nuvelele lui At-Taiyb Salih, At-Taiyb Zarruk, Abu Bekr Halid, că nu mai sîntem în lumea arabă, ci undeva la întretăierea ei cu Africa neagră.

Atît în nuvelele lui At-Taiyb Zarruk cît și în cele ale lui Abu Bekr Halid se simte influența egiptenilor. Mai ales în nuvelele lui At-Taiyb Zarruk se simte influența lui Yusuf Idris, tînărul scriitor manifestînd o atracție deosebită pentru lumea copiilor, pentru frămîntările sufletești ale micilor săi eroi. Povestirile lui Abu Bekr Halid sînt străbătute de o profundă încredere în om, ele introducîndu-ne în tradițiile de veacuri și în modul de viață al poporului sudanez (*Noaptea din ajunul sărbătorii*). Relevante sînt în această privință și nuvelele lui At-Taiyb Salih care se anunță și prin romanele sale a fi un scriitor deosebit de talentat. El scrie într-o manieră modernistă, format fiind sub influența scriitorilor englezi și nu se îndepărtează de ceea ce este specific țării sale, introducîndu-ne în lumea satului sudanez-african, cu obiceiurile, credințele și miturile sale (*Palmierul lui Wad Hamid*, *Palmierul de lîngă rîu*, romanele *Nunta lui az-Zein* și *Sezonul migrației spre nord*).

Specific pentru viața literară a țărilor din Magreb (Tunisia, Algeria, Maroc) este coexistența unei literaturi de limbă arabă alături de o literatură de limbă franceză, situație care se explică prin condițiile istorice și social-culturale în care s-au aflat țările respective. Literatura acestor țări are comun și faptul că s-a născut în condițiile luptei pentru dobîndirea independenței, ea fixînd

acele conflicte care au avut loc în țările respective în procesul de rupere a vechilor tradiții și concepții și refacerii lor pe o altă treaptă. Tendința mai veche de a scrie o literatură care să abunde în exotism pentru a fi găsită interesantă de către cititorii din metropolă a fost abandonată treptat, locul ei luîndu-l tendința de a scrie o literatură care să se adreseze propriilor popoare și care să exprime viața și preocupările acestora.

Renașterea culturală a țărilor din Magreb începe cam în primele decenii ale secolului nostru.

În Tunisia a fost cultivată mai ales poezia, care, în ciuda condițiilor vitrege prin care a trecut țara și a influenței exercitate de poezia europeană, a conservat pînă în zilele noastre forma clasică a *qasidei*. Paralel cu poezia s-a dezvoltat și publicistica, iar la începutul secolului a apărut mișcarea teatrală. Din perioada de început a literaturii tunisiene noi (deceniile al treilea și al patrulea) se detașează poetul romantic Abu al-Qasem aș-Șaabbi, care a lăsat o importantă moștenire nu numai literaturii tunisiene, ci întregii culturi arabe moderne. Îl cităm în acest context și pentru faptul că manifestul său programatic *Fantezia poetică a 'arabilor*, prezentat în anul 1929 în fața unui numeros auditoriu studențesc, este apreciat ca momentul adevăratei nașteri a literaturii tunisiene noi, iar ideile pe care acesta le conține au fost însușite de toți literații din generația sa. Dominantă între acestea este ideea că fiecărui moment istoric îi corespunde o anumită cultură și literatură și prin urmare Tunisia modernă are nevoie de o literatură modernă.

Cam în aceeași perioadă cu Abu al-Qasem aș-Șaabbi își desfășoară activitatea literară și primii autori de nuvele din Tunisia: Ali ad-Duagi și Muhammad Larbi, amîndoi aparținînd aceleiași generații *„neliniștite, decepționate, capabile și talentate care a crescut în anii*

celei mai crîncene asupriri coloniale" [1]. Primul, nu numai prozator, ci și poet și dramaturg, a înfățișat, cu mult lirism și cu un umor fin, un tablou exact al vieții poporului său. Literatura sa este expresia vieții de boemă pe care a dus-o împreună cu oamenii de artă contemporani lui. În operele sale el face investigații psihologice, critică morala și obiceiurile învechite. De remarcat că nuvela, în Magrebul arab, nu a fost sensibil influențată de arta narativă din estul arab și nu s-a sprijinit pe aceleași rădăcini cu aceasta.

Drama *Barajul*, scrisă de Mahmud al-Masadi, este socotită una din cele mai importante realizări ale literaturii tunisiene noi. El este, de asemenea, autorul a numeroase povestiri care se disting prin structura compozițională, puritatea limbii clasice, stilul limpede și varietatea tematicii. Originea artei narative trebuie căutată atît în legendele preislamice, de care se apropie ca stil, cît și în literaturile europene, operelor sale nefiindu-le străine concepțiile despre artă ale lui Paul Valéry, de pildă, sau concepțiile filozofice ale lui Schopenhauer.

Nuvela tunisiană s-a dezvoltat însă mai ales după ce această țară și-a dobîndit independența. Generația din această perioadă a continuat lirismul înaintașilor, dar, grupîndu-se în jurul revistelor *Ibla*, *Al-Fikr* și ziarului *Al-Amal*, care a reușit să suplinească în parte slaba activitate editorială, s-a orientat spre zugrăvirea realităților contemporane și a deschis noi orizonturi literaturii tunisiene. Dintre tinerii prozatori se remarcă Bașir Kraief, care, cu o acuratețe ce amintește de Ali ad-Duagi, înfățișează specificul mediului tunisian, Abd al-Kader ben Șeih, care cunoaște și zugrăvește fidel satul tunisian, Salah Garmadi, ale cărui povestiri ne introduc în viața sărăcimii din cartierele mărginașe ale capitalei țării, Djawad Saidawi, apărător hotărît al femeii musul-

---

[1] S. V. Projoghina, *Literatura Marokko i Tunisa*, Moscova, 1968, p. 20.

mane, duşman al tradiţiilor reacţionare şi prejudecăţilor religioase.

Viziunea tunisienilor aminteşte, într-o oarecare măsură, de cea a libanezilor. Atît la unii cît şi la ceilalţi se vede aceeaşi sensibilitate şi atracţie pentru natură şi acea tendinţă regională la care se referea Jacques Berque.

În ultimii ani asistăm la un fenomen nou în nuvelistica tunisiană. Ea nu mai exprimă doar problemele existenţei individuale sau în orice caz nu mai este acesta principalul element de inspiraţie. Ea descrie atît mediul beduin, cu obiceiurile sale învechite, cît şi viaţa capitalei ; cheamă deschis la reforme, militează pentru reînvierea spiritului naţional şi a unei mentalităţi care să accepte dezvoltarea. Două teme sînt predominante în literatura tunisiană nouă : rechemarea pierdutului şi conştiinţa apartenenţei la o personalitate naţională cu trăsături distincte. Ultima generaţie de literaţi cheamă insistent la renunţarea la criteriile riguroase ale prozei balzaciene care nu mai concordă cu spiritul şi frămîntările eroului vremii noastre. Deosebirea între generaţia prezentă şi celelalte două generaţii anterioare este netă, atît în ceea ce priveşte conţinutul cît şi în ceea ce priveşte forma, instrumentele de lucru şi stilul. Nuvelele tinerilor abordează probleme multiple din sfera politicii, economiei, vieţii sociale, relaţiilor de familie, psihologiei, vieţii religioase etc.

Eroul nuvelei *Glasul muezinului* de Muhammad al-Auni este un ghem de frămîntări, care, concentrate, apăsătoare, rezumate simbolic în nişte crize de inimă, îl strivesc. Aparenta absenţă a personajului, indiferenţa sa nu este o trăsătură negativă de caracter, ci reprezintă o pavăză cîştigată, un refugiu în faţa fricii de moarte care-l teroriza. O dată trecut pragul primei crize, moartea nu mai este pentru el ceva fatal, ireparabil, ci devine o posibilitate ca oricare alta. Ideea îl domină însă

fără să-l înspăimînte, crizele sînt așteptate parcă pentru a fi analizate conștient. Criza apare ca o prelungire a tensiunii din atmosfera încinsă sau ca o explozie a ei. În violența cu care căldura sugrumă orice suflare, inima nu mai are loc în piept și nici forța necesară pentru a-și continua pulsațiile. După un răstimp de tăcere totală, în care plutește parcă suspendat, urmează o relaxare ce dă impresia de necesitate pentru a reface echilibrul între cele două stări extreme. Toate zgomotele din jur, toate gesturile eroului nuvelei sînt notate și urmărite în amănunt, sînt descompuse și analizate pînă la epuizare. Renunțarea devine sentimentul dominant. Învălmășeala de imagini grotești care îi stăruie în față, cu tot efortul său de a limpezi și întregi chipul iubitei, îl face să renunțe definitiv, născocind *„liniștea celui învins"*.

Oare să fie glasul muezinului acel impuls simbolic capabil să-l readucă la viața activă a celorlalți, cu obișnuitele speranțe și frămîntări, cu toate drumurile ei întortocheate și pantele abrupte, toate dominate de frica persistentă de moarte, apăsătoare și totuși avînd darul să-l țină legat de viață mult mai strîns decît invizibilul fir al absenței înghețate ? Rămîne o incertitudine.

Este un model de ceea ce se numește *„nuvela experimentală"* către care se îndreaptă nu numai Muhammad al-Auni, ci și Ahmad Hassun, Djalul Azuna, Ahmad al-Qadidi etc.

În ceea ce privește Algeria, dezvoltarea unei literaturi în limba arabă a fost aici îngreuiată de condițiile politice prin care a trecut această țară. Se pare, de asemenea, că talentele au fost atrase mai ales de limba franceză.

Condițiile Algeriei au permis apariția unei literaturi foarte realiste în această țară. Începuturile ei se situează tot în deceniul al treilea al secolului nostru. Primele opere au avut forma unor articole narative care îmbinau trăsături ale *maqamei*, romanului și articolului literar.

Această formă a evoluat spre așa-numitul *„tablou narativ"* — o înregistrare fidelă a faptelor din realitate.

Scriitorii algerieni, de diverse orientări, au scris despre situația și contradicțiile existente în această țară, despre năzuința spre libertate a poporului, despre amărăciunile sale, fără a fi visători idealiști și nici defetiști.

Eroii nuvelelor lui Ahmad Așur, Ahmad Huhu, Abu al-Qasem Saad Allah și Șarif al-Husein sînt luptătorii algerieni pentru eliberarea patriei lor. Situația femeii, starea ei de înapoiere și dorința de emancipare sînt teme pe care le întîlnim și la nuveliștii algerieni, îndeosebi la Zuhur Wanisi.

Se remarcă, în Algeria, numărul foarte mic al scriitorilor de limbă arabă, situație care nu se întîlnește în nici o altă țară arabă. Doar în ultimii ani, campania de arabizare a culturii țării a determinat și un relativ avînt al literaturii în limba arabă.

Situația a fost aproape identică și în ceea ce privește Marocul, în anii protectoratului, dar tinerii scriitori din ultima vreme se îndreaptă mai ales spre limba arabă. În nuvelele lui Abd al-Magid ben Giallun, socotit ca pionier al nuvelisticii marocane, își găsesc oglindire dramele poporului său în ciocnirea cu asupritorii străini. Operele sale constituie modele ale acelei literaturi care abordează problemele naționale contemporane generației rezistenței, deși teoretic autorul a optat pentru o literatură neîndoctrinată, neangajată. Nuvela *Pescarul* este caracteristică în acest sens, în ea fiind înfățișată simbolic drama întregului popor marocan.

Tinerii nuveliști marocani grupați în jurul revistelor literare de limbă arabă *Al-Aqlam*, *Al-Qissa* și *Aafaq* zugrăvesc în operele lor viața sărăcimii de la orașe, a țărănimii și a celorlalte categorii ale populației. Este semnificativ programul revistei *Al-Aqlam*, apărut în primul ei număr, în care se fac referiri la rolul litera-

turii în societatea marocană : *„Fără nici un fel de iluzii, noi analizăm societatea noastră aşa cum este ea. Sarcina noastră este de a ridica cultura ţării noastre şi poporul nostru. Aceasta trebuie să fie datoria fiecărui scriitor (...) Teatrul nostru trebuie să se adreseze poporului, povestirile noastre trebuie să se adreseze poporului (...) să contribuie la formarea şi educarea sa. Noi trebuie să-l conducem pe calea cunoaşterii şi progresului"* [1]

Dintre tinerii nuvelişti se remarcă, alături de Abd al-Krim Gallab, în ale cărei opere se simte influenţa scriitorilor egipteni de care a fost foarte legat, Şhimi şi Barada, care se străduiesc să iasă din cadrul tradiţional şi să dea operelor lor o formă şi o expresie moderne.

Deci dintre ţările Magrebului, Tunisia are literatura cea mai dezvoltată, dar în ultima vreme şi scriitorii din celelalte două ţări se străduiesc să creeze o literatură a lor în primul rînd pentru cititorii arabi.

Dacă nu ţinem seama însă şi de literatura scrisă în limba franceză, aprecierea fenomenului literar în ţările Magrebului ar rămîne incompletă. Literatura în limba franceză s-a scris şi în Egipt (al-Amin Haidar) şi în Liban (Andrei Şadid), dar în ţările Magrebului ea a ocupat un loc, dacă nu mai mare, în orice caz egal cu cel al literaturii de limbă arabă.

Avantajul pe care-l prezenta scrierea literaturii în limba franceză, limba oficială în perioada stăpînirii coloniale, era acela că operele se puteau publica şi erau accesibile cititorilor din metropolă. Acesta a fost şi motivul principal pentru care mulţi scriitori din ţările Magrebului, atît prozatori cît şi poeţi, au scris în această limbă.

Şi în cazul literaturii în limba franceză tunisienii se vor situa înaintea algerienilor şi marocanilor. Tot de-

[1] Apud S. A. Projoghina, *op. cit.*, p. 30.

ceniul al treilea al secolului nostru va înregistra și primele producții literare în limba franceză: culegerea *De după cortină* a lui Muhammad Nuaman. Mahmud Aslan este autorul povestirilor autobiografice incluse în culegerile *Scene din viața sătească, Pagini africane și Povestirile zilei de vineri*, străbătute de puternice note religioase. At-Tahir as-Safi abordează în povestirile sale de dimensiuni mai mari, *Vrăjitoarea de smarald* și *Marocanca*, problema emancipării femeii, a căsătoriei în societatea musulmană, precum și problema necesității unor forme sociale.

În Maroc, literatura în limba franceză va cunoaște înflorirea, în perioada postbelică, prin povestirile lui Ahmad as-Safriwi, versurile lui Muhammad Aziz Lahbabi și romanele lui Dris Șraibi. Ceea ce caracterizează operele scriitorilor marocani contemporani de limbă franceză este spațiul mare pe care îl acordă descrierii tradițiilor specifice țării lor, caracteristică generală de altfel a literaturilor tinere din Africa.

În Algeria s-au remarcat Katib Yasin și Muhammad Dib, acesta din urmă autor, mai ales, de romane, dar și de povestiri scurte.

Din această trecere în revistă au lipsit numele cîtorva țări arabe: Arabia Saudită, Yemen, Kuweit, Iordania, Libia. Scriitorii proveniți dn aceste țări, în care nu s-au conturat încă trăsăturile unor literaturi proprii, au publicat în special în centrele importante ale culturii arabe (Cairo, Beirut, Damasc, Bagdad), integrîndu-se, în general, în orientările promovate de publicațiile în jurul cărora s-au adunat. Aceștia au cultivat o poezie tradițională, devenită cunoscută și în țările lor, dar și o poezie modernă, cum este cea pe care ne-o comunică palestineanul Mahmud Darwiș și, de asemenea, nu le sînt străine nici genurile epic și dramatic.

★

Nu putem încheia această succintă prezentare asupra nuvelei arabe, în plină dezvoltare, fără a face cîteva referiri la limba în care este scrisă. Alături de limba arabă clasică sau limba arabă literară — așa-numita *al-fusha*, care se situează deasupra tuturor dialectelor și servește ca mijloc de comunicare literaturii în general, presei și radioului — alături de această limbă de cultură, care de la perioada coranică și pînă în zilele noastre a suferit modificări relativ mici și neesențiale structural, limba vorbită a evoluat în sensul unei simplificări mai pronunțate și în momentul de față fiecare țară arabă are idiomul său care nu diferă radical nici de limba literară și nici de idiomurile vorbite în celelalte țări. Cum se va rezolva în final problema diglosiei este dificil de prevăzut. Există adepți ai limbii literare, după cum există adepți ai dialectului și există adepți ai unui compromis. Evoluția țărilor arabe în direcția unei revoluții culturale radicale va conduce spre o ridicare a nivelului general de cultură și, implicit, spre apropierea de limba literară. Din celălalt sens, limba literară, și mai ales limba literaturii beletristice, va evolua probabil spre o simplificare și apropiere de idiomurile vorbite.

Care este limba literaturii ? Poezia (și avem în vedere poezia cultă) folosește numai limba arabă literară. Dramaturgia, dimpotrivă, uzează în cadrul reprezentațiilor aproape numai de idiomurile vorbite. În ceea ce privește proza artistică, mulți socotesc că dialectul trebuie introdus cu îndrăzneală, mai ales în dialog. Iată ce spune în acest sens literatul libanez Husein Muruwwe : *„După părerea mea, noi trebuie să avem în vedere situația existentă și să ne gîndim să întrebuințăm în dialogul povestirii, romanului sau piesei de teatru limba populară vorbită. Aceasta ne dă posibilitatea să scriem fără a în-*

frumuseța nimic, fiindcă altfel distrugem spiritul popular al personajului, al eroului literar." [1]

Problema folosirii idiomurilor vorbite se pune așadar, în primul rînd, în legătură cu dialogul și ea este rezolvată în mod diferit de către diverși scriitori. *În unele opere dialogul este scris peste măsură în limba literară. Această observație se referă la operele unor scriitori ca Mahmud Abd al-Halim Abd Allah și Naghib Mahfuz. În alte nuvele și romane eroii vorbesc o limbă populară foarte simplă. Așa sînt operele lui Yusuf Idris, Abd al-Malik Nuri, Abdar-Rahman aș-Șarqawi, Tewfiq al-Hakim. Diverși scriitori folosesc în dialog o limbă literară vorbită sau, altfel spus, o limbă vorbită «cultă» sau o limbă literară simplificată. Așa scriu Marun Abbud, Amin ar-Reihani, Hanna Mina, Hasib al-Kayali.*" [2]

Scriitorii care folosesc chiar și în dialog limba literară, pe lîngă că sună bizar limba personajelor operei respective, sînt lipsiți și de posibilitatea de a folosi acest instrument de expresie ca mijloc de individualizare. Poate că tocmai acesta este un motiv pentru care din operele lui Taha Husein, „*decanul literaturii arabe*", care folosește exclusiv limba literară, lipsește aproape complet dialogul.

„*Limba deșertului, limba liturgică a islamului,* cum o numește Louis Massignon, *este în plină metamorfoză. Ea trebuie să se mlădieze pentru a putea să exprime toate nuanțele gîndirii și preocupările epocii noastre.*" [3] În ciuda conservatorilor, limba este în transformare, sub influența limbilor europene. „*Limba arabă modernă trebuie să înceteze de a mai fi un lux, un privilegiu! La*

---

[1] Husein Muruwwe, *Limba literară, dialectul și dialogul*, în culegerea *Sovremennaia arabskaia literatura*, p. 175.

[2] Husein Muruwwe, *op. cit.*, p. 176.

[3] Vincent Monteil, *Anthologie bilingue de la littérature arabe contemporaine*, Beyrouth, p. XL.

răspîndirea ei trebuie să concure instrucția publică, presa, teatrul, cinematograful, radioul. Trebuie, de asemenea, să fie și tradusă, fără trădare, în limbile europene de civilizație." [1]

Pentru majoritatea scriitorilor, în special nuveliști și romancieri, este caracteristică strădania de a îmbina cele două aspecte ale limbii folosind dialectul sau o limbă simplificată, apropiată de el, în vorbirea directă. Pe o astfel de poziție se situează egiptenii Abd ar-Rahman al-Hamisi, Abd ar-Rahman aș-Șarqawi, Tewfiq al-Hakim, irakienii Abd al-Malik Nuri și Gaib Tuama Farman, precum și alți scriitori. Și mai departe merg libanezul Marun Abbud, egipteanul Yusuf Idris sau tunisianul Ali ad-Duagi, care presară chiar și limba naratorului cu expresii provenite din dialect, cu zicale și proverbe, iar în cazul dialectelor nord-africane chiar cu expresii din limba franceză arabizată.

Nu se pune problema care dintre cele două aspecte ale limbii este preferabil, ci care dintre ele este mai potrivit într-un anumit context, pentru ca relatarea să fie cît mai veridică.

Există și tendința extremistă care optează pentru înlocuirea completă a limbii literare de către dialect.

În ultimă instanță se poate aprecia că în măsura în care nivelul cultural general al acestor popoare se va ridica, în măsura în care alte probleme arabe mai complexe își vor găsi o rezolvare, implicit se va rezolva și problema limbii.

★

Evoluția literaturii arabe din ultimii ani ne îndreptățește să afirmăm că la o serie de scriitori maturi, formați, cu vastă experiență literară și preocupări largi, ei

[1] *Ibidem*, p. XLII.

abordînd o tematică universală, și reușind să depășească limitatul cadru specific și mult localizat în lumea Orientului, sînt mereu prezente frămîntări și căutări filozofice, probleme abstracte și generalizări, probleme spirituale, de conștiință și etică, toate analizate pe un plan mult spiritualizat. Preocupați, în general, de condiția umană, ei transmit personajelor lor propriile căutări, făcîndu-le să poarte toate complicațiile și modalitățile gîndirii moderne, situațiile tragice sau confuze și aproape întotdeauna incertitudinea omului copleșit de ritmul amețitor caracteristic vieții contemporane, zbătîndu-se să găsească dezlegarea multitudinii complicațiilor ei.

Toate aceste probleme general umane, proiectate pe fondul specific și plin încă de contradicții al lumii Orientului arab, conferă noii literaturi arabe un caracter dinamic și viguros, trăsături profund originale, reîncadrînd-o în circuitul valorilor culturale universale.

Nicolae Dobrișan

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Autorii prezentei antologii — un grup de tineri arabiști — și-au propus să ofere cititorului român o imagine, pe cît posibil cît mai completă, asupra nuvelei arabe. Spațiul fiind limitat la un singur volum, ne-am oprit la numele cele mai reprezentative, selectînd una sau mai multe nuvele din fiecare scriitor. Autorii antologiei au urmărit să cuprindă toate etapele parcurse de nuvela arabă, de la începuturile sale și pînă în zilele noastre, cu diversitatea orientărilor sale, dar s-au oprit în mod deosebit asupra a ceea ce au apreciat că oglindește specificul acestei zone geografice.

Nu am introdus în antologie — pe care am destinat-o nuvelei contemporane — exemple de *maqama* — specie literară arabă premergătoare nuvelei propriu-zise — și nici exemple de proză lirică — gen cultivat cu predilecție de către doi dintre reprezentanții de frunte ai emigrației, Djubran Halil Djubran și Amin ar-Reihani.

Ne-am oprit mai mult asupra momentelor prin care a trecut nuvela propriu-zisă și cu deosebire asupra Egiptului, care a dat autorii cei mai reprezentativi. Antologia nu cuprinde nume din anumite țări arabe în care

nu se poate vorbi de nuveliști consacrați, nuvela și romanul aflîndu-se de-abia la începutul dezvoltării lor. O situație aparte o au țările din Magreb (Algeria, Tunisia, Maroc). În aceste țări s-a scris o literatură mai ales în limba franceză; de-abia în ultimii ani au devenit cunoscute și numele unor nuveliști care scriu și publică în limba arabă. Aceasta explică slaba reprezentare a acestor țări în antologie. Autorii antologiei nu au inclus decît scrierile în limba arabă; prefața face însă referiri mai ample și asupra literaturii arabe de expresie franceză.

Partea cea mai mare a nuvelelor din antologie a fost selectată din culegeri aparținînd scriitorilor respectivi, publicate în țările arabe. Cîteva nuvele au fost selectate din antologiile: Vincent Monteil, *Anthologie bilingue de la littérature arabe contemporaine* Beyrouth, și K. Ode-Vasilieva, *Obrazți novoarabskoi literatura*, Leningrad, 1928 (texte în limba arabă). În sfîrșit, unele nuvele au fost selectate din publicații literare arabe; în acest din urmă caz este vorba fie de autori mai tineri, de țări cu o activitate editorială mai slabă, sau de autori cunoscuți dar ale căror nuvele nu fuseseră publicate în culegeri pînă la data întocmirii antologiei de față.

Materialul a fost orînduit pe țări, așa cum procedează toate antologiile de literatură arabă.

La stabilirea ordinii autorilor în cadrul fiecărei țări s-a avut în vedere anul nașterii lor; în măsura în care am dispus de surse de informare am alcătuit scurte prezentări bio-bibliografice ale scriitorilor respectivi. În cazul celor două autoare (Bint aș-Șati — Egipt și Selma Saig — Liban), în legătură cu care n-am dispus de date biografice nici după ce am apelat la surse din țări arabe, ne-am rezumat la scurte prezentări bibliografice. Cît privește scriitorii tineri, am făcut doar scurte referiri în legătură cu activitatea lor; în cazul celor doi autori tunisieni

(Muhammad al-Auni şi Ahmad Hassun) şi a algerianului Rabih Bunar — incluşi în antologie numai pe baza prezenţei lor în publicaţiile literare — nu am dispus de nici un fel de date bio-bibliografice.

Toate textele incluse în antologie au fost traduse direct din limba arabă.

Pentru alcătuirea antologiei am primit sugestii şi din partea unor instituţii literare şi editoriale arabe.

Nic. Dobrişan

Cairo, februarie 1971

EGIPT

TAHA HUSEIN

În tot cursul secolului nostru personalitatea lui Taha Husein, supranumit pe bună dreptate „decanul literaturii arabe“, a dominat viaţa culturală şi literară nu numai a Egiptului, ci a întregii lumi arabe. Este scriitorul arab cel mai cunoscut în străinătate, mai ales prin celebra sa lucrare *Zilele.* Fenomen poate singular pentru cultura arabă şi universală (rămas orb pe cînd nu împlinise nici trei ani), a reuşit, graţie voinţei şi perseverenţei, curiozităţii nepotolite şi erudiţiei sale, să întrunească trăsăturile unei personalităţi polivalente. A fost filolog, prozator de mare talent, critic literar şi publicist, profesor universitar şi ministru al educaţiei şi învăţămîntului. Această pluralitate de preocupări, precum şi nonconformismul său fac să fie comparat cu Voltaire. De fapt în formaţia sa a fost influenţat atît de marii clasici ai literaturii arabe — Al-Djahiz, Abu al-Ala al-Maarri, Al-Mutanabbi — cît şi de mari oameni de cultură francezi.

S-a născut în anul 1889 într-un sat din Egiptul de Sus, în apropiere de oraşul Magaga, înr-o familie de condiţie socială modestă. În urma unei oftalmii prost

tratate rămîne orb. Acest incident a fost de natură să-i hotărască drumul în viaţă : studiul religios. După ce învaţă *Coranul* la „şcoala" din sat cu un şeih, este înscris la Universitatea musulmană Al-Azhar, unde studiază ştiinţele tradiţionale, iar din anul 1908, cînd ia fiinţă Universitatea Naţională frecventează paralel şi cursurile ei. În anul 1914 este primul egiptean care obţine titlul de doctor în litere al acestei Universităţi, prezentînd o dizertaţie despre scriitorul filozof clasic Abu al-Ala al-Maarri. Dizertaţia, care îi va aduce, în anul 1917, titlul de doctor în litere al Universităţii Sorbona a fost şi ea consacrată tot unui înaintaş al culturii arabe, unul din părinţii sociologiei — Ibn Haldun. În timpul şederii în Franţa şi-a însuşit limbile latină şi greacă şi s-a iniţiat în studiul istoriei, sociologiei şi filozofiei.

Revenit în Egipt, se consacră studiului culturilor clasice, traducînd din tragicii greci şi *Politica* lui Aristotel. A tradus, de asemenea, în limba arabă *Andromaca* lui Racine, *Zadig* de Voltaire şi alte lucrări ale scriitorilor francezi clasici şi moderni. Se pare că Taha Husein a încercat renaşterea literaturii arabe pe baza principiilor clasice, pe care s-a sprijinit şi renaşterea europeană, dar ideea nefiind întîmpinată cu entuziasm a fost abandonată curînd.

Lucrările sale care au ca subiect studiul literaturii arabe clasice, îndeosebi *Despre poezia preislamică* publicată în anul 1926, stîrnesc vii polemici, nemulţumirea venind în primul rînd din partea cercurilor conservatoare tradiţionaliste de la Al-Azhar. Această lucrare, elaborată pe baza teoriei carteziene a îndoielii metodice, constituie o revoluţie în studiul literaturii arabe clasice, propunînd o revizuire a concluziilor anterioare. Referindu-se concret la poezia preislamică, el pune sub semnul întrebării autenticitatea acesteia în întregul său şi optează pentru eliberarea de concepţiile tradiţionaliste şi

pentru elaborarea de teze pe baza singurului criteriu al cercetării analitice.

În 1924 este primul egiptean care ocupă catedra de literatură arabă a Facultății de litere din Cairo, căreia îi va fi în anii următori, cu întreruperi, și decan. Pentru scurtă vreme a fost rector al Universității din Alexandria, apoi redactor și fondator de ziare și reviste (între 1945—1948 a scos revista *Al-Katib al-misriy — Scriitorul egiptean)*, consilier la Ministerul Instrucțiunii Publice (1936), iar între 1950—1952 ministru al educației și învățămîntului, funcție care îi permite să introducă, în Egipt, învățămîntul primar obligatoriu și gratuit. Ani în șir a deținut funcția de președinte al Institutului Egiptean, apoi al Academiei de limbă egipteană din Cairo, mandat reînnoit în anul 1968. În anul 1959 i-a fost conferit, pentru activitatea sa, premiul de stat. Este membru al academiilor din Damasc, Bagdad, Roma, Paris, Teheran, Madrid și doctor *honoris causa* al universităților din Roma, Atena, Lyon, Madrid, Oxford, Palermo.

Alături de numeroasele sale studii critice care au stîrnit vii polemici și l-au expus persecuțiilor, alături de studiile istorice, însemnările de călătorie, eseurile, cronicile filozofice și literare, Taha Husein este și autorul cîtorva romane și povestiri și al unui volum de nuvele. Operele sale literare, prin conținutul, limba și stilul lor, sînt considerate printre lucrările cele mai de seamă ale literaturii arabe noi, situîndu-l pe autor printre reprezentanții de frunte ai curentului înnoitor. Deși restrînsă ca volum, opera literară a lui Taha Husein este deosebit de valoroasă; chiar și numai prima parte a povestirii autobiografice *Zilele* (1929), *„o capodoperă a literaturii universale"* (Gaston Wiet), fiind de-ajuns pentru a-l situa printre reprezentanții de seamă ai literaturii arabe contemporane. În anul 1933 a apărut a doua parte a acestei lucrări. Cartea este tradusă în numeroase

limbi : franceză, engleză, germană, rusă, chineză, ebraică, malaeză, japoneză etc. În anul 1969 ea a fost tradusă și în limba română. La această lucrare s-au adăugat în continuare romanele : *Strigătul corlei* (1934), *Pomul nefericirii* (1944), *Un literat* (1944), *Visele Șeherezadei* (1951) și culegerea de nuvele *Chinuiții pămîntului* (1950), din care am selectat nuvela *Hadigea*, inclusă în antologia de față. Stilul plin de farmec și foarte personal al lui Taha Husein, fluiditatea frazei sale îl disting net de scriitorii din generația sa și din generațiile care i-au urmat. Este singurul scriitor arab după Al-Djahiz (secolul al X-lea) care poate fi recunoscut după stilul și limba sa.

Taha Husein constituie, așa cum îl caracterizează André Gide în prefața la ediția a doua a romanului *Zilele*, în limba franceză, *„un exemplu al reușitei, al triumfului voinței, al victoriei răbdătoare a luminii spirituale asupra tenebrelor"*.

HADIGEA

N-a coborît din cer așa cum coboară îngerii pe pămînt, în semn de milă și îndurare. N-a ieșit nici din apa mării, așa cum ieșeau în timpurile străvechi nimfele din rîuri sau izvoare. N-au purtat-o spre noi nici norii și nici vreo stea de pe cer nu ne-a trimis-o, ci s-a născut în satul acela, într-o familie necăjită și nevoiașă, așa cum se nasc zeci, ba chiar sute și mii de fete în orașe și sate. Dar ea se deosebește de toate ; are o față pe care parcă soarele și-ar fi aruncat vestmîntul, limpede, fără urmă de rid. Nimeni nu-și dă seama de unde se poate naște o fată atît de pură, veselă și strălucitoare. Tatăl ei avea o față întunecată și grosolană, brăzdată de cutele în care se citeau semnele

sărăciei, necazurilor, lipsurilor. Iar fața mamei era o întruchipare splendidă a urîțeniei însăși, dacă se poate vorbi de o splendoare a urîțeniei. Viața aceasta plină de necazuri și de griji, aceste nevoi care-i împing pe cei săraci să se ocupe cu ceea ce nu le-ar place și să se mulțumească tocmai cu ceea ce urăsc au aruncat pe fețele părinților ei un văl dureros în care se amestecau tristețea, umilirea, indiferența și prostia.

Fata nu se distingea doar prin puritatea și strălucirea feței, căci fața era doar un aspect al frumuseții desăvîrșite cu care fusese înzestrată întreaga ei făptură. Era într-adevăr întruchiparea perfecțiunii, plămădită cu cea mai mare migală, era cea mai minunată statuetă cioplită de cel mai priceput sculptor, o încîntare atît pentru ochi cît și pentru inimă.

Iar cînd începea să vorbească, glasul ei suna gingaș, cristalin. Cînd îl auzeai, imediat îți aduceai aminte de clipele acelea dintre momentul cînd întunericul nopții este brăzdat de săgeata zorilor și momentul cînd răsăritul soarelui inundă pămîntul, umplîndu-l de frumusețe și lumină.

Glasul ei îți aducea în suflet clipele acelea dintre ivirea zorilor și răsăritul soarelui, cînd adie boarea proaspătă, abia perceptibilă, cînd roua dătătoare de viață și de vioiciune vine ca un salut pe care cerul îl trimite pămîntului, cînd natura începe să se trezească zburdînd și totuși lenevind, cînd păsărelele ciripesc, cînd foșnesc frunzele și se mișcă rămurelele, iar lumina care abia se naște îi șoptește pămîntului, vestind cortegiul soarelui care e gata să apară : „Trezește-te și gătește-te !"

Toate astea ți se iveau în suflet dacă îi auzeai glasul. Și nu vorbea decît foarte puțin. Și ce minunat se potrivea glasul acela gingaș, dulce și

cristalin cu fața ei strălucitoare și pură, cu făptura ei minunată! Semăna cu o melodie care-ți încîntă nu numai auzul, ci toate simțurile, chiar și rațiunea. Lumea se întreba fără încetare de unde au putut părinții aceștia, pe care natura i-a dăruit doar cu urîțenie, să aducă pe lume această minune, întruchipare a frumuseții pure. *Faqih*-ul[1] satului, asaltat de întrebările care nu mai conteneau, le citea sătenilor, dojenindu-i, aceste versete din *Coran* : „Tu, Doamne, faci ca întunericul să se nască din lumină și lumina din întuneric, faci ca viul să se nască din mort și mortul din viu. Pe cine vrei, îl faci să cîștige fără socoteală !"

— Vai de voi și de voi! continua el. Cum de vă mirați că Allah a făcut să se nască frumusețea din urîțenie de vreme ce el face să se nască noaptea din zi și ziua din noapte? Nu vă întrebați cum de se naște lumina zilei din întunericul nopții, nici întunericul nopții din lumina zilei și vă mirați în schimb că Allah a dăruit-o pe această Hadigea, Mahbubei, mama ei și lui Șaaban, tatăl ei!

Și era Mahbuba aceasta o femeie și jumătate; colinda tot satul făcînd pîine pe la casele oamenilor. Făcea o pîine cum numai ea știa să facă: rotundă și mare. Și măcar că era de porumb, altcineva n-o făcea nici din grîu așa cum o făcea ea. Cînd se iveau zorii, apărea și ea la o casă ori alta și se apuca de pregătit coca, iar cînd soarele își trimitea primele raze, la orizont, o vedeai în fața cuptorului învîrtind coca și întinzînd-o cu o repeziciune deosebită în felurite forme. Cu o mișcare ușoară, arunca apoi bucățile în cuptor. Le scotea

---

[1] Inițial — cunoscător al *fiqh*-ului (drept canonic musulman). Prin extensie — cunoscător al științelor religioase în general, învățător din școlile religioase și recitator profesionist al *Coranului*.

după ce se copseseră atît cît să fie tocmai bune la gust. Cînd se apropia miezul zilei, se întorcea la casa ei sărăcăcioasă aducînd ca răsplată o grămadă de pîini pe care le adăuga la o altă grămadă, din care-şi duceau zilele ea, soţul şi copiii. Multe zile trăiau doar din această pîine. Alteori, dacă Allah făcea să cîştige şi Şaaban ceva sau dacă se milostiveau cu o mîncare sau alta familiile mai cu stare, mai puneau şi altceva lîngă această pîine. Dacă nu se întîmpla nici una nici alta, atunci rămînea singură pîinea ori mai adăugau la ea cîte o ceapă, ridichi sau cîteva din ierburile acelea pe care cei nevoiaşi nu se sfiesc să le culeagă pentru masă.

Şaaban avea şi el un venit destul de modest. Moştenise de la tatăl său o meserie cu care să nu moară de foame : construia colibe. Dar nu lucra case din piatră şi var ori din cărămidă, ci ridica nişte colibe sau cămăruţe din chirpici : pămînt peste care turna apă şi-l amesteca cu paie, din care rupea apoi bucăţi mai mult sau mai puţin egale pe care le aşeză una peste alta, căpătînd un contur rotund sau alungit în jurul unei suprafeţe mici de teren. Cînd ziduleţul acesta se ridica la nivelul staturii unui om sau ceva mai puţin, punea deasupra nişte nuieluşe de palmier. Ridica în felul acesta o căsuţă sau o cămăruţă în stare să-i apere pe chinuiţii satelor de vitregiile naturii.

Dar locuitorii satelor nu-şi fac toată ziua astfel de case, le fac şi ei atunci cînd dă Domnul ; cînd îşi pot clădi o căsuţă nouă sau cînd alături de o cămăruţă pot să mai ridice încă una.

Lucra deci o zi-două, după care nu mai avea ce să muncească zile sau chiar săptămîni în şir. Cu puţinii piaştri pe care-i primea pentru munca lui,

cumpăra cîte ceva de îmbrăcat, iar dacă-i dădea mîna, și unele bunătăți. Se cuvenea să lucreze și băiețașii, să mai aducă și ei cîte ceva în casă.

Hadigea era de-acum mare. Muncea prin casele celor mai înstăriți ; venea, de cum se făcea ziuă, într-o casă ori alta și trebăluia pînă noaptea tîrziu, cînd se întorcea la părinți. Se împăca cu viața asta, îi zîmbea cu un fel de tristețe care i se aciuise în suflet și începuse să-i pună stăpînire și pe gînduri, dar care nu se putea desluși nici cînd vorbea și nici pe fața ei. Era, fără doar și poate, cu gîndul la nevoile părinților și fraților mai mici, dar nu lăsa prin nici un cuvînt, prin nici un gest să i se ghicească aceste gînduri. Se străduia să-și ascundă tristețea întocmai cum face avarul cu o comoară. Dar o dată cu această tristețe, glasul ei dulce căpăta parcă o nuanță puțin amară, care lăsa o impresie ciudată celui care o auzea, iar peste fața strălucitoare și frumoasă trecea în grabă un nor subțire, nelăsîndu-le timp celor care o vedeau să o întrebe ce-i cu el, și să se gîndească la pricina lui. Viața ei era o veselie și o mulțumire continuă, întrerupte doar din cînd în cînd, pentru o clipită, de mișcarea aceea care ar fi vrut parcă să anunțe tristețea, dar care se oprea tocmai cînd era gata s-o facă.

Stăpîna era foarte binevoitoare cu Hadigea și cu familia ei, căci o iubea pe fată. Ori de cîte ori se ivea prilejul, le venea în ajutor cu ce-i stătea în putință.

Adesea o mai chema și pe Mahbuba pentru cîte o treabă prin casă și-i plătea pentru asta. Și plata nu se limita la cei cîțiva piaștri pe care-i lua Mahbuba ; ea pleca încărcată cu haine pe care le purtaseră stăpîna, băieții și fetele ori soțul ei,

cu mîncare pentru gurile rămase acasă, iar în zilele de sărbătoare, cu felurite bunătăţi. Nu se oprea numai la aceste binefaceri, ci găsea o plăcere deosebită să le vină în ajutor tot timpul.

Stăpîna auzi într-o zi venind, dinspre grajdul vitelor, ţipetele unei femei, zgomotul pe care-l făcea băţul care lovea şi scîncetul unor băieţaşi. Ieşi în grabă din camera ei şi se sperie peste măsură cînd văzu pe Hadigea trîntită la pămînt şi pe Mahbuba smucind-o cu o mînă de părul lung şi frumos, iar cu cealaltă lovind-o cu un băţ uscat, din acelea care se întrebuinţează pentru întors pîinea în cuptor. La cîţiva paşi de ele, se aflau două farfurii de faianţă. În vreme ce-o lovea pe fată, Mahbuba privea spre ele întrebînd-o mereu de unde sînt.

— Ce-mi văd ochii şi-mi aud urechile ? izbucni stăpîna.

Alergă spre Mahbuba şi-i smulse băţul din mînă, apoi o ajută pe Hadigea să se ridice de jos. Pe Mahbuba o apucă o criză de nervi şi izbucni într-un plîns cu sughiţuri. Stăpîna o stropi cu apă ca să-şi vină în fire.

Cînd îşi reveni, stăpîna o întrebă ce necaz li se întîmplase şi numai ce auzi despre ce era vorba că se şi porni pe plîns că-i curgeau lacrimile şiroaie. Mahbuba îi spuse că a dat peste cele două farfurii într-un ungher al casei şi a fost sigură că fiica ei îşi înşală stăpînii furînd lucruri de prin casele lor. Nu-i mai rămăsese aşadar decît să fure, să-i înşele pe cei care-i făceau bine şi le uşurau traiul ! Nu-i mai rămăsese va să zică decît să fure şi să aducă răul în casă, sporind necazurile familiei. Din pricina acestui furt pe care-l descoperise începuseră s-o ducă aşa de greu ; ea

nu mai era primită în cîteva case în care pregătea pîinea, iar soțul ei nu mai fusese chemat să facă o colibă ori cărămidă de foarte multă vreme.

— Ne întrebam cum de s-au abătut nenorocirile astea peste capul nostru și iată că azi am aflat. Avem printre noi o fată hoață, care-și înșală stăpînii, furîndu-le lucruri din casă.

— Pe profeții tăi, femeie, fata n-a furat farfuriile astea. Eu i le-am dat aseară să vă aducă puțină mîncare în ele, așa cum fac de obicei. Se vede treaba că azi-dimineață, cînd a plecat la lucru, a uitat de ele, i-a zis stăpînă-sa.

— Dar nu ne-a adus nici o mîncare, nici ieri și nici altădată, i-a răspuns Mahbuba.

Povestea s-a lămurit foarte repede. S-a aflat că Hadigea se sfia să refuze mîncarea pe care i-o oferea stăpîna, iar pe de altă parte îi era rușine să o aducă acasă, la ai ei. De îndată ce ieșea din casă, dădea săracilor sau arunca la cîini ceea ce avea în farfurie, iar dacă în drumul ei nu întîlnea nici oameni nici cîini, atunci arunca mîncarea în țărînă. Ascundea, după aceea, farfuriile într-un ungher, iar în dimineața zilei următoare venea la casa în care trudea, zîmbitoare și fericită parcă, pentru bunătățile pe care le gustaseră părinții și frații săi. În ziua aceea, plecînd grăbită, a uitat de cele două farfurii și nu și-a mai adus aminte de ele decît atunci cînd le-a văzut la mamă-sa în mînă și a auzit-o întrebînd, mînioasă, ce e cu ele, de unde sînt furate. Aceasta nu i-a dat răgaz să răspundă, ci i-a înfipt o mînă în păr, iar în cealaltă a apucat bățul cu care a început s-o lovească. Țipa furioasă, iar fata, de durere, a început să plîngă. Și de ce plîngea fata mai tare, de ce țipa și mamă-sa mai avan.

Din ziua aceea stăpîna şi-a dat seama că Hadigea se deosebeşte de toţi ceilalţi servitori, că este o fată cum nu sînt celelalte. A îndrăgit-o aşa de mult, că şi-a făcut-o aproape prietenă. Seara i-a vorbit şi soţului despre cele întîmplate şi el a povăţuit-o s-o răsplătească, amintindu-i cuvintele lui Allah cel atotputernic şi măreţ : „Sărmanii, care o duc în lipsuri pentru Allah, nu pot cîştiga nimic pe pămînt. Proştii îi socotesc bogaţi nevăzîndu-i cerşind, dar îi cunoşti după înfăţişare. Ei nu cer de pomană de la nimeni, dar Allah nu-l uită pe cel care a făcut un bine."

Flăcăii din sat au aflat de această poveste a Hadigei şi toată lumea vorbea despre virtutea ei, pe care nu o întîlneşti la cei bogaţi, şi despre pudoarea, greu de găsit la alţi oameni, chiar şi în basmele spuse de bunici nepoţeilor. Se vorbea despre frumuseţea fermecătoare a fetei, care, vrăjind ochii, cucerise în acelaşi timp minţile şi inimile. Flăcăii se bucurau în sinea lor admirînd-o şi rîvnind-o, blestemînd însă orice laudă la adresa ei, venită de la alţii. Nădejdile cochetau cu minţile şi inimile lor în fel şi chip. Şi iată că într-o bună zi a venit şi peţitorul ; nu era dintr-o familie foarte avută, dar nici dintr-una săracă. Era dintr-o familie care avea puţin pămînt, nu departe de sat, şi o cireadă de vite care pleca de acasă dimineaţa şi se întorcea de la păşune pe înserat. Aveau venituri destul de frumoase de pe urma lor.

Băiatul era chipeş, zdravăn şi foarte harnic. Ştia să vorbească frumos ; mai ales vinerea, cînd se întorcea cu flăcăii de seama lui de la moschee, spunea fel de fel de glume.

Cînd au aflat, părinţilor Hadigei nu le-a venit să creadă. După această neîncredere şi ezitare,

sufletele lor au fost înviorate de speranță, dar inimile li s-au strîns de teamă. De ce nu poate oare familia aceasta nevoiașă să vadă, în norocul care le surîde, semnul îndurării lui Allah? După atîtea necazuri vor avea și ei o viață mai ușoară, după atîtea lipsuri vor avea, în sfîrșit, belșug. De ce s-or fi gîndind atîta la sărăcia lor și de ce se tem de încuscrirea cu o familie avută? Flăcăul este deosebit de sincer, o iubește cu adevărat! Părinții lui nu văd o mulțumire mai mare ca aceea pe care ar avea-o știindu-l pe el fericit. Și ei sînt deosebit de sinceri și iată-i căutînd mijloace pentru a convinge sărăcia să se încuscrească cu bogăția.

Lucrurile s-au limpezit între cele două familii, dar nu și în sufletul Hadigei. Ea se opuse, cu încăpățînare, unei asemenea căsătorii, preferînd vieții care o îmbia la libertate și la posibilitatea de a-și ajuta familia, viața ei de servitoare. Într-atît se încăpățînează că stîrnește bănuieli în sufletul părinților. Fără doar și poate că cineva a necinstit-o.

Mahbuba destăinuie acest gînd groaznic și stăpînei fetei, cu o voce întreruptă de suspine și inundată de lacrimi. Stăpîna însă readuce liniștea în sufletul ei disperat și în inima tulburată. Continuă să se poarte cu fata cînd mai blînd, cînd mai aspru, pînă reușește, în sfîrșit, să-i smulgă consimțămîntul. Ziua nunții a fost o zi de sărbătoare nu numai pentru părinții Hadigei, ci și pentru stăpîna ei. Hadigea a fost gătită pentru această zi, cea mai însemnată din viața ei, așa cum se gătesc cele mai înstărite fete din pătura de mijloc. Stăpîna a ținut cu tot dinadinsul să pornească

cortegiul nunții nu de la coliba lui Șaaban, ci de la casa ei.

În noaptea aceea, Mahbuba a rămas în fața casei și s-a apucat cu mîinile de cap. Ar fi vrut să plîngă, dar n-avea lacrimi. Ar fi vrut să vorbească, dar nu-și găsea cuvintele, îi sătea parcă în gît un glas ascuns, neplăcut. Se vedea că e îngrijorată de ceea ce va descoperi flăcăul cînd va intra la soția lui în ceasul nopții. Se întinse pe pămînt și trupul îi era din cînd în cînd cutremurat de cîte un fior care o trecea prin toate încheieturile. Se liniștea o clipă, dar fiorul revenea și mai violent. Glasul acela neplăcut îi suna într-una în urechi. Iar în jurul ei, nunta umplea inimile tinerilor de bucurie și de veselie.

S-au pornit chiuiturile spintecînd bezna nopții ca niște săgeți de argint. Ici și colo se auzeau împușcături. Au apărut o mulțime de femei și de copii purtînd ceva care aducea cu un steag înnegrit și strigînd vorbe deșuchiate, care supărau auzul și lezau bunul simț. Săgețile chiuiturilor se revărsau voind parcă să sfîrtece întunericul nopții. O femeie a zgîlțîit-o pe Mahbuba, violent, și a țipat ca s-o audă toată lumea din jur :

— Trezește-te !... Vino-ți în fire, femeie ! Nu-ți mai fie teamă, Hadigea a păzit cinstea ta și a lui Șaaban.

Încet-încet, Mahbuba s-a liniștit. Femeile au ajutat-o să se ridice și să ia loc, i-au dat să bea un pahar cu apă ca să-și recapete puterile.

S-a scurs noaptea aceea ca toate nopțile cu nunți. În ziua următoare, Hadigea le-a întîmpinat cu indiferență pe musafirele ei. Asculta tot ce-i ziceau ele, dar nu le răspundea în nici un fel. A încercat să-și rețină lacrimile, însă n-a putut.

O întrebau și se întrebau care să fie pricina tristeții ce-i umbrea sufletul și a lacrimilor ce-i scăldau fața. Cînd a mai văzut lumea o fată cu inima plină de tristețe în ziua în care toate inimile sînt inundate de veselie? N-au primit nici un răspuns de la ea, fiindcă nu găsea în sufletul ei răspuns, ori fiindcă răspunsul se găsea acum ascuns în sufletul ei, dar nu era în stare să ajungă la el, să-l pătrundă și să-l împărtășească. Se întrebau unele pe altele, dar nici ele nu găseau pricina. Dacă și-ar fi dat frîu liber gîndurilor ar fi găsit la iuțeală un răspuns, căci ce e mai simplu pentru femei decît să facă tot felul de presupuneri, și cu motiv și fără motiv! Au văzut-o ieri pe fată condusă la soțul ei, cu fața palidă, lividă, cu privirea pierdută, stăpînindu-se cu mare trudă. Parcă ar fi fost condusă la ștreang, și ar fi văzut înaintea ochilor moartea ce-o aștepta, așa părea de distrusă. Iar mamă-sa, trîntită la pămînt, se zbătea ca într-o criză de epilepsie sau ca și cum diavolul ar fi pus stăpînire pe ea. Nu sînt suficiente motive pentru tot felul de bănuieli? Dar la pîlpîitul lămpilor au văzut steagul acela înnegrit.

Soarele s-a ridicat pe cer, ajungînd aproape de amiază. Stăpîna Hadigei a venit și ea în vizită s-o felicite și să-i aducă daruri. Privește, ascultă și se sperie de ceea ce aude.

A rămas cu ea multă vreme și cînd a ieșit a spus celorlalte femei, rîzînd:

— Copilării... O fată naivă și rușinoasă! Cu timpul o să se schimbe, așa cum se schimbă toate lucrurile...

Dar timpul trecea și nu lua cu el nimic. Celor din jurul fetei li se părea însă că zilele se scurg

așa cum se întîmplă după orice nuntă. Fata se liniștise, deși pierduse mult din frumusețea și prospețimea obrajilor pe care-i învăluise un nor de ușoară tristețe ce adaugă sufletelor și mai multă dragoste, inimilor și mai multă bunătate ; în glasul ei gingaș, limpede și plin, apăruse o notă melancolică și gravă ce-l făcea mai plăcut și mai impresionabil.

Soțul ei era nespus de fericit și de bucuros.

Era într-o zi, tocmai în momentele acelea cînd zorile se revarsă avîntate voind să șteargă orice semn al nopții. Glasul Hadigei aducea în suflete ceva semănînd cu mîngîierea adierii, cu foșnetul frunzelor și al crengilor, cu ciripitul păsărelelor și căderea picăturilor de rouă. Fecioarele se duceau la rîu cîntînd frumusețea vieții, întocmai ca un vis ce coboară în sufletele lor la sfîrșitul nopții și începutul zilei. S-au întors apoi tăcute spre sat, zîmbetul a început să li se stingă de pe buze, iar încet-încet peste fețe li s-a așternut vălul tristeții ; în inimi au început să-și facă loc fel de fel de griji. Se pregăteau să îndure necazurile zilei pe care o anunța soarele, a cărui lumină apăsătoare invadase satul.

Au plecat spre rîu vesele, bucuroase și s-au întors abătute, cu gîndurile întunecate. Cînd s-a luminat bine de ziuă, Hadigea a dispărut și n-a mai fost de găsit. Pe malul rîului, undeva mai departe de locul în care obișnuiau fetele să umple ulcioarele, a fost găsit ulciorul ei alături de niște podoabe. Au căutat după ea în apă, dar zadarnic...

Stăpîna ei a zis, chinuindu-se să-și stăpînească lacrimile gata s-o podidească :

— Hadigei nu i-a plăcut deloc căsătoria. Pîngărirea sufletului ei pur și nevinovat n-a putut

fi ștearsă prin dragoste și a venit să i-o șteargă moartea.

— Așa le-a fost scris de Allah părinților ei, a zis stăpînul. Mahbuba să umble din casă în casă pentru a pregăti pîine, cît va trăi, iar Șaaban să nu-și curețe niciodată mîinile și hainele de noroi.

Traducere de

Nicolae Dobrișan

MUHAMMAD TEIMUR

S-a născut în anul 1892 într-o familie bogată. Tatăl său, Ahmad Teimur-Bek, a fost un cărturar cunoscut, pasionat colecționar de cărți și manuscrise vechi, cercetător în domeniul limbii, literaturii și istoriei. Casa lui Ahmad Teimur-Bek era un fel de salon literar al vremii, loc de întîlnire, nu numai pentru literați și savanți egipteni dar și pentru orientaliști, oameni de știință și litere din alte țări.

Copiii au avut așadar un mediu foarte propice pentru a-și cultiva aptitudinile literare. Cei doi frați, Muhammad și Mahmud, țineau, copii fiind, un jurnal al casei în care consemnau știri referitoare la familie și prieteni și au organizat reprezentații de teatru în casă. Aria lecturilor lor cuprindea alături de *O mie și una de nopți*, creația literară arabă modernă precum și traduceri din literaturi străine.

În perioada studiilor de drept la Lyon și Paris, Muhammad Teimur face cunoștință îndeaproape cu literatura franceză. Admirația sa se îndreaptă spre Maupassant. Întors în țară a creat o trupă de teatru pe care a condus-o și căreia îi compunea repertoriul. Nu și-a pu-

blicat în timpul vieţii decît în parte creaţia. După moartea survenită prematur (24 aprilie 1921) opera i-a fost strînsă şi publicată de fratele său Mahmud în trei volume: *Scînteierea spiritului, Viaţa noastră teatrală, Teatrul egiptean.*

Muhammad Teimur a fost un pionier al mişcării literare, artistice, teatrale şi critice într-o perioadă în care încă nu se cristalizase conştiinţa naţională. Depăşindu-şi epoca, el a chemat la forme artistice moderne şi la conţinuturi noi. Este iniţiatorul şcolii moderne în literatura egipteană, şcoală la care vor adera ulterior Ibrahim an-Nasri, Husein Fawzi. Hasan Mahmud, Mahmud Teimur, Yahia Haqqi etc. Această şcoală tindea la înnoirea literaturii, la crearea unei literaturi naţionale care să fie expresia mediului contemporan, a personalităţii egiptene. Într-o serie de piese *(Pasărea din colivie, Abd as-Sattar-Efendi, Prietenia cea bună, Genunea)*, el a atacat problema, destul de spinoasă care se punea în acel timp pentru ţara sa, a locului femeii în familie şi societate. A militat pentru egalitatea femeii cu bărbatul, pentru dreptul ei la cultură şi instrucţie.

Titlul culegerii sale de nuvele şi schiţe, publicată în anul 1921, *Ce văd ochii*, este şi el foarte sugestiv. Simpatia sa se îndreaptă către cei necăjiţi şi săraci, a căror soartă o zugrăveşte în contrast cu huzurul celor avuţi. În nuvelele sale se simte influenţa lui Maupassant, iar unele din trăsăturile lor amintesc de Cehov. În privinţa limbii, el a optat pentru cea populară, singura în stare să confere literaturii marca personalităţii egiptene.

FLUIERAŞUL

Ulicioara despre care voi povesti este lungă şi strîmtă, fără trotuare. Începe în dreptul unui zid înalt şi se sfîrşeşte în strada cea mare. De aici

se zăresc în dreapta un palat greoi, sumbru, care face trecătorul să se gîndească la o închisoare, iar în stînga mormîntul lui Șeih Uahmi. În fața acestui mormînt se opresc și bărbații și femeile să spună *Al-Fatiha*[1]; îndreptîndu-și către cer privirea plină de rugă și cuprinzîndu-și fața în mîini, îl imploră pe Allah să-și coboare binecuvîntarea asupra lor.

Mergînd de-a lungul ulicioarei, întîlnești cam pe la jumătatea ei pe Umm Maliam, femeia care vinde *taamiya*[2], salată și baloane. Stă ghemuită în fața dughenei ei, dugheană care nu-i altceva decît un coș pe care-și expune tot ce vinde căruțașilor, trecătorilor sau lucrătorilor.

Cînd te apropii de capătul străzii, de zidul cel înalt care se ridică în fața trecătorilor oprindu-i parcă din drum, dai de un copac rămuros care adăpostește la umbra lui pe orice călător moleșit de căldură și oboseală.

Dacă te grăbești cumva, riști să te poticnești prin gropi și gloduri sau prin gunoaiele aruncate la întîmplare.

Palatul de care v-am amintit aparține unuia dintre pașii care au refuzat să părăsească acest cartier în care locuiseră și bunicii lor. Este o clădire mare, la ușa căreia stă de pază, picior peste picior, un eunuc. Ține în mînă un șirag de mătănii cu care încearcă să-și omoare timpul și să mai uite de plictiseală. Eunucul e un bătrînel, să tot aibă vreo cincizeci și cinci de ani, cu buze groase ce-ți amintesc bucățile de biftec servit în marile

---

[1] Prima sură a *Coranului;* se recită foarte des, în ocazii diverse.

[2] Un fel de chiftele din bob și diverse condimente, eventual și cu carne.

restaurante din Cairo; ochii săi se înroșesc ori de cîte ori cade în extaz rostind numele lui Allah atotputernicul, iar nasul turtit ca o broască tronează în mijlocul feței potrivindu-se de minune cu întreaga înfățișare. Trupul său uriaș se zguduie în mers ca un elefant.

*

Sîntem în prima zi a sărbătorilor. Lumea e în mare fierbere. Copiii se joacă în stradă. Și-au adus cu ei și jucăriile și au îmbrăcat hăinuțe noi. Vorbesc tare, rîd și se zbenguie. Părinții sînt bucuroși, se plimbă pe stradă, urîndu-și unii altora „La mulți ani!"

Printre copii se află un băiețel firav, cu fața palidă. Privește la jocul băieților și ochii săi oglindesc invidie pentru veselia lor și compătimire pentru ființa lui lipsită de fericirea și bucuriile copilăriei. Se rușinează pentru hainele sale murdare și pentru picioarele desculțe. Stă cu mîinile la spate și zîmbește, parcă cerîndu-și voie să ia și el parte la bucuria sărbătorilor. N-are nici un gînd rău față de acești băieți, doar este și el un copil la fel ca toți ceilalți. Plînge dacă pățește ceva și se bucură atunci cînd dobîndește ceea ce și-a dorit. În ceea ce mă privește, aș vrea să i se îndeplinească toate dorințele. Băiatul este orfan, mama i-a murit cînd avea doar cinci ani, iar tatăl a urmat-o doi ani după aceea. Apoi l-a înfiat un unchi. Dar cît de rea este mătușa cu el! Și cît de blîndă era mama!

Copiii se îndepărtează agale. Au părăsit ulicioara cu gîndul să alerge puțin pe strada mare.

Tot fugind, unul dintre ei s-a pomenit la pămînt Ceilalaţi s-au grăbit să-l ridice, ciripind în jurul lui ca un stol de vrăbii. Cînd s-a ridicat, avea faţa posomorîtă şi lacrimile îi picurau pe obraji. Dar şi-a adus deodată aminte că sînt într-o zi de sărbătoare şi nu trebuie să plîngă ; ba, dimpotrivă, trebuie să fie vesel şi zîmbitor. Nici n-a apucat bine să uite de căzătură şi de dureri şi s-a pomenit în urma grupului, mergînd după ei. Orfanul, însă, nu poate uita de acele tristeţi ucigătoare care îl apasă şi fac să se veştejească toată vioiciunea lui de copil.

Grupul de băieţi a părăsit apoi strada mare, îndreptîndu-se spre ulicioară, făcînd larmă mare şi fredonînd cîntece. Cînd au ajuns sub copacul cel rămuros, unul din ei le-a strigat :

— De ce ne-am îndepărtat de strada mare, pe-acolo trec fel de fel de vînzători. Haideţi mai bine să ne întoarcem.

Au pornit să alerge care mai de care mai repede, umplînd cu larma lor văzduhul.

*

La acea oră trecea pe strada mare „faetonul". Pe capră stătea vizitiul, un tînăr îndesat a cărui înfăţişare părea alcătuită numai din muchii şi colţuri. Întregul său trup părea un cub pe care se sprijinea capul în patru colţuri, iar faţa era şi ea un pătrat perfect. Îşi plesnea calul cu biciul şi fredona o melodie populară : *„O păsărică brună, micuţă m-a vrăjit..."*

Cînd a ajuns în dreptul palatului, i-a adresat eunucului un salut cu glas răsunător. Eunucul abia

a schițat un răspuns din vîrful buzelor, nemulțumit și căinînd parcă „decăderea morală a oamenilor de rînd".

Copiii s-au întors iar în ulicioara care era cel mai bun refugiu pentru joaca lor. Fiecare avea acum cîte un fluieraș cumpărat de la unul din vînzătorii ambulanți. Cu toții au început să cînte din fluier și muzica asta, cu toate dezacordurile, avea ceva plăcut și vesel care aducea în suflet liniște.

Pe orfan, cîntecul băieților l-a întristat. S-a apropiat de grupul care dansa și în cele din urmă s-a alăturat și el dansului lor. Dar iată că cel mai mare dintre băieți a privit deodată spre orfan și l-a întrebat dîndu-și importanță :

— Ei, Ali, unde-ți sînt hainele noi ?

Orfanul nu i-a răspuns. Ceilalți au izbucnit în rîs. Apoi, un altul l-a apostrofat :

— Și fluierașul unde ți-e, prietene ?

Un al treilea a intervenit și el :

— Ajunge cu atîta dans. Să cîntăm cu toții din fluierașe și să danseze cel care n-are fluier.

Orfanul însă continua să se legene încolo și încoace neluînd în seamă propunerea ; de parcă nu-i era adresată lui.

Tocmai atunci și-a făcut apariția, pășind agale, un domn scund cu o barbă stufoasă. Își tot netezea barba cu mîna stîngă, iar în dreapta avea un șirag de mătănii. Vestea sosirii lui s-a împrăștiat repede. Eunucul i-a sărutat mîna și ceilalți i-au sărutat poalele giubelei ; aceasta pentru că bătrînul era conducătorul sectei *nàkșabandiya*, o sectă care-i obligă pe credincioșii ei să preamărească numele „Celui de sus" la fiecare zece minute. Inte-

meietorul acestei secte, *şeihul*[1] cel vechi, murise cu cinci ani în urmă, după ce evlavia şi credinţa au sădit în inima lui numele lui Allah cel mare, şi asta a făcut ca secta lui să poarte numele de *nakşabandiya,* cea care sădeşte evlavia în suflete.

Apoi a trecut pe stradă negustorul de dulciuri şi copiii s-au grăbit cu toţii spre el. În urma lor a alergat şi orfanul. Unul dintre băieţi i-a întins o prăjitură îndemnîndu-l :

— Hai, ia-o !

Ali a dat din cap în semn de refuz. Atunci băiatul s-a supărat aruncînd prăjitura în praf. Orfanul a ridicat-o şi a întins-o unui cîine flămînd care se ţinea după el dînd din coadă. Pe faţa lui Ali s-au ivit umbrele tristeţii : cît era de singur în mijlocul atîtor copii ! Băiatul care-i dăduse prăjitura mergea înainte legănîndu-se, cu un aer jignit.

Întîmplător, unul dintre copii l-a zărit pe Mahmud „bătăuşul". S-au repezit cu toţii spre el strigînd cît îi ţinea gura :

— A venit Mahmud, a sosit Mahmud al şaptelea !

Se agitau şi băteau din palme, în timp ce Mahmud rîdea satisfăcut. Doar el era „bătăuşul" uliţei lor. Mergea agale, îngîmfat, învîrtindu-şi bâţul în aer ca pe o sabie. Corpul său vînjos şi muşchii puternici făceau să aibă partea lui în toate scandalurile, după cum îi aduceau întotdeauna şi victoria. Era vestit printre ceilalţi bătăuşi ai cartierului şi toată lumea îi spunea „Mahmud al şaptelea".

---

[1] Cuvîntul *şeih,* intrat în limba română şi sub forma de *„şeic",* are multiple sensuri, derivate de la acela de „bătrîn" : cap de familie, conducător de trib, om care a studiat *Coranul,* conducător religios, învăţător, profesor la o instituţie de învăţămînt religios.

Eunucul l-a examinat cu atenție, exprimîndu-și dezaprobarea și nemulțumirea prin priviri. Mahmud a răspuns prin hohote de rîs ce atrăgeau atenția trecătorilor. Eunucul a scuipat într-o parte, ăsta fiind cel mai mare efort pe care credea că merită să-l facă pentru a-l umili pe Mahmud.

Apoi unul dintre băieți le-a strigat :

— Haideți să ne luptăm, cred că e cel mai bun lucru pe care-l avem de făcut. Cine-și învinge adversarul îi ia fluierul ca răsplată pentru puterea și curajul său.

Altul a propus :

— Mahmud al șaptelea să ne fie arbitru !

— Desigur, desigur, a încuviințat Mahmud.

— Dar Ali orfanul nu are fluier, a obiectat altcineva.

Băiatul care-i oferise lui Ali prăjitura a sărit ;

— Mă voi lupta eu cu Ali, și dacă voi fi înfrînt, am să-i dau fluierul meu, iar dacă-l voi învinge, atunci am să-l pălmuiesc în fața tuturor.

Copiii l-au aprobat bătînd din palme.

Ali și-a suflecat mînecile cu un aer îmbufnat. Cînd trupurile celor doi s-au înlănțuit, a apărut pe fețele lor o expresie ciudată. Unul își apăra fluierașul, celălalt se bătea pentru că onoarea lui era în joc. Doar știm cu toții că între onoare și fluier, deosebirea este foarte mare. Ali a reușit să-și învingă tovarășul, l-a trîntit la pămînt, ținîndu-l de guler. După ce băieții i-au despărțit, Ali i-a întrebat cu capul sus :

— Și acum, unde-i fluierașul ?

— Dă-i fluierașul, a ordonat Mahmud al șaptelea celui învins, întorcînd spatele grupului de copii.

Cel învins a scos fluierul din buzunar și după ce a ezitat, a întins mîna către adversarul său.

Ali l-a luat repede, nerăbdător, ca un însetat, și dintr-o dată parcă toată lumea a devenit a lui.

Dar imediat copiii au izbucnit într-un hohot de rîs batjocoritor. Și cum să nu rîdă de el, dacă a îndrăznit să cînte cu un fluier care nu era al lui, pe care nu-l cumpărase cu banii lui ?

Ali le-a aruncat fluierul în față și s-a îndepărtat încet. În urma lui continua să audă larma și hohotele de rîs ale copiilor. Nici unul nu s-a gîndit să-l urmărească. Orfanul a mers încet pînă la copacul cel rămuros. S-a oprit pentru o clipă, parcă gîndindu-se la ceva anume, apoi s-a așezat la umbra copacului rezemîndu-se de trunchiul lui. Și tot privind în dreapta și în stînga, străduța i-a părut pustie și tot pustiu își simțea și sufletul.

Și-a sprijinit capul în mîini și a continuat să plîngă încet, înăbușindu-și suspinele. Din strada cea mare răzbătea cîntecul și larma cetei de copii.

*

După un timp, cînd și-a venit în fire, a observat lîngă el un cîine. Era cîinele căruia îi dăduse prăjitura.

Traducere de

Mioara Dobrișan

MAHMUD TEIMUR

Este maestrul recunoscut al nuvelei arabe. S-a născut la Cairo în anul 1894. Se formează în acelaşi mediu intelectual pe care l-a cunoscut fratele său Muhammad. În copilărie este şi el pasionat de citit şi vădeşte înclinaţii spre literatură. Aria lecturilor sale cuprinde, ca şi în cazul lui Muhammad, alături de scriitori arabi ca Djubran sau Al-Manfaluti, opere traduse din literaturile europene, mai ales franceză şi rusă. Din cauza unei boli a fost nevoit să-şi întrerupă studiile începute la Şcoala superioară agricolă din Paris şi să revină în ţară.

A început prin a scrie versuri, iar după moartea fratelui său se proclamă discipol şi continuator al lui, cultivînd nuvela realistă. Culegerea de nuvele *Şeih Djumaa şi alte povestiri*, apărută în anul 1925, a fost apreciată de critica din Cairo ca un eveniment decisiv în dezvoltarea nuvelei egiptene. În prefaţa culegerii, scriitorul a făcut o serie de referiri la nuvelă şi locul ei în literatură, la realism şi la necesitatea nuvelei realiste. În acelaşi an i-a apărut o a doua culegere de nuvele: *Şeih Mutawalli şi alte povestiri.* Ceea ce caracterizează nuvelele din aceste două prime culegeri este umanismul

cald cu care îi prezintă pe eroii săi luați din diverse medii sociale (felahi, funcționari, mic-burghezi). Prin realismul lor amintesc de sursele la oare s-a format scriitorul: Maupassant, Cehov, Turgheniev, Muhammad Teimur. Notele sentimentale care apar în unele nuvele din această etapă vor dispărea treptat în creația ulterioară a scriitorului.

În prefața la culegerea următoare — *Șeih Saiyd al-Abit și alte povestiri* — autorul se referă la eforturile făcute de Al-Muwaylihi, Haykal și fratele său Muhammad pentru a încetățeni nuvela în literatura arabă. Tot aici el își declară intenția de a-l continua pe fratele său în ceea ce privește zugrăvirea personalității egiptene, a atmosferei specifice satului și orașului egiptean.

Cei doi ani petrecuți în Franța și Elveția îi permit scriitorului un contact direct cu literaturile europene, mai ales franceză și rusă, și aceasta se va răsfrînge în mod pozitiv asupra operei sale, concepția despre nuvelă și mijloacele realizării ei devenindu-i mai clară.

Reluîndu-și activitatea literară, va publica în anii următori aproape douăzeci de culegeri de nuvele și povestiri mai lungi — tablouri ale unor stări sociale și psihologice care uneori depășesc cadrul național și abordează probleme general-umane, cum ar fi aceea a binelui, a împlinirii, a frumosului din natură și artă. Printre cele mai reușite culegeri se cuvin menționate: *Scris în frunte, La mulți ani!, Buze groase, Binefacere pentru Allah.*

Mahmud Teimur poate fi considerat adevăratul întemeietor al nuvelei arabe. Mai mult, el nu numai că a făcut școală în literatura arabă din Egipt și din celelalte țări, dar a ridicat nuvela arabă la nivelul celei europene. Multe din nuvelele sale au fost traduse în aproape toate limbile Europei.

Mahmud Teimur nu aparține unui anumit curent. Nota dominantă a creației sale îl atestă drept un realist, dar

alături de ea întîlnim și note sentimentaliste, simboliste, impresioniste sau imagiste. Creația sa reflectă în mare măsură, dată fiind amploarea și întinderea ei în timp, influențele ce s-au exercitat asupra literaturii arabe. În perioada 1930—1940 se observă o îndepărtare a scriitorului de realitățile egiptene. Operele sale din acești ani își plasează acțiunea fie în alte țări (*În dumbrava dragostei)*, fie în istoria Egiptului vechi faraonic (*S-a întîmplat demult, În întunericul nopții)*. Evadarea din realitatea contemporană constituie atît o modalitate de protest împotriva regimului reacționar din Egipt cît și un răspuns dat chemării la „egiptenizare" întreprinsă de Partidul Naționalist. Fenomenul este mai larg, cuprinzînd și alți scriitori egipteni din vremea aceea.

Acestei perioade îi aparține și povestirea mai lungă *Chemarea necunoscutului* (1939) în care se simte influența puternică a simbolismului și romantismului. Tot simboliste sînt și alte două povestiri lungi *Fiica diavolului* (1944) și *Cleopatra în Han al-Halili* (1946).

Lucrarea sa cea mai importantă din perioada postbelică este romanul *Selwa în bătaia vîntului* (1947).

Revoluția din 1952 marchează o cotitură în concepția sa despre viață și despre menirea scriitorului. Dacă în 1947 el afirma că doctrinele sociale nu trebuie să influențeze creația scriitorilor, căci în acest fel ei și-ar pierde libertatea de a gîndi, în anul 1957, la cel de-al III-lea Congres al scriitorilor arabi, el se declară adept al angajării, afirmînd că „perioadele de dezvoltare a vieții literare sînt legate de curentele politice progresiste. Literatura influențează politica și este supusă influenței politicii." El a încercat în anii de după revoluție să zugrăvească aspectele noi care apar în viața Egiptului, dar faptul că nu a luat parte activ la aceste evenimente sau nu le-a cunoscut nemijlocit s-a repercutat negativ asupra realizării artistice a operelor sale din această perioadă. Psihologia eroilor din povestirea *Revoluționarii,*

care a dat și titlul unei culegeri apărută în 1955, nu este psihologia revoluționarilor. Povestirea oferă foarte puține detalii vii, de natură să servească descrierii eroilor. Nuvelele din această culegere suferă de oarecare retorism. Orientarea lui Teimur către descrierea luptei național-sociale este în orice caz o dovadă a angajării sale și a ancorării în realitățile cotidiene.

Mahmud Teimur este și autor de piese de teatru, unele din ele cu subiecte inspirate din istoria arabilor (*Ibn Gala, Veșnica Evă, Astăzi este ziua vinului)*. Atît acestea cît și *Mai viclean decît diavolul* și *Adăpostul nr. 13* excelează în analize psihologice, înfățișează lupta dintre instinct și rațiune, dintre bine și rău.

Mahmud Teimur este însă în primul rînd un nuvelist și aici se manifestă din plin talentul său literar. Încă din deceniul al patrulea al secolului nostru încep să-i apară discipoli (Zu-n-Nun Aiyub și Abd al-Magid Lutfi în Irak, Selma Saig în Liban etc.) și într-un fel sau altul îi este datoare evoluția nuvelei din toate țările arabe. Ca nuvelist, el este „clasicul favorit și universal recunoscut al literaturii contemporane din țara sa" (Gaston Wiet); critica arabă l-a numit „emirul nuvelei arabe", iar Academia de limbă din Cairo îl numără printre membrii ei.

CĂLĂTORUL

Muhammad-Bek Nagi își are casa pe lîngă Universitatea musulmană Al-Azhar [1]. Locuiește împreună cu mamă-sa, cu dădaca și cîteva slugi cre-

[1] Moschee din orașul Cairo, construită între anii 970—972, cu o școală religioasă care a rămas pînă în zilele noastre principalul centru de învățămînt religios musulman.

dincioase ale familiei. Venitul lui lunar se ridică la o sută de guinei, asigurîndu-i o viață îmbelșugată de care nu se poate plînge deloc. A împlinit vîrsta de patruzeci și opt de ani și poartă o barbă neagră, înspicată, pe ici, pe colo, de fire albe. Are veșnic o redingotă neagră sau de altă culoare și un fes larg și scund. A studiat la diferite școli primare și cu profesori particulari, însă n-a primit nici un fel de diplomă de studii. Pe urmă a frecventat cursurile cîtorva secții de la Al-Azhar, dar nu s-a ales cu mare lucru. Cînd a văzut că se apropie de patruzeci de ani și că știința nu s-a prins de el, s-a apucat să studieze teologia cu șeihul Mabruk al-Hizami, un învățat pensionar, care-i preda dreptul, monoteismul și dogmele la domiciliu în schimbul unei sume neînsemnate. Cu toată sîrguința depusă în însușirea lecțiilor maestrului său, Nagi-Bek nici de data aceasta n-a învățat nimic nou, fiind prea greu de cap. Cînd însă obținu de la prietenii și partizanii săi tilul de „învățat", se bucură cît putu. Singurul lucru în care excela era pasiunea lui pentru cititul istorisirilor despre călătorii și al cărților antice despre expediții. Strînsese în dulapul lui de acasă o sumedenie de astfel de cărți, printre care unele prețioase, iar altele de nimic. Deseori se ducea la Al-Azhar să-i viziteze pe prietenii lui învățați, cum zicea el. În fiecare zi, după-amiaza, trecea pe la o librărie prăpădită de lîngă Al-Azhar, al cărui stăpîn era un azharit care nu-și putuse termina studiile. Timpul cel mai plăcut din viața lui era poate cel petrecut în această librărie.

Librăria aceasta era o încăpere șubredă și igrasioasă. Locul scaunelor îl ținea o bancă de lemn lungă, lipită de perete, învelită cu o bucată de covor, fără culoare și fără formă. Pe rafturi de

lemn, acoperite cu un strat gros de praf, erau puse în dezordine toate cărţile de vînzare, manuscrise şi tipărituri la un loc, cele mai importante fiind acelea de care aveau nevoie studenţii azharioţi.

Nagi-Bek venea la librărie şi intra falnic, plin de importanţă. Şeihul Selam, stăpînul, se ridica, venea de-i săruta mîna, apoi îl poftea, plin de respect, în timp ce ştergea cu o batistă roşie bucata de covor fără culoare şi fără formă.

— Binevoiţi să vă aşezaţi, domnule maestru.

Nagi-Bek sta jos, apoi întreba :

— Sănătos, o, Şeih Selam ? Cu voia lui Allah...

Iar Şeihul Selam îi răspundea, zîmbind mulţumit :

— Laudă lui Allah pentru toate.

Nagi-Bek se mişca puţin pe bancă, apoi spunea :

— Te rog, porunceşte să ni se aducă o ceaşcă cu cafea amară şi un pahar cu apă rece.

Şeihul Selam alerga să comande ce ceruse prinţul. Oricît s-ar fi schimbat vremea, că era frig sau cald, cererea lui Nagi-Bek era neschimbată de cinci ani de zile. El ţinea morţiş ca apa să fie rece şi cafeaua amară. Atunci însă cînd i se aducea ce ceruse, nu căta dacă apa e de la gheaţă sau nu, iar cafeaua cu zahăr sau fără. Principalul era să ceară, în fiecare zi, cu voce neschimbată, acelaşi lucru. Urma cealaltă cerere, nedespărţită de prima. Nagi-Bek spunea dregîndu-şi glasul :

— Cărţile tale, o, Şeih Selam.

Şeihul Selam îi aducea din raftul de alături trei cărţi care nu se schimbau şi nu se înlocuiau cu altele. Acestea erau *O mie şi una de nopţi*, *Călătoria lui Ibn Battuta* şi *Minunile Indiei*. Nagi-Bek lua cărţile şi le aşeza alături, după aceea îşi scotea sandalele şi-şi strîngea picioarele sub

el. Apoi se cufunda în cititul cărților, și-n timp ce sorbea din cafea și din apă, murmura din cînd în cînd :

— Lucruri uimitoare... Cuvinte frumoase...

Cîțiva studenți azhariți, care treceau pe alături, strigau *salam aleicum* către șeihul Selam. Nagi-Bek le răspundea din librărie ca și cînd el ar fi fost cel salutat.

Pe la librărie mai trecea din cînd în cînd șeihul Al-Bistauisi-copistul. Purta giubea, caftan și fes. Ochii lui fără gene, totdeauna roșii, mîinile care îi tremurau într-una, cu toate că nu trecuse de 45 de ani și îmbrăcămintea slinoasă produceau o impresie respingătoare. Era totuși amabil, jovial, folosea cuvinte alese. Cu pretenții de om instruit, cînd vorbea era de o ignoranță crasă. Nagi-Bek îi încredința deseori copierea unor cărți de călătorii, din Biblioteca Publică și din alte colecții. După ce intra, se pleca în fața prințului și-i săruta mîna, apoi se așeza la celălalt capăt al băncii, plin de bunăvoință și de demnitate în același timp. Începea să vorbească mai întîi despre timp, despre politică și despre moravuri. După ce termina cu acestea, îi comunica prințului că a dat peste o carte, în manuscris, despre minunile insulelor Oceanului Indian, ilustrată cu poze mari, colorate și că nu costă decît 500 de piaștri. Prințul holba ochii la șeihul Al-Bistauisi-copistul și mormăia :

— Dar 500 de piaștri nu e deloc o sumă mică.

Al-Bistauisi răspundea, ștergîndu-și ochii cu o batistă ruptă și murdară :

— Atît a cerut stăpînul, dar noi o să putem coborî prețul la jumătate.

— Principalul e să văd cartea.

— Am s-o aduc excelenței-voastre mîine, cu voia lui Allah.

Prințul se întorcea din nou la istoria lui Sindbad Marinarul pe care o citise de peste cincizeci de ori pînă o învățase aproape pe de rost. Apoi murmura, citind, cuvintele :

— Lucruri uimitoare... cuvinte frumoase...

Al-Bistauisi-copistul răspundea, repetînd vorbele prințului :

— Bineînțeles că sînt lucruri uimitoare și cuvinte frumoase.

Nagi-Bek se uita la el și spunea oftînd :

— O, dac-aș putea să fac o călătorie în Oceanul Indian, să văd India, Persida și insulele mărilor, acele insule pe care n-a mai călcat pînă acum picior de om după călătorii musulmani vestiți...

— Vrei să pleci în călătorie, domnule Bek [1] ?

— Un singur lucru mă-mpiedică, șeih Bistauisi. Mama mea este bătrînă... Nu pot s-o părăsesc...

— Dar dacă ați putea, într-o anume situație, ați dori să călătoriți în Oceanul Indian ?

— Desigur. Mă voi duce acolo unde se duceau călătorii arabi musulmani în vechime. Acolo sînt insule pline de bogății nedescoperite pînă azi de nici un străin. Vreau să explorez aceste locuri necunoscute, pe urmă să trec prin India și Persida să văd minunile tăinuite acolo.

— Allah să-ți ajute. E o operă măreață care o să-ți înscrie pe veci numele în analele istoriei.

— Totuși nu pot, Șeih Bistauisi, să-mi părăsesc mama. E bătrînă și mi-e foarte greu să mă despart de ea.

După aceasta începea să citească din nou a treia călătorie din istoria lui Sindbad.

---

[1] *Bek* — prinț, bei (cuvînt turcesc).

Trecea zi după zi și lună după lună, dar Nagi-Bek nu-și schimba programul. În fiecare zi după-amiază se ducea la librăria șeihului Selam să schimbe aceleași cuvinte și să ceară să i se aducă o ceașcă cu cafea amară și un pahar cu apă de la gheață. Apoi își lua cele trei cărți cunoscute.

Șoarta, care nu iartă, o lovi însă pe neașteptate pe bătrîna lui mamă. Allah o luă la sînul lui în cel de-al optzecișioptulea an al vieții. În programul lui Nagi-Bek apăru o schimbare : unele zile și le petrecea acasă, altele la cimitir. După funeralii, ziarele apărură pline de vești despre răposată, de biografia ei presărată cu o mulțime de fapte bune și de descrierea procesiunii impresionante la care participaseră cei mai mari oameni din Egipt și învățații cei mai iluștri. Nagi-Bek ținu doliu după mama lui și fața-i idioată căpătă o expresie de tristețe și de melancolie. La șase luni după moartea mamei, Nagi-Bek se duse la librărie, ca de obicei, intră cu demnitatea-i cunoscută și-l salută pe șeihul Selam ca și înainte :

— Sănătos, șeih Selam ? Cu voia lui Allah, bine ?

După formula obișnuită, luă loc pe banca acoperită cu un covor vechi, iar șeihul Selam îi aduse cele trei tomuri, conform obiceiului vechi de cinci ani și jumătate. Începu să citească istoria lui Sindbad Marinarul, și pe cînd citea cu poftă intră șeihul Al-Bistauisi. După ce acesta îi sărută mîna, după conversația despre timp și despre politică și după informațiile privitoare la cărțile rare despre călătorii, Nagi-Bek tuși vreo cinci minute, apoi se mișcă într-un mod straniu, pe bancă, parcă pentru a se așeza mai bine și a-și încorda voința. Apoi spuse :

— O, prieteni, vă anunț cu tristețe despre plecarea mea.

Cei doi bărbați se holbară uimiți și-l întrebară într-un glas :

— Plecarea excelenței-voastre ?!...

Această uimire mări și mai mult vanitatea, hotărîrea și voința lui Nagi-Bek, așa că răspunse :

— M-am hotărît să fac o călătorie importantă în țara Persidei și a Indiei și în insulele Oceanului Indian.

Șeihul Al-Bistauisi se apropie ștergîndu-și ochii roșii, fără gene, cu mîna mînjită de cerneală și-l întrebă :

— E ultimul cuvînt al excelenței-sale Bek-ului, sau e numai hotărîrea...

De supărare, Bek-ului i se umflară vinele de la gît. Scoase, furios, o hîrtie oficială, din geantă, și i-o arătă :

— Uită-te. Nu e'ăsta pașaport ?

Și după cîteva clipe adăugă :

— Mîine mă duc să-mi iau rămas-bun de la maestrul învățat șeih Mabruk al-Hizami. Poimîine voi fi în portul Suez.

Șeihul Selam îl întrebă, cu fața acoperită de o tristețe prefăcută :

— În Suez o să zăboviți mai multe zile ?

— Da, am să stau o săptămînă ca să rezolv unele probleme legate de călătorie. Am aflat că acel vestit șeih preaînvățat Kamil, care locuiește în Suez, are o carte importantă cu descrierea drumurilor pe uscat și pe mare din țara Persidei și a Indiei și a insulelor mărilor, și am hotărît s-o împrumut ca s-o citesc și să mă folosesc de ea.

Șeihul Al-Bistauisi se apropie din nou, ștergîndu-și mereu ochii cu mîna mînjită de cerneală și spuse umilit :

— Nu ne întrista cu despărțirea, *sidi*[1]. Jur pe Allah că mi s-a umplut inima de dor și jale. Întoarcere grabnică, cu voia lui Allah.

Nagi-Bek se umflă în pene și spuse :

— Călătoria mea va ține optsprezece luni.

*

A doua zi, Nagi-Bek se duse să-și ia rămas bun de la maestrul învățat șeih Mabruk Al-Hizami. Între maestru și discipol avu loc o întîlnire mișcătoare la care Nagi-Bek primi ultima lecție de sfaturi, îndrumări și binecuvîntare.

*

La patru zile după acest eveniment, șeihul Bistauisi se duse la librăria șeihului Selam. Mare-i fu mirarea cînd îl văzu în colțul cunoscut pe Nagi-Bek, cu picioarele încrucișate ca de obicei și cu cele trei tomuri știute lîngă el, sorbind cînd din ceașca de cafea neagră, cînd din paharul cu apă rece. Intră în librărie, și cu mirarea pe față se adresă lui Nagi-Bek :

— Credeam că acum excelența-voastră se găsește la Suez.

Nagi-Bek îi aruncă o privire scurtă, plictisită și-i răspunse :

— Mi-am amînat călătoria cu două săptămîni din motive familiale. Peste două săptămîni însă voi fi pe bordul vaporului „Asia" al societății de navigație anglo-orientale.

---

[1] *Sidi* (literar *sayyidi)*, „domnul meu". Frecvent apare și în forma *sidna*, „domnul nostru", avînd sensul de „învățător", conducător al unei moschei etc.

*

După zece zile de la această întîlnire, în paginile dedicate evenimentelor interne, ziarele cotidiene publicau această știre :

„VÎNT PRIELNIC, O, CĂLĂTORULE CELEBRU !

În curînd, excelența-sa, marele învățat, explorator și călător Muhammad-Bek Nagi Abd Allah, capul familiei Abd Allah, cunoscută prin activitatea și cultura ei și prin pasiunea pentru călătorii, va pleca spre meleagurile indiene, persane și ale insulelor Oceanului, ca să le exploreze toate colțișoarele. Îi urăm întoarcere grabnică distinsului călător și-l felicităm pentru datele bogate culese din această călătorie pe care o socotim unică în felul ei. Atragem atenția egiptenilor să urmeze exemplul întreprinderii nobile și utile a Bekului.“

Vaporul „Asia“ ridică ancora din portul Suez la 14 ale lunii mai 1920, îndreptîndu-se spre India.

*

Trecură trei luni după aceasta și într-un colț al librăriei șeihului Selam azharitul ședea cu picioarele încrucișate Nagi-Bek și citea istoria lui Sindbad Marinarul, mormăind din cînd în cînd :

— Lucruri uimitoare, cuvinte frumoase.

Alături, șeihul Al-Bistauisi își freca ochii, repetînd fără rost cuvintele Bekului. După cîteva clipe, Nagi-Bek își ridică ochii din carte, spunînd :

— O, dac-aș putea să fac o călătorie în Oceanul Indian, să vizitez India, Persida și insulele mărilor.

Iar șeihul Al-Bistauisi îi răspunse :

— Bine, dar acum trei luni excelenţa-voastră era în pragul acestei călătorii, pe urmă s-a răzgîndit şi a renunţat...

Şi Nagi-Bek oftă din nou:

— Oh, un singur lucru mă împiedica înainte, mama mea, o, şeih Bistauisi. Bătrîna mea mamă, care n-ar fi putut să îndure această despărţire. Acum însă...

Tăcu, apoi începu să se bîlbîie şi, în sfîrşit, cu mare greutate putu să bîlbîie:

— Acum — treburi multe... Despărţirea de prieteni... Cu arendele... Treburi multe... multe de tot... Pămîntul e într-o situaţie încurcată, ferma la fel. Moşiile au nevoie de îngrăşăminte. Şi multe altele...

După o scurtă tăcere se aprinse:

— Totuşi, neapărat am să fac această călătorie. Neapărat am să plec în insulele mărilor şi-n ţara Persidei şi-a Indiei. Neapărat am să cercetez aceste pămînturi necunoscute, pline de comori, şi asta o să fie în curînd, cu voia lui Allah...

Traducere de

Ilie T. Bădicuţ

PĂPUŞA DE BUMBAC

La începutul tinereţii mele demult apuse, mergeam deseori la ţară căutînd desfătare în acea viaţă de linişte, lipsită de griji.

Cît de frumoasă era, în zilele acelea, viaţa la ţară! Găseai în ea linişte şi siguranţă, iar în atmosfera ei plutea încă spiritul purităţii şi al păcii.

Cît de frumoasă era viaţa aceea de ieri faţă de neliniştea şi nesiguranţa de azi, faţă de teama de

nenorociri, de teama că acest război, al cărui jar topește sufletele, se va preschimba într-un război a cărui flăcără va topi nervii.

Lucrurile care-mi plăceau la țară erau numeroase, dar cel mai mult îmi plăceau serile liniștite, pe care le petreceam pe terasa așternută cu rogojini, a vechii noastre case, din apropierea grădinii.

Mă obișnuisem ca în serile acelea să-l am alături de mine pe bătrînul grădinar și să ascult mica povestire pe care o știa.

O poveste extrem de naivă, pe care-i plăcea s-o repete, la fel cum mie îmi plăcea s-o ascult fără a mă plictisi.

Era mereu aceeași : și începutul, și cuprinsul, și sfîrșitul. Nu adăuga și nu omitea niciodată nimic.

De cîte ori n-am ascultat-o !

În fața mea se aflau tufișuri de portocali și lămîi care creșteau fără nici o îngrijire, în afară de ceea ce putea face acest bătrîn împovărat de ani.

Niște tufișuri dese printre care cu greu ți-ai fi putut croi drum și care te făceau să te întrebi : cum o fi reușind apa să se strecoare printre ele ?

Și cîtă asemănare între grădina aceasta sălbatică și viața primitivă pe care o ducea bătrînul gîrbov !

Așadar, nu e de mirare că bătrînul rămînea credincios poveștii sale obișnuite. Doar ea reprezenta o părticică din el și din grădina sa. Din aceste trei elemente se alcătuia viața și armonia acestui loc — armonia aceea muzicală care dacă și-ar fi pierdut un element al ritmului, și-ar fi pierdut tot farmecul și notele ei ar fi sunat fals.

Orice aș uita, n-am să uit însă niciodată locul din fața mea pe care bătrînul ședea turcește, cu o tabachere de tutun lîngă el, prin care își plimba

din cînd în cînd degetele. Parcă-l văd sfîrșind de răsucit o țigară și scoțînd încet, pe nas, fumul pe care apoi îl urmărea cum se pierde în rotocoale, prin aer. Şi începea să vorbească :

— Ce-o să auziți de la mine, nu e o poveste din alea de care-i plină lumea. E o părticică dintr-o viață... Viața unei fete... sau viața unei păpuși, zi-i cum vrei. Indiferent cum o vei numi, ea e povestea unei fete care toată viața a rămas fecioară.

Nu era de fel din satul acesta, ci de undeva, de departe, dintr-un loc la care ajungi călare în cîteva ceasuri.

Toată lumea zicea că locul ei de baștină ar fi Kafar as-Samman. Acolo a făcut primii pași și tot acolo și-a și sfîrșit viața. Era unica ei lume în acest univers necuprins. Deşi era atît de mic satul acela, pentru ea părea foarte mare și avea impresia că-i oferă toate speranțele care ar putea s-o facă fericită.

Nu-i era necunoscut nici un colțișor din el. Nici cele două ulițe înguste ale sale, pe care le parcurgea ducîndu-se încoace și încolo. Nici colibele lui înghesuite, acoperite cu ierburi. Nici bătrînica aceea înfofolită, încovoiată peste coșul rupt în care se aflau niște resturi de dulciuri pe care le vindea pe un preț de nimic.

În schimb, ceea ce se întindea dincolo de această lume, îi era complet neştiut, în afară de ce auzea din gura celor mari cînd se porneau la vorbă.

Raihana era singurul copil la părinți. Era comoara unică ce le rămăsese din grămada de copii pe care i-au avut și pe care soarta li-i răpise. Deci nu e de mirare că țineau foarte mult la ea, înconjurînd-o cu o grijă deosebită și creîndu-i o viață lipsită de orice necazuri.

Nimeni n-ar fi putut s-o vadă pe Raihana și să n-o țină minte. Era mărunțică, așa de mititică, încît un vînt mai tăricel ar fi putut s-o poarte pe aripile sale, întocmai cum duce frunzele pe care le smulge de pe crengi.

Cînd a împlinit zece ani, părinții au închis-o în casă și acestei case fata nu i-a mai trecut pragul. La cincisprezece ani i s-a vorbit de măritiș. A ajuns la vîrsta măritișului, dar rămăsese tot copilă, păstrînd încă toate trăsăturile acestei vîrste : felul de a vorbi, fața strălucind de nevinovăție și naivitate, mișcările sprintene, semănînd cu cele ale unei micuțe gazele.

A rămas atît de copilă, că nu și-a părăsit nici măcar păpușa de bumbac pe care i-o cususe maică-sa cîndva, cu prilejul unei sărbători... Păpușa aceasta devenise prietena ei intimă : trăiau în deplină înțelegere, își făceau confidențe, erau mulțumite de viața lor, ascunzîndu-se de lumea zgomotoasă.

Cel care o vedea pe Raihana și vedea și păpușa de bumbac observa asemănări izbitoare între ele. Raihana însăși știa lucrul acesta și se bucura, iubind-o și mai mult pe prietena ei credincioasă. O alinta, o gătea, iar apoi se apleca asupra unui ciob de oglindă comparîndu-și trăsăturile cu cele ale păpușii de bumbac. Izbucnea într-un rîs cristalin străbătut de o bucurie curată.

Ce asemănare ciudată !

Năsucul acela al păpușii de bumbac aducînd cu un fruct de *nabka* [1] e leit năsucul Raihanei. Iar ochii mari și negri sînt chiar ochii ei. Și ce deosebire există între genele bogate ale păpușii și genele fetei ?

---

[1] Plantă specific mediteraneeană care face niște fructe mici și roșii *(Zizyphus spina christi)*.

Raihana păstra pentru păpușa ei cel mai de cinste loc din casă. Cînd i-au adus lada de zestre, în ea a așezat înainte de orice, la cel mai de cinste loc, păpușa.

O ladă ce strălucea prin coloritul și desenele sale. Cînd într-o zi a fost adusă în casă însoțită de chiuituri de veselie, fata a priceput că a fost pețită și că de-acum e mireasă.

— În lada aceasta, Raihana, punem zestrea. Fii cu mare băgare de seamă, i-a zis mamă-sa pe un ton plin de duioșie.

Fata a întîmpinat aceste cuvinte cu o teamă în care se ascundea cea mai mare bucurie.

Nu-și dădea seama ce-o face să se teamă ! Și nici ce-i provoca această bucurie fără margini !

Deodată a fost cuprinsă de sentimente cu care era obișnuită, dar al căror motiv nu-l cunoștea. Concluzia la care a ajuns a fost că orice fată, în pragul nunții, trebuie să se bucure și că bucuria ei trebuie să fie acoperită de un văl de timiditate. Trebuia să se poarte ca toate semenele ei.

Raihana vedea cum, zi de zi, lada de zestre se umplea cu noi lucruri și trebuia să-și mute dintr-o parte în alta păpușa de bumbac, ca să-i rămînă și ei loc.

Petrecea multă vreme în fața lăzii aranjînd culcușul păpușii ; alegea, dintre lucrurile de nuntă, o pernă, își îmbrăca păpușa în vestminte noi și așternea peste ea o plapumă.

De ce să fie Raihana zgîrcită și neatentă cu păpușa ei de bumbac ? Doar între ele există o înrudire și o apropiere care le contopește într-o singură ființă.

Oare Raihana nu e însăși păpușa ?

Iar cînd părinţii plecau de acasă şi se plictisea de singurătate, alerga la ladă, trezea păpuşa şi începea să i se destăinuie, ascultînd apoi sfaturile şi cuvintele pe care aceasta i le spunea.

Tatăl ei, de fiecare dată cînd punea cîte un lucru nou în ladă, arunca şi spre păpuşa de bumbac cîte o privire, după care se uita cu duioşie la fică-sa şi o bătea, cu blîndeţe, pe umăr.

Mama începu să caute prilej pentru a-i vorbi Raihanei despre lucruri legate de căsătorie, de viaţa ei de mîine, de viaţa în casa dorită. O sfătuia într-una să aibă grijă de soţul ei : să aibă totdeauna ce-i trebuie, să fie atentă ca el să nu fie vreodată nemulţumit.

Iar Raihana asculta aceste sfaturi cu atenţia încordată şi fără să scoată nici o vorbă.

Şi cum termina mama de vorbit şi pleca la treburile ei, fata alerga la păpuşa de bumbac şi-i cerea lămuriri în legătură cu ceea ce-i era neclar în aceste sfaturi. Privea în dreapta şi în stînga, iar cînd se convingea că nu mai e nimeni care ar putea s-o vadă şi s-o audă, o întreba pe păpuşă, în şoaptă, despre soţul aşteptat.

Şi imediat, păpuşa de bumbac se pornea să i-l descrie lăudîndu-l pentru calităţile sale, preamărindu-i frumuseţea şi bărbăţia. Iar Raihana asculta cu inima topindu-i-se de beţia celor auzite.

Într-o zi, mama veni la ea şi-i şopti la ureche :

— O să vină azi cineva în vizită la tată-tău.

Cine altcineva ar putea să vină decît acela pe care i-l menise Allah să-i fie călăuză şi sub aripa căruia va găsi oblăduire şi fericire ? El este cel căruia va trebui să-i dăruiască întreaga ei fiinţă şi pe care-l va iubi mult — o iubire nouă şi unică, alta decît cea pe care o are pentru părinţi.

La urechea fetei ajunse zvonul că soțul nu-i va vedea fața înainte de noaptea nunții și că în timpul logodnei trebuia să existe între ei un zid de nepătruns, un văl des.

Și totuși, în ziua aceea deosebită din viața ei, Raihana s-a văzut împinsă să îmbrace vestminte noi, să-și pună podoabe și să se parfumeze.

S-a mirat : pentru ce atîta grijă de vreme ce în ziua aceea nu se va întîlni cu soțul ei ?

A început să zorească timpul simțindu-se stînjenită de așteptare. Arunca priviri prin ferestruica cea mică, urmărind, după umbrele ce se zăreau pe pereți și pe garduri, înaintarea soarelui.

În sfîrșit, a aflat că musafirul așteptat a sosit, fiind însoțit de cîteva rude de-ale sale. S-a grăbit spre terasă și s-a ascuns în colțul unei cămăruțe, însoțită numai de păpușa ei de bumbac.

A rămas în cămăruța aceea tulburată de emoții și, întîmplător, privirea i s-a oprit asupra păpușii de bumbac care-i zîmbea cu șiretenie, voind parcă să-i arate că știe pricina tulburării ei. Raihana, simțindu-se rușinată, și-a întors repede privirea de la ea.

A stat așa o vreme, după care, pe neașteptate, a auzit voci și și-a dat seama că vizita musafirilor s-a terminat și că acum ei pleacă. Și-a simțit picioarele îndreptîndu-se spre o deschizătură din perete care dădea în stradă. Urechea a auzit scîrțiitul ușii celei mari, iar ochiul a zărit pe musafiri părăsind casa.

Și-a închipuit că vede de două ori mai bine decît de obicei și a reușit să distingă clar siluetele.

L-a deosebit dintre toți de la prima vedere... Imposibil ca ochii ei s-o înșele. Fiecare din trăsăturile acestui tînăr îi spunea că el este soțul ei. Nu exista nici pic de îndoială.

O statură înaltă în care se citea tinerețea și bărbăția. Un mers mîndru în care se distingea vioiciunea și bucuria. Un costum elegant, strălucind prin culoarea sa aprinsă.

Fața însă n-a reușit să i-o vadă, ci doar i-a întrezărit trăsăturile.

În orice caz, era un tînăr frumos ; o frumusețe de băiat.

A urmărit grupul pînă ce a dispărut după cotitura drumului.

Raihana s-a aplecat asupra păpușii de bumbac strîngînd-o cu pasiune pînă ce a simțit că se înăbușe.

Din ziua aceea, inima fetei a început să bată pentru viitorul ei soț. Silueta acestui tînăr atrăgător și vesel, în hainele lui strălucitoare, îi apărea în fața ochilor, uneori cînd era trează, alteori, în grădina viselor.

Și-a dat seama că viața ei de pînă acum a fost searbădă — zile goale, că începe să dorească alte zile — pline de bucurie și de fericire, luminate de străluciri amestecate cu melodii de dans.

Vizitele soțului au continuat una după alta ; iubirea Raihanei a devenit și mai aprinsă, iar inima i s-a umplut și mai tare de bucurie și dorință.

Legătura ei cu tînărul acela s-a rezumat doar la privirile aruncate prin deschizătura din zidul de pe terasă, concentrate asupra siluetei înalte și zvelte.

Lada de zestre primea mai departe noi lucruri, iar familia continua să discute despre nuntă : cînd o să fie și cum o să fie.

Dar, fără să știe de ce, Raihana s-a pomenit la un moment dat că discuțiile despre nuntă au în-

cetat. Şi o dată cu asta, nici soțul n-a mai venit în vizită așa cum făcea mai înainte...

S-a așternut deodată o tăcere al cărei secret fata nu l-a aflat, iar sufletul i-a fost umbrit de neliniște și tristețe. A alergat la păpușa de bumbac căutînd sprijin pentru starea în care se afla. Dar păpușa n-a putut face altceva decît să privească spre ea, cu ochii mari și negri, înconjurați de gene bogate, plină de tristețe și de mîhnire... Raihana zărea, parcă, în ochii aceia stropi de lacrimi.

De fiecare dată cînd privea în lada de zestre, fata căuta lacomă același lucru pe care îl aștepta — veșmintele de mireasă. Dar vestmîntul acela se lăsa mereu așteptat.

Raihana s-a îngrijorat din cauza încruntării tatălui și a tristeții care pusese stăpînire pe mamă-sa...

S-a hotărît să afle taina care i se ascundea; a început să urmărească mișcările părinților și să tragă cu urechea la tot ce vorbeau. Știa că nu-i cuviincios să procedeze astfel, însă... Tristețea ce cuprinsese casa și taina care învăluia totul deveniseră de nesuportat.

După multă trudă a ajuns la niște lucruri care de la bun început i-au părut a fi cheia secretului. Lucrurile astea au făcut-o însă și mai neliniștită. Tatăl ei îi reproșa tînărului soț că se băga în toate certurile și scandalurile, încît numele lui ajunsese să fie rostit de toată lumea...

„Să fie oare un păcat că un bărbat se vîră în scandaluri și iese victorios?“ se întreba fata. Nu-i asta o dovadă a tinereții și a bărbăției sale? Lucrul ar trebui socotit, dimpotrivă, ca un merit. Ce-o fi vrînd tatăl ei? Un bărbat ca o fată, acoperită de văl care nu cunoaște decît ascultarea și supunerea?

Îi reproşa, de asemenea, tatăl, că lua parte la serbările din ziua naşterii profetului, că mergea în locurile unde se cînta, că totdeauna era în fruntea grupurilor dansînd şi jucînd jocul cu bastonul...

„E oare un păcat că un bărbat e vesel şi că-i place să trăiască, luîndu-şi din plăcerile tinereţii partea ce i se cuvine?" continua să se întrebe fata. Ce-o fi vrînd tatăl ei? Un soţ pe calapodul lui, care să stea numai în casă şi în jurul lui să domnească o atmosferă de mohoreală şi încruntare? De ce n-ar dansa? Auzea adesea că mulţi miri se simţeau foarte fericiţi la nunţi, că dansau de bucurie în faţa litierei ce-o purta pe mireasă şi a convoiului de nuntaşi.

Parcă-l vedea pe tînărul acesta simpatic, în hainele lui strălucitoare, în faţa litierei, aruncînd cu bastonul în dreapta şi în stînga, entuziasmat, fălindu-se cu mireasa lui fermecătoare!... Şi-l închipuia un adevărat rege care, văzînd mulţimea aţintindu-şi ochii asupra litierei sale, înlătura cu bastonul privirile haine.

Cît de nedrept este tatăl ei cu acest tînăr plin de calităţi, demn de laudă!

Lada continua să aştepte veşmintele de nuntă, dar de la o zi la alta ele erau tot mai departe de ea.

Într-o noapte, Raihana se trezi din somn speriată de vocea tatălui care striga:

— D-atîtea ori l-am sfătuit, cînd cu frumosul, cînd cu răul, dar toate au fost degeaba... Uite-l acum culegînd ce-a semănat. S-a dus şi n-o să se mai întoarcă niciodată!

Raihana s-a cutremurat de ce-a auzit, s-a făcut covrig sub aşternut şi n-a mai închis ochii toată noaptea, căci vorbele tatălui îi dădeau tîrcoale ca un liliac speriat.

În zori, a văzut-o pe mamă-sa ducîndu-se la lada cu zestre, zăvorind-o și mutînd-o într-un alt ungher al casei.

Au urmat zile în care Raihana n-a mai auzit nici o vorbă de la părinți în privința mirelui. Nimic în afara tăcerii și a încruntării.

Iar în urechi îi răsuna ecoul vorbelor tatălui: „S-a dus și n-o să se mai întoarcă niciodată!"

Ce-o fi vrut să spună cu aceste cuvinte? Ce înseamnă că n-o să se mai întoarcă? Numai morții nu se mai întorc... Să fi murit oare?

La urechi îi ajungeau doar frînturi din ceea ce se mai vorbea. Printre altele, o dată a auzit zicîndu-se: „A fost aruncat în fundul temniței pentru o crimă cumplită!"

Allah să-l apere pe tînărul acesta viteaz! De ce să fie aruncat în temniță? Nu-i cu putință ca el să fie un criminal. Fără îndoială că fiind prea aspru cu rivalii săi, aceștia au pus la cale vreo mîrșăvie împingîndu-l să facă ceva nepermis... Ce ticăloși! Orice-ar face ei, nu vor reuși s-o despartă de el și s-o determine să-l urască!

O dată, rămînînd doar cu păpușa ei de bumbac, s-a legat prin cele mai sfinte jurăminte că-și va ține cuvîntul dat, că niciodată, cît va trăi, nu va cunoaște o altă dragoste.

Îi va rămîne credincioasă. El este primul și va rămîne și ultimul om pe care l-a iubit.

Curînd, tatăl Raihanei muri și la scurtă vreme îi urmă și mamă-sa. Fata rămase singură, neavînd nici un alt prieten în afara păpușii de bumbac.

S-a mutat, cu ea în casă, o mătușă după mamă cu care și-a împărțit necazurile, dar singurătatea și golul din suflet tot nu s-au dus.

Se perindau unul după altul băieții cerînd-o pe Raihana de soție, dar ea pe toți îi respingea. În-

trebînd-o mătușă-sa ce are de gînd de-i refuză pe toți, fata i-a răspuns, cu naivitate, privind în pămînt :

— Mi-am încercat, mătușă, norocul în căsătorie... Primul noroc nu poate să fie înlocuit.

— Vrei să rămîi fată bătrînă ? A întrebat-o mătușă-sa.

— Cum să rămîn fată bătrînă, mătușă ?... Doar am fost pețită, i-a răspuns fata contrariată.

— Pețită ! ... Ăla la care te gîndești tu, s-a dus... S-a sfîrșit cu el.

— Trebuie să aflu eu de el, viu sau mort. Dacă e viu, se va întoarce la mine, iar dacă e mort, într-o zi mă voi duce eu la el și oricum, tot ne vom întîlni și atunci, fără doar și poate, ne vom căsători. Sau pe lumea asta sau pe lumea cealaltă !

A rămas Raihana în acea suferință un an și mai bine, tot așteptînd întoarcerea celui drag. Slăbită de dragoste, chinuită de așteptare, într-o zi mîna morții a rupt ramura tinereții ei ofilite !

• • • • • • • • • • • • • •

Cînd ajungea cu povestirea aici, bătrînul grădinar își vîra degetele în tabacherea cu tutun și-și răsucea o țigară pe care o aprindea încet, încheind :

— Așa s-a terminat viața acestei fecioare !

Cu aceste cuvinte își încheia totdeauna povestirea.

Cînd m-am întîlnit ultima oară cu el, discuția s-a prelungit. După o clipă de tăcere i-am zis :

— Ce tristă viață a avut această fată ! Cu propria-i mînă a deschis poarta spre calea nenorocirii, cînd putea să se bucure de tinerețea ei alături de un alt soț !

— Găsești că viața ei a fost într-adevăr nenorocită și tristă ? m-a întrebat omul ridicîndu-și privirea spre mine.

— Poate să-nsemne altceva: o viață de singurătate și de așteptare ?

Privind undeva, în zare, omul a răspuns :

— Viața de singurătate și de așteptare este adesea plină de bucurii. Credința în sine și gîndurile curate dau sufletului liniștea și încrederea care reprezintă esența fericirii.

O vreme m-am uitat la el fără să scot un cuvînt și reamintindu-mi vorbele lui naive și ciudate, am început să mă gîndesc la ele.

Putem oare să fim fericiți cu tristețea și grijile noastre cîtă vreme sufletul ne e plin de fidelitate și sinceritate ?

Deși venise vremea să părăsesc terasa, n-am făcut-o, ci am rămas să ne continuăm discuția.

Vorbindu-mi parcă mie, m-am trezit întrebîndu-l pe prietenul meu, bătrînul grădinar :

— Și soțul ? Nu-mi spui ce s-a întîmplat cu el ?

Pe față i-a apărut un zîmbet care de-abia se distingea și a spus cu vocea-i calmă :

— Să nu vorbim despre soțul acela... Doar Allah știe ce s-a-ntîmplat cu el.

— Probabil că a fost un om rău și neserios ? am continuat eu.

Întorcînd tabacherea și pe-o parte și pe alta, bătrînul a zis :

— Din cîte se spune, așa era !

— Bine a făcut soarta că i-a despărțit înainte de a se fi căsătorit...

— De ce ?

— Dacă s-ar fi căsătorit, fata aceea bună și nevinovată ar fi fost nenorocită lîngă păcătosul acela.

— Poate că așa s-ar fi întîmplat, după cum se poate să se fi întîmplat și altfel.

După un moment de tăcere în care a continuat să întoarcă mai departe tabachera, a continuat :

— Nu este imposibil nici ca această fată să fi devenit soția cea mai fericită.

— Alături de acest om rău ?

— Da, domnule... Alături de acest om rău. Ochii ei nevinovați nu văzuseră în el decît idealul bărbăției, eroismului și curajului... Erau atît de nevinovați ochii ei, încît nu puteau să vadă decît ceea ce e bun în viață.

— Dar nu e o prostie oare ca acești ochi nevinovați să nu vadă realitatea și să fie înșelați de aparențe ? Ba mai mult, chiar să se împace cu această situație ?

Schițînd un zîmbet în care se citea compătimire, bătrînul a zis :

— Nu-i oare o binefacere a vieții că uneori rămînem fără să cunoaștem realitatea, într-o oarecare măsură înșelați de aparențe ? Există oare cineva care să fi putut să judece precis și să distingă realitatea de închipuire ? Un exemplu : toate aparențele arătau că acest bărbat purta în sine germenul răutății și al ticăloșiei.

— Te îndoiești cumva de asta ?

— Doar Allah știe... Noi totdeauna judecăm după aparențe. Ochii noștri sînt imperfecți și cel mai adesea nu reușesc să pătrundă în miezul lucrurilor și al întîmplărilor. Poate că omul acesta, cu toate că era un rău, ascundea înlăuntrul său o inimă mai nevinovată decît cea a unui copilaș. Nu se poate și așa ceva ?

— Orice e posibil, am bombănit eu.

— Și dacă omul avea o astfel de inimă, nu era oare în stare să-și facă soția fericită ? Nu s-ar fi

putut întîmpla și ca acest bărbat, influențat de bunătatea și generozitatea fetei, să se schimbe și să pornească pe calea binelui ?

Bătrînul grădinar continuă discuția înflăcărîndu-se din ce în ce mai tare.

Deodată se opri, repetînd parcă în gînd și cercetînd ceea ce spusese.

Apoi se apleacă asupra tabacherii sale jucîndu-se cu tutunul, în tăcere. Am rămas holbîndu-mă la el și l-am văzut ridicîndu-se și adunîndu-și lucrurile. M-a salutat cu mare respect și a pornit pe cărare. Privirile mele nu l-au părăsit pînă ce nu l-au învăluit crengile pomilor, ajutate de vălul întunericului care se lăsa.

Au trecut cîteva luni de la această întîlnire, pe care le-am petrecut undeva în străinătate.

Cînd m-am întors, am aflat că bătrînul grădinar murise de curînd și m-a întristat această veste. M-am dus la țară pentru a petrece cîtăva vreme acolo. Primul lucru pe care l-am făcut, a fost să-i vizitez mormîntul.

La lăsarea serii am ieșit singur, pe terasă, și am întins rogojina pe care m-am așezat pentru a privi grădina însingurată.

Am rămas un timp tăcut, amintindu-mi de întîlnirile mele cu bătrînul grădinar. Apoi am auzit o voce care nu-mi era străină, o voce care, deși venea de departe, era destul de clară. Mi-am ascuțit auzul în singurătatea întunericului și am auzit vocea aceea spunîndu-mi povestea Raihanei, întocmai cum era ea ; cu toate întîmplările și cu toate amănuntele ei.

Cu cîtă plăcere ascultam și sorbeam cuvintele !

Cînd povestitorul a terminat, m-am trezit în-

trebînd în șoaptă, cu privirea pierdută undeva, în zare, unde norii începuseră să se adune :

— Dar soțul ? Nu știi nimic despre el ?

— Tot mai vrei să știi ce s-a întîmplat cu el ? m-a întrebat vocea.

M-am trezit ridicîndu-mă brusc, parcă smuls de o mînă nevăzută, care m-a condus printre pomii înconjurați de întuneric, tăcere și singurătate spre coliba bătrînului grădinar.

Am împins încet ușa și am aprins o lumînare pe care am găsit-o acolo. Lucrurile omului erau exact așa cum le lăsase ; nu le atinsese nici o mînă.

M-am oprit și am privit în fața mea o dată și încă o dată. M-am trezit apoi scotocind printre lucruri pînă ce degetele mele au dat peste un lucru pe care l-am scos și l-am apropiat de flacăra lumînării : era o păpușă de bumbac !

O clipă picioarele mi-au înțepenit, în vreme ce priveam la ciudățenia aceea.

Un nas ca un fruct de nabka,
Doi ochi negri, mari și frumoși.
Niște gene bogate.

Am simțit adierea zefirului pătrunzînd în colibă. Semăna cu o răsuflare omenească. Mi-a stins lumînarea. M-a cuprins un fior și mi s-a părut că văd o fantomă plutind prin colibă.

Ochii mei au întîlnit scînteierea ochilor ei... M-am trezit punînd păpușa de bumbac pe pernă, în locul de unde o luasem și m-am strecurat afară suflînd greu și bîjbîind prin întuneric !...

Traducere de
Nicolae Dobrișan

Am plecat din cafeneaua New Bar din Piaţa Operei, cafeneaua mea preferată, în care-mi petreceam cea mai mare parte a dimineţilor şi serilor. Am părăsit-o la căderea serii, pregătindu-mă să mă aşez în faţa radioului pentru a asculta marele program de noapte de la teatrul parcului Al-Azbakia, la care-şi dădeau concursul stelele cîntecului din Cairo.

De ce oare m-am dus aşa devreme acasă ? Programul începea doar la nouă şi jumătate. Era nevoie de atîta timp ca să mă pregătesc ? Nu-mi trebuia decît o clipă ca să învîrt un buton şi melodiile armonioase urmau să se reverse în cameră.

N-am putut găsi răspuns la întrebările mele. M-am văzut părăsind jocul de table din cercul prietenilor ; am lăsat în urmă luminile strălucitoare, vînzătorii ambulanţi care se perindau prin cafenea şi cu care eram foarte bun prieten şi am ieşit ducînd cu mine cîteva cumpărături luate pe un preţ de nimic.

Am renunţat la toate astea şi am plecat grăbit spre casă. Noaptea aceasta este ajunul sărbătorii şi toată lumea trebuie să se veselească. În ce mă priveşte, nu simţeam nici o bucurie, ci, dimpotrivă, simţeam o nemulţumire şi o plictiseală mai mare decît de obicei.

„La mulţi ani !"

De cîte ori am repetat astăzi această expresie banală ! M-am săturat de ea. Şi mai tare m-a plictisit s-o aud de nenumărate ori.

De ce mă simt atît de preocupat de problemele mele şi parcă pe umeri m-apasă povara unei sar-

cini uriașe? Cînd rămîn doar cu mine și încerc să aflu ce mă preocupă și mă apasă atît găsesc că de fapt nu sînt deloc peste măsură de ocupat.

M-am agățat de tramvaiul Șubra și am ocupat un loc la clasa a doua, îndurînd cu răbdare înghesuiala din jur. Nu mă deranja, fiindcă eram obișnuit cu astfel de situații și dispus să suport toate neajunsurile lor, mai ales că mă angajasem la o politică de economii.

De ce-aș fi amărît, la urma urmei?

Am făcut tot ce trebuia făcut pentru sărbătoare.

Am cumpărat felicitări pe care le-am trimis rudelor și prietenilor.

Am cerut să se pregătească plăcinte și să se cumpere fructe și flori cu care să merg a doua zi la cimitir.

Am făcut și o listă de cadouri pe care urmează să le dăruiesc celor pe care-i știu că obișnuiesc să-mi facă la rîndul lor cadouri cu ocazia acestei sărbători fericite, indiferent dacă au sau nu nevoie de ele.

Mîna mi s-a îndreptat instinctiv spre buzunar de unde am scos carnetul de cheltuieli. Am prevăzut încă o dată persoanele pe care trebuie să le am în vedere cu prilejul acestei sărbători, străduindu-mă să mai reduc din ele, cu scopul de a face economii cît mai mari.

M-am cufundat în carnet și-n socoteli, încît era cît pe ce să uit să mai cobor. Am sărit din vagon în mare grabă; un picior mi-a alunecat și cu greu m-am ținut să nu cad. M-am îndreptat spre casă bombănind furios.

După numai cîțiva pași, mi-a apărut în față un moșneag cu părul încîlcit și prăfuit, care se sprijinea într-un toiag, și mi-a zis cu un zîmbet lingușitor pe buze, întinzînd mîna spre mine:

— La mulți ani !...

— În schimb ție îți urez cît mai puțini... N-am ce-ți da ! i-am răspuns urlînd.

Iată-mă ajuns în ulicioara îngustă în drum spre mica mea locuință.

Deși veche și dărăpănată, e totuși căsuța mea dragă.

Am moștenit-o de la tata. Mi-e milă de ea pentru crăpăturile pe care le are. Cît de mult seamănă cu un bolnav aproape răpus de o boală îndelungată ! De altfel, sfîrșitul unui astfel de bolnav ar fi pentru el o salvare, i-ar aduce liniște după chinuri nesfîrșite. Așa am hotărît să fac și cu căsuța mea dragă : s-o dărîm și în locul ei să construiesc o alta nouă, după un plan modern.

Fără îndoială că așa am să fac... Dar cînd ?... Nu știu. Intenție am avut de cînd a murit tata, dar au trecut cincisprezece ani de-atunci și eu nu fac altceva decît să mîzgălesc continuu, ținînd seama de înnoirile care se aduc în arhitectură și în modul de trai, iar vechea casă luptă mai departe cu vremea căreia îi rezistă și se străduie să rămînă în picioare.

Am intrat în casă, am aruncat *tarbușul*[1] la o parte și m-am apucat să-mi șterg sudoarea. Dar nici nu m-am așezat bine, că auzul mi-a fost izbit de plînsul sîcîitor al unui copilaș.

Copilul bucătarului. Nu se dezlipește nici ziua nici noaptea de locul lui din colțul bucătăriei, unde stă ascuns întocmai ca o pisică pîndind prada.

Allah știe la ce cheltuială o să mă mai bage și copilul ăsta lacom și zgomotos !

E mîna dreaptă a lui tată-său atunci cînd se ivește ocazia să prindă prada. De ce-o fi plîngînd?

[1] Un fel de fes.

Doar din mila mea trăiește, cu banii mei se face mare.

Viermii ăștia mici distrug casele întocmai cum carii rod copacii groși.

Mă enerva bîzîitul sîcîitor. Așa c-am țipat la bucătar :

— Dacă nu terminați cu tărăboiul, vă sparg capul !

Plînsul s-a întrerupt, așternîndu-se tăcerea, iar eu m-am așezat la birou studiind și revizuind încă o dată socotelile din carnet.

Slavă lui Allah, aveam un venit destul de frumos și prosperam mereu.

Ce bine am procedat cu această politică de economii pe care am urmat-o după ce l-am moștenit pe tata !... Am avut numai bucurii. Și totuși am continuat să trăiesc singur, ajutat doar de acest bucătar și de copilul lui nesățios... Deși trecusem de patruzeci de ani, eram destul de sănătos și duceam o viață de care nu mă puteam plînge.

Ce ciudați sînt oamenii care nu-i lasă pe semenii lor să trăiască în pace !

Eu n-am nimic cu lumea, dar nu pricep ce-i în capul ăstora care mă privesc scrutîndu-mă, ale căror priviri invidioase și dușmănoase mă săgetează.

Și cei care mă invidiază cel mai mult și cărora le pare rău pentru norocul meu sînt tocmai unele din rudele apropiate.

Oh, ce necioplit și insuportabil e unchiul ăsta al meu, Latif-Bek ! Trupul lui e ca un băț, gîtul lung ca un șarpe, iar cînd îmi vorbește, pe buze i se întrezărește un zîmbet șters. Îi lasă gura apă cînd se gîndește la averea mea care o întrece pe a lui și care sporește de la o zi la alta. E în stare să facă orice ca să mă înhame la jugul căsniciei

cu Fikria, fiica lui. Îmi întinde tot felul de curse, dar vezi că nu cad în ele !

Recunosc că fiica sa e simpatică în felul ei și simt cît de mult mă place. Cum să nu observ lucrurile astea, eu care nu-mi scapă necunoscutele taine ale sufletelor și cînd mi-e atît de ușor să citesc ce se ascunde dincolo de aparențe ?

Rațiunea mă oprește însă de la o astfel de căsătorie care-mi primejduiește averea... Ce altceva înseamnă căsătoria decît cheltuieli după cheltuieli, care-ți secătuiesc averea ?

Deșarte speranțe ! În zadar se gîndește unchiumeu la așa ceva !

Mîna mi s-a îndreptat spre hîrtiile din sertar și de-acolo a scos planurile noii case pe care m-am hotărît s-o construiesc. M-am apucat să studiez schițele, să fac comparație între ele și să aleg care dintre planuri e mai potrivit pentru casa mult visată, dornic ca ea să dispună de cel mai modern confort.

Într-o zi a venit pe la mine unchiul acesta și tocmai eram cu planurile întinse pe masă. A început să le privească și el și a făcut chiar unele observații referitoare la camerele copiilor și la dependințe. În vreme ce-mi vorbea, zîmbetul lingușitor lăsa să i se vadă dinții galbeni, roși de carii.

Într-adevăr, cît de bădăran e ! Ce necioplit poate să fie !

Fără îndoială că dimineață îl voi întîlni la cimitir. Nu pregetă să meargă acolo de fiecare sărbătoare.

Vizita la mormintele din cimitir este o plăcere pentru el. I se citește fericirea din suflet pe fața-i radioasă, cînd îl întîlnesc acolo.

Ce ciudat să-l vezi fericit pînă și în locul unde dorm morții !

Precis îl voi întîlni mîine acolo şi-o să trebuiască să-i fac şi urările de rigoare. O să mai văd şi o grămadă de alte neamuri care dacă ar da glas gîndurilor, fără doar şi poate că mi-ar ura în cor :

— La mulţi ani cu cei morţi...

Ce neplăcută îmi este ziua asta cînd trebuie să merg la cimitir !

Nu este oare învechit obiceiul acesta de a împărţi plăcinte şi fructe la nişte oameni care n-au nevoie de ele şi care le adună pentru ca apoi să le vîndă în schimbul cîtorva gologani ?

M-am convins că buchetele de roze pe care le aleg şi le plătesc la preţul cel mai scump în dorinţa de a le oferi celor pe care mi i-a înghiţit pămîntul sînt adunate imediat ce-am ieşit din cimitir şi vîndute altcuiva care le ia pentru o nuntă sau pentru a le pune acasă în vază.

Cine este cel care face aşa ceva ?

În primul rînd groparul !... Chiar groparul ! Vai de el şi de el ! Vrea să pară totdeauna evlavios şi de aceea niciodată n-o să-l vezi fără şirul lung de mătănii negre în mînă, niciodată n-o să-l întîlneşti fără să aducă cuvinte de slavă lui Allah. Şi doar Allah ştie cîtă ticăloşie şi lăcomie ascunde în adîncul sufletului.

Groparul ăsta ! Precis o să-l întîlnesc mîine. O să stea în capul aleii pîndind sosirea mea şi cînd o să mă zărească se va îndrepta spre mine, prefăcîndu-se vesel şi îmi va ura :

— La mulţi ani !...

Îmi va apuca apoi şi mîna şi mă va felicita cu amabilitate, aducîndu-mi laude. Şi cînd mîna mea va fi într-a lui, un fior îmi va străbate toate mădularele. Mîna aceea uscăţivă şi plină de vine o să-mi aşeze şi mie ţărîna sub cap şi-o să-mi pună deasupra lespedea mută. Parcă îl văd aple-

cat deasupra gropii, păzindu-mă să nu scap din închisoarea mormîntului şi să mă întorc în lumea veseliei şi a luminii.

Mi-l închipui pe el şi în jurul lui văd grămadă neamurile, în frunte cu unchi-meu, împărţindu-şi banii şi averea mea. Averea pentru strîngerea căreia eu m-am istovit, în vreme ce ei trîndăveau.

O avere pentru care pleoapele nu mi-au cunoscut odihnă, hrănită din truda mea, de care a trebuit să mă ocup cu mare grijă şi pricepere!

Cîte tranzacţii avantajoase am făcut ca s-o sporesc! Cîte situaţii critice de pe piaţa de vînzări şi cumpărări am speculat ca să adaug cîştiguri noi!

Şi să las acum averea să-mi fie prădată de rudele invidioase şi lacome!?

Şi la urma urmei de ce m-aş duce la cimitir?

Nu e oare timpul să ne dezbărăm de obiceiurile astea care nu ne aduc nici un folos? De ce mi-aş împovăra sufletul cu ceva care nu-mi face bine?

Cît de neplăcută îmi e sărbătoarea asta! Este o zi tristă, pe care trebuie s-o petrec la cimitir, deşi nu-mi place, o zi în care pe umeri mi se adună povara şi grijile anilor.

Din nou am alergat la carnetul în care-mi notez cheltuielile.

Multă vreme am încercat să îndepărtez aceste gînduri mutîndu-mă în lumea cifrelor.

Am făcut, pentru părinţii mei, tot ceea ce se cuvine cu ocazia acestei mari sărbători.

Am pus să fie citit şi *Coranul* la timpul potrivit şi voi plăti pentru treaba aceasta, aşa cum se obişnuieşte.

Atunci unde este calicia pe care mi-o atribuiesc clevetitorii?

Am cheltuit bani fără socoteală, îndeplinind toate cele de cuviință.

Sînt mulțumit cu ceea ce am făcut, iar invidioșii și clevetitorii nu vor avea parte decît de rușine și pagubă.

Allah îmi va prelungi viața, iar averea după care tînjesc rudele aștea, care nu se mai pot stăpîni, îmi va rămîne tot mie.

Privirea mi-a căzut asupra aparatului de radio și apoi asupra ceasului.

O clipă și începe programul.

Slavă lui Allah pentru inteligența și hotărîrea cu care m-a înzestrat și m-a făcut în stare să-mi rezolv toate problemele.

Am preferat să rămîn închis în casă, să mă simt comod și să ascult în liniște programul de cîntece.

Mi-am schimbat hainele, iar în locul pantofilor mi-am pus papucii de casă.

Dacă m-aș fi dus la teatru m-aș mai fi simțit atît de comod? Teatrul e înțesat de lume, îmbîcsit de fum.

Cîtă deosebire între casa în care stau liniștit, în pace, unde pot face tot ce-mi doresc și teatrul acela!

Am deschis fereastra ca să pătrundă adierea zefirului și în față mi-au apărut clădirile înalte, niște uriași care se năpustesc spre căsuța mea s-o înghită.

În vreme ce inspiram aerul curat, îmi ștergeam broboanele de sudoare de pe frunte. Am privit apoi în jur.

Ce fericit mă simt în acest cuib frumos!

Dar imediat, la lumina palidă a lămpii, mi-au apărut zidurile dărăpănate și mobila învechită.

Păcatul pe care mi-l recunosc și eu este că rămîn credincios lucrurilor pe care le am de ani, cu care m-am obișnuit. Nu-mi plac schimbările... Numai că noul învinge și va veni și vremea cînd voi fi silit să renunț la acest cuib vechi și în locul lui să ridic o casă modernă.

Am pășit încet, făcîndu-mi vînd cu batista și mormăind :

„Ce plăcută e liniștea ! Ce minunat să fie omul singur ! Ce plăcută e singurătatea ! Ce plăcută e tăcerea !"

În clipa aceea s-a ridicat glasul copilului bucătarului, urlînd și strigînd parcă după ajutor.

— V-am spus de-atîtea ori să-ncetați cu scandalul !... Terminați odată !

Copilul alergă spre mine cu lacrimi în ochi. Tată-său, care venea după el, l-a prins și l-a luat de-acolo mai mult cu forța.

— Nu vreți să terminați odată cu scandalul ăsta ? Ce, nu vă e rușine ? i-am reproșat.

Bucătarul a ieșit cerîndu-și scuze :

— Copilul ăsta dorește și el să îmbrace ceva nou de sărbătoare și nu vrea cu nici un chip să mai pună pe el țoalele alea vechi.

Am privit spre el încruntat și i-am răspuns :

— Și ce vrei să vă fac eu ? Cadoul de sărbătoare ți l-ai primit. Mai descurcă-te și singur.

Sînt sigur că acest cadou pe care i l-am făcut nu-i ajunge să cumpere haine noi, dar nu eu sînt dator să-i rezolv treburile astea. Nu eu sînt tatăl copilului.

Am căzut apoi pe gînduri. L-am văzut pe copilaș plîngînd și ușa închizîndu-se după el. A plecat umilit și înfrînt.

Dacă mi-ar fi fost dat să mă însor probabil că și eu aș avea un copilaș ca el...

Ce ciudat să-mi treacă prin cap un astfel de gînd !

Care însurătoare ? Ce copilaş ?

Aş fi fost mulţumit oare dacă aş fi avut un copil ca el, care să mă sîcîie toată vremea cu plînsul şi cu cererile lui ?

Privirea mi s-a oprit, din întîmplare, asupra aparatului de radio. L-am examinat cu atenţie.

Foarte folositor aparatul ăsta !

Mi-a adus cîştig o liră ; o liră întreagă pe care, dacă n-aş fi avut aparatul, trebuia s-o cheltuiesc în noaptea asta pentru un bilet de intrare la teatru. Nu mai vorbesc de alte cheltuieli, mult mai mari, de care mă scuteşte, reţinîndu-mă în casă.

Teatrul !... Teatrul !

Îmi şi închipui ce-i acum acolo : lumini strălucitoare, o atmosferă plăcută, un public care se veseleşte cu glume şi se simte bine.

Cum altfel ar putea fi ? Publicul doar a venit să se delecteze cu cel mai ales program al anului în seara acestei sărbători.

Totuşi, de ce, acum cînd toată lumea trebuie să se veselească, eu simt o atmosferă tristă şi apăsătoare ?

De ce totuşi mă simt singur şi neliniştit în căsuţa mea atît de sigură, în care nu-mi lipseşte nimic ?

M-am pomenit umblînd prin cameră încolo şi încoace, prin faţa ochilor dansîndu-mi imagini foarte colorate de la teatru.

M-am îndreptat spre telefon şi am cerut să vorbesc cu tutungiul din capătul străzii, pe care-l ştiu că procură bilete pentru spectacolele mari, pentru ca apoi să le vîndă cu suprapreţ clienţilor care vin în prăvălia lui.

I-am zis, cînd a răspuns :

— Te-am chemat numai pentru ca să te felicit cu ocazia sărbătorii, aşa cum obişnuiesc cu prietenii şi cunoştinţele...

Omul mi-a răspuns la felicitări politicos şi delicat, după care eu am continuat :

— Cum merge vînzarea ? Cum a fost cu biletele pentru spectacolul de astă-seară ?

Mi-a răspuns cu o voce în care se citea clar bucuria :

— Le-am vîndut dublu faţă de preţul lor. S-au dus ca pîinea caldă... Mai ales că ghişeul teatrului s-a închis de azi-dimineaţă, din zori... Nici să nu-ţi treacă prin cap, domnule, c-ai mai putea găsi vreun bilet...

L-am întrerupt cu un glas în care se simţea tristeţe :

— Da' ce sînt nebun să dau bani pe bilet? Crezi că mi-aş lăsa eu liniştea casei pentru vîltoarea zgomotoasă a publicului ?

Am aşezat receptorul şi-am început să colind prin casă negăsindu-mi locul.

Cum de nu m-am gîndit să invit cîţiva prieteni să petrecem împreună seara aceasta, alături de aparat ? Tovărăşia lor mi-ar fi alungat singurătatea.

Dar se cuvenea să-i invit fără să pregătesc ceva de mîncat şi de băut, cinstind astfel vizita lor ?

Numai că ar fi trebuit să cheltuiesc pe mîncare şi băutură mai mult decît m-ar fi costat dacă mergeam la teatru. La ce mi-ar fi folosit ? Cum de mi-a venit un astfel de gînd ?

Cred că cel mai bine ar fi fost să mă limitez doar la invitarea prietenului meu apropiat, Husna, tovarăşul copilăriei mele... Invitarea unui singur om nu te obligă la cine ştie ce...

Știu precis că Husna își petrece seara acasă, în fața aparatului de radio, cu soția și copiii în jur.

Husna și-a întemeiat un cămin și pretinde că o duce foarte bine. O fi sincer cînd spune acest lucru, oare ?

Cît de mult l-am căinat cînd s-a căsătorit ! Am socotit asta ca o mare greșeală.

Însurătoarea ! Ce-o fi oare însurătoarea ?

Nu înseamnă ea — pentru soț — pierderea totală a libertății ?

Nu înseamnă să-ți încarci umerii cu poveri care te dărîmă ?

Ce altceva poate fi decît cheltuieli neîntrerupte, făcute în fiecare zi, dar mai ales cu ocazia unor astfel de sărbători care sînt socotite „zile binecuvîntate și fericite" ? Eu nu pot pricepe unde o fi binecuvîntarea și fericirea pentru acela care e nevoit să facă cheltuieli după cheltuieli, pentru ceea ce se cheamă rînduieli și datorii.

N-are minte cel care-și vîră gîtul în jugul căsniciei !

Slavă lui Allah că mi-a dat destulă înțelepciune și m-a ferit de însurătoare !

Mi-amintesc vorbele pe care mi le-a spus Husna odată, cînd a venit vorba despre fericirea de a fi soț și tată.

— Omul să nu fie egoist în viață, să nu dorească totul numai pentru sine... Căsătoria înseamnă prietenie, respect și ajutor din partea amîndurora. Este calea de a avea urmași, baza solidă a societății. Este continuarea vieții celor doi părinți după ce ei încetează de a mai trăi, este înfăptuirea ideii de veșnicie.

Cînd a ajuns aici, Husna mi-a pus mîna pe umăr și, entuziasmat la culme, a conchis :

— Cîtă vreme ai un copil, nu vei pieri din această lume !

Cînd mă bătea la cap cu vorbele astea despre filozofia veșniciei, Husna îmi aducea aminte de vremea de demult, de zilele în care profesorul de limba arabă îi dădea nota maximă pentru versurile sau citatele în proză pe care le știa pe de rost. Vorbele astea despre filozofia veșniciei cu care mă plictisește, nu sînt altceva decît lucruri adunate de prin revistele sau cărțile pe care-și irosește banii.

Husna era un elev model : totdeauna prezent la lecții, totdeauna pregătit, totdeauna disciplinat. Pentru el nu-i nici o nenorocire că azi e soț, fiindcă e obișnuit să suporte toate răspunderile ce-i sînt aruncate pe cap.

Ultima oară l-am văzut acum două săptămîni. L-am vizitat ca să-l felicit în ziua cînd i-a venit pe lume al treilea copil. Îl văd și acum ; vesel și entuziasmat, venind spre mine cu noul născut în brațe. Cum m-a zărit, a dat la o parte batista de pe fața copilului și s-a și pornit :

— Privește ! Uită-te ! Sînt eu întreg ! Privește la nas ! Nu e chiar nasul meu ? Uită-te la ochi ! Sînt exact ochii mei, nu-i așa ? Ce zici ? Copilul ăsta e leit chipul meu, e o bucată ruptă din mine... Simt cum trăiesc în el o nouă viață... Nu e aceasta însăși veșnicia ?

M-am uitat cu atenție la copilaș, învăluindu-l o vreme cu blîndețe.

Ce frumoasă e făptura asta mică în care se contopesc elementele omului !

Mă mir, privindu-l, cum poate gîndăcelul ăsta înfășurat în scutece să devină după un timp om adevărat !

Copilul s-a pornit pe plîns și Husna a început să se plimbe prin cameră cu el, alintîndu-l. Dar degeaba, căci urla și mai tare. În cele din urmă a trebuit să-l ducă la maică-sa.

L-am părăsit pe prietenul meu cu un zîmbet de compătimire pe buze, repetînd :

— Aceasta e veșnicia, însăși veșnicia !... Să mă ferească Allah, o, prietene înșelat, de-o astfel de veșnicie !

În vreme ce în cap mi se învălmășeau aceste imagini, am auzit semnalul care anunța ora exactă la aparatul vecinilor. Mi-au dispărut din cap amintirile care se chemau unele pe altele și-am întins mîna spre butonul aparatului. L-am auzit din nou urlînd pe copilul bucătarului și iar am vrut să strig să tacă, dar m-am abținut.

Cît de clar se disting în plînsul acestui copilaș tristețea și durerea care i-au năpădit sufletul !

Hainele astea noi, care pentru mine nu înseamnă nimic, pentru copilaș sînt visul lui cel mai mare, comoara cea mai de preț !... A numărat zilele și nopțile, așteptînd sărbătoarea aceasta în speranța că va putea pune pe el vestminte noi cu care să strălucească printre prieteni și semeni... Gîndul că mîine va fi lipsit de această plăcere îl ucide. Va trebui să îmbrace tot vechile haine. O să-i fie rușine și-o să se ascundă de ochii copiilor care vor merge țanțoși în noile lor vestminte !

Dar ce pot eu să-i fac ?

Cît de mulți sînt la fel ca el, cărora sărbătoarea nu le aduce ceea ce își doresc !

E plină lumea de tragedii și de privațiuni ! Allah nu mi-a dat putința să întrețin întreaga omenire și să-i fac fericiți pe toți sărmanii !

Plînsul copilului continuă cu rezonanțele lui triste, amintindu-mi de copilașul lui Husna. În fața ochilor îl am pe tată-său, cu el în brațe, plimbîndu-se prin cameră, legănîndu-l și alintîndu-l cu blîndețe.

Îmi stăruie în minte vorbele lui Husna : „Copilul ăsta e leit chipul meu, e o bucată ruptă din mine... Simt cum trăiesc în el o nouă viață..."

Am privit prin cameră și mi-am dat seama cum din toate părțile mă înconjoară singurătatea. M-am oprit apoi în fața planurilor casei pe care m-am hotărît s-o construiesc. Mi-am închipuit casa gata construită, deosebit de confortabilă și-am văzut-o strălucind de bucuria vieții. Mă văd apoi venind acasă, iar la fereastră se zărește chipul Fikriei, fiica unchiului meu, care-mi face semne cu o batistă și zîmbește.

Sînt obosit, istovit, fără îndoială... Altfel cum ar putea să-mi năpădească mintea învălmășeala asta de gînduri, cum aș putea să mă gîndesc la atîtea prostii ?

M-am dus la fereastră să mă răcoresc puțin și m-am pomenit privind în stradă...

Un du-te-vino neîntrerupt. Trecători ale căror fețe radiază de bucurie schimbă urări cu ocazia sărbătorii.

Copilul bucătarului continuă să plîngă.

Pașii m-au dus spre camera în care se afla dulapul cu îmbrăcăminte și cadouri. Am răscolit prin el pînă ce am dat de o lădiță în care se păstrau niște lucruri de valoare și podoabe. Am pus-o cu mare atenție pe masă, am deschis-o și mi-am delectat ochii cu ceea ce se afla înlăuntru. Am dat și peste un inel pe care-l purtase mama și mi-au venit în minte vorbele ei :

„Inelul ăsta, fiule, să-l păstrezi pentru cea care îți va fi soție... Să nu faci altfel, să nu-l dăruiești decît aceleia pe care o vei alege de soție..."

Am început să-l pipăi. E un inel foarte vechi. A fost moștenit din buni-străbuni ca și alte podoabe care se află în această lădiță.

Ceasul acela de aur, de pildă, l-a purtat tata și prin testament l-a lăsat moștenire băiatului meu cel mai mare. Buzele mi-au îngînat :

„Băiatul meu ? !... Băiatul meu ? !..."

Oriunde mergeam, mă însoțea și plînsul copilului bucătarului.

Trebuie neapărat să-l liniștesc !

Am pus podoabele în lădiță și am așezat-o la locul ei, în siguranță. M-am apucat după aceea să răscolesc prin dulapuri și mîinile au dat peste un costumaș înflorat, de pe vremea cînd eram copil. Fusese făcut pentru mine cu o anumită ocazie și tocmai în amintirea acelei zile l-a și păstrat mama...

L-am scos de acolo și am alergat spre bucătărie cu el... Fără îndoială că e sortit să devină hrană pentru molii, așa că nu pierd nimic dîndu-l copilașului care nu se mai oprește din plîns.

Cînd m-a văzut, copilul s-a speriat și s-a retras, căutînd ocrotire la tată-său. I-am zis, întinzîndu-i costumașul :

— Nu te speria degeaba, prostuțule !... Uite, să ai și tu haine de sărbătoare. N-ai visat să îmbraci așa ceva cît vei trăi... Hai, încetează cu plînsul și bucură-te și tu.

L-a luat și de bucurie a început să sară în sus. Bucătarul a rămas cu gura căscată de mirare și, revenindu-și, a strigat la copil :

— Du-te și sărută mîna stăpînului, care ți-a dăruit ce n-a mai dăruit altcuiva. Și să-i urăm să

ne trăiască mulţi ani în belşug şi să-i dea Allah mulţi copii şi să-i trăiască !...

Copilul s-a apropiat de mine lipindu-şi buzele de mînă. Fără să-mi dau seama, m-am trezit mîngîindu-l pe cap şi privind ţintă în ochii lui. Am simţit cum în sufletul meu îşi face loc bucuria şi mulţumirea.

Am privit în jur şi am văzut parcă bucătăria aceea tristă îmbrăcîndu-se în strălucire şi bucurie !

Ochii mi s-au oprit apoi asupra bucătarului. Am privit la faţa brăzdată de zbîrcituri. Era adus de spinare, semănînd cu un pom bătrîn îndoit de vreme, gata să-l doboare vijelia morţii !

Am privit din nou spre copil. Faţa-i era proaspătă şi tînără. Semăna cu un lăstar care de-abia începe să crească, un lăstar care a dat din rădăcinile pomului gata să pice, un lăstar cu frunze proaspete care se desfac pentru viaţă !

Grădinarul va smulge mîine pomul cel bătrîn, ajutînd lăstarul cel tînăr să crească pînă ce-şi va croi singur loc sub soare !

Pomul acela va muri oare cu adevărat ?

El şi-a lăsat toate trăsăturile acestui lăstar în creştere, aşa că acesta va relua viaţa lui în univers, reînnoind-o.

M-am întors în cameră. Singurătatea devenise mai uşoară parcă. Am învîrtit de butoanele aparatului, jucîndu-mă cu ele. Mi-am scos ceasul şi mi-am dat seama că după cîteva clipe va începe programul.

În vreme ce stăteam în faţa aparatului, mîna mi s-a strecurat în buzunar şi-a dat peste ceva.

Ce e asta ? Ce ciudat !... E chiar inelul pe care mama mi l-a lăsat să-l fac cadou de nuntă soţiei.

Cînd l-am pus în buzunar ? Cum de l-am uitat acolo ?

În vreme ce-l priveam am văzut-o în gînd pe Fikria, fiica unchiului meu. Mă salută și-mi zîmbește cu timiditate.

Nu pot zice că nu-i drăguță. Și nu mă îndoiesc nici că inima ei îndrăgostită arde pentru mine.

Dar eu ? Care sînt sentimentele mele pentru ea ? Recunosc că sînt o enigmă complicată, greu de dezlegat.

Am ridicat inelul în sus și l-am ținut între degete zîmbind.

Din nou m-am pornit să măsor camera în lung și-n lat, cu pași agitați.

M-am pomenit brusc lîngă telefon. Fără să-mi dau seama, am învîrtit discul și după o clipă m-am trezit vorbind :

— Am vrut să vă salut și să vă felicit cu ocazia sărbătorii... La mulți ani !

— La mulți ani, fiule ! Ce mai faci ?

— Slavă lui Allah... Dar dumneavoastră ?

— Bine. Nimic nou.

— Ce faceți acum, unchiule ?

— Ne pregătim să ascultăm programul.

— Foarte bine. La fel fac și eu.

— Gînd la gînd, așadar.

— Cu o deosebire ; că voi sînteți mai mulți, iar eu, unul singur.

— Dar de ce singurătatea, fiule ?

— Asta e... Și nu-ți ascund că simt singurătatea cu adevărat.

— Să-ți propun ceva. Îmi dai voie ?

— Propune-mi orice.

— Ce-ar fi să vii și tu aici, la noi ? Ne-am simți bine să te avem în mijlocul nostru, să fii alături de noi cu ocazia acestei sărbători, a tuturor.

— Cum ? Să vin la voi acum ? Dar e cam tîrziu...
— Lasă eticheta, fiule... Oricînd ai vrea să ne vizitezi ai fi binevenit !
— Ştiu eu ce să zic ?
— Ascultă-mă pe mine, vino ! Ar fi o seară mai plăcută, mai veselă.
— Adevărat ?
— Adică te îndoieşti ? Nu fi comod, nu căuta scuze...
— Bine, unchiule, să încerc...
— Te aşteptăm.
— Am să încerc, dar dacă nu vin totuşi, să nu vă supăraţi. Vă mulţumesc foarte mult, unchiule. Şi vă doresc o seară plăcută. Şi salutări tuturor. Şi Fikriei...
M-am trezit grăbindu-mă. Am scos costumul cel nou şi în cîteva clipe eram îmbrăcat elegant, iar în jurul meu plutea un miros de parfum. Aşteptam la uşă, cu sîngele clocotindu-mi în vine, taxiul după care-l trimisesem pe fiul bucătarului.
Din cînd în cînd duceam mîna la buzunar, pentru a mă convinge că inelul pe care mama hotărîse să fie cadou de nuntă soţiei mele se află acolo, în cutiuţa lui !

Traducere de
Nicolae Dobrişan

BILETUL DE LOTERIE

Există un colţ în cafeneaua Al-Efendia din cartierul Al-Husein pe care toţi clienţii au căzut parcă de acord să-l numească colţul lui Saíd Efendi.

îl stăpînea umbra aceluia care vreme de aproape zece ani l-a frecventat fără întrerupere. Nimănui nu i-a trecut prin cap să ocupe colțul lui Said Efendi. Toată lumea îl respecta, pentru că era deosebit de amabil și pentru că se trăgea dintr-o familie de viță, deși soarta nestatornică și perfidă o călcase în picioare.

Said Efendi se trăgea dintr-o familie care era atotputernică asupra vieții comerciale, pe-atunci pe cînd cartierul Al-Hamzani, în care avea magazinul, era inima comercială a capitalei.

Dar, cu trecerea timpului, magazinul și-a pierdut vechea faimă și a început să decadă, iar de cînd a rămas pe mîna lui Said Efendi, starea deplorabilă în care a ajuns îi prevestește sfîrșitul. Neputînd să-l scoată din situația în care se află, Said Efendi s-a gîndit că ar fi mai bine să se scape de el vînzîndu-l și să se mulțumească mai departe cu averea care-i mai rămînea, în stare să-i asigure un trai fără griji și să-i păstreze colțul din cafeneaua Al-Efendia.

Venea la locul obișnuit cînd începea să se lase amurgul și nu-l părăsea decît după rugăciunea de cină. Căsca nepăsător pînă ce cîțiva prieteni se apropiau de el și începeau flecăreala.

Într-o zi, a venit la cafenea foarte grăbit, îmbrăcat în gialbabul[1] de lînă și cu tarbușul pe-o ureche, iar la subțioară cu un teanc de ziare. În drum spre colțul său, și-a salutat prietenii cu obișnuitu-i zîmbet pe buze, un zîmbet în care se amesteca în ziua aceea un fel de prefăcătorie și o umbră de tristețe și supărare.

---

[1] Cămașă lungă cu mîneci largi, care se poartă pe deasupra.

Şi-a ocupat locul, a cerut imediat un ceai şi narghileaua şi şi-a întins în faţă ziarele, încercînd să-şi gonească tristeţea citind veştile zilei.

Şi-a început astfel obişnuita sa treabă, întorcînd încă o filă a zilelor care se scurgeau aproape neschimbate.

În vreme ce-şi sorbea ceaiul, a trecut pe lîngă el băiatul din cartier, pe care-l ştia că se ocupă cu vînzarea biletelor de loterie. Cînd acesta s-a oprit fluturîndu-i pe dinainte biletele, Said Efendi l-a repezit furios :

— Ştii c-am cumpărat eu vreodată hîrtii deastea ? De ce mă baţi la cap ?

— Sînt biletele Societăţii filantropice, i-a răspuns băiatul. Merită să luaţi măcar unul !... Cîştigul este de o mie de lire. Garantate ca aurul.

— Caută pe-altcineva şi spune-i balivernele astea. Nu ţi-ai găsit omul... Hai, cară-te ! i-a mai zis întorcîndu-şi faţa încruntată de la el.

Şi din nou şi-a văzut de cana de ceai, iar băiatul s-a oprit lîngă masa din faţa lui şi-a început să-i ispitească pe cei care şedeau în jurul ei :

— O mie de lire cîştigul... Mai am trei lozuri... Tragerea mîine... Numai cinci piaştri biletul... Încercaţi-vă norocul, nu pierdeţi ocazia !

Oamenii s-au prins la vorbă cu băiatul şi s-au apucat să facă glume pe seama lui, în vreme ce pipăiau biletele pe care acesta le ţinea întinse. Băiatul nu se mai oprea, întorcînd fraza cu cele o mie de lire în toate felurile posibile.

Said Efendi îşi vedea mai departe de ziarele lui, dar brusc se opri din citit.

Glasul băiatului care tot lăuda cele o mie de lire i-a pus stăpînire pe minte.

Said Efendi, nemaifiind în stare să suporte discuţiile grupului de la masa vecină în privinţa

biletelor de loterie, le-a aruncat o privire dispreţuitoare.

Şi totuşi în faţa ochilor a văzut zece hîrtii lucioase şi pe fiecare din ele a distins cifra o sută. Fără îndoială că o mie de lire nu-i o sumă chiar de aruncat. Poţi cu suma asta să ieşi dintr-o criză. Mai ales că poliţele cărora le-a venit scadenţa îl asaltează, nu-i mai dau deloc pace.

Din nou mîna i s-a îndreptat spre ziar şi a încercat să alunge gîndurile care-i dădeau tîrcoale, delectîndu-se cu citirea ultimelor ştiri.

A bănuit că cei de la masa vecină au cumpărat lozuri şi a privit spre ei pentru a se convinge, mînios şi dezaprobîndu-i. În momentul acela s-a apropiat de el Mutaualli Efendi, un funcţionar tînăr, deosebit de inteligent, care se pricepea să vorbească foarte bine, mai ales despre probleme ale societăţii egiptene.

În ciuda deosebirii de gusturi, Said Efendi se simţea bine în compania lui. Cum a luat loc, a şi strigat băiatul şi a poruncit să-i aducă un ceai. S-a tras cu scaunul mai aproape şi i-a şoptit lui Mutaualli Efendi, făcînd semn spre vecinii săi :

— Ciudaţi sînt oamenii ăştia care-şi aruncă banii în vînt !

Mutaualli Efendi a privit spre locul unde arătase şi i-a făcut semn băiatului care vindea bilete să vină la masa lui.

— Ce vrei să faci ? l-a întrebat Said Efendi ridicînd sprîncenele.

— Îmi încerc şi eu norocul, i-a răspuns zîmbind.

— Nu ştiam că şi dumneata eşti dintre aceia care fac asemenea prostii...

— Nu sînt dintre cei care au viciul loteriei, dar din cînd în cînd îmi mai încerc şi eu norocul.

— Şi-ai cîştigat ceva ?

— Chiar ceva mai multişor...

Băiatul s-a apropiat radiind de bucurie şi îndemnînd neîncetat la cumpărarea biletelor. Mutaualli Efendi a luat imediat un bilet şi l-a vîrît în buzunar.

— Bani irosiţi ! a zis Said Efendi.

— Nu, nu sînt irosiţi... Dacă n-o să cîştig, socotesc că am donat banii acestei Societăţi filantropice.

— Cred că era mai bine să-i fi oferit direct, fără să te mai bagi în treaba asta cu loteria.

— Da, dar dacă am luat un bilet înseamnă că i-am făcut curte norocului şi s-ar putea să-mi răspundă şi el.

— E un joc de noroc... Şi ştii că jocul de noroc e interzis de *Coran*.

Băiatul a adus tava cu căni frumos colorate, din care se răspîndea parfumul ceaiului.

— Vorbe de clacă. De ce să amestecăm astfel de lucruri cu cele care sînt oprite sau permise ? Esenţiale sînt intenţiile şi cîtă vreme ele sînt curate, religia nu pune piedici, ci din contră, e îngăduitoare, i-a zis Mutaualli Efendi zîmbind.

Şi în vreme ce sorbea din cana de ceai spre care se aplecase, continuă :

— Eu sînt de acord cu instituţiile astea de binefacere care vînd bilete de loterie. Ideea socială de la care pornesc, aceea a cooperării, este foarte interesantă.

Said Efendi a scos un hohot de rîs, în bătaie de joc, după care a întrebat :

— Ce cooperare e asta ?

— Cooperare, fără îndoială. Societăţile de binefacere care pun în vînzare bilete de loterie şi

cei care cumpără contribuie la fericirea unora, făcîndu-se un schimb reciproc de foloase. Dacă eu am cîştigat cele o mie de lire, sumă de care aş avea foarte mare nevoie pentru redresarea stării mele, este ca şi cum ea mi-ar fi fost subscrisă de către cei care au cumpărat biletele, fără ca pentru ei asta să însemne o povară sau o nenorocire.

— Vezi să nu mă convingi cu filozofia asta a ta, Mutaualli Efendi !... Eu ştiu prea bine că ideea asta a loteriei e numai o înşelătorie.

— Zi-i cum doreşti... Zi-i chiar şi înşelătorie... Dar să ştii că e o înşelătorie nobilă, care aduce foloase.

— Există oare două feluri de înşelătorie? a strigat Said Efendi. Înşelătoria e una singură, e înşelătorie şi-atît.

Mutaualli Efendi a zîmbit şi a privit compătimitor spre prietenul său. Apoi l-a întrebat :

— N-ai cumpărat niciodată un bilet de loterie ?

— Absolut niciodată... Ce, sînt ţicnit să-mi arunc banii de pomană ?

— Asta e păcatul tău, i-a zis Mutaualli Efendi bătîndu-l pe umăr.

— Zici că ăsta-i un păcat ?

— Eşti un fricos, asta-i. Marele tău păcat este că ţi-e teamă de aventură, de risc.

— Mă simt foarte bine aşa cum sînt.

— Te înşeli singur. Nu eşti de loc fericit aşa cum eşti. Dacă ai fi riscat puţin în viaţă, azi ai fi mult mai fericit.

— Aventura prevesteşte ruinarea.

— Cine nu riscă în viaţă, prietene, n-are nici o perspectivă. Spune-mi, de pildă, venitul tău a mai crescut cu ceva de cînd trăieşti numai din el ?

Said Efendi n-a putut răspunde, ci doar a bîiguit nişte vorbe fără noimă, cu privirea pierdută undeva, departe.

— Să răspund eu în locu-ţi, a continuat Mutaualli Efendi. Cheltuielile sporesc şi capitalul scade mereu. Dacă ai fi fost exact invers de cum eşti, ai fi adus magazinul la vechea-lui stare, l-ai fi făcut să cunoască din nou înflorirea.

Said Efendi a căzut pe gînduri. L-a chinuit o contradicţie, după care a adăugat :

— Slavă lui Allah, nu mă pot plînge. Eu sînt mulţumit cu starea mea !

— Modestia... Ce crudă e virtutea asta care se cheamă modestie !...

S-a holbat Said Efendi, fără să priceapă dacă-l admirase sau îl luase în derîdere pentru vorbele pe care le rostise. Apoi a mormăit :

— Hai să terminăm cu discuţia asta !...

S-au mai aşezat lîngă ei cîţiva prieteni şi s-au apucat să vorbească despre una şi despre alta, dar Said Efendi nu părea deloc în apele lui : gîndurile îi erau parcă în cu totul altă parte.

Cînd s-au despărţit, a luat-o cu paşi greoi către casă. Prin piaţa Al-Husein a început să meargă agale, absent la toate din jurul său.

A pierdut el cu adevărat vreo ocazie pentru că nu s-a aventurat, pentru că n-a riscat ?

Îşi închipuie prăvălia sa mică, peste care timpul a lăsat urme adînci, preschimbîndu-se într-un magazin mare, pe faţada căruia strălucesc reclamele luminoase, prin ale cărui săli este un du-te-vino neîntrerupt, la a cărui casă banii se scurg parcă dintr-un izvor ce nu mai seacă. Se vede trăind în belşug şi lux, fără să-şi impună nici un fel de restricţii, fără să mai aibă grijile de azi care-i

otrăvesc viaţa şi-l fac să cadă pradă tristeţii şi deznădejdii.

În vreme ce-şi continua mersul, ochii i-au căzut peste o mogîldeaţă întinsă pe trotuar ; era băiatul cu biletele de loterie care moţăia. Said Efendi s-a trezit mergînd mai încet, iar privirea nu i se mai dezlipi de trotuar.

Băiatul a simţit că s-a oprit cineva lîngă el şi s-a ridicat alene, străduindu-se să-şi alunge somnul. S-a apropiat de Said Efendi şi cu teamă în glas i-a zis, întinzîndu-i biletul :

— E ultimul bilet... Nu mai am altul !... Precis e cel cu norocul. Cinci piaştri şi-o să luaţi înapoi o mie de lire.

A privit Said Efendi un timp spre biletul din mîna copilului şi în această contemplare băiatul a găsit ceva care i-a dat curaj să continue cu vorbele ispititoare.

Said Efendi s-a trezit că mîna i s-a strecurat în buzunar de unde a scos cinci piaştri pe care i-a dat băiatului şi a luat de la el biletul de loterie, zicîndu-i :

— Dacă n-ai fi aşa de sărac şi necăjit, nu ţi-aş fi cumpărat biletul. Fie banii ăştia un dar pentru Allah !

După ce a împăturit biletul şi l-a vîrît în buzunar, şi-a continuat mersul grăbit.

Şi numai ce biletul fermecat a ajuns în buzunar, că Said Efendi a şi devenit alt om.

O tulburare bruscă.

Mintea rătăcită.

Prin faţa ochilor îi dansează bancnotele strălucitoare.

Are fără încetare remuşcări.

Cum de a întins mîna spre jocul ăsta păcătos ?

Şi-a jurat să rupă în bucăţele biletul din buzunar, dar n-a fost în stare s-o facă.

A ajuns acasă, i s-a servit mîncarea, dar n-a luat decît cîteva înghiţituri, fără nici o poftă.

S-a întins în pat dorind somnul, dar în locul lui n-a avut decît coşmaruri.

Teancuri de bani de hîrtie înconjuraţi de flăcări. El, încercînd, neputincios, să străpungă zidul de flăcări pentru a salva banii...

A fost o noapte albă, fără pic de linişte.

S-a sculat din zori şi a coborît imediat în stradă.

Ceasurile dimineţii le-a petrecut trecînd dintr-un magazin în altul şi vizitîndu-şi prietenii; fugind parcă de ziua de azi şi grăbind venirea celei de mîine. Se străduia prin toate mijloacele să zorească timpul.

Se întreba fără încetare cînd vor fi anunţate rezultatele tragerii. Ştia locul unde se vor afişa aceste rezultate şi s-a trezit că paşii îl duc într-acolo. S-a oprit în faţa unui chioşc modest în care se afla o masă plină cu lozuri peste care se apleca chipul unui om slăbănog, dominat de un nas uriaş, care atîrna în jos, rîzînd spre lozuri.

Ziua următoare, a venit foarte devreme la chioşc şi s-a proţăpit în faţa nasului uriaş, fără a mai fi în stare să-şi stăpînească neliniştea.

Minutele se scurgeau mai anevoie decît de obicei.

Iată că s-au afişat, în sfîrşit, numerele. A desfăcut biletul. Degetele îi tremurau, iar privirea îi era pierdută.

S-a mai uitat încă o dată şi s-a convins că a pierdut cei cinci piaştri.

S-a îndepărtat cu faţa lividă, ştergîndu-şi sudoarea. Dar, brusc, a simţit şi o uşurare strecu-

rîndu-i-se în toate mădularele ; era ușurarea pe care i-a dat-o eliberarea de neliniște și de feluritele închipuiri care nu-i dăduseră pace nici o clipă.

Pe față i se putea citi un zîmbet...

Ce aventură ciudată și prostească ! O zi și mai bine l-a scos din liniștea-i obișnuită și l-a purtat într-un iad al neliniștei și agitației !

Într-adevăr un iad ! Dar nu poate nega că acest iad are ceva nou, atrăgător ; că l-a scos din monotonie și plictiseală.

În vreme ce-și continua drumul, a izbucnit în hohote de rîs.

Cînd i-a zărit pe cîțiva din creditorii săi, i-a ocolit și s-a salvat întinzînd pasul.

Dacă norocul ar fi fost cu el, nu i-ar fi ocolit pe îngîmfații aceia, ci iar fi înfruntat cu capul sus, fără teamă.

Hîrtiile de culoarea strugurelui i-au zburat din închipuire, lăsîndu-l în vechea stare critică din care nu vede cum s-ar putea salva.

E convins că Allah n-a fost de acord să scape de această stare printr-un mijloc necinstit, care nu e altceva decît o înșelătorie legalizată.

Cînd s-a lăsat amurgul, Said Efendi s-a grăbit spre colțul obișnuit din cafeneaua Al-Efendia. Deodată, în jurul său s-a ridicat un vacarm și a înțeles că unul din clienții cafenelei a cîștigat comoara.

Said Efendi s-a simțit stingherit și s-a pomenit îngînînd :

— E un cîștig nepermis ! Allah nu-l binecuvîntează ! M-a ferit de el !

Mutaualli Efendi, cînd a intrat în cafenea, a venit direct la el și i-a zis :

— Ai văzut cum a luat vecinul nostru cîştigul cel mare ? Dacă-mi ascultai sfatul, cîştigul ar fi putut să fie în mîna ta acum.

Said Efendi l-a întrerupt, propunîndu-i :

— Nu vrei mai bine să jucăm table decît să ne tocăm gura de pomană ?

Au început jocul... Mutaualli Efendi şi-a dat seama că prietenul său n-o face cu nici o pasiune şi-atunci i-a zis :

— Hai să jucăm pe ceva... Să punem o miză de cîţiva bănuţi măcar, pentru ca jocul să nu fie aşa de plictisitor şi neinteresant. Jucăm pentru a ne trezi sentimentele şi sufletul şi aşa ceva nu se întîmplă decît dacă jocul are un scop, dacă cel care iese victorios cîştigă ceva.

Said Efendi a ridicat mîna şi a zis :

— În nici un caz n-aş juca pe bani. Oricît de mică ai vrea să fie miza.

Dar în vreme ce rostea aceste cuvinte, a avut din nou sentimentul acela greu care-l dominase din momentul în care cumpărase biletul de loterie şi pînă în clipa în care aflase că n-a cîştigat nimic.

Timpul acela a fost o neîntreruptă frămîntare sufletească ; l-a obosit într-adevăr, dar i-a adus şi o beţie pe care n-o mai cunoscuse — beţia nesomnului şi a neliniştii.

Seara, cînd s-au despărţit după ce au părăsit cafeneaua, Said Efendi a privit cu coada ochiului spre vecinul acela norocos care avusese parte de lozul cîştigător.

Zilele se scurgeau pentru Said Efendi întocmai cum sînt răsfoite paginile — toate la fel — ale unei cărţi ; nu-i aduceau nimic nou în afară de accentuarea stării precare. Creditorii s-au unit

cu toții împotriva lui și l-au amenințat că vor lua măsuri de sechestrare și executare.

L-a văzut din nou pe băiețașul care vindea bilete pentru o altă tragere, îngînînd despre sume de bani și cîștiguri cu scopul de a-i ispiti pe clienții cafenelei să cumpere.

Cînd a trecut pe lîngă colțul obișnuit al lui Said Efendi și a întins spre el biletele, acesta a întins mîna spre baston, amenințîndu-l pe băiețașul îndrăzneț și sîcîitor... Băiatul a luat-o la fugă, dar Said Efendi a continuat să-l urmărească cu privirea, în vreme ce el se muta dintr-un colț în altul al cafenelei, împărțind bilete și luînd bani... Se vedea că este amărît.

S-au despărțit și Said Efendi a luat-o spre casă tîrîndu-și picioarele și învingîndu-și sentimentele care-i izbucniseră brusc în suflet..

Cînd s-a apropiat de locuința lui, s-a pomenit că o ia înapoi și încercă să se mintă spunîndu-și că merge la moscheea Al-Husein pentru a-și face rugăciunea de seară.

S-a învîrtit pe lîngă moschee căutînd parcă ceva... În cele din urmă, privirea i-a căzut asupra mogîldeței de lîngă zid, și-a încetinit mersul și a început să tușească.

Mogîldeața s-a mișcat și s-a ridicat. Era băiatul care, mîngîiat de speranța că ar putea să vîndă unul din biletele pe care le avea, a înaintat cu pași reținuți spre Said Efendi și i-a întins teancul. Omul a tras un bilet și i-a aruncat banii în față. Apoi a luat-o grăbit spre casă, fără să mai privească la nimic în jur.

Începu să se minuneze de sentimentul care-i pusese stăpînire pe toată făptura. Simți cum un fior de bucurie îi pătrunse în toate cutele sufletului.

Acasă a mîncat cu poftă și s-a jucat cu copiii, purtîndu-se deosebit de drăgălaș cu ei.

A trecut o noapte. Înaintea ochilor îi dansează fără încetare cele zece hîrtii de culoarea strugurelui, luînd diverse forme.

Zilele în care a așteptat cu nerăbdare s-au scurs și a sosit în sfîrșit și ziua tragerii.

Dimineața devreme, s-a trezit la chioșcul care-i era cunoscut, în fața nasului uriaș și s-a apucat să controleze cifrele, doar-doar își va descoperi norocul !...

L-au întîmpinat chiar numerele înscrise pe biletul său.

Erau chiar în capul listei !

Nici nu-i venea să-și creadă ochilor...

S-a holbat încă o dată la biletul pe care-l ținea în mînă și încă o dată a mai verificat numerele. Simțea cum îi bate inima, gata să-i sară din piept.

A scos un țipăt și cu greu s-a ținut pe picioare, sprijinindu-se de unul din stîlpii chioșcului.

Venindu-și în fire, a strigat către nasul uriaș și către lumea din jur :

— Eu am numerele cîștigătoare... Eu am cîștigul cel mai mare...

Omul cu nasul uriaș s-a ridicat salutîndu-l pe fericitul cîștigător și cît ai bate din palme i-a și adus un scaun de pe care a șters praful.

Agitația din sufletul lui Said Efendi s-a liniștit în sfîrșit. S-a străduit să se stăpînească, dîndu-și seama că a făcut gesturi și a spus vorbe care nu se cuvenea, față de mulțimea ce se adunase în jurul său, atunci cînd a scos strigătul de emoție.

Omul cu nasul uriaș s-a apucat să-i explice musafirului său ce trebuie să facă pentru a intra în posesia cîștigului.

S-au înțeles să-l însoțească pentru a-i fi de folos cu experiența pe care o are... N-a uitat însă nici să-i amintească musafirului, pe un ton amabil și politicos, că merită și el un mic cadou, o mică atenție.

S-a dus Said Efendi împreună cu omul acesta, iar capul îi ardea ca un cuptor încins.

Cîteva zile a lipsit de la cafenea, fiind foarte ocupat cu rezolvarea treburilor sale. Avea grijă în schimb să numere banii în fiecare dimineață și în fiecare seară...

Știrea despre norocul care dăduse peste el a fost repede aflată de toată lumea. Prietenul său apropiat l-a vizitat și l-a felicitat pentru îndrăzneală, amintindu-i în treacăt că el l-a îndemnat la aventură și la curaj... Said Efendi i-a răspuns însă că numai soarta le-a hotărît pe toate, că nimeni n-a intervenit, nici măcar cu un deget, în toată treaba asta și i-a promis că va cheltui banii în scopuri de binefacere.

De-atunci, Said Efendi era văzut în permanență în colțul său cu băiețașii de la care cumpăra lozuri. Nu-i mai alunga, ci era prietenos cu ei, le zîmbea, îi ținea de vorbă și cumpăra de două ori, de trei ori sau de patru ori mai mult decît îi ofereau ei.

Multă vreme s-a tot îndreptat către chioșcul acela peste care era stăpîn nasul cel uriaș. Știa numerele cîștigătoare și înțelegea toate secretele organizațiilor care emiteau bilete de loterie. Devenise un adevărat expert în treburile astea. Chioșcul a devenit pentru el un loc preferat și nu pierdea prilejul să vină acolo ori de cîte ori avea vreme.

A urmat pentru Said Efendi o perioadă de beţie continuă — beţia şi dogoarea aşteptării. Îşi petrecea zilele într-o neîntreruptă lenevie.

Norocul a fost destul de binevoitor cu Said Efendi. Cîştiga cînd mai mult, cînd mai puţin, dar într-o zi soarta a fost foarte generoasă, ajutîndu-l să cîştige o sumă uriaşă. A avut omul încredere în noroc şi şi-a croit astfel o cale nouă în viaţă.

Cît de ciudate sînt tainele soartei!

Iat-o făcîndu-l pe Said Efendi să urmeze o anumită cale în viaţă, pentru a-l conduce către un ţel prestabilit.

După aceea, omul n-a mai jucat table cu prietenul său Mutaualli Efendi decît pe bani, şi încă pe o miză din ce în ce mai mare...

Ce zgomotoase şi aprinse erau întîlnirile!

Said Efendi era un alt om, nu mai era cel de ieri.

Şi-a luat rămas bun de la linişte. Urmărea acum jocul cu un ochi de tigru, cu faţa contractată şi cu toate încheieturile încordate.

Întîlnirile lor n-au întîrziat să atragă privirile clienţilor cafenelei şi foarte curînd au căpătat o mare faimă.

Şi astfel, supărarea dintre cei doi prieteni a crescut. Nu după multă vreme, s-a preschimbat în mînie, apoi în duşmănie şi ură, iar în cele din urmă cei doi prieteni s-au despărţit pentru a nu se mai întîlni niciodată.

Said Efendi s-a aprins din ce în ce mai tare. Sentimentele acelea care atîta vreme au stat sugrumate sub apăsarea liniştii şi apatiei, imediat ce-au găsit posibilitatea de a ieşi din strînsoare, şi-au şi luat avînt şi s-au aprins.

Nu e de mirare că Said Efendi a luat după aceea şi drumul hipodromurilor.

Mintea a început să-i fie învăluită și de beția curselor. Curînd a devenit expert și în acest domeniu, foarte bine cunoscut de către amatorii de curse.

Nu dădea nici o atenție nici cîștigurilor nici pierderilor. Banii erau într-o neîntreruptă mișcare : din mînă în buzunar și din buzunar în mînă, fără întrerupere.

Deși mînuia sume uriașe de bani, umerii îi erau copleșiți de datorii din ce în ce mai mari, cărora nu le dădea nici o atenție însă.

Era absorbit de viața aceea zgomotoasă, de felluritele ei concursuri care aprindeau pasiunile.

A luat-o apoi din club în club, nescăpîndu-i nici un joc de noroc. Își petrecea nopțile în jurul meselor de lîngă care nu se îndepărta decît atunci cînd simțea că oboseala îi istovește nervii și-i frînge încheieturile.

Cît de departe s-a afundat Said Efendi în torentul acesta care duce totul cu el !

Soarta l-a azvîrlit în această vîltoare în care se zbătea neîncetat, dar fără speranța de a găsi vreun liman spre care să se îndrepte, pentru a se salva.

Mai era oare cu putință ca din acea vîltoare învolburată care-l înghițea să se smulgă și să revină la tihna și blîndețea de odinioară ?

Acum era cu totul alt om : îndîrjit, deosebit de irascibil și de grosolan, chiar și atunci cînd era vorba de glume.

Într-o noapte, la un club, a băut pînă ce i s-a îngreunat capul. Aprins de pasiunea jocului, a început să țipe la ceilalți și s-a luat chiar la harță cu unul din concurenți. Și iată-l pe Said Efendi punînd mîna pe o sticlă și spărgînd cu ea capul celuilalt.

Restul nopții l-a petrecut la arest, iar dimineața i s-a adus vestea că cel pe care-l lovise a murit.

A început o etapă nouă în viața sa.

A petrecut zece ani între zidurile închisorilor, în tovărășia criminalilor păcătoși.

A ieșit de-acolo, dar pătat de murdăria crimei.

S-ar putea să vizitezi vreodată cartierul Al-Husein și pașii să te ducă spre cafeneaua Al-Efendia. S-ar putea ca ochii să ți se oprească asupra unui om demn de dispreț, modest îmbrăcat, care aruncă priviri întunecate și împrăștiate celor din jur. Fără trudă însă, vei descoperi sub aparența acestui om urmele unei fericiri trecute și strălucirea unei generozități apuse.

Îl vei vedea umblînd printre mese, tîrîndu-și picioarele și ștergîndu-și nasul cu dosul palmei, lăudînd marele folos pe care biletele de loterie îl aduc oamenilor, în vreme ce întinde spre ei teancul de lozuri.

Iar dacă picioarele nu-l vor mai ține de oboseală și gîtul i se va usca de atîta strigăt, îl vei vedea cum se oprește pe trotuar în fața cafenelei și-și sprijină spatele de perete, iar ochii i se furișează spre colțul privit cu respect, care mai ieri fusese locul său preferat...

Gura i se deschide într-un zîmbet palid care-l duce spre lumea amintirilor.

Începe apoi să picotească și pleoapele i se închid încet.

Traducere de

Nicolae Dobrișan

YAHIA HAQQI

S-a născut în vechiul cartier cairot As-Saiyda Zeinab la 7 ianuarie 1905, într-o familie cu preocupări literare. A absolvit facultatea de drept din Cairo în anul 1925. A lucrat în magistratură şi avocatură la Cairo şi Alexandria şi în administraţie, la Manfalut. Din anul 1929 a lucrat în diplomaţie, aflîndu-se multă vreme în străinătate (Turcia, Italia, Franţa, Libia). Întors în patrie, a fost director al Direcţiei de arte frumoase, apoi consilier la Biblioteca Naţională, iar în ultimii ani a condus revista *Al-Madjalla*.

Şi-a început activitatea de nuvelist din anul 1925, publicînd în diverse reviste : *Zorile*, *Politica*, *Revista nouă*, *Scriitorul egiptean* etc. Apoi, cele mai reprezentative nuvele le-a strîns în culegerile *Lampa lui Umm Haşim* (1944), *Sînge şi noroi* (1955), *Trezire bună* (1955), *Mama sărmanilor* (1955).

Este, de asemenea, autor de studii critice şi traducătorul a numeroase opere din diverse literaturi.

Opera sa reconstituie mediile prin care a trecut scriitorul : de la cartierul As-Saiyda Zeinab în care şi-a petrecut copilăria şi alte cartiere populare (*Lampa lui Umm*

Haşim, Mama sărmanilor), la experienţa de magistrat şi şederea la Manfalut (*Broasca ţestoasă zboară*) şi, în sfîrşit, la anii petrecuţi în Europa. Acest ultim mediu i-a oferit ideea uneia dintre cele mai realizate nuvele ale sale — *Lampa lui Umm Haşim* — care abordează un motiv mai general, acela al înstrăinării şi dezrădăcinării. Tema acestei nuvele aminteşte de o operă a unui alt scriitor egiptean (*Pasărea din Orient* de Teufiq al-Hakim); este tema inadaptabilităţii sau dificultăţii în adaptarea la mediul natal, după contactul cu civilizaţia europeană.

Povestirea sa mai lungă, *Trezire bună*, ca şi alte nuvele, face dovada cunoaşterii de către scriitor a detaliilor şi problematicii satului egiptean.

Contactul cu operele unor scriitori de diverse naţionalităţi şi orientări filozofice sau literare se simte în scrierile lui Yahia Haqqi: comicul său aminteşte de Anatole France, umanismul, dragostea pentru cei slabi, anumite idei filozofice amintesc de Tolstoi, arta de a scrie — povestirea plină de detalii în jurul unor întîmplări mărunte — aminteşte de W. Somerset Maugham şi Stefan Zweig, iar alte trăsături amintesc de Maupassant şi Cehov.

MAMA SĂRMANILOR

Slavă aceluia care a lăsat loc îndeajuns pentru toate făpturile şi împotriva voinţei căruia nu se ridică nici un glas. Nu voi face decît să vă povestesc aici cum a coborît Ibrahim Abu Halil treptele vieţii; întocmai ca nişte frunze toamna, care chiar dacă sînt puţin purtate de vînt pe sus, tot despre căderea care le este scrisă vorbesc; încet-încet pînă ce faţa lor atinge pămîntul şi sînt stri-

vite sub picioarele trecătorilor. L-am urmărit tocmai pe cînd se afla pe ultimele trepte ale scării. Am aflat că a fost orfan și că a avut o copilărie foarte zbuciumată. Nu știu dacă de fel era de la oraș sau de la țară, dar înclin să cred că de pe undeva de pe la țară pornise. Și-a început viața chinuită lucrînd ca servitor într-o casă ori alta. Eu l-am văzut pe cînd vindea cafeluțe, pe care le rînduise într-un fel de ulcioare colorate, ale căror gîturi erau împodobite cu roze și busuioc, așezate pe un cărucior de mînă. Am auzit că după aceea a deschis o dughență unde vindea parfumuri. A redevenit iarăși vînzător ambulant, sărind dintr-un tramvai în altul cu obiectele negoțului său : ace cu gămălie, ace de primus și cîrlige de rufe. Au fost vremuri cînd nu știu ce s-a întîmplat cu el, dar cred că deseori a gustat și răceala cimentului din beciurile poliției.

Cu puțin înainte să-l cunosc, își alesese un loc pe trotuarul situat vizavi de dugheana unui turc ce vindea halva cu tahîn. În față — un coș în care se aflau ridichi, salată și praz. Striga fără încetare : „Ia ridichi proaspete, ia salată !" Pe față nu i se vedeau semne care să vorbească despre zilele acelea nesigure și despre ocupațiile schimbate una după alta. Oamenii de felul lui acceptau viața așa cum era : fiecare zi cu destinul ei ; se stingea, la fel ca și ei, fără a lăsa nimic în urmă. Pășeau în arena vieții fără să le pese dacă piereau din cauza prostiei și ignoranței sau din pricina modestiei și indiferenței. Nici măcar nu clipeau la auzul vorbelor de ocară ce se năpusteau asupra lor. Dar mai bine să nu te grăbești să-l judeci și să-l condamni, fiindcă s-ar putea să fii nedrept cu el. Dacă l-ai fi cunoscut așa cum l-am cunoscut eu,

ţi-ai fi dat seama că e un om sincer, amabil şi cu un suflet foarte curat.

Măcar că se zbătea din răsputeri pentru a agonisi cît să o ducă de pe-o zi pe alta, inima lui nu cunoştea invidia şi ura. Ochii săi, pe care îi învăluia parcă umbra unui nor, îţi spuneau că ai în faţă un om deosebit de hîtru. Privirea lui te captiva, fiindcă zîmbetul care se desluşea în ea se strecura cu greu prin perdeaua genelor. Te aflai parcă înaintea unei prezentări cu încetinitorul a imaginilor zîmbetului său, care începea să se nască chiar în privire. Cînd ridica faţa spre mine, îşi punea palmele la ochi. Îmi închipui că lumea se limita la acest cadru îngust în care ne aflam doar noi doi şi că vorbele lui semănau cu un mers agale prin această singurătate.

Abu Halil îşi ocupa locul obişnuit cu puţin înainte de amiază. Spre seară, cînd golea coşul sau era gata să-l golească, se ridica şi o lua încet prin piaţă, cum îi era obiceiul, trecea pe la o sumedenie de prăvăliaşi, se salutau, se întrebau de sănătate, făceau glume şi se amuzau. De la un prieten cumpăra o lipie pe care o umplea cu taamia [1] şi o aşeza la subţioară, iar de la un altul cîteva ţigări din cele mai ieftine, pe care le punea într-o tabacheră purtată în sîn. Îşi lăsa după aceea prietenii şi se plimba pe trotuarul dinspre moschee, adulmecînd aerul, aşa cum spunea el, şi informîndu-se cum a mers piaţa în ziua aceea. Dacă nu găsea nimic nou, se întorcea la locul lui ştiut, se aşeza, îl slăvea pe Allah, înfuleca ce cumpărase, îi mulţumea apoi lui Allah şi-şi căuta o poziţie cît mai comodă, îşi aprindea o ţigară din care trăgea pe

[1] Un fel de chiftele din bob şi legume, uneori amestecate şi cu carne.

îndelete cu o plăcere numai de el gustată. Era un om cu tabieturi doar... Dispărea după aceea din piață și revenea cu puțin înainte de apusul soarelui, purtînd cu el coșul de seară. Cît despre cina lui, se mulțumea cu o altă lipie și cu o bucată de halva cu tahîn, cumpărată de la vecinul său. Cînd toată lumea dispărea din piață, se retrăgea și el. Nu știu unde dormea. Am auzit că ar fi împărțit cu o bătrînă gîrbovită o rogojină într-o cămăruță de sub scara unei case aflată în capătul unei fundături înguste. O fi fost căsătorit ? O fi avut copii ? O fi avut rude ? Nu știu. Țin la Abu Halil și nu vreau să vorbesc despre legătura ciudată dintre el (căci doar avea o inimă miloasă Ibrahim) și bătrîna aceea gîrbovită. Nu vreau să vorbesc nici despre faptul că adesea, în momentele cînd Allah îl mai scotea la liman, o mai și trăda cu o femeie, pe o colină din apropiere de As-Saiyda [1]. Sufletul meu simte o repulsie mai mare decît pentru orice altceva, la gîndul că aș putea vorbi de rău acest cartier și pe cei care locuiesc în el.

Într-o bună zi, Abu Halil a venit la locul obișnuit de pe trotuar și, spre surprinderea lui, a găsit celălalt colț ocupat de o femeie cu trei copii în jur și cu un al patrulea la piept. Acesta din urmă parcă n-ar fi supt lapte ci vin, căci dormita toată vremea ca și cînd ar fi fost mahmur. Dar nenorocirea cea mare era că în fața ei se afla un coș tot cu ridichi, salată și praz. Cînd a început să strige : „Ia proaspete, ia de azi ! Ia ridichi... o milimă legătura !“, piața a fost dominată de glasul ei bărbătesc. O clipă Abu Halil a rămas năuc și a privit la ea cu atenție. A oftat și și-a văzut de treabă ; a

[1] *As-Saiyda Zeinab* — numele unei moschei și al cartierului din jur.

început să-i îmbie și el pe trecători cu marfa lui. A încercat să strige mai tare decît ea, dar n-a reușit, căci l-a apucat un acces de tuse. A vrut să vorbească cu ea ; s-o întrebe de unde a venit și de ce a ales tocmai locul ăsta, dar ea nu i-a dat nici o atenție. Cu o mînă vindea, cu cealaltă îi despărțea pe copiii care se încăierau, iar cu genunchiul îndoit îl muta pe cel mahmur de la un sîn la celălalt. Se tîra spre ulciorul ei, lăsînd să i se dezvelească puțin coapsa. Dar inima lui Abu Halil nici vorbă să tresară. Dimpotrivă, e revoltată. Dar poate că e numai un atac prin surprindere, care mîine dimineață nu se va mai repeta.

Și totuși, a doua zi a găsit-o în același loc. A privit spre ea, a privit spre trecători și vecini, s-a ridicat și din nou s-a așezat, neștiind ce să facă, s-a dus la prieteni pentru a le spune ce nenorocire i-a căzut pe cap și în cele din urmă a venit iarăși la locul său. Glasul ei se revărsa peste piață chemînd parcă lumea în ziua Judecății de Apoi.

Abu Halil a cumpărat în zilele acelea doar cinci țigări în loc de zece.

S-a terminat cu îndemînarea lui ; urmărea neîncetat fiece mișcare a femeii aceleia îndrăznețe, care-l provoca, făcîndu-i concurență. Ciudat, dar începu să-i placă. A încercat chiar să-i zîmbească o dată. Zilele se scurgeau și iată cum, încet-încet, coșul lui se apropie de al ei, voind parcă să-i șoptească : „Hai să vindem împreună !"

Badr a simțit că e stăpînă pe situație și că Ibrahim e lipsit de orice armă. Și-a dat seama că e mai tare decît el. În sfîrșit, într-o zi s-a înduplecat și a răspuns întrebărilor lui. N-a mai trecut multă vreme după aceea și cînd ea s-a dus pe undeva pe aproape să-și facă nevoile, l-a rugat să se uite și la copiii ei. El lipsea tot mai des de

lîngă coş ; îşi căuta parcă dinadins drum spre prieteni sau spre uşa moscheii. În inimă îi mocnea o speranţă : poate că Badr este rodul dăruit de ploaia cerului pe neaşteptate. N-ar fi avut nimic împotrivă, ba i-ar fi făcut chiar multă plăcere să predea conducerea afacerilor acestei femei îndrăzneţe şi să trăiască sub acelaşi acoperiş cu ea. E ca un adevărat bărbat ; ar fi în stare să înfrunte o lume întreagă. Îi va arăta simpatia pe care o are pentru ea, o va face să rîdă împreună cu el, va aştepta să muşte ea o dată — de două ori din lipie, iar apoi o va lua şi va muşca el de acolo de unde muşcaseră dinţii ei. Îl va trezi dimineaţa, îl va acoperi peste noapte, îl va aduce acasă, dacă o să întîrzie pe la prăvăliaşii cu care era prieten. Aşa vorbea în sinea lui. Dar va avea curajul să-i spună şi ei aceste gînduri ? Nu crede. La urma urmei nu ştie nimic despre ea. Şi nimeni din piaţă n-o cunoaşte.

În zilele acelea, taamia pentru dejun şi-a luat-o Abu Halil pe datorie.

După ce coşurile lor s-au apropiat într-atît încît s-au lipit unul de celălalt, Badr s-a apucat într-o seară să-i vorbească despre viaţa ei, fără s-o întrebe. Avea şi ea aceleaşi necazuri care-i fuseseră sortite şi lui Ibrahim în lumea asta. I-a spus că e liberă şi nu prea, că e căsătorită, dar trăieşte ca o văduvă, că are un soţ care lipseşte toată vremea şi umblă haihui. El este de fel din As-Said [1] şi îşi petrece timpul umblînd din cafenea în cafenea cu un sac plin de flanele, ciorapi şi prosoape. Rămîne cu ea o vreme, iar apoi dispare pe neaşteptate. A auzit că o dată a ajuns pînă la mare, iar altădată pînă sus, spre sudul ţării. Nu ştie dacă

[1] Regiune în partea de sud a Egiptului ai cărei locuitori sînt renumiţi pentru isteţimea şi spiritul lor întreprinzător.

fuge de ea temîndu-se de vreo răzbunare mai veche sau pentru că el trebuie să se răzbune pentru ceva. A trecut aproape un an și jumătate de cînd l-a văzut ultima oară. Nici măcar nu știe dacă e viu sau mort. Probabil că e viu și agonisește cît s-o ducă de pe o zi pe alta. Altfel ar fi ajuns pînă la ea știrea morții, căci are pe braț un tatuaj cu numele ei și al satului. Sau poate că l-au jupuit de piele ?! O fi zăcînd în vreo închisoare ca ucigaș, sau o fi fost ucis și nu i se știe nici mormîntul ? A lăsat-o cu copiii și a dispărut. Ea a ieșit să cîștige cît să trăiască și norocul a condus-o în vecinătatea unui om așa de bun cum este Ibrahim Abu Halil.

După o vreme, s-au împrietenit și Badr a început să se ocupe de Ibrahim : îi cumpăra de-ale gurii fără să-i ceară nimic în schimb, căci din clipa cînd coșurile lor s-au amestecat, li s-au amestecat și banii și se adunau în buzunarul ei. Și-a închipuit că lucrurile se vor opri la atît și s-a bucurat.

Într-o zi (nu întreba dacă de voie sau de nevoie, căci nu e ușor să găsești în locul celui care lipsește un altul din As-Said), i-a zis lui Ibrahim :

— Ți s-au cam murdărit țoalele. Vii cu mine în noaptea asta să ți le spăl ?

Abu Halil stătea în fața ei, cu spatele spre stradă : S-a apucat să-i vorbească, fără să dea atenție nici oamenilor care treceau, nici timpului care se scurgea... E adevărat ceea ce vede sau e numai o nălucire ? I s-a părut că buzele ei au început deodată să tremure, că dinții îi strălucesc mai tare ca de obicei, că ochii, pînă în albul lor, i s-au aprins. A aruncat și el o privire înapoi și a văzut un om din As-Said cu spinarea încovoiată sub povara unui sac, îndreptîndu-se agale spre ei. Numai o dată dacă-l priveai, îți și dădeai seama

că cel care vine e un necioplit care nu iartă şi nu ştie ce-i gluma. A lăsat povara jos, s-a aşezat pe vine, şi-a şters sudoarea de pe frunte şi n-a întrebat-o pe Badr decît atît :

— Ce mai faci ?

— Bine, slavă lui Allah că eşti sănătos, i-a răspuns ea.

A stat puţin în cumpănă, iar apoi şi-a întors capul spre Abu Halil căruia nu i-a aruncat decît o privire. Recăpătîndu-şi liniştea, i-a zis din nou soţiei :

— Toate la vremea lor, trebuie să ai răbdare doar...

Ibrahim s-a ridicat, şi-a scuturat praful de pe fund şi a dispărut de lîngă cei doi înghiţit de mulţimea din piaţă.

Au trecut multe zile fără să-l mai văd pe Ibrahim. S-a spus că ar avea friguri, că bătrîna aceea gîrbovă ar fi aflat de Badr şi i-ar fi pus în mîncare ceva care i-a pricinuit mari suferinţe.

*

Multă vreme n-am mai trecut prin piaţă. Cînd am revenit, n-am mai găsit-o pe Badr cu pruncii ei şi nici pe Ibrahim pe trotuarul aflat peste drum de turcul care vindea halva cu tahîn.

Odată am ieşit mai devreme ca de obicei pentru nişte treburi şi am ajuns în piaţă înainte de deschiderea prăvăliilor. Îmi clănţăneau dinţii de ger, căci era în toiul iernii, în luna *tuba*, cea mai frumoasă lună după calendarul copt. Cei desculţi îşi îndesau degetele umflate, la subţioară, şi mergeau călcînd parcă pe spini. Din vreme în vreme, se auzea prin piaţă o voce răguşită sau un tuşit, după care se aşternea din nou tăcerea. Încet-încet, se

deslușesc frînturi de discuții între vocile acelea devenite greoaie din pricina somnului și a frigului. În ciuda cumpărătorilor ce se vîntură încolo și încoace, ai impresia, privind, că te afli într-un oraș părăsit, că nu-i cunoști pe trecătorii aceia și nici ei pe tine. Deodată, cît pe ce să mă ciocnesc de Ibrahim Abu Halil : hainele de pe el făcute praf, capul gol, picioarele desculțe. Mergea clătinîndu-se ca un om beat. Doar privirea întunecată și zîmbetul îi rămăseseră neschimbate. Ieșise devreme pentru a-și îndeplini munca lui care începea și se sfîrșea înainte ca piața să fie invadată de mișcare. Avea acum o nouă muncă : tămîiatul. N-avea nevoie pentru ea decît de un taler de balanță, vechi, de un lănțuș grosolan, de puțin rumeguș și cîteva firimituri de tămîie și pelin. Bucățile de pîine și eventual milimile și alte mărunțișuri pe care le căpăta le strîngea într-o tăgîrță agățată de umăr. De cum l-am văzut, mi-am zis că asta este meseria pentru care fusese făcut Abu Halil și că ar fi trebuit să mă gîndesc la ea mai dinainte. Se potrivea de minune cu caracterul lui : era o muncă ușoară, iar cel care o practica era răsplătit cu plăcerea de a trece pe la feluriți oameni. Apoi, venitul ei era fix — era ca un fel de abonament — și nu putea fi cunoscut de alții și nici supus vreunui control. Iar dacă nu exista dever, mărfurile nu lîncezeau. Cel care practica această meserie știa că nu se ridică la rangul vînzătorilor ambulanți ce-și cîștigau venitul cu sudoarea frunții, dar nu putea fi acuzat nici că ar cerși. Dacă aceasta era meseria în genere, pentru cei care o practicau, ea avea o semnificație cu totul aparte pentru Abu Halil. El s-a plictisit de comerț ; în toate formele lui nu-i decît înșelătorie și tocmeală pentru fiecare

milimă. Tămîiatul în schimb se bazează numai pe sentimente. El este sigur că salutul pe care-l adresează prăvăliaşului dimineaţa, cînd deschide dugheana, vădeşte binecuvîntarea fiindcă izvorăşte dintr-o inimă pură, duioasă, iubitoare de bine. Sărmanul Abu Halil! El nu cunoaşte nici viaţa, nici caracterul omului!...

L-am urmărit multe zile după aceea şi l-am văzut pe jupîn Hasan, frizerul, nevrînd să-i plătească — fiindcă el nu e nătîng! — decît după ce-l trăgea în dugheană pentru a-i tămîia scaunul, oglinda şi ligheanul mic de aramă, cu marginea tăiată pe măsura gîtului clienţilor. L-am văzut pe patronul restaurantului naţional punînd mîna doar pe *taamia* rămasă de o zi sau două. Iar turcul îi achita milima alugîndu-l cu mînie şi ţipînd la el. După ce s-au obişnuit cu dînsul, prăvăliaşii îi dădeau milima fără să se mai uite dacă fumul se ridică sau nu. Aşa că Abu Halil a început şi el să-şi neglijeze meseria şi de cele mai multe ori colinda fără să mai aprindă cădelniţa, iar dacă o aprindea şi se mai ivea o scînteie, atunci se ridica din ea un fum înecăcios şi greu de suportat.

Într-o bună zi, am simţit, cum mergeam alături de Ibrahim, că piaţa a amuţit brusc, aşa cum amuţeşte văzduhul înainte de a începe vijelia, cînd îţi închipui că cerul tremură ca aripile liliacului. Dinspre strada Marasina s-a apropiat un om căruia îi scînteiau ochii întocmai ca unui vultur. Avea şaptezeci de petice pe haine, pe cap purta un turban verde : avea un mers vioi, care nu ştia ce-i oboseala, statura dreaptă şi rostea fără încetare rugăciuni. În mînă ţinea o cădelniţă din care se ridica un fum cu o aromă plăcută. Lanţul ei era galben, strălucitor... În prima zi, prăvăliaşii i-au închis uşa în

nas acestui venetic. Ei sînt clienţii lui Abu Halil doar. Nu e bine ca în aceeaşi dimineaţă să cumperi două binecuvîntări căci una din ele o strică pe cealaltă... Dar el a venit şi a doua zi şi a treia zi şi a patra zi. A primit, în sfîrşit, prima milimă... A revenit şi iar a trecut pe la fiecare dugheană, fără să ţină cont dacă inima stăpînului ei s-a milostivit sau nu de el... Am fost uimit de insistenţa şi perseverenţa acestui om. L-am lăsat pe prietenul meu şi am plecat în urmărirea acestui venetic ciudat. M-a purtat cu mersul lui vioi şi neobosit din As-Saiyda Zeinab spre piaţă, Bab el-Halk, apoi pe la cetate, prin As-Saiyda Aişa, a traversat cimitirul As-Saiyda Nafisa, apoi prin As-Suiufia, Al-Haimia şi Poarta al-Mutaualli. [1] În cele din urmă s-a oprit la o cafenea mică din Sidna al-Husein, şi-a scos turbanul verde şi s-a aşezat să tragă din narghilea. Am luat şi eu loc alături de el, suflînd din greu şi lac de sudoare... L-am văzut alergînd un ceas pentru a veni la un singur client... N-am mai văzut în viaţa mea pe altcineva alergînd cu răbdarea acestui om pentru a cîştiga ceva.

Ibrahim a renunţat la cădelniţă şi s-a mulţumit doar să treacă pe la prăvăliaşi ; poate o să-şi mai aducă aminte şi-o să-i mai dea şi lui cîte ceva... Venitul i-a scăzut foarte mult. Stătea uneori în piaţă, alteori la uşa moscheii. Unii vizitatori, socotindu-l un cerşetor care se jenează să întindă mîna, îi dădeau ce-i lăsa inima. Ciudat că după puţină vreme Abu Halil şi-a format nişte clienţi numai ai lui, care-l căutau pentru a-i da cîte ceva... Sărmanul Abu Halil ! El nu cunoaşte nici viaţa, nici caracterul omului...

---

[1] Cartiere şi străzi din Cairo.

Şi într-o bună zi, cînd Ibrahim se afla la locul ştiut, din apropierea lui s-a ridicat peste toată piaţa un strigăt : „Veşnic viu şi neadormit este Allah !" Lumea s-a adunat buluc în jurul bolnavului de epilepsie, pe care-l apucase o criză. La capul lui s-a oprit o femeie îmbrăcată în mătase neagră, cu pantofi galbeni şi cu un şirag grosolan de chihlimbar la gît, şi a început să chiuie. Bolnavul şi-a revenit, dar gura îi era încleştată, nu scotea nici o vorbă, iar ochii rimelaţi ai femeii, care priveau cruciş, s-au holbat la lumea strînsă în jur. A ridicat mîinile pline de inele albastre, verzi şi roşii, şi-a şters faţa şi ochii plini de lacrimi şi s-a pregătit să adune banii...

Abu Halil a auzit acelaşi strigăt şi în ziua a doua şi în ziua a treia, la aceeaşi oră. Şi-a părăsit locul şi s-a îndreptat spre moschee bombănind :

— Ajută-mă, tu mamă a sărmanilor !...

Era plictisit de viaţă, îl cuprinsese oboseala şi slăbiciunea ; ochii îi erau învăluiţi de nori, iar spinarea i se încovoiase... S-a îndreptat cu paşi greoi spre mama sărmanilor... În jurul moscheii erau şiraguri de cerşetori care stăteau nemişcaţi, pe vine. Privind la ei, îţi venea să crezi că aşa au fost creaţi. Îşi sprijineau spinările de zid înconjurîndu-l, aşa cum înconjoară păduchii gulerul săracului. Nici vorbă să afle un loc de mîna întîi, mai lîngă uşă. S-a învîrtit în jurul moscheii pînă ce a ajuns la uşa *midaat*-ei [1] şi s-a oprit lîngă ea. Cei care erau mai vechi acolo au privit chiorîş spre el. Căci cerşetorul nu-l urăşte decît pe cerşetorul semen al său...

Aici l-am părăsit pe Abu Halil. El a trecut într-o altă lume, ce nu mai este a mea, o lume de

---

[1] Locul de la moschee, unde se îndeplineşte abluţiunea.

la care nu mai există întoarcere, care are doar o uşă pentru intrare, deasupra căreia stă scris: „Uşa de adio!"

Traducere de

Nicolae Dobrişan

FALIMENTUL PEŢITOAREI

Mă interesează foarte mult soarta prietenilor mei. Sînt conştient de acest lucru şi-mi reproşez că sînt aşa. A fost o vreme, şi nu tocmai scurtă, pe cînd, sărac fiind, urmăream cu înfrigurare felul cum oscila valoarea acţiunilor; mă bucuram cînd ele creşteau şi mă întristam cînd le vedeam scăzînd. Şi asta fiindcă aveam un prieten care făcea afaceri cu ele. În ultimii ani m-am gîndit, fără întrerupere, la problema căsătoriei în Egipt. Meritul pentru asta — şi unele merite sînt şi nenorociri în acelaşi timp — îi revine vechiului meu prieten Abd al-Aziz Fauaz.

Tatăl său era funcţionar la merkez [1]. Şi-a petrecut viaţa la fel ca beduinii, mutîndu-se dintr-un loc în altul. Cînd Abd al-Aziz şi-a luat diploma de la şcoala de arte şi meserii, a fost trimis să se ocupe de controlul irigaţiilor în Sudan şi a lipsit de lîngă mine zece ani — vreme în care şi-a strîns zestrea. A fost apoi transferat la Cairo şi nu cunoştea aproape pe nimeni acolo, în afară de mine. Mă însoţea şi petreceam nopţile împreună, neglijîndu-mi chiar prietenii şi treburile personale de dragul lui.

[1] Centrul unităţii administrative cu acelaşi nume.

Asta se întîmpla cu vreo doi ani în urmă, dar şi azi îmi aduc perfect aminte cum, cu ocazia primei noastre întîlniri, mi-a declarat că are intenţia de a se căsători. Era un tînăr admirabil, cu o înfăţişare plăcută şi foarte priceput. Avea zestre, slavă Domnului ; chiar şi o colecţie rară de piei de şarpe, şopîrlă şi crocodil, precum şi evantaie din pene de struţ, ceea ce-l scutea de a mai cumpăra cadouri miresei, care continua să se afle în lumea necunoscutului.

La a doua întîlnire, Abd al-Aziz s-a apucat să mi se plîngă şi să-mi ceară părerea :

— Am un coleg care s-a oferit să-mi prezinte o fată, rudă cu el, pe care o laudă nespus. (Mi-am dat seama atunci că problema căsătoriei era la biroul lui la ordinea zilei.) Mi-a propus să merg cu el acasă la fată pentru a o vedea, dar eu m-am scuzat sub motiv că sînt foarte timid şi că mi-ar fi deosebit de neplăcut să intru într-o casă în care toată lumea — pînă şi servitorii — ştiu că am venit în peţit... Cum aş putea să mă salvez de sentimentul că sînt neputincios, nepriceput şi n-aş avea succes ? Timiditatea nu mi-ar da voie să rănesc simţămintele familiei, refuzînd în cazul că fata nu mi-ar plăcea. Evident, n-aş fi fost iertat, în cazul că aş refuza, de limbile ascuţite ale tuturor din casă, şi în primul rînd a fetei, după ce în camera de musafiri vor fi schimbate zîmbete şi salutări prefăcute.

În seara următoare mi-a spus :

— Am căzut de acord cu colegul meu să cumpăr nişte bilete la un film şi să vină cu fata acolo s-o cunosc. Asta o să fie mîine. Prietenul s-a jurat că nu-i va spune nimic fetei şi că întîlnirea va decurge ca şi cum ar fi fost cu totul şi cu totul întîmplător, că fata nu va şti că a venit la film

pentru a o vedea cineva care ar vrea să se însoare cu ea.

Prietenul şi-a călcat jurămîntul, fireşte, iar fata a venit îmbrăcată cu lucrurile cele mai bune pe care le avea şi-a pus pantofi noi.

Abd al-Aziz a venit mai devreme şi a ales un loc mai retras la intrarea în cinematograf, de unde să-i urmărească pe cei care soseau. L-a zărit pe prietenul său de departe. Din pricina aglomerației însă, n-a prea reuşit să distingă chipul fetei. Doar o privire, aruncată în fugă printre umeri, tarbuşe şi pălării, a ajuns pînă la ea. A tresărit cînd a văzut în tovărăşia lor o bătrînă adulmecînd cu privirea şi a înțeles că prada căutată este el... Şi-a luat inima în dinți şi s-a aşezat în rînd, în fața colegului său. Acesta s-a oprit şi l-a salutat, voind să pară foarte fericit că a avut ocazia să-l întîlnească. Lucrurile au fost aranjate de către familie ca el să stea pe scaunul din dreapta fetei. Numai ce s-au aşezat şi luminile s-au şi stins, iar vecina sa a rămas ca o stană, nemişcînd capul nici în dreapta, nici în stînga. Cît despre mama ei, parcă i-a înțepenit gîtul dintr-o dată, căci nu şi-a luat nici o clipă privirea de la el, iar din ochi îi scăpăra o rază cu nimic mai puțin strălucitoare decît razele care se prelingeau din aparatul de proiecție spre ecran. În pauză, i-au căzut ochii asupra ceasului pe care-l avea la mînă vecina sa. Era un ceas frumos, cu străluciri de diamant, dar a observat că e oprit la ora zece fără douăzeci de minute. S-au stins luminile, iar cînd s-au aprins din nou, lumea s-a îmbulzit spre uşă, condusă de ritmul unui marş militar. Prietenul său a început să strige după un taxi, deşi casa lor era la numai doi paşi. Şi

în vreme ce ei au dispărut, Abd al-Aziz a rămas holbat, cu fruntea lac de sudoare. Așa s-a încheiat prezentarea filmului și a fetei.

*

— Cum să iei, zău așa, o hotărîre într-o chestiune de care depinde viitorul și fericirea ta, în urma unei întîlniri din fugă ca asta? mi-a zis Abd al-Aziz plîngîndu-se.

Într-o zi a venit la mine și în ochi i se citea parcă o mare durere. Mi-a spus că prin cineva de la Ministerul *waqf* [1]-urilor a făcut cunoștință cu o fată la Grădina zoologică, prin intermediul altcuiva de la Consiliul de miniștri a cunoscut o altă fată la magazinul Cikorel și încă una la parcul Andalusia prin intermediul cuiva de la Ministerul comunicațiilor, dar că prima este prea scundă și lui i-ar plăcea una mai înaltă, a doua e înaltă, dar e și prea grasă, ceea ce iarăși nu-i place, iar a treia este prea oacheșă, în veme ce el ar prefera una mai deschisă, fiindcă vine din Sudan, unde s-a săturat de fețe tuciurii.

Nu m-am putut abține să nu-l deplîng și i-am dorit să iasă cu succes din încurcătura în care se afla.

Prietenul meu și-a pierdut speranța c-ar mai putea să se întîlnească în afara casei și după multă trudă și-a învins timiditatea și luîndu-și inima în dinți a început să treacă și pragul caselor.

A văzut o fată în Manial ar-Rauda (care de-abia se ținea pe picioare de slabă ce era), o a doua în Al-Abbasiya (care privea cruciș) și o a treia în Subra (care avea o rană la buză).

---

[1] Proprietăți lăsate prin testament în scopuri de binefacere, aflate în administrația statului.

I-am spus că e o loterie căsătoria și a crezut în vorbele mele. Numai că n-a înțeles această maximă în sensul că norocul în astfel de treburi vine de la Allah, ci în sensul că trebuie să cîștigi o sută de lire cu un singur piastru, căci altfel ai pierdut.

În cele din urmă l-am sfătuit ca pentru economie de timp și eforturi să apeleze la serviciile unei pețitoare. M-a întrebat dacă nu cunosc vreuna și, din fericire, în cartierul nostru se afla o pețitoare vestită, cu numele de Zenoba. Mama ei fusese mijlocitoare și se pare că Zenoba a rămas văduvă în tinerețe și pentru a trăi n-a avut altceva de făcut decît să continue meseria mamei sale. Ba a întrecut-o chiar, la meseria moștenită adăugînd-o și pe aceea de pețitoare. Vecinii spun că era foarte bogată și foarte zgîrcită. Cifrele au fost create pentru ea parcă numai pentru numărarea banilor. Deși e tînără, poartă o *tarha* [1] neagră și niște vestminte vechi și uzate, destul de curățele, ce-i drept. Are niște degete care seamănă cu ghearele păsărilor și cu ele ține o poșetă așa de veche că ar merita să i se găsească un loc la un muzeu. Deseori șchioapătă cînd merge, din pricina tocurilor scîlciate și inegale. Poartă niște ochelari cu ramă dintr-un metal alb, prin care ochii i se văd mai mari. Vorbele ei vrăjesc, iar argumentele ei nu dau greș.

L-am dus pe Abd al-Aziz la Zenoba. Din privirea pe care i-a aruncat-o, am înțeles că pe fața lui a citit scris cu cifre de-o șchioapă „25 de lire". L-am lăsat cu ea și am ieșit. Nimic nu e mai neplăcut pentru un samsar decît să vadă un alt om băgîndu-se între el și clientul lui.

---

[1] Un fel de eșarfă cu broderii, care se poartă pe cap.

*

Zenoba i-a oferit o ceaşcă de cafea şi un carnet plin de nume, adrese, date în legătură cu rudele influente, cu gradul de cultură, cu drepturile de proprietate atunci cînd vor înceta din viaţă bunicul ori bunica...

S-au deschis uşi spre o lume nouă pentru Abd al-Aziz. Răsfoia filele carnetului ca atunci cînd citeşti o povestire pasionantă, care ţi-a cucerit şi mintea şi inima. I-a adus Zenoba apoi o grămadă de fotografii : o fată zîmbitoare, o alta sfioasă, una arogantă, alta îmbrăcată în rochie de seară, alta îmbrăcată în port de felahă, tolănită lîngă un chiup... Iată-l pe Abd al-Aziz, cel înfometat, la un ospăţ îmbietor. Nici nu mai simţea cum trece timpul... S-a ridicat şi s-a retras promiţînd să vină după două zile. Cînd a ieşit, a simţit că viaţa e plăcută şi încîntătoare ; a fost seara cea mai frumoasă pe care a petrecut-o la Cairo, după întoarcerea din Sudan. Dorea să se mai repete o astfel de vizită.

Cînd s-a apropiat vremea întîlnirii, Abd al-Aziz s-a trezit grăbindu-se spre casa Zenobei. După ce s-a aşezat şi şi-a băut cafeaua, i s-a dezlegat limba şi a început să i se plîngă de greutăţile şi grijile vieţii de burlac. Zenoba s-a apucat şi ea să-l descoase : l-a întrebat despre familie, despre viaţa anterioară, unde mănîncă, unde bea, şi cu cine îşi petrece serile. Plîngîndu-se că e singur, el i-a mai zis :

— Nu găsesc un alt prieten în afara vecinului tău, pe care-l cunoşti. Dar el este un om cu gîndurile aiurea şi tot timpul cît stăm la cafenea tace. De fiecare dată cînd m-am despărţit de el, am jurat

să nu-l mai întîlnesc. Dar nu cunosc pe altcineva în afara lui...

— O să te binecuvînteze Allah cu o mireasă frumoasă şi cumsecade, i-a zis ea.

Tonul cu care îi vorbise i-a mers la inimă şi s-a mutat de pe scaun pe canapeaua pe care stătea ea.

— Nimeni în afara dumneavoastră nu m-a înţeles, duduie Zenoba. Eşti foarte chibzuită şi ai un suflet foarte bun !...

Zenoba a observat la haina lui un nasture gata să cadă şi s-a ridicat aducînd un ac cu aţă. Abd al-Aziz a găsit mersul ei graţios şi statura destul de elegantă. Nu-i plăcea în schimb părul pe care şi-l îngrămădea într-un coc deasupra capului şi cerceii lungi, de forma unei inimi străpunse cu o săgeată, care se clătinau de fiecare dată cînd întorcea capul. S-a uitat de jur împrejur şi i-a plăcut cum era aranjată camera ; deşi avea puţină mobilă şi pe deasupra veche, era curată şi orînduită cu bun gust. Casa era destul de liniştită, lipsită de hărmălaie şi scandal. Cafeaua era tocmai potrivită. Apa era aromată cu mastic. S-a întrebat : „Cum o fi arătînd fata asta dacă-şi scoate ochelarii ?"

Zenoba s-a întors şi s-a aplecat pentru a-i coase nasturele. Capul s-a apropiat de pieptul lui şi părul ei aproape că-i atingea vîrful nasului. I-a simţit parfumul pielii şi căldura trupului. O clipă, privirea i s-a oprit asupra perişorilor mărunţi ascunşi sub părul de la ceafă, care nu aveau o culoare precisă şi nu stăteau drepţi. I s-a topit inima gîndindu-se la nevinovăţia şi neputinţa ei. Apoi, fără voie, privirea i-a lunecat spre pieptul Zenobiei, strecurîndu-se prin deschizătura gulerului şi oprindu-se în locul unde se întîlneau cei doi sîni lucitori, semănînd cu o pereche de porumbei în cui-

bușorul lor, care-ți par adormiți și liniștiți, dar în care pulsează viața.

A retezat firul de ață cu dinții și i-a zis zîmbind :

— Dacă ai vreo haină care are nevoie de reparații, ad-o la mine fără să-ți fie jenă. Nimic nu-mi place mai mult decît să ajut un om bun la suflet cum ești tu...

I-a vorbit apoi despre fata pe care i-a ales-o și i-a adus fotografia. Abd al-Aziz i-a mărturisit că nu e pe gustul lui. I-a mai adus încă o dată grămada de fotografii și din nou el s-a apucat să le răsfoiască. A stat puțin pe gînduri și i-a spus arătîndu-i o fotografie :

— Dacă fata asta și-ar pune în locul cerceilor lungi alții mai mici, ar fi mult mai frumoasă. A trecut moda cerceilor lungi. Nu-i mai poartă decît fetele de la țară...

A terminat cu pozele, fără a se opri la vreuna. Zenoba nu s-a supărat, ci i-a mai dat un răgaz de două zile, timp în care s-ar putea să dea peste o fată bună, demnă de el...

La întîlnirea următoare, Abd al-Aziz a venit ceva mai elegant, și a adus și un pachet cu ciocolată. Inima i-a tresărit cînd i-a dat ciocolata, căci a observat în urechile ei niște cercei mai mici, de forma unor flori albe. Zenoba i-a oferit o plăcintă preparată chiar de ea. Au luat loc și au început să mănînce ; fiecare din ce-i oferise celălalt... Ciudat că el n-a mai adus vorba despre mireasă, ci s-a apucat să-i povestească despre viața lui, despre anii petrecuți în Sudan. Ea îl asculta foarte atentă. De mai multe ori, au rîs împreună. La un moment dat, Abd al-Aziz a întrebat-o :

— De ce nu-ți scoți ochelarii ?

A pus mîna și i-a ridicat chiar el și din spatele lor l-au întîmpinat doi ochi ușor umflați — semn

că era mioapă. Nu-şi dăduse pînă atunci seama că boala aceasta îi adaugă femeii un farmec deosebit ; privirea ei slabă pare pierdută, învăluită în visare. După ce a fost îndepărtat de pe ei vălul care atîta vreme îi ţinuse ascunşi, a văzut doi ochi nevinovaţi în care se citea un zîmbet timid.

— Mi-ar face o mare plăcere dacă nu ţi-ai mai pune ochelarii ăştia, i-a zis el.

— De acord, dar o să suporţi preţul paharelor şi al farfuriilor pe care o să le sparg.

Era miezul nopţii cînd a plecat, încrezător şi mulţumit. A doua zi s-au văzut din nou.

I-a arătat încă o fotografie, dar nici măcar n-a privit la ea, ci i-a zis împingîndu-i mîna :

— Nu-mi place !

— Nu ştiu ce să mă fac cu tine. Cum vei fi dorind să fie ? l-a întrebat ea.

— Aş vrea să aibă exact o statură ca a ta, i-a răspuns el privind-o drept în ochi. Să fie de înălţimea şi talia ta. Părul să aibă aceeaşi culoare ca al tău. Şi să fie la fel de bună şi de graţioasă ca tine. Aş mai vrea să fie brunetă, aşa cum eşti tu... Nu mi-au plăcut niciodată blondele, mă lasă rece...

— Vino poimîine. S-ar putea ca pînă atunci să găsesc ceea ce-mi ceri, i-a răspuns ea cu obrajii îmbujoraţi.

Colegii au observat că el nu se mai plînge şi că a devenit mai bine dispus, mai vesel. Nu l-au mai văzut plimbîndu-se cu inima frîntă, pe malul Nilului, noaptea. O mînă puternică, nevăzută, îl trăgea spre casa Zenobei.

Cînd a mers din nou la ea, au stat îndelung de vorbă şi la un moment dat a întrebat-o :

— Ei, ai găsit-o ?

— Pe cine ?

— Mireasa.

— Da, am găsit-o. Ți-aduc imediat fotografia ei, i-a răspuns ca tresărind de parcă s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Hai să nu mai rîdem de noi. Tu știi prea bine ce gîndesc, i-a zis el prinzînd-o de mînă și obligînd-o să ia loc alături.

*

Zenoba s-a mutat din cartierul nostru, iar Abd al-Aziz nu s-a mai întîlnit cu mine după aceea. L-am revăzut, întîmplător, într-o zi și mi-a anunțat căsătoria cu Zozo (acesta fiind noul nume al Zenobei). Mi-a cerut să jur pe Allah că n-o să spun nimănui că s-a însurat, fiindcă, pretindea el, nu voia ca lumea să știe că e căsătorit cu o femeie bogată. L-am asigurat că nu voi spune nimănui și l-am binecuvîntat. El m-a mai reținut, spunîndu-mi :

— Un singur lucru nu-l înțeleg la soția mea. E frumoasă, are suflet bun, e inteligentă, dar m-a pus pe gînduri cu ceva... Cînd i-am dat plicul în care se afla zestrea asupra căreia am căzut de acord, precum și o colecție rară de piei de șarpe, șopîrlă și crocodil și evantaie din pene de struț, ea a deschis plicul față de mine, a numărat banii și mi-a zis mustrător, cu o lacrimă pe obraz : „Dacă vrei ca totul să fie cinstit și drept, mai lipsește ceva ; lipsesc douăzeci și cinci de lire..."

Mi-am întors fața de la prietenul meu, ca să nu-mi observe zîmbetul. Pețitoarea de profesie, cînd a primit zestrea, a uitat că ea era mireasa...

Traducere de

Nicolae Dobrișan

Am fost înscris la şcoala aceea fiindcă se afla aproape de casa noastră şi tot acolo învăţau şi cei trei fraţi ai mei mai mari. Nu-mi amintesc să-mi fi zis cineva că e bine sau că e rău la şcoala aceea. Şi la urma urmei la ce mi-ar fi folosit dacă aş fi ştiut dinainte, căci ce ţi-e scris în frunte ţi-e pus. Tradiţia familiei m-a obligat să moştenesc caietele şi cărţile fratelui mai mare, care înainte de mine mai fuseseră moştenite de două ori. M-am bucurat văzînd caietele lor de dictare exact ca ale mele : pagină cu pagină, cuvînt cu cuvînt. La prima lecţie am obţinut, bineînţeles, nota zece. N-am socotit asta ca o înşelăciune, ci ca rezultat al tradiţiilor pe care le aveam în şcoala aceea şi care mă ridicau deasupra celorlalţi elevi.

Dar bucuria mea a fost scurtă. Am fost aruncat într-o lume necunoscută de care-mi era teamă. Mă întrebam dacă n-ar fi mai bine să merg la un vechi prieten al familiei. Profesorul de limba arabă, cu morfologia şi sintaxa ei, ar fi salutat, fără doar şi poate, faptul că aş fi mers la el.

Şeihul Abd al-Basit a citit numele meu în catalog, apoi a privit spre mine şi m-a întrebat cu vocea lui hodorogită :

— Eşti frate cu cutare şi cu cutare şi cu cutare ?

— Da, sînt frate cu ei, i-am răspuns mîndru, în vreme ce inima îmi tresărea de bucurie.

— Vă prăsiţi ca iepurii, a continuat el ca să-l audă toată clasa. Cum trece anul, altul din casa voastră vine pe capul meu. Cîţi o să mai fie la rînd ?

Ce dureros e să fii lovit de cineva de la care te aştepţi cel mai puţin ! Dar şi mai mare decît durerea a fost ruşinea. În vorbele lui am simţit

o mare ocară. Spun că am simțit și nu că am văzut, fiindcă pe-atunci eram un copilaș și nu știam despre prăsire decît că este un secret dintr-o lume ascunsă în spatele unui văl, un păcat de la rostirea căruia limba trebuia să se abțină. Dar cînd am ieșit în curtea școlii, în vreme ce ne zbenguiam sau ne înghesuiam, ca niște pui de găină înghețați, în locurile unde ajungea soarele, am uitat de toate astea. Din vreme în vreme, mă opream sub clopot, visînd la ziua cînd mi se va îngădui și mie să trag de funia lui.

Am aflat după aceea că profesorul de limba engleză a fost transferat și că în locul lui va veni domnu Scorpion. Peste întreaga clasă s-a așternut o tăcere rău prevestitoare. Nu după multă vreme, am făcut cunoștință cu toți profesorii ; nu numai cu numele, dar și cu poreclele lor, pe care le știau toți elevii, dar nimeni nu-și punea întrebarea cine le va fi scornit. Ele exprimau cel mai bine obiceiurile profesorilor sau anumite defecte, fizice sau morale, și se lipeau de cei cărora li se atribuiau, fără să-i mai părăsească vreodată. Le vezi parcă, întocmai cum vezi un tatuaj care nu se mai șterge oricîte zile ar trece și oricum s-ar schimba situația celui care-l are. Chiar dacă s-ar muta de la Qina la Damieta [1] și ar fi sigur că nimeni nu știe nimic în legătură cu el, cînd profesorul ar intra în clasă, urechile i-ar fi izbite de șoaptele copiilor ce rostesc porecla despre care sperase că a fost înmormîntată în Valea Regilor.

Știam totul despre domnu Scorpion : știam că e un om puțin vorbăreț, că se îndreaptă aproape în fugă spre catedră cînd intră în clasă, că nici nu privește la elevii care-l salută stînd ca niște statui,

[1] Orașe situate la mare distanță, primul în sudul, iar celălalt în nordul Egiptului.

că, după ce-a ajuns la catedră, își aruncă o dată ochii peste clasă, pocnește o dată din degete și ei iau loc, încă o dată și deschid sertarele, încă o dată și le închid așezînd cărțile pe ele și încă o dată pentru a deschide cărțile la pagina cerută. Și abia după aceea începe lecția. Toate astea trebuia să se desfășoare întocmai cum țin soldații cadență. Era vai de acela care rămînea în urmă sau îi scăpa sertarul din mînă! Am auzit și am crezut — Allah mi-e martor — că le cere elevilor să știe alfabetul englez de la cap la coadă și de la coadă la cap, că cea mai mică ezitare se pedepsește cu lovituri cu dunga liniei peste degetele care trebuiesc întinse pe sertar, chiar și în toiul iernii cînd sînt crăpate, că își înfige unghiile lungi în pielea de la încheietura mîinii, că răsucește urechea și o dată cu ea întreaga față și întregul corp. Am mai auzit că pe leneși îi pune să stea în genunchi tot timpul lecției și că celui pedepsit nu i se dă voie să iasă afară chiar dacă se plînge că face pe el.

Cînd a venit domnu Scorpion în clasa noastră, prima dată, am înlemnit cu toți. Fără să ne spună vreun cuvînt, a pocnit din degete și noi am luat loc, a mai pocnit o dată și am deschis sertarele, încă o dată și am scos cărțile. Plăcerea victoriei l-a făcut să radieze, mulțumit de felul cum ne-am prezentat. Dar numai pînă la o vreme.

De teamă, inteligența m-a părăsit și nu mai eram în stare să rețin lecțiile cum trebuie; m-a lovit cu linia peste degetele umflate de frig și în zadar suflam în ele sau le băgam între picioare, căci durerea tot nu-mi trecea; am stat în genunchi ore în șir, după care, atunci cînd mă ridicam, mă tîram ca un reumatic; am stat multe lecții în fața clasei, lîngă tablă, cu fața la perete. Și de cîte ori nu eram gata să fac în pantaloni!

Toate durerile astea fizice dispar cu trecerea timpului. Teama însă nu mi-a părăsit nici o clipă inima și continuă să doarmă pe aceeași pernă cu ea... Domnu Scorpion! Mă înfricoșez gîndindu-mă la fața lui. De foarte puține ori îndrăzneam să privesc la ea. Trăgeam cu coada ochiului spre el și-l vedeam preocupat de smulgerea perilor din barbă. În vreme ce-și smulgea firele de păr, își mișca falca de jos la dreapta și la stînga și-și apăsa obrazul cu limba, rotunjindu-l. Mă înfricoșam și de vocea lui femeiască. Cel mai tare mă speria însă mersul lui: un trup gros pe două picioare scurte, care se clătinau în niște lanțuri nevăzute, mișcări succesive și rapide, semănînd mai degrabă cu mersul unui miriapod. Alteori aducea cu o fantomă scăpată din poveștile despre strigoi și diavoli.

Am fost chinuiți de domnu Scorpion zile și ani în șir, căci ne-a urmărit pînă la sfîrșitul școlii. Și am terminat-o cu inimile îmbătrînite, deși eram niște copii.

Cred că numai domnu Scorpion e vinovat de această repulsie înrădăcinată pe care o am față de sistemul de învățămînt. Era ca un munte de piatră care rămîne neclintit de vremea ce-și continuă scurgerea; nu ținea cîtuși de puțin seama de suflete și de gusturi. Nu făcea decît să ne împuieze creierii cu cojile acelea care nu aduceau nici un folos, ba care, dimpotrivă, erau chiar dăunătoare. Am învățat despre irigarea terenurilor, deși n-am ieșit niciodată din Cairo, am citit despre culturi pe care nu le-am văzut niciodată, am fost obligat să rețin că lemnul de tec este unul din produsele de export al unor țări africane, deși nici pînă azi nu știu ce e lemnul de tec, am calculat îndelung — și care e folosul? — să aflu

timpul umplerii unui bazin cu două robinete și cu două canaluri de scurgere. Ai văzut în viața ta un astfel de bazin? Am învățat ca papagalul valorile particulei „dacă“ și continui și azi să le repet, fără a înțelege nimic din ele... O școală care omoară orice talent și distruge orice posibilitate. Dar cea mai mare crimă a ei este că paralizează și mîinile, care rămîn neutilizate. Nu e deci de mirare că din pricina acestei repulsii, i-am uitat pe toți profesorii — cu excepția domnului Scorpion — ca și cum nu i-aș fi văzut niciodată, la fel cum i-am uitat pe toți colegii și tot ceea ce am învățat în școala aceea.

★

Am petrecut o vreme în Europa. Cînd m-am întors, fratele mi-a spus că-și tratează dinții la un stomatolog, care mă cunoaște și care-l întreabă într-una despre mine, pretinzînd că am fost colegi și prieteni nedespărțiți la școală. În clasa a doua am stat în aceeași bancă, iar din clasa a patra păstrează o fotografie în care el ține mîna pe umărul meu. Mi-a spus numele acestui prieten apropiat, dar parcă nu-l mai auzisem niciodată înainte. Mi l-a descris foarte amănunțit, dar tot nu mi-am dat seama cine ar putea să fie. A insistat să-l vizitez, fiindcă de cînd a aflat că m-am întors întreabă într-una despre mine și voia neapărat să mă vadă. (Probabil că fratele a insistat atîta să-l vizitez și în speranța că astfel va avea mai puțin de plată...) Nu știu cum, într-o zi (probabil că era pe la sfîrșitul lunii!), m-am pomenit împreună cu fratele meu la acest prieten apropiat și m-am prefăcut că și eu aș fi dorit să-l văd la fel de mult cum voia el să mă vadă.

Numai ce m-a văzut și a și izbucnit într-un rîs lung și strident, cutremurîndu-se din tot trupul. Privea la mine cu niște ochi din care se vedea licărind bucuria. A spus, încheind o poveste parcă începută abia ieri :

— Ți-aduci aminte de domnu Scorpion ?

— Da, bineînțeles !

— Ei bine, știi că într-o zi mă trezesc că se deschide ușa și intră la mine domnu Scorpion în persoană...

Era un bătrîn gîrbov, cu fața acoperită de zbîrcituri, cu părul alb ; un sărman care se prefăcea că n-ar avea nevoie de nimic, un înfometat care proslăvea foloasele postului, deși în deget purta un inel pe care dacă l-ar fi vîndut ar fi avut cu ce să-și umple burta multă vreme. A zis, cu o voce tremurată și pierdută, că a trecut întîmplător prin fața casei și cînd a citit numele meu, picioarele nu l-au mai ascultat și n-au vrut să-i dea voie să-și continue drumul, fără să urce ca să-l salute pe vechiul elev. M-a privit gata să-l podidească lacrimile de bucurie și duioșie. Nu mi-a mișcat inima cîtuși de puțin. Am văzut în aceste vorbe o introducere dincolo de care se ascunde starea delicată a unei rude, a unui prieten mai apropiat. și să-l mai adăugăm și pe profesor acestora, cînd se pregătește să ceară ceva... Mă așteptam să încheie cu maxima : „știința este inestimabilă“, dar n-a făcut așa... L-am salutat și i-am exprimat recunoștința mea, apoi i-am dat asigurări că nu voi uita niciodată zilele plăcute de la școală și că fără el n-aș fi ajuns nimic. Nu m-am înșelat în presupuneri ; a început să mi se plîngă de stomatologii nepricepuți și lacomi. Inima mi-a tresărit de bucurie și mi-am zis : „Iată-l că mi-a picat în mînă. Venirea la mine nu poate fi pură întîmplare

şi nici dorinţa de a-şi saluta vechiul elev, cum pretindea."

Puteam să-i tratez gingia cu curent electric, dar cînd l-am văzut în faţa mea slab şi neputincios, nefiind în stare să-mi mai aduc aminte de zilele lui negre, de cruzimea cu care ne chinuia, fără să fi avut nici cea mai mică vină, mi-am zis că venirea la mine, pe propriile-i picioare, e o dovadă că această lume — orice s-ar zice despre ea — nu e uneori lipsită de dreptate. Acuzatul nedreptăţit să aibă răbdare, căci roata vieţii va aduce ziua în care să-i vină şi lui rîndul să-l judece pe acela care-l nedreptăţise odinioară. I-am mulţumit lui Allah că mi-a dat meseria de medic stomatolog, dar am avut şi o ezitare. Să mă răzbun sau să iert? Mi-am zis că posibilitatea de a ierta o ai oricînd, în vreme ce a te răzbuna îţi este dat o singură dată şi nu se cuvine să scapi această ocazie.

I-am zis : „Nu se poate face nimic. Trebuie să-ţi scoţi toţi dinţii pe care-i mai ai fiindcă altfel foarte curînd o să mori din pricina infecţiei."

A privit la mine neputincios, ca un lup care a picat rănit într-o capcană. L-am bătut pe umăr şi i-am dat asigurări că nu va simţi nici cea mai mică durere şi că-l voi scuti pe iubitul meu profesor de orice plată.

A consimţit. Am vrut ca răzbunarea să fie cu adevărat răzbunare şi de aceea nu l-am anesteziat atît cît trebuia. Am vrut să-i mişc măselele în carne vie, înainte de a i le smulge. De fiecare dată cînd strîngeam cleştele şi-l chinuiam, un glas din adîncul sufletului meu repeta : „E răsplata pentru ceea ce am îndurat noi de la tine".

Sîngele îi ţîşnea din gură ca dintr-o ţeavă. Gemea şi se îngălbenise la faţă. Eu simţeam o mare

fericire și liniștea pe care ți-o dă descărcarea de o povară.

*

M-am grăbit să plec, dar prietenul meu apropiat m-a prins de mînă zicîndu-mi :

— Dacă vrei să-ți tratezi dinții la noi, în Egipt, îți stau la dispoziție.

Ce imbecil ! Cum își putea închipui că m-aș fi lăsat pe mîna lui. Cum sînt eu cam uituc, i-oi fi făcut și eu cîndva vreun rău, mai știi...

Traducere de

Nicolae Dobrișan

NAGHIB MAHFUZ

Naghib Mahfuz este socotit cel mai popular scriitor în lumea arabă în momentul de față.

S-a născut în anul 1912, în orașul Cairo, petrecîndu-și copilăria în apropierea moscheii Sidna Husein, cartier ce va servi drept cadru pentru cîteva din romanele sale de mai tîrziu. În anul 1934 a absolvit cursurile Facultății de filozofie din capitala egipteană. A început prin a scrie nuvele. În anul 1938, acestea au fost adunate în volumul *Șoapta nebuniei.*

A doua etapă în creația sa o reprezintă romanele istorice inspirate din trecutul faraonic. Orientarea spre zugrăvirea unor evenimente din vechiul Egipt a fost mai generală în deceniile patru și cinci, ea fiind inițiată de curentul naționalist de egiptenizare pe de o parte, iar pe de altă parte constituind o reacție împotriva dominației engleze. Acestei etape îi aparțin romanele: *Jocul soartei* (1939), *Rudubis* (1934) și *Lupta Tebei* (1944).

A urmat o etapă în care romanul istoric s-a îmbinat cu cel social, etapă în care se încadrează romanele scrise pînă prin anul 1960. Scriitorul a fost remarcat mai ales în primii ani postbelici, o dată cu apariția romanelor

Noul Cairo (1945), *Han al-Halili* (1946) şi *Zuqaq al-Midaqq* (1947). Aceste opere îl impun pe Naghib Mahfuz ca un romancier deosebit de talentat şi ca unul din cei mai buni stilişti din literatura arabă contemporană. Activitatea sa ulterioară va confirma aprecierile elogioase ce i s-au făcut încă de la apariţia acestor romane. Scriitor deosebit de fecund, Naghib Mahfuz va deveni romancierul arab cel mai cunoscut, opera sa mergînd mai puţin pe linia tradiţiilor literaturii arabe şi mai mult pe linia orientărilor moderne din literatura universală. El a depăşit cadrul naţional ridicîndu-se la nivelul romancierilor de talie mondială. Opera sa înscrie în literatura contemporană specificul vieţii egiptene, îndeosebi al vieţii păturilor de mijloc din Cairo. Acestei etape îi aparţin romanele *Mirajul* (1947), *Început şi sfîrşit* (1949) şi trilogia care poartă numele unor cunoscute străzi şi cartiere din Cairo: *Baina al-Qasrein* (1956), *Qasr aş-Şawq* (1957) şi *As-Sukkariyya* (1957). Trilogia este o frescă a vieţii urbane egiptene, în special a vieţii capitalei; urmărirea destinelor celor trei generaţii ale unei familii mic-burgheze tradiţionaliste într-una din cele mai importante perioade din istoria modernă (din anii tumultuoşi care au urmat primului război mondial pînă la finele celui de-al doilea război mondial) îi permit scriitorului vaste incursiuni în toate aspectele politice şi sociale ale ţării. Cel de-al doilea volum al trilogiei a obţinut în anul 1957 Premiul de stat rezervat celui mai bun scriitor egiptean. Romanele din această perioadă urmează tiparul european tradiţional al romanului realist.

Romanul *Hoţul şi cîinii* (1951) a marcat trecerea scriitorului la o altă etapă — de la realismul tradiţional la neorealism. Acestei etape îi aparţin toate romanele

scrise după anul 1960, care abordează o tematică foarte actuală și uzează de monologul interior ca mijloc de caracterizare a personajelor. De fapt, Naghib Mahfuz este scriitorul cel mai îndrăzneț în abordarea problemelor ideologice noi, puse de transformările sociale din țara sa. Astfel, *Prepelițele și toamna* (1962) este una din puținele lucrări literare, și poate cea mai reușită, consacrate revoluției din iulie 1952 care a marcat abolirea monarhiei în Egipt. *Drumul* (1964), *Cerșetorul* (1965), *Pălăvrăgeală pe Nil* (1966), *Miramar* (1966) și *Sub umbrelă* își iau subiectele tot din problematica actuală a țării și pun în dezbatere, din diverse unghiuri, tema mai generală a raportului dintre individ și societate. *Pălăvrăgeală pe Nil* și *Miramar* sînt mai degrabă galerii de portrete decît romane cu acțiune. Ele se aseamănă atît prin tematică și stil cît și prin locul limitat care le servește de cadru (în primul caz un bac pe malul Nilului, iar în al doilea caz o pensiune). În ce privește acest ultim aspect amintesc și de *Zuqaq al-Midaqq* căruia îi servește de cadru o fundătură. Romanele lui Naghib Mahfuz consemnează așadar, în planul literaturii, istoria Egiptului modern și contemporan.

Deși mult mai restrînsă în comparație cu activitatea de romancier, activitatea sa de nuvelist înregistrează cîteva din cele mai reușite realizări ale genului scurt în literatura arabă, din punct de vedere tematic și sub aspectul realizării artistice mergînd pe aceeași linie cu romanele sale. În afară de culegerea *Șoapta nebuniei* (1938), Naghib Mahfuz a publicat și continuă să publice nuvele, parte din ele fiind adunate în culegerile *Lumea lui Allah* (1963), *Casa rău famată* (1965), *Vinăria „La motanul negru"* și *Sub acoperiș*.

O serie din romanele sale au fost ecranizate în studiourile din R.A.U. și traduse în diferite limbi.

Era foarte ocupat cu treburile, cînd o doamnă i-a cerut să-i acorde cîteva clipe, după ce l-a salutat zicîndu-i :

— Bună dimineața, profesore Ahmad !...

O doamnă în vîrstă, cu obrajii supți și ofiliți, cu buzele subțiri și cu privirea obosită... Hainele de doliu cu care era îmbrăcată o făceau să pară și mai posomorîtă. Cum a început să vorbească, și-a dat seama că a venit la el ca s-o ajute să-și obțină pensia. I-a venit în gînd s-o trimită la șeful serviciului de pensii ca să-i spună ce trebuie să facă, dar o licărire a ochilor ei obosiți i-a reținut atenția. Era o privire ciudată în care se amestecau neliniște și sfială. Care să fie pricina acestei priviri ? L-o fi cunoscut cîndva ? În mintea lui se aprinse o scînteie care lumină întunericul și-i zise buimăcit :

— Dumneata ?

Cu privirea în pămînt, de rușine și de emoție, ea îi răspunse :

— Da ! Din fericire pentru mine, știam că sînteți inspector general cu problemele salariaților.

Nu și-a adus aminte cum o cheamă, dar i-a venit în minte numele cu care era alintată : Mimi. După cum arăta, părea să aibă mai mult de cincizeci de ani, cît avea de fapt. Căutînd o scuză pentru că n-a recunoscut-o imediat, așa cum, fără îndoială, ea se aștepta, îi zise :

— Eram foarte ocupat și m-am uitat la tine cam absent. De aceea nu te-am recunoscut imediat.

Ea a zîmbit lăsînd să i se vadă dinții și i-a zis :

— M-am schimbat destul de mult. Viața mi-a cam istovit nervii. Am două fete căsătorite, iar a

treia studiază în străinătate. Şi tocmai cînd ieşisem şi noi la liman mi-a murit bărbatul.

Au vorbit apoi despre familiile lor : despre cei care s-au căsătorit, despre cei care au murit, despre cei care locuiesc la Cairo şi despre cei care s-au mutat în provincie. Şi tot timpul, el a încercat să-şi amintească chipul ei de odinioară, dar în zadar. De cîteva ori chiar s-a mîniat împotriva acestei soarte crude. La sfîrşitul discuţiei i-a dat o recomandare către şeful Serviciului de pensii.

După ce a condus-o pînă la uşă, s-a întors la locul său visînd. În ceaţa visurilor căuta un an. Ce an să fi fost oare ? 1925 ! Un an plin de evenimente istorice, dar Mimi a fost mai importantă decît toate la un loc. Mimi şi casa ei ciudată din Manşia al-Bukra. Nişte case mici, cu un etaj sau două, se înşiruiau de-a lungul străzii Al-Malnani. Deasupra atîrnau nişte felinare care în timpul nopţii se aprindeau. Fiecare casă era zăvorîtă, închisă ca o taină. Nu se cuvenea ca femeile să fie văzute de bărbaţi. Iubirea era interzisă. Căsătoria era o treabă care-l privea doar pe bărbat ; mireasa era ultima care afla despre ea. Dar casa familiei Halaua a nesocotit aceste obiceiuri şi s-a ridicat împotriva lor înfruntîndu-le. Era renumită ca fiind o casă rău famată şi înconjurată cu un zid de teamă. Pînă şi pomenirea numelui ei de către un băiat sau o fată era socotită ca un mare păcat, iar vinovaţii erau dojeniţi pe loc. Toată lumea se ferea de ea de parcă ar fi fost ciumată. Nici azi nu se vorbeşte despre ea decît de rău ; aşa a rămas în amintire. Ah ! Cum a fost ?

Stăpîna casei, soţia unui mare funcţionar, era o femeie drăguţă şi umbla foarte elegant îmbrăcată. Cînd ieşea pe stradă, îşi punea toate podoabele. În ciuda faptului că ajunsese la vreo cincizeci de

ani, vîrsta pe care o are Mimi acum, arăta destul de bine. A fost prima femeie din cartier văzută fără văl; nici alb nici negru. Împreună cu ea ieşeau şi cele patru fiice şi ele tot fără văl şi tot cu podoabe, lucru ce nu i se permitea unei fete înainte de a fi fost peţită. O dată pe săptămînă, cu sau fără soţul ei, mergeau la cinematograful „Cosmograf" sau la un teatru şi se întorceau noaptea, tîrziu, după ora unu. Ce femeie! Ce bărbat! Şi ce fete! Dar ce era şi mai îngrozitor era faptul că în această casă veneau o dată pe săptămînă în vizită şi alte familii, băieţii amestecîndu-se cu fetele fără nici o jenă. Băieţii din cartier se adunau buluc sub fereastra luminată a salonului în care erau primiţi oaspeţii, ascultînd hohotele de rîs şi cîntecele care se auzeau pînă în stradă. De fiecare dată cînd apărea un *tarbuş* la geam, îşi dădeau coate ori făceau glume şi se împrăştiau chicotind şi închipuindu-şi cele mai ciudate lucruri. Nu e de mirare că atunci cînd se vorbea despre casa Halaua, aceasta era socotită o casă a desfrîului. Familia cunoştea părerile şi sentimentele vecinilor, dar nu le dădea nici o atenţie. *Hanem*[1] se ridica deasupra acestor bîrfe şi mergea cu fruntea sus, pe stradă, ca şi cum n-ar fi avut nimic comun cu cartierul.

Adesea era văzută pe stradă sau la prăvălia de dulciuri şi Mimi. Umbla singură. Era cea mai mică dintre fete; să fi avut pe atunci vreo cincisprezece ani. Era la fel de frumoasă ca surorile ei şi ca maică-sa, deşi nu-şi mai aminteşte din frumuseţea de odinioară decît părul negru, strîns în două codiţe lucitoare, ochii verzi şi gropiţa din bărbie. Îi arunca priviri mirate şi întrebătoare din care nu lipseau dispreţul şi batjocura,

[1] Doamna (cuvînt turcesc).

cărora mai apoi le-a luat locul admirația și farmecul. „Ce păcat!", își șoptea în sine. Era mai mare decît ea cu un an sau doi. Taina a rămas știută doar de el. Unii o socoteau a fi o pradă ușoară și-i făceau curte rîvnind-o. Într-o seară, pe neașteptate, cînd se aflau în prăvălia cu dulciuri, ea i-a aruncat o privire, care n-a fost tocmai scurtă și care l-a vrăjit. S-a clătinat și a trecut într-o altă lume parcă. Inima i s-a umplut de bucuria victoriei și de o fericire care i-a alungat gîndurile rele. N-a mai luat, după aceea, parte la discuțiile răutăcioase despre casa rău famată. S-a convins că mai important decît tot ceea ce se vorbea erau sentimentele curate ale inimii sale. În nopțile Ramadanului [1] se jucau aprinzînd micile felinare, el în stradă, iar ea la fereastră.

Și-au dat întîlnire, la deșertul Al-Bandaria. La început a fost foarte stînjenit, dar, după ce s-au salutat, l-a scos ea din încurcătură, zicîndu-i cu îndrăzneală :

— Ești mai elegant cu costumul decît cu gialbabul. Mie-mi place eleganța...

Fiecare cuvînt pe care-l rostea ea aducea ceva nou și era de-o îndrăzneală uimitoare. Erau foarte mici în comparație cu deșertul care se întindea în spatele lor. Totuși el i-a zis precaut :

— S-ar putea să ne vadă cineva.

— De pildă, cine ? l-a întrebat ea.

— Cineva din familie sau dintre vecini.

Ea a ridicat, nepăsătoare, din umeri, în vreme ce boarea răcoroasă a verii îi flutura cosițele.

— Ce zici de Grădina zoologică ? l-a întrebat ea.

S-a abținut s-o sărute, din politețe, deși ar fi putut s-o facă. Ea i-a dat numărul de telefon

[1] Luna nouă a calendarului musulman. Există obiceiul ca în această lună copiii să meargă prin case și prăvălii, purtînd niște felinare mici, și să facă urări.

pentru a se înțelege cînd vor merge. Probabil că numărul acela se mai află și astăzi scris în caietul său vechi de însemnări.

— Vrei să mergem împreună la grădină? l-a întrebat ea.

— Dar să ne întîlnim și să ne despărțim acolo, i-a răspuns el rugător.

S-au întîlnit la poarta grădinii. A fost o zi deosebit de frumoasă. Treceau de pe o alee pe alta, ținîndu-se de mînă. Atingerea ei făcea să-l cuprindă un fior de căldură, bucurie și mulțumire.

— Ce i-ai spus mamei? a întrebat-o parcă pentru a fi liniștit în privința ei.

— I-am spus că merg la Grădina zoologică, a răspuns ea imediat.

— Singură? a întrebat-o Ahmad buimac.

— Cu tine, i-a răspuns ea cu aceeași simplitate, după ce a clătinat din cap în semn negativ.

El a rîs și i-a declarat că n-o crede, dar cînd s-a convins că ea îi vorbește sincer, a întrebat-o:

— Și a fost de acord?

— Bineînțeles! Dar nu prea entuziasmată...

Nu știa ce să creadă, dar ea a continuat:

— Mi-a zis: „Îndepărtează-te de băiatul ăsta. E la fel ca ceilalți, iar familia lui e cum sînt toți vecinii noștri."

Și-a dat seama că este încolțit și privirea sa în care se deslușea neliniște s-a oprit asupra capului unui struț, întins peste o bară metalică. A întrebat din nou, la fel de tulburat:

— Va să zică ea știe că sîntem împreună aici?

— Firește. Și-a pariat cu mine c-o să-mi înșeli speranțele.

— Cum?

— De unde să știu eu cum?

Ea știa, dar se prefăcea că o interesează mai-

muţele. Apoi s-a oprit pe un pod, privind la apa care se întrezărea printre frunziş. I-a propus să meargă pînă la grotă, dar el a strîns-o de mînă insistînd :

— Spune-mi !

Ea l-a privit cu îndrăzneală, drept în ochi, şi i-a răspuns :

— Tu nu vrei ca ea să ştie că sîntem împreună aici, dar eşti de acord ca fratele tău cel mai mare să ţină trei femei în acelaşi timp :

I-a răspuns înroşindu-se :

— El e liber...

— Nu te supăra, te rog. Supărarea ta confirmă presupunerea ei. Acum ştii la ce m-am referit.

L-a cuprins tristeţea. Şi-a dat seama că ei doi fac parte din două lumi foarte diferite una de cealaltă. Cu toate astea, îi plăcea şi mai mult de ea. A întrebat-o, cu glas aproape pierdut :

— Şi cum de-ai fost de acord să te întîlneşti cu mine ?

— De ce să nu fiu ? E vreun păcat în asta ?

Nu i-a răspuns nimic şi atunci a luat ea iniţiativa, cu o uşoară ironie în glas :

— Dar tu de ce-ai fost de acord ?

Din nou n-a răspuns nimic şi ea a mai adăugat încă o întrebare :

— Trebuie să ne despărţim ?

A rugat-o să fie ca la început şi s-a scuzat :

— Nu te supăra. Fac tare multe greşeli, dar asta fiindcă mă întîlnesc pentru prima oară cu o fată...

— Şi ce crezi despre mine ? l-a întrebat ea aruncîndu-i o privire speriată.

Pentru a evita alte complicaţii, el s-a grăbit să-i răspundă :

— Nimic rău. Eu... eu... te iubesc, Mimi...

Ea a zîmbit şi l-a condus spre o bancă în faţa

căreia se întindea un platou acoperit de verdeață, pe care se aflau cîteva grupuri de oameni. S-au așezat tăcuți unul lîngă celălalt.

A început ea discuția :

— Vorbește-mi despre viitorul tău.

I-a vorbit despre un viitor strălucit, i-a spus că va lucra la Facultatea de drept, că era gata să-și încheie cariera ca inspector pentru problemele salariaților deși n-ajunsese nici măcar consilier la casație, așa cum visase.

— E frumos într-adevăr ce-mi spui. Dar ce mă privește pe mine ?

S-a trezit ca un animal în cușcă, împresurat de gratii. A spus la repezeală, cuprins de teamă :

— Căsătoria...

A zîmbit întorcîndu-și privirea de la el spre vîrful platoului înverzit. În urechi i s-a stins vacarmul vocilor omenești și glasul animalelor. I-a răspuns, continuînd să privească undeva departe :

— Dar în fața noastră sînt încă mulți ani !... Cum ?

— Trebuie să așteptăm pînă ce-mi termin studiile, i-a zis el căutîndu-și cuvintele și oftînd.

— Am să aștept bucuroasă, dar eu am nevoie de ceva care să justifice pentru ceilalți această așteptare. Orice. Mă înțelegi ? O legătură de orice gen.

O legătură între el și o fată din casa rău famată însemna o nenorocire pentru el și se gîndea cu spaimă la așa ceva. Limba i s-a împleticit și n-a mai putut să vorbească.

— Ce zici ? a insistat ea.

— E greu într-adevăr să cer așa ceva acum.

— N-ai curajul să faci acest pas pentru mine ?

A scos un oftat pe care l-a auzit și ea. Și-a dat seama că a mers prea departe cu discuția.

A continuat tot ea, furioasă.

— Nu vrei... N-ai suficient curaj... Chiar așa de temută este casa noastră ?

— Nu... Dar vezi că...

— Nu minți ! Știu totul. Mama a avut dreptate. Toată lumea de pe strada noastră e absurdă. Dar să știi că noi sîntem mai cinstiți decît toți. Trebuie să știi asta...

— În ce mă privește, greșești, i-a răspuns el îndurerat. Eu am nevoie de... Te rog să te gîndești la situația mea. Dă-mi...

— Nu-i nevoie să ne complicăm. Să uităm tot ce-am discutat. Totul este o prostie, de la început pînă la sfîrșit...

— Dar eu te iubesc... Să știm numai noi pînă ce...

— Nouă nu ne place să ne ascundem.

— Pînă ce o să stau pe picioarele mele.

— N-o să stai niciodată pe picioarele tale.

Apoi a adăugat tulburată, aproape rupîndu-și batista cea mică, pe care o răsucea în mîini :

— Doamne ferește !... N-am respect pentru nimeni de pe strada noastră... fără excepție... fără nici o excepție...

★

Depăna aceste amintiri cu ochii la scaunul pe care ea șezuse și privise spre el cu acel chip care nu mai păstra decît slabe urme din frumusețea trecută.

O văduvă istovită de oboseală și de doliu, dar care se mîndrește cu izbînzi adevărate. L-au năpădit alte și alte amintiri, strînse ca niște buchete de panseluțe. Și-a amintit cum fetele din casa rău

famată s-au măritat una după alta, în ciuda gurilor rele, care spuneau că ele n-ar fi fost create pentru căsătorie și că nimeni nu le va lua de soții. De fiecare dată cînd auzea de norocul lor în căsătorie, rămînea uimit și nu-i venea să creadă.

După terminarea slujbei s-a dus acasă, a mîncat și s-a odihnit, pregătindu-se pentru spectacolul de seară, la care fusese invitat împreună cu soția și cu cele trei fiice ale sale. Invitația fusese făcută de un coleg al celei mai mari dintre fete, care lucra ca funcționară la Serviciul de traduceri din minister. A acceptat-o, deși între acesta și fiica sa nu exista nici o legătură.

În vreme ce soția și fetele se agitau cu pregătirea în vederea spectacolului de balet, el a rămas singur în birou. După puțin au apărut îmbrăcate foarte elegant. Apoi s-au înfățișat luminilor și privirilor admirative ce li se aruncau.

E ciudat că a scos vechiul caiet cu amintiri, din sertarul în care-și ținea hîrtiile de preț printre care și actul de proprietate și polița de asigurare ? În tinerețe, pe cînd mai visa încă tronul regesc, obișnuia să-și noteze zi de zi întîmplările. A frunzărit filele pînă ce a dat peste anul 1925. A găsit pînă și numărul de telefon. Împins de ceva necunoscut, a întins mîna spre telefon și a format numărul.

— Alo ! l-a întîmpinat o voce.

— Casa Halaua ? a întrebat el zîmbind a joacă.

— Nu, domnule, aici e magazinul At-Tumbuli care vinde saci de cînepă, i-a răspuns o voce grosolană.

Traducere de

Nicolae Dobrișan

VISUL DE LA MIEZUL NOPȚII

Umm [1] Abbas e o femeie frumoasă. E cunoscută în tot cartierul pentru frumusețea ei. Bărbații care se pricep o caută cu privirea, așa cum caută omul în deșert un ochi de apă. În plus, mai e și stăpîna unui bloc vechi cu patru etaje, în afara celor trei prăvălii de la parter. De aceea, vecinii, care erau săraci cu toții, vedeau în ea un vis țesut din aur. Cînd soțul, care vindea mătănii, pipe și cărți de rugăciuni, i-a murit, avea cam patruzeci de ani, vîrstă socotită ca cea mai potrivită pentru o femeie de către cei din cartier. Mulți ar fi dorit-o de nevastă, dar soarta a împins-o în brațele bărbatului la care te-ai fi așteptat cel mai puțin. Hasanein avea un camion pe care-l închiria altora. Să fi avut vreo treizeci de ani; destul de vînjos, inspira teamă. Era socotit un băiat de mîna a treia. Nimeni din cartier nu-l avea la suflet și, mirîndu-se cum de a putut o femeie ca Umm Abbas să-i cadă în cursă, au început să-l urască și mai tare. Au zis, roși de invidie, regretînd că se întîmplase așa:

— Sărmana Umm Abbas! Săracul Abbas!

Abbas, fiul ei de la primul soț, avea douăzeci de ani. Un suflet de aur! În ochii lui mari strălucea o privire mută sau poate că vorbea o limbă neînțeleasă. Zîmbea ca un copil. Îi plăcea să lase să-i crească barbă și mustăți. Nu știa carte, fiindcă nu învățase nici o buche la școală. De aceea îi și aranjase tatăl său o dugheană la parterul blocului, unde vindea dulciuri, alune și semințe, din care dădea copiilor fără socoteală. Cînd s-a măritat mamă-sa cu Hasanein, el a dispărut cîteva zile din

[1] În limba arabă — *mamă*.

cartier, iar cînd s-a întors a început să repete pentru fiecare pe care-l întîlnea :

— Nu-i de loc bine ca un alt bărbat să ia locul tatei...

Ridicîndu-şi privirea spre camera în care locuia mamă-sa, a strigat din răsputeri :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Spre seară, îşi scotea gialbabul şi îmbrăca un costum albastru-deschis, căci îi plăceau culorile deschise, îşi aranja, cu grijă, mustaţa şi barba, îşi punea pe cap un tarbuş cu marginile roase, îşi lua bastonul de trestie, colorat în portocaliu, închidea dugheana şi pornea la drum lung, salutînd în dreapta şi în stînga, în timp ce mesteca o bucată de miez de trestie şi zîmbea foarte fericit. Cea mai mare parte a nopţii o petrecea pe unde-l purtau picioarele. De cînd mamă-sa l-a luat pe Hasanein, s-a mutat în dugheană şi cu locuinţa. Multă vreme, ea nici n-a trecut pe la el, ştiindu-l cît de încăpăţînat este. Nu se temea pentru el de loc, zicîndu-şi că îngerii lui Allah îl vor avea în pază. Într-o zi, s-a dus Hasanein la el, cu gînduri bune, însă acesta l-a întîmpinat ţipînd :

— Piei ! Nu te cunosc...

— Sînt tatăl tău vitreg, i-a răspuns omul, înfuriat şi el.

S-au băgat oamenii între ei luîndu-l cu vorbă bună pe Hasanein şi apărîndu-l pe tînărul pe care-l iubeau. Umm Abbas s-a întristat într-atît, încît ochii ei frumoşi s-au umplut de lacrimi. Îl iubea pe Abbas ; era doar unicul ei copil şi faţa lui era leit faţa ei. Într-adevăr, Abbas era frumos, iar barba, mustaţa şi tarbuşul ponosit, care-i acoperea faţa pe jumătate, nu reuşeau să-i ascundă această frumuseţe.

Ciudat că după fericita căsătorie cu Umm Abbas, Hasanein a devenit și mai grosolan și mai îngîmfat, în același timp cîștigînd și mulți prieteni. A devenit și mai scandalagiu bînd pînă cădea sub masă. Cînd se îmbăta, cînta cu un glas de care se speriau și cîinii și o luau la goană. De fiecare dată cînd îl vedea făcînd scandal, Abbas ieșea din dugheană în mijlocul străzii, ridica ochii spre camera unde locuia mamă-sa și striga cît îl ținea gura :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Zbieretele turbate ale lui Hasanein au trecut într-o zi dincolo de fereastră, auzindu-se și în stradă :

— Eu sînt stăpînul casei... eu sînt stăpîn peste toate...

Lumea se gîndea cu regret la femeia aceea frumoasă care acum era umilită, la femeia care altădată nu cunoscuse decît iubire și respect. S-au întrebat care să fie pricina acestei comportări. Locatarii blocului și-au spus că banii or fi de vină. Umm Abbas nu mai ieșea ca de obicei să-și viziteze vecinele sau să se plimbe prin cartier. N-o mai vedea nimeni mergînd mîndră, îmbrăcată în *milaia* [1] ei ce atîrna pînă la pămînt.

Hasanein nu s-a mulțumit cu veniturile pe care i le răpise femeii și într-o zi s-a dus, de-abia ținîndu-se pe picioare de beat ce era, la Abbas în dugheană și a urlat așa de tare că s-au speriat și copiii care se jucau pe-aproape :

— Arată-mi mie o singură centimă pe care ai moștenit-o de la taică-tu...

Ochii lui Abbas priveau la copiii de afară ca și cînd nici nu l-ar fi văzut pe omul acela. Dar el a continuat să strige amenințînd cu degetul :

---

[1] Un fel de broboadă din mătase neagră cu care se înfășoară capul și care atîrnă pe umeri în jos.

— Îmi plăteşti chirie sau, de nu, părăseşti dugheana!

A alergat la el Buiumi lăptarul, pentru a-l linişti. L-a implorat cu vorbe frumoase şi l-a scos de-acolo, în vreme ce continua să urle împleticindu-i-se limba şi-l împroşca cu stropi de scuipat pe omul de lîngă el :

— Escrocule!... Idiotule!...

Seara, Abbas a pornit în obişnuita-i plimbare împărţind cu generozitate în dreapta şi în stînga zîmbete şi saluturi calde, plin de fericire.

Hasanein a pus la cale o nouă mîrşăvie : i-a cerut lui Umm Abbas să treacă blocul pe numele lui ca şi cînd l-ar fi cumpărat. Neînţelegerile s-au agravat, iar zbieretele şi ameninţările lui au răsunat în tot cartierul. Femeia s-a plîns vecinelor de nenorocirea ce-i căzuse pe cap. Cîţiva oameni de bună-credinţă s-au înţeles să meargă la Hasanein pentru a-l convinge să renunţe la pretenţii, dar nici unul din ei n-a îndrăznit să facă ceva, temîndu-se de acest bărbat care, de curînd se năpustise sălbatic asupra lui Carmella un om pe care-l surprinsese dîndu-i lui Abbas nişte bani de la mamă-sa.

Într-o noapte, în urma unui scandal, lumea a auzit-o pe femeie plîngînd şi s-a aflat imediat în cartier că el o bătuse crunt. Lumea şi-a zis că Umm Abbas nu va mai fi în stare să îndure.

Într-o zi, în zori, văzduhul a fost spintecat de un strigăt care a trezit lumea din somn, îngrozind-o. S-au deschis ferestrele şi mulţi au alergat spre cupola de unde venea strigătul. La lumina unui felinar l-au văzut pe Buiumi lăptarul, stînd în loc şi tremurînd. El e primul om care se trezeşte în cartier, pentru a porni cu bidonul plin de lapte. Dar ce l-o fi apucat? L-au găsit arătînd disperat

undeva și cînd au privit mai bine l-au văzut acolo, scăldat în sînge, pe Hasanein. Trupul neînsuflețit stătea grămadă, lîngă zidul cupolei.

În cartier s-a stîrnit mare agitație și imediat au venit poliția și oamenii parchetului. Au început peste tot cercetările, mergîndu-se pe firul oricărei bănuieli. Au fost chemați Carmella, ultimul om care suferise din pricina celui ucis, Umm Abbas, cîțiva locatari din bloc, Buiumi lăptarul și zeci de dușmani ai acestui om. S-a constatat însă nevinovăția tuturor. L-au chemat și pe Abbas pentru anchetare și cînd l-au întrebat despre locul în care s-a aflat cînd s-a săvîrșit crima, a răspuns :

— Am fost cu Al-Hadir.

Cînd anchetatorul a vrut să știe cine este acest Al-Hadir, i-a răspuns și el tot cu o întrebare :

— Cum, nu-l cunoașteți pe domnul Al-Hadir ?

Erau mulți care cunoșteau fiecare pas al lui Abbas și au depus ei mărturie în locul lui. Și astfel, crima a rămas o enigmă ce nu se voia dezlegată. La anchetă s-a constatat că Hasanein a fost ucis cu un obiect ascuțit, lovit la baza craniului. Adevărul e că nimănui nu i-a părut rău de el, dar mulți s-au întrebat cine l-o fi ucis. Crima a rămas multă vreme subiectul preferat al celor din cartier...

S-a crezut la început că Abbas se va întoarce la mamă-sa, dar nu s-a întîmplat așa. Clipele grele au chinuit-o pe Umm Abbas și au învăluit-o în tristețe, dar frumusețea ei a rezistat și în cele din urmă a devenit la fel de radioasă ca mai înainte. Din nou a început să meargă, mîndră, pe strada cea mare și prin cartier, atrăgînd privirile.

Și iată că un bărbat o cere iarăși de soție. Era într-adevăr tînăr, avea mai puțin de treizeci de ani. Era măcelar într-un cartier vecin, mai mult

sărac decît bogat, dar avea o înfățișare frumoasă, părea blînd și delicat, cu un suflet nobil. Oamenii s-au întrebat : Umm Abbas se va mai aventura oare într-o nouă căsătorie ? Și femeia a fost de acord mai curînd decît s-ar fi așteptat careva. Deși unii oameni binevoitori și-au zis că Allah a răsplătit-o pentru cele îndurate, mulți s-au întrebat în șoaptă : oare omul ăsta are vreo legătură cu crima rămasă nedezlegată ? În ceea ce îl privește, Abbas a zis așa cum zisese și altădată :

— Nu-i de loc bine ca un alt bărbat să ia locul tatei...

Și din nou a ieșit în mijlocul străzii și și-a ridicat privirea spre cuibul celor doi miri strigînd :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Suspiciunile rostite în șoaptă au ajuns și la urechile autorităților, care s-au și grăbit să facă cercetări în legătură cu mirele al cărui nume era Abdo. Au fost anchetați și el și Umm Abbas, dar n-a ieșit nimic la iveală, enigma rămînînd la fel de adîncă cum fusese și mai înainte. Cît au stat împreună, pînă să se căsătorească, s-a constatat că Abdo e plin de calități ; i-a dăruit femeii dragoste și s-a purtat deosebit de frumos cu ea. Chiar de la început i-a propus și lui Abbas prietenie, dar acesta l-a repezit cu vorbele :

— Lasă-mă-n pace și vezi-ți de treaba ta...

A încercat să se poarte cu el tot frumos și după aceea, rugînd-o pe nevastă-sa să-i dea banii de care băiatul ar avea nevoie. S-a văzut, de asemenea, că e destul de inteligent ; i-a propus lui Umm Abbas să vîndă o curte din spatele blocului, situată la întretăierea a două străzi, iar cu banii obținuți să repare casa și să mai ridice încă un etaj. Femeia i-a arătat toată încrederea. Casa a fost reparată și înălțată cu încă un etaj, iar venitul lui

Umm Abbas a crescut simțitor. Așa încît lumea avea pentru el numai admirație și-l socotea un adevărat bărbat. Buiumi lăptarul i-a zis odată lui Abbas, în vreme ce-și lua cina în dugheană, înainte de a o porni în plimbarea sa nocturnă :

— Ai un suflet de înger, cum de poți fugi de un suflet așa de bun ca Amm [1] Abbo ?

Abbas și-a înghițit, în continuare, laptele, ca și cînd cuvintele nu i-ar fi fost adresate. Buiumi l-a întrebat atunci :

— Nu-l iubești pe acela care iubește lumea și reconstruiește ceva care-a fost distrus ?

Abbas i-a dat îndărăt castronul de lapte, iar apoi l-a privit drept în ochi și i-a răspuns :

— Dobitocul ! Nu l-ai văzut tăind carne în prăvălie ?

Mai apoi s-a văzut însă că pe Abdo îl interesa numai familia lui, căci cum rămînea o cameră liberă în casă, se și grăbea să-și aducă o rubedenie în ea. Celor mai săraci, cu consimțămîntul soției, le lua și o chirie mai mică. Nimeni nu găsea însă nimic de reproșat în toate astea. Pînă într-o zi cînd a invitat-o pe mamă-sa și pe două dintre surorile lui să locuiască în același apartament cu el. Unii și-au adus atunci aminte de o zicală care spune că dacă iubitul ți-e de miere, să ai grijă să nu-l înghiți cu totul. Umm Abbas nu se putea împăca, bineînțeles, cu această situație. Fiind luată pe nepregătite, nu s-a putut opune, dar și-a dat seama că frîul i-a scăpat din mînă, că nu mai este ea adevărata stăpînă a casei, după ce soacra a venit acolo, că nu prea mai are preț vorba ei.

Într-o zi, Abdo a golit două din cele trei dughene de la parter, a dărîmat zidul dintre ele și astfel și-a creat, în locul lor, o prăvălie mare, de lux, și a

[1] În limba arabă — *unchi.*

agăţat mieii şi viţeii în cuie. A terminat cu mica prăvălie din cartierul vecin şi a devenit cel mai mare măcelar din acest cartier. Cînd s-a deschis noua măcelărie, un şeih, cu voce frumoasă, a recitat *Al-Fatiha*, iar Abdo, pentru banii pe care-i cîştiga, a adus cuvinte de laudă lui Allah, în gura mare, aşa încît multă lume l-a auzit.

Pentru prima oară părerile oamenilor despre el s-au împărţit; unii au spus că e idealul cinstei şi al bunătăţii, alţii că este un al doilea Hasanein, prefăcut şi viclean, şi i-au pus la îndoială cinstea. Şi tot atunci invidia şi-a făcut loc în inimile multora. S-a schimbat şi Abdo întrucîtva: locul privirii sale blînde l-a luat o alta, plină de încredere, ambiţie şi hotărîre, impusă de situaţia lui financiară şi de răspunderea ce-o avea ca om de afaceri. Şi nu s-a mulţumit cu ambiţia şi hotărîrea numai în comerţ, ci a făcut uz de ele şi în casă, de fiecare dată cînd între Umm Abbas şi rubedeniile lui se isca vreo neînţelegere. Şi făcea uz de ele mai ales împotriva soţiei.

Femeia îl ştiuse blînd şi a fost surprinsă de această schimbare care a întristat-o peste măsură. Relaţiile dintre ea şi rubedeniile lui s-au înrăutăţit de la o zi la alta. Încercînd să-şi redobîndească poziţia pe care o avea mai înainte, în casă, într-o zi i-a spus:

— Nu vreau să împart cu nimeni conducerea treburilor casei mele...

Omul i-a retezat-o însă imediat, răspunzîndu-i cu un glas ce stîrnea spaimă:

— Ai tot ce-ţi doreşti. Poftim, du-te!

Nu i-a venit să-şi creadă urechilor şi a ţipat cît a ţinut-o gura:

— Asta e casa mea şi se cade ca alţii s-o părăsească...

Între femei s-a produs o încăierare și de teamă să nu se năpustească asupra mamei sale, bărbatul s-a repezit la Umm Abbas, a lovit-o, iar apoi a îmbrîncit-o pe scări. Femeia s-a văzut în mijlocul străzii de unde au cules-o niște rude mai sărace ale primului ei soț. Întîmplarea a zguduit sufletele. Abbas a alergat spre casa în care se adăpostise mamă-sa și din nou a strigat în gura mare :

— Allah să te ierte, Umm Abbas !

Vecinii nu știau ce să facă. Nu era ușor să-l mînii pe omul a cărui influență crescuse și de care se legaseră interesele multora. Unii s-au gîndit să aducă problema în fața tribunalului, dar vorbeau de treaba asta cu teamă, pe șoptite. Numai Abbas a rîs în gura mare de el și omul, înfuriat, a încetat să-i mai dea banii ce i se cuveneau, spunîndu-i așa încît să fie auzit de toți :

— Joaca tontului nu trebuie s-ajungă și la bani...

Apoi, privind spre lumea din cartier, care se adunase buluc să asiste la scandal, a adăugat :

— Oricare din voi ar fi mai demn de acești bani decît tontul ăsta de băiat.

Lumea a privit însă și spre dugheană, spre miei și viței, întrebîndu-se de unde provin banii aceștia.

Abbas nu s-a sinchisit de nimic, părea și mai fericit, și mai stăpîn, iar noaptea umbla ca și cînd ar fi fost moștenitorul tronului. Oamenii au zis că Umm Abbas e o femeie fără noroc, că inima o împinge mereu spre primejdie. În vreme ce ea trăia din mila unei familii sărace, puterea și influența lui Abdo creșteau, el participînd la toate afacerile cartierului. Niște oameni binevoitori s-au străduit să-i împace și au reușit s-o aducă pe femeie în casa ei. Dar ea a revenit acolo mîhnită, fără să mai spere într-o viață demnă. Abdo n-a mai îngăduit să i se dea lui Abbas nici un ban, decît

cu condiția ca o rudă de-a lui să participe alături de acesta la treburile dughenei, pentru a avea grijă de bani și pentru a conduce afacerile. Bărbatului lui Umm Abbas a început să-i placă traiul comod și luxul : și-a pus pe cap o tichie aleasă, s-a îmbrăcat într-o aba din păr de cămilă, a încălțat cizme colorate cumpărate din Han al-Halili [1], și-a încărcat degetele cu inele de aur, mirosul de mosc îl vestea de la o poștă, iar lumea se ridica în picioare cînd trecea pe stradă, urmărindu-l cu privirea pînă cînd dispărea.

— Allah să te ierte pentru ce-ai făcut ! șopteau unii.

*

Tăcerea zorilor a fost sfîșiată de un țipăt ascuțit. Lumea s-a trezit cuprinsă de spaimă, s-au deschis ferestrele și cu toții au alergat spre cupolă. Au privit spre locul unde arăta Buiumi lăptarul, îngrozit, și l-au văzut pe jupîn Abdo, grămadă, cu capul într-o baltă de sînge. Întregul cartier a fost din nou zguduit. Și din nou a fost împresurat de poliție, parchet și informatori. Mulți oameni au fost chemați la anchetă, dar asupra nici unuia nu s-a oprit bănuiala. Existau dovezi clare că între crima lui Abdo și cea a lui Hasanein există o legătură. Oamenii ziceau, lovindu-și palmele :

— Ciudată treabă !... Ce întîmplare !

Alții au mai adăugat la aceste explicații și alte cuvinte :

— Stați, stați ! Aveți răbdare pînă apare noul mire...

*

Era în prăvălia lui Buiumi și-și lua obișnuita cină, înainte de a pleca în călătoria lui nocturnă.

---

[1] Numele unui vestit cartier comercial din Cairo.

Acesta l-a privit mirat, în vreme ce el își sorbea, pe îndelete, și fericit, laptele, mustața și barba întîlnindu-se și depărtîndu-se mereu, în jurul gurii. După o scurtă ezitare i-a zis :

— Abbas, tu ești omul cel mai ciudat din cartier...

Abbas i-a zîmbit cu prietenie. Îi era omul cel mai apropiat.

— Abdo era încă viu cînd am dat peste el la cupolă, a adăugat aproape în șoaptă.

Abbas și-a pipăit mustața în toată lungimea ei, pentru a se convinge că nu și-o udase. Buiumi a continuat :

— Înainte de a-și da sufletul a rostit numele ucigașului...

A umplut din nou lingura cu lapte și a dus-o spre gură, urmărind-o fix cu privirea. Iar Buiumi a mai completat :

— Fără îndoială că tot el l-a ucis și pe Hasanein...

Pe fața lui Abbas se citea neliniștea aceluia care e urmărit de imaginea unui lucru pe care nu-l mai dorește.

— Dar toate astea le-am uitat la anchetă. Asta a fost voia lui Allah, a mai adăugat Buiumi.

A sorbit Abbas și ultimele picături din castron și tocmai se pregătea să iasă cînd Buiumi l-a întrebat :

— Cine ești tu, Abbas ? Ce-ți spune ție Sidna al-Hadir în fiece noapte ?

Traducere de

Nicolae Dobrișan

ABD AR-RAHMAN AŞ-ŞARQAWI

S-a născut în anul 1921 în provincia El-Munufia.

Opera care l-a impus în mod deosebit pe Abd ar-Rahman aş-Şarqawi este romanul *Pămîntul* (1954), tradus în mai multe limbi străine, printre care şi româna. Este una din cele mai reprezentative opere ale orientării realiste din literatura arabă, ridicînd o serie de probleme dificile specifice mediului rural egiptean, dominantă fiind aceea a luptei pentru apă. De fapt, Abd ar-Rahman aş-Şarqawi este unul din puţinii scriitori din Egipt care cunoaşte foarte bine viaţa felahilor şi care îşi consacră aproape integral opera acestui mediu (culegerea de nuvele *Vise mărunte*, povestirea *Inimi goale* — 1958, romanele *Pămîntul* şi *Felahul*). Romanul *Felahul* înfăţişează frămîntările care au loc în satul egiptean şi transformările care se produc în conştiinţa ţărănimii în perioada înfăptuirii reformei agrare. Este şi autorul unui roman inspirat din problematica mediului urban — *Străzile dosnice*. Încă înainte de apariţia romanului *Pămîntul*, Abd ar-Rahman aş-Şarqawi se remarcase prin poemul său vibrant *Mesajul unui tată egiptean către preşedintele Truman* (1951). El este, de asemenea, autorul unei po-

vestiri istorice dedicate perioadei de la începutul islamului, intitulată *Muhammad — heraldul libertății.*

A desfășurat și o bogată activitate publicistică.

Nuvelele incluse în antologie fac parte din culegerea *Vise mărunte.*

VISE MĂRUNTE

În lumea lui mică toți dormeau : tata, mama, capra și găinile... El însă nu putea să adormă. Se uita la raza palidă pe care o arunca în camera întunecoasă o lampă obosită, împrăștiind mai mult fum decît lumină. Se uita și aștepta să se trezească mama și să se facă ziuă. Mîine, pentru prima oară, va îmbrăca un costum european, va încălța ghete — toate noi — și-și va pune un fes cu ciucure ! Și toate astea pentru că va pleca la oraș, să dea examen de admitere la școala de acolo.

Călătoria o va face pe măgar, pe măgarul care i-a pricinuit atîtea necazuri și pe care visase de atîtea ori să-l încalece ! Și chiar l-a încălecat o dată... Mustafa uitase, desigur, toate întîmplările care au zguduit vreodată satul, dar lovitura cu care l-a azvîrlit unchiul atunci, de pe spinarea măgarului, n-o s-o uite nici poate o mie de ani ! Unchiul avea mare grijă de măgar și-l socotea mai folositor pentru familie decît douăzeci de derbedei nepricopsiți ca el. A căra pămînt — spunea el — e o povară destul de mare pentru un măgar bătrîn. Asta n-o putea înțelege Mustafa : cum tata și unchiul pun măgarul să care atîta pămînt, iar pe el, singurul copil al familiei, nu-l lasă nici măcar să-l încalece !

Familia îi era destul de mică : el, mama, tata și unchiul, iar averea lor era și mai mică : măgarul

cel bătrîn, o capră şi cîteva găini. Tatăl învăţase la Al-Azhar, mai de mult, şi ar fi vrut să ajungă şeih, dar nu s-a putut. S-a întors în sat într-o seară, cu turbanul lăsat pe frunte. Fratele lui a fost primul care l-a întîmpinat şi-i-a spus rîzînd :

— Ce ţi-ai lăsat turbanul pe frunte ? Crezi că aşa o să-ţi pice banii mai uşor ?

Satul a făcut haz de cuvintele unchiului şi continuă să rîdă de ele şi astăzi, dar, din păcate, vorbele i s-au adeverit. Tînărul student n-a mai avut cu ce să-şi continue învăţătura şi nu s-a mai întors la Cairo ; s-a căsătorit şi s-a stabilit în sat. Şi-a păstrat însă turbanul acela larg, aplecat pe frunte şi, dacă n-a ajuns şeih, cu o droaie de învăţăcei în jurul lui, a ajuns însă în sat un om a cărui vorbă este luată în seamă. El îi împacă pe săteni, el îi sfătuieşte, el le scrie jalbele, atunci cînd îi nedreptăţeşte primarul.

Cînd Mustafa s-a făcut mare, tatăl său l-a trimis să înveţe întîi la şcoala din sat şi după ce-a terminat-o, s-a gîndit să-l dea la oraş, să înveţe mai departe, să ajungă şi el cineva. Unchiul însă nu era de părerea lui ; după el, Mustafa ar fi trebuit să rămînă în sat, să-l ajute la muncă, să stea lîngă el, să apere familia de sătenii care nu le arată respectul cuvenit, de toţi cei care le fură apa din canalul de irigaţie şi care-şi lasă oile să pască pe bucata lor de pămînt, şi aşa destul de prăpădită.

Unchiul era un om slab şi pirpiriu, cu faţa arsă de soare, cu trăsături hotărîte în care se citea amărăciunea, dar plin de haz. De vorbele lui de duh şi-au amintit sătenii mulţi ani în şir. Cînd şeful de post nedreptăţea pe careva, sau cînd primarul sfeterisea găini sau bani de la ţărani, singura lor mîngîiere erau vorbele înţepătoare ale unchiului,

vorbe în care ţăranii găseau o uşurare pentru sumedenia de necazuri care le umbrea viaţa.

El a continuat să se împotrivească fratelui său, încă de cînd i-a venit acestuia ideea să-l trimită pe Mustafa la oraş. Chiar în seara aceea, după ce familia s-a aşezat la masă, unchiul a sfărîmat o ceapă mare şi, ronţăind nişte pîine uscată cu o bucată de brînză veche, roşie, i-a spus :

— Ascultă-mă pe mine, frăţioare, lasă băiatul să stea acasă ! Îţi va fi de mare ajutor mai tîrziu. Ce, crezi că de el depinde neatîrnarea ţării ? O s-o aducă el ? Ori crezi că-i buricul pămîntului...

Mustafa mai auzise cîte ceva despre „independenţă" şi „ţară", dar neştiind despre ce-i vorba, se năpusti mînios, strigînd :

— Am s-o aduc, ce ştiţi voi !

Unchiul s-a pornit pe rîs şi rîdea cum nu-şi mai aminteau să-l fi văzut vreodată. A rîs şi tata zicînd : „Să dea Dumnezeu". La urmă, unchiul a mormăit visător şi a continuat să zîmbească :

— Mai ştii, măi flăcăule...

*

Unchiul s-a culcat pe laviţa din odaia de-alături, ca să se trezească o dată cu zorii. Şi ziua parcă nu mai vine, ca să ducă pe raza ei caravana cu băiatul la oraş... Iar odaia în care ticăie inima lui Mustafa este închisă din toate părţile, nu există nici un loc pe unde ar putea pătrunde căldura soarelui s-au visele lunii. Sforăiturile se amestecă cu răsuflarea caprei şi cu zgomotele nopţii, iar lampa de ţară, trudită, pîlpîie cu o lumină palidă, slabă, ca speranţa din unele suflete. Nici nu luminează ca lumea, nici nu se stinge.

Clipele se scurgeau una după alta și parcă nu se mai terminau. Mustafa ar fi dorit să se întîmple o minune și să se vadă deodată în hainele lui cele noi, să fie și el ca băiatul șefului de post, care cutreieră satul apărat de autoritatea tatălui ; e de aceeași vîrstă cu el, dar are părul pieptănat, fața rumenă, vioaie și genunchii albi. Ocupația lui este să se zbenguie prin sat, să facă pe grozavul în fața copiilor care se topesc de admirație pentru toate fleacurile pe care le văd la el, să fugă rîzînd, să taie calea oamenilor și a animalelor, împiedicînd ba pe unul, ba pe altul să-și vadă de treabă. Toate astea în timp ce vătaful satului îl urmărește cu un zîmbet părintesc : drăguț băiat !

Mustafa își amintește că, odată, era gata-gata să se ia la bătaie cu el ; numai că vătaful l-a apucat și l-a ținut bine de mîini, lăsînd odrasla șefului să-l pălmuiască, după care i-a făcut vînt cît colo, ocărîndu-l cum i-a venit la gură pe taică-său, pe tatăl tatălui său și pe toți oamenii din sat.

Cînd Mustafa a povestit întîmplarea, mama l-a certat, tata l-a înghiontit, iar unchiul i-a tras una după ceafă, țipînd :

— Ce, nu ți-e bine ? Crezi că ai și ajuns stăpînul satului ? Parc-ai fi taică-tău, că și el a plecat de la Cairo tot pentru o chestie d-asta !

Toate astea le amintește Mustafa, căutînd parcă să grăbească timpul și să plece odată la oraș. Va intra la școală și va ajunge ca feciorul șefului de post, ba chiar ca fiul prefectului ! Va îmbrăca haine europenești și cînd va vorbi el, toată lumea o să-l asculte cu plăcere. Ce mai, o să ajungă un om care o să le știe pe toate, ca inspectorul acela gras și elegant, ce venise la școală toamna trecută într-o trăsură grozavă, căreia nu-i păsa de hîrtoape. Fetele, care nu trecuseră de cîmpurile din jurul

satului în viaţa lor, îl vor urmări de după porţi gîndind cîte lucruri ştie omul ăsta venit de aşa de departe. În clasa lui Mustafa, inspectorul a fost întîmpinat de învăţător, căruia copiii îi ştiau de frică, lui, dar mai ales băţului pe care-l folosea destul de des ; de data asta, spre uimirea tuturor, s-a observat că vocea îi tremura parcă, şi parcă era emoţionat, iar înjurăturile nu-i mai ieşeau din gură ca altă dată. Aşa că vizitatorul le-a devenit dintr-o dată simpatic.

În clasă se lăsase o linişte adîncă, amestecată cu un fel de teamă, iar cînd inspectorul a început să vorbească, mînuţele copiilor s-au crispat sub pupitre, fermecaţi cu totul de vorbele lui, căci nimeni nu le mai vorbise aşa de frumos pîn-atunci. Inspectorul a cerut elevilor să deseneze pe tablă un obiect care se numeşte „măr“. A fost o poveste întreagă, că n-o s-o uite nici unul aşa de uşor ! Copiii n-au înţeles ce vrea inspectorul de la ei. Atunci acesta s-a întors spre învăţător şi l-a îndemnat pe el să le deseneze pe tablă un măr. Dar învăţătorul, ruşinat, a ezitat, încercînd parcă să-şi amintească ceva, fără să reuşească, şi ei au izbucnit în rîs.

La oraş va vedea cum arată merele, aşa cum va afla, desigur, toate secretele oraşului şi adevărurile vieţii.

*

Dar de ce nu se trezeşte odată tata ? Sforăitul său liniştit continua să se amestece cu răsuflarea caprei, pe care, acum, Mustafa o putea privi cu dispreţ. Multe necazuri i-a făcut şi capra asta ! De cîte ori se ducea cu ea, dimineaţa ori seara, sărea dintr-o parte în alta a drumului, pînă îi venea

ei bine şi-apoi scăpa, făcîndu-l pe Mustafa să-şi primească porţia de la unchiul său. Numai că acum s-a terminat şi cu capra ! A scăpat şi de ea...

Capra se întoarse şi-l privi cu ochii ei mari şi inexpresivi. Mustafa se ridică cu grijă şi aruncă o privire spre părinţii săi, care dormeau aproape de el, pe o saltea întinsă direct pe pămînt. Lampa abia mai clipea, cînd, cu inima bătîndu-i de emoţie şi de bucurie, Mustafa s-a strecurat de la locul său, a întins mîna cu precauţie şi a deschis lada în care mama punea hainele bune, prăjiturile şi toate lucrurile scumpe.

Din nou capra s-a mişcat şi parcă a icnit, uitîndu-se la el supărată. Dîndu-şi seama că era legată de capacul lăzii, s-a grăbit să-i desfacă legătura. Apoi, deschizînd încetişor lada, a luat dinăuntru costumul cel nou şi a scos un suspin lung, de prea multă bucurie.

Cu costumul în braţe s-a îndreptat spre culcuşul lui şi l-a întins acolo în toată splendoarea sa ; îmbrăţişîndu-l, într-un delir al speranţei parcă, mirosul hainelor noi îi pătrunse în nări şi-l învălui cu totul, simţind cum îi dă viaţă. În timp ce mîna lui mîngîia pînza aspră, Mustafa îşi lăsă gîndul să-i zboare la oraş, la oamenii de-acolo, care mănîncă mere, pîine albă de grîu, carne, orez...

Sufletul îi era plin de atîta fericire, încît închise ochii, încercînd parcă să şi-o stăvilească. O beţie plăcută îi pătrunse puţin cîte puţin în trup şi simţi cum începe să plutească, să se cufunde într-un abis, fermecat, în care jucau parcă şi se amestecau culori odihnitoare. Zgomotele se auzeau undeva departe, tot mai departe, ca-n vis.

Deodată, Mustafa simţi o durere ascuţită în tot trupul. Urechea îi fu lovită de strigătele mamei, ale tatălui şi ale unchiului. Se ridică frecîndu-se

la ochi. O palmă îl făcu să se clatine puțin și începu s-o strige pe mama ; dar mama se și năpustise asupra tatii și a unchiului, cum n-o mai văzuse pînă atunci, țipînd că o să-i ucidă odorul pentru o bucată de pînză și că o să-i chinuie strigoii pentru că l-au bătut în somn.

Mustafa deschise ochii de-a binelea și începu să-și caute costumul... costumul cu care avea să meargă la oraș și care avea să-l scape de toate necazurile astea ! Dar nu mai găsi decît o bucată de pînză sfîrtecată, și atunci nu mai știu ce să facă.

Începu să-și rotească ochii împrejur și să plîngă cu sughițuri. În spatele unchiului său, capra continua să mestece resturi de pînză din costumul său. Ca și mama, încercă și el să se repeadă la capră, dar tata îl îmbrînci cît colo. Cum ar putea suporta, după toate astea, și pierderea caprei. Și lui Mustafa i se păru că și unchiul, și tata apărau capra, tot așa cum soarta îl ocrotea pe fiul șefului de post.

Unchiul nu l-a lăsat să mai plîngă și l-a trimis să se ducă cu măgarul și cu capra la cîmp, că tot nu e bun de altceva. Nepricopsitul tot nepricopsit rămîne !

Parcă niciodată nu sărise capra tot timpul drumului cu atîta încăpățînare cum a sărit în ziua aceea. Mustafa, cu fața încruntată, a încercat de o sută de ori s-o lovească cu bulgări, dar n-a nimerit-o niciodată. Și cînd te gîndești că tata n-o să-i mai poată lua alt costum în anul ăsta...

Cînd ajunse la cîmp, Mustafa încetă să mai plîngă și începu să viseze din nou cum va pleca la anul la școala de la oraș și se jură că de data asta o să închidă bine lada în care o să pună costumul... O

s-o închidă cu lacătul și cu cheia și o s-o păzească toată noaptea. Și poate că ar fi mai bine să doarmă chiar pe ladă, iar capra s-o dea afară.

Traducere de
Mircea Anghelescu

SCORPIONUL

Ei, Hasan, ai ajuns să nu găsești o bucățică de pîine, tu care ai avut cîndva chiar o casă la țară! Și tu, Hasan, erai mai bun decît atîția alții! Dar din ziua în care te-a alungat Sidna din moschee, te-ai vînturat din slujbă în slujbă fără nici un folos. Pînă și la Cairo ai fost, și ai lucrat pe trăsura unchiului, de-au căzut pe capul tău raidurile aeriene ca o pacoste. Te-au bătut și soldații englezi... de ți-au rupt coastele și... te-ai întors de unde ai plecat, Hasan!

Te-ai rugat apoi de Sidna să te primească iar servitor la moschee, dar n-a vrut; ai încercat să intri în armată, dar nu te-au primit; și atunci ai căutat să mănînci o pîine din vînătoarea de scorpioni!

Din vînătoarea de scorpioni? Dar cel mușcat de scorpion nu mai scapă! Nu există vindecare... Vai de tine, Hasan!

Da, dar cînd te gîndești că un scorpion face un piastru, iar zece fac cît o chilă de porumb... Cu prețul a zece scorpioni îți burdușești desaga cu pîine, băiete! În îndepărtatul Said, oamenii umplu ușor un bidon cu scorpioni și nu-l dau pe degeaba...

Băștinașii din Bulaq[1] spun de cei din Said că vînează scorpionii ca pe nimica și că nu se tem de ei. Și cîștigă bine.

Dar la noi în sat, așa ceva nu s-a văzut niciodată!

*

Ridicîndu-și capul dintre mîini, Hasan suspină și-și frecă spatele de zidul de care stătea sprijinit încă de dimineață.

Începu apoi să scurme praful fierbinte cu degetele de la picioare și căută cu privirea moscheea, care se ridica în fața sa, de partea cealaltă a drumului.

Soarele își trimitea razele fierbinți și umplea drumul satului de căldură și zăpușeală; umbra peretelui nu mai reușea să-i acopere lui Hasan decît capul.

Sidna trecu prin fața lui, se uită înspre el și scuipă în drum.

Hasan nu mai putu răbda și-i zise:

— Ce te uiți așa la mine? Nici bună ziua nu-mi dai? Nu-ți ajunge că mi-ai luat pîinea pe care o cîștigam la moschee...

Sidna se opri în poarta moscheii, își scoase sandalele, mormăind un verset din Coran, își puse sandalele la subsoară, scuipă încă o dată în drum și-i spuse:

— Stai acolo părăsit în praf lîngă moschee, în bătaia soarelui, stai și pedepsește-te, Hasan al lui Zeinab!

Hasan îi răspunse:

— Las-o în pace pe Zeinab, Allah s-o ierte acolo unde este! Dacă n-ar fi fost ea, aș fi recrutat

[1] Suburbie a orașului Cairo: centru tipografic renumit în secolul trecut.

și aș fi găsit și eu mai ușor o bucată de pîine. Da' ce și-au zis ei la prima chemare... Au zis : el o întreține. Iar la a doua chemare, dacă ea a murit, au găsit că nu sînt bun de armată...

Sidna se opri în loc, barba albă îi tremură de mînie și țipă la el :

— Nu-ți ajunge pedeapsa lui Allah că ai ajuns să vînezi scorpioni ! Să ne păzească Cel de sus de asemenea chinuri ! Allah, de atîta supărare, a abătut asupra satului un vînt plin de scorpioni... Iar tu, păcătos cum ești, trîndăvești aici în fața moscheei și n-ai catadixit încă să te speli pe mîini, pe cînd eu, uite, mă duc să chem credincioșii la rugăciunea de prînz !

— Ba nu, zău — i-o întoarse Hasan — eu să intru în moschee ? Ce mare pricopseală mi-a adus mie moscheea ; m-a lăsat să mor de foame, și-atîta !... Palme de ici și de colo ; la Cairo, în mijlocul bombardamentelor, înjurături de la soldații beți, și... apoi ce, se poate mînca o pîine și din vînatul scorpionilor ! Of, lume...

Un glas gros, liniștit răsună dinăuntrul moscheii :

— Roagă-te cu noi profetului, Sidna ! Cheamă credincioșii că a venit amiaza !

Sidna se uită înapoi, se stăpîni și intră în moschee îndreptîndu-se spre rogojina curată de lîngă altar, unde stătea un om gras și alb, îmbrăcat într-o galabie țărănească, de in și cu turban :

— Cum dorești, efendi ?

Sidna începu să-și rotească privirile de la efendi la cei risipiți în spatele său, pe niște rogojini vechi, roase, în timp ce rostea :

— Pace vouă și iertare lui Allah... Cum se simte domnul efendi ?

Efendi, stăpînul fermei din vecinătate, își băgă ceasul de aur în buzunar și spuse :

— Se zice că anul acesta guvernul are nevoie, pentru export, de veninul scorpionilor, sau ca să-l întrebuinţeze în locul unor produse care nu mai vin din cauza războiului.

Apoi se răsuci către cei aşezaţi pe rogojina roasă, care se uitau la el şi-i ascultau vorbele miraţi şi, strecurîndu-şi printre degetele groase şi înroşite boabele de chihlimbar ale mătăniilor, adăugă rîzînd :

— Războiul ăsta a făcut să aibă preţ pînă şi scorpionii !

Şi, întorcîndu-şi faţa de-la ei, privi drept înainte spre crăpăturile din peretele moscheii. Din spatele său se înălţă un glas răguşit, nemulţumit :

— În schimb oamenii nu mai au nici un preţ...

La auzul acestor vorbe, efendi se întoarse înspre locul din care izbucnise răspunsul şi constată cu surprindere că Hasan se îndreptă spre el şi, înclinîndu-se, îi apucă mîna ; efendi îşi retrase repede mîna şi zise zîmbind :

— Pe Allah ! Tu erai, Hasan ? Va să zică tot ai intrat în moschee...

Şi tăcu. Hasan se aşeză în spatele său, departe de rogojina curată.

— Pe profet ! spuse efendi după o clipă de tăcere. De ce zici că oamenii au ajuns să nu mai aibă nici un preţ ? Uite, se pare că războiul le-a dat de lucru multor şomeri ca tine. Dar voi nu mulţumiţi niciodată lui Allah. Pînă acum nici nu s-a ştiut prin părţile astea de vînatul scorpionilor. Lucrează, frate !

Hasan, neştiind ce să-i răspundă lui efendi, rîse încurcat. Glasul lui Sidna se auzi chemînd la rugăciune, din turnul moscheii, în timp ce Hasan se întreba în sinea lui :

„Cam cîţi scorpioni să fie în satul ăsta? Oare cîţi piaştri ar putea cîştiga fiecare dintre noi? Dacă Sidna n-ar fi fost omul dracului, n-aş fi fost nevoit să vînez scorpioni. Asta-i dreptate? Sidna primeşte din averea moscheii două lire pe lună — i le plătea primarul doar în faţa mea! Iar mie îmi arunca din ăştia numai cinci piaştri. Căram toată ziua la apă ca să umplu bazinul, dus-întors de la rîu, şi pe ploaie şi pe arşiţă... Nici tu mîncare, nici speranţa de a o primi... Să fi fost şi taurul comunal, şi tot îl răzbea! Şi toate astea pentru cinci piaştri pe lună! Da' eu eram mulţumit şi mai ziceam şi bogdaproste! Asta era pe cînd se scumpise porumbul de te ustura."

După ce chemă credincioşii la rugăciune, Sidna coborî încet treptele minaretului şi intră înăuntru, apoi se îndreptă spre rogojina curată din apropierea altarului şi spuse :

— E timpul rugăciunii...

Hasan mormăi :

— Deie Allah să ne rugăm cît mai curînd pentru sufletul tău !

Unul din vecini îl bătu pe umăr şi-i şopti :

— Lasă, Hasan, o să se îndrepte lucrurile ! Nu-i nimic, iartă şi tu ! Zi mai bine Doamne-ajută !

Alt vecin îi spuse :

— Ia, măi băiete, ţepuşa pe care ţi-a dat-o omul de la oraş şi fă aşa cum te-a-nvăţat ! Ai să vezi că o să ajungi să cîştigi într-o zi mai mult de zece piaştri. Numai aici, în geamie, trebuie să fie vreo mie de scorpioni. Şi mai ai şi dărîmăturile de lîngă ea. O să ajungi să cîştigi într-o lună de două ori cît Sidna. Noi, care trudim toată ziulica în arşiţa soarelui, cu ce ne alegem ? Veni-ţi-ar rău, o să cîştigi cît un funcţionar !

Nu s-a terminat bine rugăciunea și saluturile credincioșilor între ei, că Sidna s-a și oprit lîngă efendi să se plîngă de Hasan și să-l roage să le vorbească domnilor de la oraș, despre acesta, să-l ia de-aici, din sat. Spunea că e un băiat stricat, care n-are nici un căpătîi și nu merită să te ocupi de el. Și că totuși, el, Sidna, i-a purtat de grijă întotdeauna, cu toate că Hasan l-a acuzat că i-a furat dreptul care i se cuvenea din dijma geamiei, iar de cînd l-a alungat, nu mai face nimic ; s-a dus la Cairo și, după ce s-a bătut cu soldații englezi, a venit iarăși în sat. Și chiar din prima zi în care s-a întors s-a certat atît cu el, cît și cu nevasta lui.

Efendi a zîmbit și i-a cerut flăcăului să nu se mai certe cu nevasta lui Sidna degeaba, însă Hasan, ținîndu-se după efendi, începu să strige în ușa moscheii :

— Nevastă-sa ? Dar-ar Allah să mă muște scorpionul, înainte de-a luà un ban...

Dar Sidna îi tăie vorba, ridicînd mîinile la cer :

— Să te-audă Allah !

Hasan se îndepărtă vorbind întretăiat :

— Să dea Allah să fie cuvintele lui Sidna adevărate ! Nevastă-sa ! După ce că mi-a ieșit sufletul cărînd la apă pentru ea, de cînd m-am întors de la Cairo și pînă azi,. fără să văd nici o lețcaie, tot el se plînge ! N-am zis nimic, fiindcă mătușa Umm al-Azz îmi promisese că o să vorbească cu Sidna să mă primească înapoi la geamie ; și cum, după toate astea, tot el vine să-mi vorbească de nevastă-sa ? S-o întrebe efendi pe mătușa Umm al-Azz. Aia e !

Sidna se înfurie foarte tare că Hasan spune toate astea în fața lui efendi și a oamenilor, ba mai pomenește și numele nevestei sale și, fără

să se mai stăpînească, se repezi la el, lovindu-l cu palma peste cap și strigîndu-i înciudat :

— Piei din fața mea, Allah să te blesteme ! Apoi se uită încurcat spre efendi și se scuză :

— Iertare, efendi ! Nu se cădea să-l bat în fața dumneavoastră !

— Bine, bine — răspunse efendi, încălțîndu-și papucii.

Iar Sidna, la rîndul său, îl sprijini pe efendi să-și pună încălțările.

★

Hasan ieși afară din moschee și se opri la intrare, uitîndu-se cînd la Sidna, cînd la efendi și la cei care roiau în jurul lui ca să-i vorbească, în timp ce unul din ei îi ținea măgărița de frîul argintat și-i potrivea șaua acoperită cu o pînză albă. Fără să vrea, Hasan începu să se gîndească la țintele de argint ale frîului ; fiecare din ele valora cel puțin zece piaștri ! Cam tot atît cît ar cîștiga el, expunîndu-se morții de zece ori, din vînatul a zece scorpioni !

Efendi termină de vorbit cu oamenii și răspunse cu voce tare unuia dintre cei care se adunaseră împrejurul lui, că el mai are destui saci cu îngrășăminte, dar că nu poate să vîndă din ei acum. Omul susținea însă că e bucuros să plătească orice preț i-ar cere pe zece saci, iar efendi, punînd piciorul în scara șeii, zise :

— Bine, șeih Yunis, ca să-ți dau șapte saci pentru bumbacul tău, nu-i prea mare greutate pentru mine. O să-l cumperi însă cu prețul pe care-l dă șeih Abd al-Azim. Știți, oameni buni, că îngrășămintele mele sînt de calitate ; ca mîine se termină și pînă la sfîrșitul războiului n-o să mai găsiți așa ceva ! Cu bine !

La rîndul său, șeihul Yunis mormăi cu supunere :

— Adică o liră jumătate mai mult decît e prețul. Bine, efendi. Am să aduc banii și am să ți-i dau mîine după rugăciunea de seară.

Măgărița se urni cu efendi, iar în spatele ei porni un om de la fermă. Atunci șeih Yunis bodogăni :

— Asta e curată jecmănire, fraților, nu negustorie cinstită ! Cîștigă ceva parale ! Dar cine n-are de unde să-i plătească cît vrea el pe chimicale, ce se face ? Ia uite cum s-au stricat prețurile cu războiul ăsta !

O voce însă îl întrerupse :

— Lasă, șeih Yunis ! Dumneata cumperi de la el îngrășăminte și te vaieți, dar ce să mai zic eu care trebuie să cumpăr porumbul !

Măgărița se îndepărtă cu efendi și murmurele începuseră să se audă mai tare ; se plîngeau de el și de afacerile sale necurate cu prefectul și cu oamenii de la oraș.

Hasan vedea din locul său măgărița lui efendi și auzea vorbele care se spuneau despre lăcomia acestuia și despre prețurile pe care le cerea. O porni puțin spre măgăriță, dar se răzgîndi și se opri. Cînd văzu că Sidna s-a îndepărtat, se întoarse către oameni și spuse amenințînd spre efendi :

— Pe profet, lăcomia ăstuia n-are margini !

Oamenii rîseră cu poftă și în același timp se auzi o voce :

— Bată-te să te bată, Hasan, dar parcă voiai să-l rogi ceva ?

Hasan continuă ca și cînd n-ar fi auzit întrebarea, uitîndu-se la măgărița care dispărea în depărtare, în praful ce-l ridica în drum :

— Ce te crezi tu, efendi, față de ăi care cîntă și dansează la Cairo în zilele astea de război? Zău, măi oameni buni, cîte-am văzut și cîte am mai auzit eu cînd am fost la Cairo... Ce știți voi! Știți cine e cel mai bogat om din Cairo la ora asta? O dansatoare! Una care a deschis o sală unde se cîntă și unde se dansează din burtă. Asta, măi Sidna, te vinde și te cumpără pe tine, care faci pe grozavul în fața oamenilor, cu ochii închiși! Știți voi, măi flăcăi, cîte lire i-aduce pe noapte tremuratul ăsta al burții în fața soldaților englezi? O sută! Adică, la fiecare patru nopți un pogon de pămînt. Ei, Sidna, în două luni tremuratul burții i-aduce toate cele treizeci de pogoane ale tale!

Lumea începu să se împrăștie rîzînd, cu sufletele pline de o satisfacție ascunsă.

*

În mintea lui Hasan se perindară amintirile. Din ziua în care Sidna a refuzat să-i mărească salariul la zece piaștri pe lună și i-a luat locul alt om, toate au început, parcă, să-i meargă pe dos. N-a găsit de lucru la cîmp și nu era de lucru nu numai pentru el, dar nici pentru alți douăzeci ca el din sat. A slugărit în casa primarului doar pentru mîncare, dar l-a alungat nevastă-sa, pentru că mînca cît doi. Atunci l-a luat un unchi la Cairo, l-a dus la Bulak și l-a învățat cum să pregătească trăsura înainte de-a se urca în ea stăpînul, unchiu-său. Visa să se urce și el în trăsură alături de dînsul și să vadă străzile din Cairo, dar unchiul nu l-a lăsat; și totuși a fost fericit la Cairo. Mînca pîine de grîu și *taamia*, și toate bunătățile pe care nu le gustase niciodată în satul lui. Dar cînd au început să urle sirenele

de alarmă, şi cînd a văzut pentru prima dată avioanele deasupra oraşului, la un raid aerian, i-a fugit tot sîngele din vine. A început să tremure, asurzit de chemări, de strigăte, şi s-a speriat de flăcările care înroşeau cerul. Pămîntul se cutremura; în jurul său totul era ca într-un coşmar şi Hasan era convins că a venit ziua de apoi; a jurat că, dacă scapă, se întoarce imediat în sat. Cînd s-a terminat raidul şi cînd a văzut ce era în jurul său, s-a îngălbenit la faţă şi i-a spus unchiului că el mai bine se întoarce acasă, să moară de foame acolo, decît să ardă departe de sat, într-un raid ca ăsta. Şi era gata-gata să plîngă, dar unchiul a început să-l liniştească şi să-i spună că, pentru a cîştiga un ban, trebuie răbdare. Şi i-a promis c-o să-l ia cu el în trăsură şi o să-l înveţe cum să mîne.

A doua zi, dimineaţa, ţinîndu-se de cuvînt, l-a luat cu el. Hasan se uita la străzile din Cairo fericit şi fermecat. Seara, trăsura s-a oprit în faţa unui local. N-o să uite seara asta niciodată! Marele cabaret nu era luminat cum îşi închipuise, erau numai nişte felinare albastre şi oraşul părea rece, tremurînd trist şi gol. Nu se aflau pe străzi decît soldaţi englezi care umblau de colo-colo şi, din cînd în cînd, răsunau rîsete de femei sau strigăte.

Din local au ieşit trei soldaţi englezi şi împreună cu ei o doamnă înaltă, cu umerii goi; s-au urcat în trăsură în tăcere. Doamna, afundîndu-se în perna trăsurii, spuse:

— Ei, birjar, plimbă-te cu noi prin insulă o oră, două!

Vizitiul, unchiu-său, s-a bucurat mult, a plesnit din bici şi i-a şoptit lui Hasan:

— E rost de-un cîştig gras! Ăştia sînt americani şi au bani că nu-i pot număra! O ştii pe doamna asta? E dintr-o familie respectabilă; taică-său e grangur mare şi soţul ei la fel. Nu iese decît cu americani. Eu o cunosc; de cîte ori n-a fost cu trăsura mea! De fapt, se pare că toţi cei care se urcă într-o trăsură sînt oameni cu greutate. Să nu mai vorbim de taxi!

Dinăuntrul trăsurii au izbucnit hohote de rîs; Hasan auzind vorbă străină s-a întors. Dar cînd a văzut ce se petrecea în trăsură, a holbat ochii, privind uluit. Femeia dinăuntru l-a plesnit atunci peste obraz şi l-a înjurat; atunci a înjurat-o şi el pe ea. Vocile s-au amestecat, şi într-o clipă Hasan s-a trezit aruncat pe caldarîm, frămîntat de mîini şi de cizme, în timp ce unchiu-său striga după ajutor şi-l înjura pe Hasan, care se apăra cît putea de pumni.

Femeia şi bărbaţii s-au îndepărtat, iar unchiul s-a aruncat în trăsură, blestemîndu-l că-i poartă ghinion şi-l ruinează, Hasan l-a înjurat şi el, spunîndu-i că închiriază trăsura ca să se întîmple în ea ce s-a întîmplat.

Cînd Hasan s-a oprit să-şi pipăie coastele, înainte de a se urca şi el în trăsură, s-a auzit sirena de alarmă; a văzut încă o dată văzduhul aprins de fulgere şi i s-a părut, din nou, că cerul se prăbuşeşte peste capul lui.

. . . .

A doua zi, dimineaţa, era în sat. N-a găsit de lucru la cîmp şi nici vreun cuvînt bun de la Sidna. Mătuşă-sa Umm al-Azz a rîs de el şi de aventura lui; cînd i-a cerut însă o chilă de porumb, pentru munca sa pe două luni, l-a alungat, şi acum

Hasan nu găseşte altă scăpare : trebuie să vîneze scorpioni !

*

Hasan simţea nevoia să vorbească cuiva. A căutat împrejurul său pe cineva căruia să-i vorbească, dar n-a găsit, lîngă perete, decît propria-i umbră. Plecă atunci spre casă. Nu mai ştia ce să facă.

Deschizînd uşa, simţi o umezeală care-l izbi drept în faţă ; intră în camera în care de-abia se strecura o rază de soare prin ferestruica ei îngustă şi căută în coş. Găsi nişte pîine şi începu să ronţăie încet. Se întinse apoi în spatele uşii, la umbră.

Cînd se sculă, amurgul umplea drumul de raze palide. Pe vremea asta începeau să mişune şi scorpionii. Îşi luă bidonul şi ţepuşa şi îşi reaminti cuvintele omului de la oraş, despre felul în care se vînează scorpionii.

A ieşit repede, însă fără chef ; dar ce să facă, achizitorul va veni mîine, în zori, cu bani mulţi, să cumpere scorpionii adunaţi de săteni : un piastru bucata ! Dar el, ce-i drept, se cam teme de scorpioni... Poate că a aranjat efendi să-l ia la armată ! Poate că o să fie altfel... Atunci l-au respins la vizita medicală şi i-au spus că e chel, că trupul îi e slăbit de boli şi că nu-i bun, cu toate că era înalt şi lat în spate, de putea să ridice două găleţi mari cu apă şi să înconjoare cu ele satul de douăzeci de ori.

Pe maidan a găsit alţi trei ca el, care nu aveau de lucru la cîmp ; fiecare venise cu bidonaşul şi ţepuşa să caute scorpioni.

Seara umpluse satul de umbre.

Hasan observă că fiecare vînase cîte trei piaştri, printre ruinele de pe maidan. Vorbeau între ei exagerîndu-şi ispră vile şi lăudîndu-se că de aici vor cîştiga mai mult decît dintr-o mină de aur.

Vorbele lor l-au atins şi, puţin cîte puţin, începu să simtă dorinţa să pună şi el în bidonaş un vînat. Unul dintre băieţi zări o tîrîtoare şi în spatele ei încă una :

— Să facem dreptate ! spuse acesta cu gravitate. Să-l lăsăm de data asta pe Hasan. Asta e partea lui. Hai, Hasan flăcăule, dă-i drumul !

Hasan fu luat prin surprindere ; inima începu să-i bată tare, pieptul i se strînse, iar ochii pironiţi asupra insectei i se tulburară ; îl cuprinse o adîncă nelinişte, amestecată cu speranţă. Închise puţin ochii, apoi îi deschise brusc, apucă ţepuşa cu tărie într-o mînă şi bidonul în cealaltă, apoi făcu cîţiva paşi şovăitori spre scorpion, privindu-l cum se tîrăşte încetişor.

Deodată, se făcu auzită vocea unui băiat :

— Ce înseamnă asta ? Hasan are moscheea, poate să strîngă din ea cît vrea.

Hasan se opri puţin din mersul lui şovăitor, dar îl împinse cu mîna un băiat, îndemnîndu-l :

— Hai, Hasan, sînt doi ! Ba sînt trei... Grozav, sînt patru : patru piaştri ! Fiecare dintre noi are piastrul lui şi n-avem de ce să ne ciondănim.

Hasan înaintă cu ţepuşa în mînă şi cu faţa crispată şi se aruncă cu toată greutatea asupra insectei ; o puse în bidon repede, fără să se uite la ea, şi-şi trase ţepuşa, îndepărtîndu-se cu bidonul în care se afla insecta moartă.

— Iată primul piastru ! oftă uşurat şi bucuros, dar plin parcă de speranţă. Allah !

Băieții s-au așezat din nou pe pămînt, așteptînd alt vînat, pe cînd amurgul învăluia satul în albastrul său închis.

Așteptarea lor se prelungea, în timp ce căutau cu priviri înfrigurate prin crăpăturile pereților. Apoi se ridicară și se despărțiră ca să cotrobăiască cu țepușele prin toate scobiturile și să se holbeze prin crăpăturile pămîntului. Unul dintre ei, care nu prea era în apele lui, zise :

— Nu e nimic aici ! Șeful crede că-i cumpără din Saaid ! Zău, oameni buni, ar fi trebuit să plătească doi piaștri pentru un scorpion.

Altul, cu o voce înceată, temătoare, spuse că insecta era gata-gata să-l muște. Se posomorîră toți.

La un moment dat se auzi vocea lui Sidna chemînd la rugăciunea de seară ; după rugăciune, din geamie au ieșit cîțiva oameni, dar băieții au rămas în curte tăcuți, uitîndu-se în gol, cu inimile bătîndu-le de emoție.

— Hai să vedem ce-i în geamie ! le zise Hasan cu o voce șovăielnică, apropiindu-se de ei.

Unul dintre băieți îi răspunse parcă înviorat :

— Da, acolo trebuie să mișune scorpionii ! Într-o seară a venit unul la Sidna, chiar în timp ce se spăla.

Hasan, după ce se apropie de ei, luă felinarul din mijlocul moscheii și îl puse într-un loc, lîngă umblătoare. Apoi își luă bidonul și țepușa și începu să caute în jurul său, în josul peretelui ; ceilalți trei căutau și ei... Deodată, ridicînd piciorul gol, Hasan strigă după ajutor ; băieții se repeziră spre el, unul dintre ei se aplecă în jos îngrozit, dar se ridică imediat, zicînd :

— E un bulgăre de pămînt pe care ai călcat, caraghiosule!

Începură să caute din nou. Unul dintre ei strigă:

— Măi frate, aici sînt scorpioni de un rial[1]! Ia apleacă-te!

Şi se repeziră, împingîndu-se, să-şi implînte ţepuşele în spinările insectelor, care se tîrau una după alta. Hasan le-a cerut să-l lase-n pace, să vîneze singur trei, ca să-şi răscumpere ce-a pierdut în curte, dar nu-i răspunse nimeni. Fiecare dintre ei se apleca şi se uita cu precauţie sub picioarele goale, se repezea cu ţepuşa în scorpion, apoi îl băga, febril, pe gura bidonului.

Hasan spunea rîzînd, în timp ce se concentra spre unul:

— Ia te uită, va să zică am cumpărat o chilă de mălai! Hai să ne cumpărăm şi o haină... şi un chil de carne... dar grasă! Da, frate, o haină! Cît să coste o galabie ca a mătuşii? Şi aş vrea pentru mine şi o cămaşă bună, şi o haină bună.

Unul dintre flăcăi rîse, pe cînd se apleca peste ţepuşa lui:

— Mai bine cumpără-ţi o bucată de caşmir sau un caftan de şah, sau un turban!

Erau cu toţii cocoşaţi, cu bidoanele-n mînă.

— Asta-i o adevărată comoară! spuse unul. Dar se întrerupse şi strigă îngrozit: Ai grijă, Hasan! Uite ce-i sub picioarele tale!

Rîsetele încetară dintr-o dată şi se lăsă o tăcere înspăimîntătoare. În aceeaşi clipă, Hasan căzu la pămînt şoptind:

— Doamne, ce nenorocire! Te-ai dus, Hasan, şi n-ai apucat să cîştigi nimic...

---

[1] *Rial* — unitate monetară egală cu zece piaştri.

Vocea i se stinse, murmurele oamenilor încetară. Miinile i se crispară pe țepușă, căutînd parcă să apuce gîngăniile care mișunau în jurul lui; lacrimile i se amestecau cu pămîntul peste care se prăbușise.

Traducere de

Mircea Anghelescu

YUSUF IDRIS

S-a născut în anul 1927 într-o familie de funcţionari. A făcut şcoala primară şi secundară în provincie, iar în anul 1951 a absolvit cursurile facultăţii de medicină din Cairo. Paralel cu cariera de medic a publicat în presă, începînd din 1950, numeroase nuvele. În 1954 i-a apărut prima culegere, *Cele mai ieftine nopţi*, care s-a bucurat de o bună primire atît din partea criticii cît şi din partea cititorilor. Nuvelele adunate în această culegere sînt pătrunse de compătimire pentru omul simplu, chinuit de sărăcie şi şomaj. Concluzia care se desprinde dintr-o serie de nuvele este aceea că fecunditatea biologică nu este o dovadă de prosperitate, ci de mizerie.

Urmează alte culegeri de nuvele, printre care *Republica lui Farhat* (1956), *Nu-i aşa ?*, *Militarul negru*, *Incidentul cu onoarea*, o serie de piese de teatru (*Regele bumbacului, 1957, Momentul critic, 1958, Al treilea sex,* 1970), romanele *Povestea unei iubiri* (1957) şi *Păcatul* (1959).

Eroii lui Yusuf Idris sînt oamenii simpli : ţărani, şoferi, mecanici, mici funcţionari, învăţători de ţară, negustori ambulanţi. El scrie cu multă căldură şi duioşie despre copii. Conciziunea frazei şi a descrierilor, tendinţa

de a sugera întregul printr-un singur detaliu, solida cunoaştere psihologică şi socială fac ca Yusuf Idris să fie apropiat de Cehov, a cărui operă probabil că a cunoscut-o. Yusuf Idris este, de asemenea, un bun stilist şi un fin psiholog.

Operele sale, unele traduse în franceză, engleză, rusă şi alte limbi, îl atestă ca unul din cei mai talentaţi scriitori din generaţia sa şi ca un narator de valoare mondială.

CELE MAI IEFTINE NOPŢI

După rugăciunea de seară, din gura lui Abd al-Karim s-au revărsat trombe de blesteme la adresa taţilor şi mamelor din sat, precum şi la adresa lui At-Tantawi şi a străbunilor lui.

Şi asta din pricină că Abd al-Karim, după ce a îngenuncheat în grabă, de patru ori, s-a strecurat din geamie pe o ulicioară îngustă, cu mîinile la spate, puţin aplecat şi cu o poză de mare seriozitate. Umerii îi erau parcă împovăraţi de *bişt*-ul [1] greu pe care şi-l împletise singur din lînă de oaie.

Nu-i era de-ajuns atîta, ci şi-a înţepenit şi gîtul şi a început să adulmece, cu nasu-i coroiat şi lung, plin de gropiţe negre, şi să bombăne. Cînd a închis gura, pielea feţii sale galben-arămii s-a strîns pungă. Vîrfurile mustăţilor îi erau paralele cu vîrfurile sprîncenelor, ude încă din cauza apei cu care se spălase înainte de rugăciune.

Ceea ce l-a tulburat a fost faptul că, de cum a intrat în uliciοară, picioarele lui grosolane şi umflate nu-l mai ascultară; nu mai ştia unde-şi pune tălpile mari şi plate, cu nişte crăpături în

[1] *Bişt* — un fel de şal mai mare.

care dacă ar fi intrat un cui nu i s-ar fi zărit nici floarea.

Omul se simţea şi mai stînjenit, în pofida faptului că-şi stăpînea mînia, fiindcă uliţa era plină de copii risipiţi ca nişte firimituri. Se jucau şi urlau. I se strecurau printre picioare. Unul venea de departe şi-l izbea cu capul, altul îl apuca de *bişt* pe la spate, iar un alt ticălos îl lovi cu o cutie de conserve în degetul cel mare de la picior, depărtat de celelalte.

Faţă de această situaţie n-a putut decît să-şi dea drumul la gură, blestemîndu-i să li se dărîme casele peste capetele părinţilor şi ale bunicilor, blestemînd-o pe moaşa care-i trăsese de picioare ca şi sămînţa păcătoasă din care răsăriseră.

Abd al-Karim tremura de mînie, înjurînd, suflîndu-şi nasul şi scuipînd cu gîndul la satul acesta nenorocit, plin de copii. În vreme ce *bişt*-ul îi flutura, se întreba unde o fi clocitoarea asta din care au ieşit mai mulţi copii decît firele de păr din capul lui. Dar îşi înghiţi furia şi se mai linişti la gîndul că mîine foametea îi va decima, iar holera care-i va lovi în curînd, îi va înjumătăţi.

2

Abd al-Karim a rostit *şahada* [1] şi a simţit o adevărată linişte cînd a lăsat în urmă ulicioara cu roiul ei de copii şi-a ajuns la întinderea aceea care înconjura balta din mijlocul satului.

În faţa sa se aşternea întunericul în care îşi aveau cuibul căsuţele joase, cufundate în beznă, dinaintea cărora zăceau grămezile de bălegar se-

[1] *Şahada* — rostirea cuvintelor „mărturisesc că nu există un alt Dumnezeu în afara lui Allah şi că Muhammad e profetul său".

mănînd cu nişte morminte pe care nimeni nu le mai îngrijise de cine ştie cînd. Nimic nu dovedea existenţa fiinţelor vii îngrămădite sub acoperişurile lor, în afara lămpilor risipite, ici şi colo, în întunericul smolit. Semănau cu ochii scînteietori ai unor demoni la pîndă. Lumina lor, roşu-închis, venea, mîndră, de departe, pentru a se cufunda în negrul bălţii.

Privirea lui Abd al-Karim a rătăcit prin întunericul gol. Şi-a rotit capul în toate părţile. Mirosul apei stătute şi-a făcut loc prin nările arcuite şi a simţit că nu mai poate respira. A strîns tare pumnul şi s-a aplecat şi mai mult, gata să arunce *bişt*-ul pe marginea bălţii.

L-a deranjat însă şi l-a oprit răsuflarea, sforăitul sătenilor ascunşi ca nişte iepuri, care se amplifica o dată cu întunericul. Dar ceea ce-i aprinse şi mai tare mînia fu gîndul la *hafir*-ul [1] At-Tantawi şi la ceaşca lui de ceai „tare" pe care i-o dăduse cînd începuse să se ţească amurgul. Dacă n-ar fi fost în situaţia asta mizerabilă şi nu i-ar fi lăsat gura apă, nici nu l-ar fi gustat.

Abd al-Karim s-a plimbat prin întinderea întunecată fără să audă nici un zvon şi fără să simtă nici o mişcare, nici măcar cîrîitul vreunei găini. Parcă ar fi fost în mijlocul unui cimitir, nu într-un sat cu oameni.

Cînd a ajuns pe la jumătatea întinderii, s-a oprit. Şi nu întîmplător, căci dacă s-ar fi lăsat în voia picioarelor, după cîţiva paşi s-ar fi trezit acasă. Şi dacă ar fi tras uşa după el ar fi însemnat să-şi ţină răsuflarea şi să se culce. Or, în momentul acela n-avea pic de somn. Capul îi era mai limpede decît apa de la robinet şi decît mie-

---

[1] *Hafir — paznic.*

rea cea curată. Ar fi rămas pînă la răsăritul lunii în Ramadan !

Şi toate astea din pricina mizeriei, din pricina ceaiului negru, a ticăloşiei lui Tantawi, cu zîmbetul lui prefăcut, din pricina invitaţiei sale pe care nu-i trecuse prin cap s-o refuze. Nu poate să doarmă ?... Bine !

Şi ticăloşii ăştia de bărbaţi care s-au culcat o dată cu găinile şi-acum sforăie de zor ! Ce să facă el, Abd al-Karim ?

Să petreacă !... Dar unde ?...

Adevărat !... Unde să petreacă ?...

Să se joace de-a baba-oarba cu copiii ăştia ?...

Sau să se lase prins de fetele care cîntă „Alabala portocala"... ?

Adevărat... Unde să petreacă ? E mai „curat" decît cel mai lustruit porţelan. N-are nici măcar un piastru cu care să se ducă la *garaza*[1] lui Abu al-Isad să-şi ia o cafea fiartă în nisip, după care să se aşeze, cu narghileaua dinainte, şi să rămînă apoi cît o vrea sorbind mireasul cafelei şi al narghilelei... Fie chibiţîndu-i pe copiii de avocaţi jucînd cărţi, fie ascultînd la radio fără să priceapă nimic şi să rîdă, cu gura pînă la urechi, alături de As-Sibai, înghiontîndu-l pe Abu Halil care rîde de se zguduie casa, fie mutîndu-se în grupul lui jupîn Ammar care stă la sfat cu negustorii de vite, ca să se amestece şi el în discuţiile lor despre lîncezeala acestui negoţ.

N-are nici măcar un piastru !... Lovite-ar Allah să te lovească, măi Tantawi !...

Nu-şi poate tîrî picioarele nici măcar pînă la şeihul Abd al-Magid, pe care precis că l-ar găsi stînd turceşte, cu sobiţa în faţă şi pe ea fierbînd şi sfîrîind încet ibricul de aramă. Alături de el

[1] *Garaza* — un fel de cafenea unde se fumează haşiş.

l-ar găsi pe Aş-Şihi, povestind, cu glasul lui răsunător, aventurile din nopţile de pe cînd abia începea să-i albească părul şi din zilele care au trecut ducînd cu ele minţile zdravene ale oamenilor de-atunci, lăsînd în urma lor generaţia asta de hoţi şi de pungaşi de care i-e scîrbă.

Nu se poate duce să tuşească, pentru a-şi drege glasul, şi să ciocănească în uşa lui Abd al-Magid, fiindcă chiar alaltăieri i-a făcut omului vînt de sus, de pe saqie, trîntindu-l jos, în puţ. Toată lumea s-a distrat apoi pe seama scandalului ce s-a iscat între ei din pricina cheltuielilor pentru repararea saqiei. Din momentul acela şeihul nu i-a mai adresat o vorbă.

Diavolul a fost viclean atunci... Dar Tantawi, cu invitaţia lui, a fost şi mai viclean... Dărîma-s-ar casa peste tine, să se dărîme, Tantawi !...

3

Ce-ar fi dacă şi-ar lua bastonul ferecat, cu mîner de metal, ar trece pe la Saman şi împreună s-ar duce la ferma Al-Balabisa. Acolo e chef... o noapte ca-n rai... dansatoare... dansuri... muzică... Daţi-mi mîna, vă rog !...

Numai că... de unde să dai „bacşişul", măi Abd al-Karim ? Şi-apoi... e cam tîrziu... S-ar putea ca Saman să se fi dus la unchiul nevesti-si să se împace cu el... Apoi, drumul e cam primejdios şi e întuneric beznă...

Măi, oameni... De ce e el singurul nenorocit care nu are somn ? Tantawi, precis, a curăţit bine *mastaba* [1]-ua, s-a lungit pe ea şi-acum doarme buştean... Dormire-ai mort şi bumben, să dormi !

---

[1] *Mastaba* — bancă de piatră în afara casei, lipită de zid.

Ce-ar fi dacă s-ar întoarce acasă ca toţi oamenii serioşi? Ar zgîlţîi-o puţin pe nevastă-sa, ar trezi-o şi ar pune-o să aprindă lampa, i-ar şterge sticla, ar face apoi focul, i-ar încălzi o lipie şi i-ar aduce ardeii rămaşi de la prînz... Şi ce bine ar fi să mai fi rămas şi ceva din plăcinta pe care soacră-mea o pregătise azi-dimineaţă! Aah! Să-i mai pregătească după aceea şi un ulcioraş de *hulba*! Iar el s-ar aşeza ca un sultan şi s-ar apuca să-şi peticească cele trei coşuri cărora le-a putrezit fundul şi le-ar pune nişte toarte noi în locul celor rupte!...

Ce-ar fi, zău, dac-ar face aşa?...

S-ar urni pămîntul din loc?!

Sau să lucreze la *omda* [1] o noapte, aşa de dragul de-a lucra?

O să cadă cerul pe hambarul de grîu?

Nu! Nimic din toate astea n-o să se întîmple!

El o ştie mai bine decît oricine pe nevastă-sa, mai bine decît chiar Samhuruş, împăratul *ginilor* [2]. O ştie el cum doarme, ca o tăgîrţă plină cu porumb, aruncată la întîmplare. Iar în jurul ei stau risipiţi cei şase copii ca nişte căţei care schelălăie! Nu s-ar fi trezit nici dacă ar suna Israfil [3] cu trîmbiţa lui. Şi să presupunem că ar sosi Noaptea al-Qadr [4] şi s-ar trezi... Şi ce-ar face atunci?

---

[1] *Omda* — primarul satului.

[2] *Gini* — spirite situate între îngeri şi oameni.

[3] *Israfil* este, în credinţa musulmanilor, arhanghelul care ar vesti, sunînd din trîmbiţă, ziua Judecăţii de Apoi.

[4] *Noaptea al-Qadr* (Noaptea Predestinării) este una din ultimele zece nopţi ale lunii Ramadan, al cărei număr este fără soţ. Conform tradiţiei, în această noapte a început să-i fie revelat Coranul profetului Muhammad. Musulmanii cred că în această noapte li se poate împlini orice dorinţă.

Să-şi rîdă singur de propria-i soartă ?...

Se duce singur de nas ?

Ca să fim sinceri, în lampă nu mai este gaz decît pe jumătate. Şi femeia are nevoie de el pentru mîine noapte cînd o să frămînte şi-o să coacă pîinea, dacă o să mai trăim pînă atunci... Şi-apoi, cum le-a fost copiilor foame, la asfinţit, precis c-au mîncat toţi ardeii şi ultima lipie din coş...

Şi ce... plăcinta de azi-dimineaţă îl mai aştepta pe el pînă la miezul nopţii ?... Hai să fim serioşi ! În casă nu mai există nici hulba, nici pic de zahăr şi nici nimic...

N-o să mai pupe el toată viaţa un pahar ca ăla pe care l-a băut la Tantawi...

În iad s-ajungi, măi Tantawi, bastard al Zabidei !...

4

Dacă i s-ar năzări cuiva să treacă prin acest loc şi l-ar vedea pe Abd al-Karim stînd acolo, înfipt ca o momîie lîngă balta întunecoasă, şi-ar închipui că omul este stăpînit de diavol sau fermecat de vreo vrăjitoare.

Dar Abd al-Karim e scuzabil, îl scuză situaţia lui ; el e un om simplu, nu citeşte şi nici nu scrie, buzunarul îi e gol, e o noapte de iarnă, ceaiul îi înfierbîntă capul... Ignoranţii care stau de veghe ca el şi-au pierdut somnul de multă vreme...

Din această cauză neliniştea omului s-a prelungit ; o dată cu ea şi şederea şi nemişcarea.

Restul drumului l-a străbătut resemnat. S-a gîndit să-şi petreacă noaptea, aşa cum îşi petrecuse şi celelalte nopţi reci.

În cele din urmă s-a pomenit acasă. A închis poarta cu zăvorul în urma lui. A trecut peste copii, bîjbîind prin întuneric pe cuptorul pe care erau risipiți. Și-a mușcat buzele, văicărindu-se din pricina lor și a întunericului și dojenindu-l pe cel care-l pricopsise cu șase guri de hrănit.

Știa drumul. Doar de atîtea ori nopțile reci de iarnă i l-au arătat. În cele din urmă a dat peste nevastă-sa. N-a împins-o, i-a pipăit degetele de la mîini, i-a frecat picioarele pe care se așezaseră quintale de praf, i le-a gîdilat zgîndărind-o pînă ce a simțit în trupul ei fiorul trezirii.

Femeia s-a deșteptat, în timp ce bărbatul îi trimitea ultimul blestem lui Tantawi în noaptea aceea. L-a întrebat indiferentă, căscînd cu gura pînă la urechi, de ce-l blesteamă pe om pînă și în toiul nopții ! Ce i-a făcut ?

I-a răspuns scoțîndu-și straiele de pe el și pregătindu-se pentru ce va urma :

— Hm ! Allah să dărîme casa aceluia care este pricina...

*

După luni de zile, femeile, ca de obicei, aduceau vestea nașterii unui nou băiat. Se consola astfel cu a șaptea gură pe care nu știa cu ce o va mai hrăni.

*

După luni și ani, Abd al-Karim tot se mai împiedica în roiul de copii care-i stăteau în drum și cînd pleca și cînd se întorcea și se întreba, în fiecare noapte, cu mîinile la spate și cu nasul adulmecînd în jur, unde să fie crăpătura aceea din pămînt sau din cer prin care curg...

Traducere de
Nicolae Dobrișan

Era după-amiază cînd am coborît din tren. Întotdeauna ajung în satul nostru după-amiaza. De o parte a liniei ferate se află gara, iar de cealaltă parte se întinde satul. Soarele era de un galben liniştit ; părea tăcut şi bolnav. Aceeaşi culoare stăpînea şi peste satul cu casele de lut şi cu copacii lui. Galbenul învăluia pînă şi vîrfurile palmierilor.

Am fost întîmpinat de privirile acelora care erau nelipsiţi de pe banca din faţa gării : locul lor preferat pentru a-şi pierde timpul. Nimeni nu i-ar fi alungat de acolo şi nici nu i-ar fi pus să plătească vreo taxă pentru asta.

În vreme ce oamenii aceia mă priveau compătimitor, mi-am continuat drumul. Trenul care scotea într-una zgomote neplăcute, cu capul lui negru şi urît, cu ochii mari, roşii şi rotunzi, care din cînd în cînd clipeau aruncînd flăcări de iad, a rămas pe loc. În copilărie, ne îngrozeam văzîndu-i capul hidos. Acum însă am trecut pe dinaintea lui nepăsător, fără pic de teamă.

Mergînd pe drumul care trecea prin sat conducîndu-mă spre casa noastră, am simţit că pune stăpînire pe mine un sentiment ciudat — acela al întoarcerii. De fiecare dată întîlneam în drumul meu trei-patru oameni pe care îi salutam cu cuvintele *Salam aleicum !* şi care-mi răspundeau şi-mi urau bun-venit în vreme ce mă priveau curioşi, să vadă cum mă mai schimbasem între timp. Acelaşi lucru îl făceam şi eu la rîndul meu. Îi ştiu de cînd eram copil, iar ei tineri. Acum nu mai sînt nici eu copil şi nici ei tineri. Timpul... Timpul este amăgitor, nu trebuie să ai încredere în el...

Nu-și oprește mersul, iar noi îmbătrînim o dată cu el, apropiindu-ne de sfîrșit... Nu simțim timpul decît dacă-l vedem, decît dacă vedem schimbările pe care le produce în ceilalți. Doar atunci ne închipuim că o dată cu ei trebuie să fi îmbătrînit și noi.

Satul nostru e toată vremea liniștit, lipsit de vacarm. Adierea vîntului mîngîie blînd acoperișul caselor. Cîrdurile de gîște tac... Toate sînt făcute din lut. Pămîntul e acoperit de un strat de țărînă, iar spre cer se înalță fumul care se ridică din cuptoare. Oamenii se mișcă alene, posomorîți, convinși că n-are rost să te grăbești sau să te zbați. Tot timpul tac, așteptînd parcă ziua de apoi ca să vorbească, sau poate moartea...

Știu că mergînd pe drum am să văd în pragul caselor femei. Din copilărie sînt obișnuit să-mi întorc privirea cînd trec prin fața lor. Iar ele privesc atent la mine și, după ce-am trecut, încep să șușotească.

De zeci de mii de ori am trecut pe drumul acesta : cînd mergeam la școala primară îmbrăcat în pantaloni scurți, cînd am învățat să merg pe bicicletă, cînd trăiam bucuria reușitei la examene, în zilele ploioase cînd îmi alunecau picioarele, ori noaptea cînd mă jucam cu băieții de seama mea.

Chiar la capătul drumului se află casa noastră. Este înconjurată cu un zid și are o poartă de tablă. Peste drum de noi stă toată vremea în poartă vecina noastră Badiya. Cînd copiii erau mici stăteau grămadă în jurul ei, iar acum, cînd s-au făcut mari, mătușa Badiya nu mai stă decît cu femeile la taclale. Și tot timpul robotește : ba freacă un vas de aramă, ba vîntură niscaiva grăunțe, ba caută după o orătanie pierdută... De cum

mă vede apărînd pe drum, mă privește și se bucură, iar apoi își vede mai departe de treabă așteptînd s-o întreb ce mai face. Cu ani în urmă, pe vremea cînd eram copil și mă zbenguiam, cînd mi se făcea sete, veneam la ea să beau apă. Nu mă duceam acasă de teamă să n-o încasez de la mama, dacă m-ar fi văzut cum arăt.

Cînd mi-era sete, mătușa Badiya îmi dădea apă. Dacă eram supărat mă liniștea, iar dacă mă loveam, avea grijă de mine. Acum sînt mare, sînt învățat. Am devenit un efendi îmbrăcat în costum. Privește la mine și se întreabă dacă îmi mai aduc aminte de ea. Cu siguranță că această întrebare și-o pune de fiecare dată cînd mă vede venind de la Cairo, cu geamantanul.

Deși anii i-au uscat trupul și i-au zbîrcit pielea, zîmbetul mîngîietor și bunătatea i se citesc și acum pe față.

— Cum o mai duci cu sănătatea, mătușă Badiya ? am întrebat-o.

A ridicat ochii și am deslușit în ei bucurie, iar din tremurul mîinilor, care a scăpat cratița în țărînă, mi-am dat seama că e tulburată. Ar fi vrut să zîmbească, dar s-a răzgîndit și mi-a răspuns cu o voce plină de duioșie și milă. M-a surprins și m-a impresionat în același timp. Niciodată n-o mai văzusem așa pe mătușa Badiya. De obicei, după ce-mi răspundea la salut, lăsa lucrul din mînă și se grăbea să deschidă poarta noastră vestind, aproape chiuind de bucurie :

— Uite-l !... A venit... Uite-l !...

În casa noastră se ridica o larmă de nedescris. Totdeauna le era dor de mine, căci nu mă vedeau decît o dată la șase luni sau la un an. Plecasem de mic de-acasă și doar rareori veneam să-i văd. La toți le era dor de mine. Se deschidea poarta

şi fraţii alergau, desculţi, îmbrăcaţi în galabii sau numai în flanele şi pantaloni, şi mi se agăţau de gît. Bucuria de a-şi vedea fratele mai mare nu contenea. Era exprimată prin cuvintele de bun venit şi prin strigăte :

— Uite-l ! Uite-l !

Îi îmbrăţişam cu toată căldura. Erau fraţii mei şi ţineam foarte mult la ei.

Mă întorceam dintr-un oraş plin de vacarm. Trebuia să duc acolo o luptă neîntreruptă cu forţe mai tari decît mine. Apăram dreptul la existenţă al meu şi al altora. Mă simţeam singur. Nu-i uram pe oameni ; mi-era milă de ei. Îmi făcusem mulţi prieteni, dar această dragoste fără seamăn, această dragoste concretă şi foarte clară, nu o simţeam decît aici. Niciunul din noi nu încerca să şi-o stăvilească în vreun fel. Ne îmbrăţişam şi cu greu reuşeam să scap din strînsoarea braţelor mici şi uscate pentru a merge să-l văd pe tata de care întotdeauna îmi era dor.

Viaţa îmi cerea mie, băiatul lui cel mare, să mă port ca un bărbat şi aşa şi făceam. Gîndul îmi zbura însă într-una la tata şi la copilărie. Bucuros aş fi aruncat straiele bărbăţiei pentru a deveni din nou copil sau pentru a mă putea simţi iarăşi copil. Îl iubeam nespus de mult pe tata. Cînd veneam, îşi lăsa imediat treburile şi-l găseam în casă, în galabie, fără nimic pe cap, cu pieptul dezvelit, tulburat şi fericit în acelaşi timp, căutîndu-şi papucii pentru a-mi ieşi în întîmpinare. Şi el mă iubea la fel de mult. Mai mult decît orice pe lume. Se oprea în uşă întinzîndu-şi braţele şi salutîndu-mă :

— Bine-ai venit, şeihule !

Alergam unul spre altul şi ne îmbrăţişam fericiţi. De cîte ori ne îmbrăţişam aşa, aş fi vrut să

rămîn mereu în brațele lui. Cînd eram mic ajungeam cu mîinile doar pînă la coapsele lui. Apoi, cînd m-am făcut mai mare, reușeam să-i cuprind mijlocul și lucrul ăsta îmi umplea inima de bucurie. La un moment dat m-am făcut cît el de înalt, iar mai apoi m-am trezit că sînt și mai înalt decît el. Și o dată cu mine creștea și iubirea pentru el. Îl îmbrățișam, sărutîndu-l cu sete. Îi vedeam pielea gîtului plină de zbîrcituri, dar totul îmi plăcea la el : și zbîrciturile, și părul albit care i se vedea pe piept, prin deschizătura flanelei, și pielea mai albă de sub flanea, și fața negricioasă, și nasul de om bun, și ochii plini de duioșie și dragoste... Îl sărutam și mă săruta și el, cu ochii aproape plini de lacrimi, spunîndu-mi din nou :

— Bine-ai venit ! Tare dor mi-era de tine...

Tăceam în clipele acelea. În suflet mi se cuibărea liniștea. Îmi dădeam seama că în orașul acela mare mă simțeam ca și rătăcit și că aici era tatăl meu, casa noastră... Aici aveam rostul meu... aici era tatăl meu... aici era locul în care copilărisem...

Tata cu greu mă lăsa din îmbrățișare. Fără să-mi dau seama, frații îmi luau geamantanul, se agățau de mine sau se zbenguiau îmbrățișîndu-se între ei.

În momentele acelea mama se prefăcea că doarme, așteptînd să merg eu la ea. O strigam, dar nu-mi răspundea voind să pară că doarme cu adevărat. Mă apropiam de patul ei aplecîndu-mă pentru a-i săruta mîna albă și aspră. Atunci deschidea ochii, parcă trezindu-se din somn, și-mi spunea pe un ton trist :

— Allah să te binecuvinteze cu sănătate !

Apoi nu mă mai puteam stăpîni și o sărutam pe frunte. Nici ea nu se mai putea stăpîni și mă săruta pe obraji. Vocea îi era tărăgănată, plîngă-

toare și învăluită de tristețe. Doar așa își trăda dragostea și dorul pentru mine.

Ne așezam pe pat. Frații se îmbrînceau să fie cît mai aproape de mine sau să-și facă loc pe genunchii mei. Tata stătea mai la o parte pentru a le lăsa lor loc, deși, dacă ar fi fost să se lase în voia sentimentelor, s-ar fi îmbulzit și el să stea alături de mine. Mama se plîngea de răceală, reumatism și dureri de cap. Tata își ascundea bucuria tăcînd sau străduindu-se să mă simt cît mai bine... Îmi așeza la spate o pernă pentru a mă rezema de ea sau îmi găsea un loc mai comod... De bucurie uita să-și mai pună papucii în picioare. Avea niște tălpi mari și mi-aduc aminte că pe cînd eram copil îmi plăcea să-mi ating obrazul de ele și să mă joc cu degetele lui de a căror mărime eram tare mîndru.

Ne așezam. Eram o familie față în față cu viața. Trăiam însă clipele unei bucurii curate din care se topeau tristețea și durerile, rămînînd doar dragostea, dorul, cîteva cuvinte rostite de unul și de altul și clinchetul rîsului... O familie mică în fața vieții mari și grele... Aveam însă și momente ca acestea : opaițul aprins în odaia de țară... patul acoperit de apărătoarea de țînțari... canapeaua pe care nu aveam toți loc...

În timpul verii ne așezam în fața casei. Tata trona, fericit, între noi, ca un zeu. La toți ne plăcea să-i sorbim vorbele. Cît de frumos vorbea ! Cînd începea, eram toți numai ochi și urechi, nu ne scăpa nici un cuvînt. Zîmbetul de la începutul povestirii rămînea neschimbat pînă cînd termina. În vocea lui plină se distingea o notă plăcută. Ne fermeca felul în care vorbea ! Dacă se ducea la tribunal pentru vreun act și îl puneam să ne povestească întîmplarea, o lua de unde îi ceream

noi, şi nu-i scăpa nici un amănunt. Începea apoi altă poveste fără ca noi să ne dăm seama că cea dinaintea ei s-a sfîrşit... Simţeam doar fericirea şi dragostea dusă pînă la adorare pentru tatăl nostru...

*

De data aceasta însă, mătuşa Badiya nu şi-a mai lăsat lucrul şi nu s-a mai ridicat să-mi vestească sosirea. Mi-a răspuns doar la salut şi şi-a văzut mai departe de frecatul oalei, cu capul în pămînt. Am lăsat-o şi m-am îndreptat spre casă. Am găsit poarta cea mare, dată de perete. Vîntul se juca cu poarta de tablă făcînd-o să scîrţîie din ţîţîni. În spatele ei, un pui de găină zgribulit şi un copilaş care-şi făcea nevoile.

M-a întîmpinat aceeaşi linişte şi cînd am intrat în curte. Numai că de astă dată această curte mi s-a părut schimbată : parcă era mai încăpătoare şi mai goală. Am păşit înăuntru. Era aceeaşi ogradă : robinetul de apă la locul pe care-l ştiam... havuzul din care se prelingeau firicele de apă... pomii şi tufişurile risipite ici şi colo... Palmierul trecuse acum de înălţimea zidului casei şi înăbuşea arbuştii mai mici din jur... Viţa de vie se uscase... Din cauza apei prea multe, fără îndoială. În fundul curţii se înălţa turnul porumbeilor, alb şi dărăpănat... Mai într-o parte, încăperea în care se afla cuptorul... Uşa, înnegrită şi stricată, lăsa să se vadă întunericul dinlăuntru şi podeaua acoperită de paie şi gunoi... Mi-am rotit din nou ochii prin curtea mare... Uşa casei era deschisă ; în prag nimeni, înăuntru nimeni... Nu mai era nimeni care să mă aştepte... Toate păreau părăsite... Afară

era urît ; soarele mai stins... Palmierul învăluise casa noastră cu umbra lui...

Am intrat în casă. Camera mi s-a părut mai mare decît ultima oară ; tavanul parcă mai înalt... Crăpăturile din tavan se mai lărgiseră şi ele... Canapeaua era murdară, pernele vraişte, odăile încuiate. Nu se auzea din nici o parte o voce... Pe poarta de lîngă scară porumbeii gîngureau prelung şi trist... Cîinele se lungise pe covoraşul de rugăciune... Se auzea ciripitul uhor păsări care nu se vedeau... Dinspre scară răzbătu o rază de soare care căzu pe podea într-un cerculeţ gălbui. În ea apărură milioane de firicele de praf...

Mi-am dat seama că nu mai avem casă...

Am ieşit din nou în curte şi de acolo în drum. Mătuşa Badiya m-a întrebat :

— Îţi trebuie ceva ?

— Unde sînt ai mei ?

— La cimitir...

— Şi au lăsat casa vraişte !...

— Sînt eu aici...

M-am trezit purtat de paşi. În piept — gol, însingurare şi tristeţe... Lumea din jur nu mă mai interesa. Nimic nu mai avea vreun sens. Mi se părea că n-are rost să-i mai salut pe oameni cu cuvintele *Salam aleicum !* şi să primesc răspunsul lor. Sînt vii cu toţii... Şi eu sînt viu... Dar ce-a fost a fost. Am pornit agale. Satul, din care nu-mi era necunoscut nici un colţişor, mi s-a părut de data asta străin. Trecusem de atîtea ori pe ulicioarele şi prin cătunele lui fără să le dau nici o atenţie ! Îmi erau la fel de cunoscute ca propria noastră casă. Acum însă mi se părea că le văd pentru prima oară. Îi cunoşteam pe săteni de atîta vreme, dar acum treceam printre ei şi-mi păreau alţi oameni, străini, obosiţi. Trebuie să se

fi întîmplat totuşi ceva, căci abia acum descopăr satul cu oamenii lui care mai înainte nu mă interesaseră cîtuşi de puţin. De bună seamă, ceva s-a întîmplat.

M-am rătăcit... În anii de cînd n-am mai fost aici satul crescuse; apăruseră case noi. Înainte ştiam drumul care ducea la cimitir. Lîngă el se afla un cîmp unde aveau loc petrecerile de sărbători. Acum de ce nu s-or mai fi făcînd petreceri? De ce nu mai simt cînd e sărbătoare? Zilele de sărbătoare sînt ca toate celelalte din an. Unde sînt forfota trezitului în zori. Unde sînt *kaak* [1]-ul şi cadourile de sărbătoare, hainele noi strălucitoare, căluşeii şi dulapul, halvaua cu tahîn şi pocnitoarele cu care îi speriam pe bunici?

Am hoinărit pînă ce m-am trezit în capul satului. N-am mai găsit cîmpul acela unde se ţineau petrecerile. Pe locul lui erau case înghesuite, făcute din lut.

Ce proşti eram! Iată mormintele aici, lîngă mine, în jurul meu: sărăcăcioase, părăginite, dar fără nimic de spaimă în ele. De ce oare cînd eram copii priveam cu teamă, de la distanţă, cimitirul? Unde să fie mormintele bunicilor şi unchilor? Sînt risipite, n-ai cum să le mai cunoşti! Singurul lucru care le mai deosebeşte sînt crenguţele de palmier atîrnate la capetele mormintelor: crenguţe uscate, ale căror frunze se veştejiseră şi se făcuseră ferfeniţă...

Am privit în toate părţile, dar n-am descoperit pe nimeni. Plecaseră, fără îndoială, spre casă. Am găsit mormîntul fără prea mare trudă. Ştiam că este lîngă un arbore de camfor... Iată-l... Iată şi mormîntul... M-am oprit în faţa lui. Era încă

---

[1] Un fel de turtă dulce care se pregăteşte mai ales cu prilejul sărbătorilor Ramadanului.

proaspăt, se mai vedeau urmele de sapă. La cap — o tăbliță pătrată și pe ea scris : „Răposatul..." urma numele tatei). Am privit din nou în jur : morminte în paragină, arbori de camfor înalți, goliți de frunze, dogoarea soarelui aproape de amurg, corbii negri croncănind în zare...

Așadar tata se află aici. În acest mormînt ; cu grămada de pietre, bolovani și ciment deasupra... El, care nu suporta nici măcar un ceas să stea cu fereastra închisă ! Tata se află aici, înfășurat în giulgiul vărgat peste care este un altul alb !... În singurătatea aceasta, cu ochii închiși !... Tata este aici ! Imposibil să stea întins. Nici acasă nu-i plăcea să rămînă multă vreme întins... Fără îndoială, stă în capul oaselor... Sau stă turcește rostind binecuvîntări... cu picioarele strînse sub el și făcînd semne cu degetul arătător. Ochii privesc în pămînt... Se roagă parcă... Iată că a terminat rugăciunea. L-am salutat :

— *Salam aleicum !*

Nu mi-a răspuns însă. M-a privit numai cu ochii săi mari în care am deslușit o scînteie de bucurie. Nu mi-a răspuns. Era trist ; murmura sfîrșitul rugăciunii.

— Tată, sînt aici, i-am spus. Sînt fiul tău cel drag. M-am întors. De ce nu-mi mai spui : „Bine-ai venit ? !" De ce nu-mi mai spui : „Ce dor mi-era de tine ? !"

A ridicat mîinile cu podul palmei în sus și ochii spre cer, implorînd parcă. Apoi și-a șters fața cu mîinile și a privit spre mine iarăși. Era trist, obosit și tăcea.

— Nu știi cît de mult te iubesc ? l-am întrebat.

A deschis ochii făcînd cu pleoapele un semn care ar fi vrut să însemne :

— Ba da !

— Nu ştii că n-are margini dragostea mea pentru tine?

Din nou m-a privit, cu o undă de tristeţe în ochi.

— Nu ştii că eşti omul cel mai scump din lume pentru noi?

Iarăşi a închis ochii îndurerat.

— Atunci de ce să ne părăseşti, de ce să mori? am strigat.

A redeschis ochii tresărind şi mi-a aruncat privirea aceea aspră şi încruntată pe care nu mi-o arunca decît atunci cînd făceam vreo mare prostie. Cînd eram mic, mă speria, dar de data aceasta m-a înspăimîntat ca niciodată. Simţeam cum îmi pierd glasul şi n-am mai putut decît să şoptesc:

— Pe viaţa Profetului, de ce-ai murit? De ce ne-ai părăsit?

Tata avea faţa negricioasă şi brăzdată de cute mari în care se citea bunătatea. La toţi ne plăceau şi le sărutasem de nenumărate ori. Nu s-a schimbat de loc cu trecerea anilor. Noi ne-am făcut mari, am plecat în lume, dar cînd ne-am întors l-am găsit acelaşi: cu faţa negricioasă şi brăzdată de cute mari, în care se citea bunătatea...

Am vrut să-l sărut în clipa aceea. Am simţit deodată că mi-e dor de el, că mi-a fost scris să-mi fie toată viaţa dor de el. De fiecare dată cînd veneam acasă, revăzîndu-l după o absenţă îndelungată, juram să-mi iau un concediu pe care să-l petrec în întregime cu el, să stau tot timpul cu el. Şi mi-era teamă să nu moară înainte. Cînd m-am înclinat spre el pentru a-l săruta, a ridicat mîna de pe genunchi parcă pentru a mă opri, întocmai cum face cineva care nu vrea să fie întrerupt din rugăciune. M-am oprit şi i-am zis:

— Cum să mori înainte?

O lacrimă cît un strop de rouă i se prelinse din ochi. Îmi veni în minte momentul în care au așezat sicriul pe marginea gropii și l-au acoperit cu o bucată mare de pînză. Am văzut apoi cum au pus la o parte capacul, iar pe el l-au scos și l-au purtat cu grijă pe brațe. În giulgiul alb părea parcă mai mic. Mijlocul îi scăpase din mîinile oamenilor care-l purtau. I-am revăzut mîna dreaptă alunecîndu-i de sub giulgiu : aceeași mînă mare, plăcută, acoperită de păr ; aceeași mînă care trecuse de atîtea ori peste creștetele noastre, mîngîindu-ne și binecuvîntîndu-ne ; aceeași mînă pe care o vedeam de fiecare dată cînd o sărutam ; aceeași mînă cu ale cărei degete lungi ne jucasem de atîtea ori, ale cărei linii, culoare și formă ne plăceau atît de mult.

— De ce nu ne-ai spus că o să mori ? l-am întrebat din nou.

În loc să-mi răspundă, a tăcut mai departe. L-am privit iarăși ; ședea în aceeași poziție. Ochii îi erau învăluiți în ceață, iar fața foarte palidă, lividă. Aducea într-un fel cu un pom din curtea noastră căruia începuse să-i putrezească trunchiul, iar la cîteva zile după ce l-am tăiat au început să i se ofilească și să-i îngălbenească frunzele pentru ca mai apoi crengile să-i rămînă golașe.

M-am întors acasă... Am găsit totul la fel : turnul porumbeilor în fundul curții, alb, dărăpănat... încăperea în care se afla cuptorul... ușa înnegrită și stricată care lăsa să se vadă întunericul înspăimîntător și podeaua acoperită de paie și gunoi... Casa părea mai mare și pustie... Nu mai rămăseseră în ea decît asfințitul, tăcerea și aerul parcă încremenit.

Ne-am găsit singuri de data aceasta în camera în care ne adunam... Ne-am așezat... Frații mai

erau încă îmbrăcaţi în vestmintele bune, iar feţele lor copilăreşti şi totuşi crispate de tristeţe şi suferinţă păreau ciudate... Mama mototolea o batistă în neştire, iar faţa îi era răvăşită şi acoperită de şiroaiele de lacrimi.

Am rămas tăcuţi şi abătuţi... Opaiţul îşi trimitea lumina posomorîtă desenînd pe pereţi umbrele căpetelor noastre: mohorîte, cernite ca şi inimile. Nişte umbre ce se mişcau neîntrerupt, devenind mai clare sau mai stinse, după cum flacăra palidă a opaiţului se făcea mai mare ori mai mică.

Stăteam tăcuţi, aşteptînd parcă ceva. Aşteptam parcă să-l auzim ciocănind în uşă pentru a-şi anunţa întoarcerea, iar noi să ne întrecem să-i deschidem... să-l vedem zîmbind, cu tarbuşul dat pe ceafă, desfăcîndu-şi braţele să ne strîngă la piept, cu grijile şi necazurile noastre mărunte... Ori poate că acum e în baie şi se pregăteşte să iasă tuşind, pentru a-şi drege glasul, aşa cum îl ştiam că face de obicei: tusea aceea fără de care nu putea fi închipuită viaţa casei... Ori poate că e în curte... Da, da, precis e în curte... Vorbeşte cu vecinul... I-auzi-i vocea!... Şi ce frumos sună aşa, din depărtare!... E chiar vocea tatălui nostru; o deosebim dintr-o mie şi ne place mai mult decît mii de alte voci... Cît de fericiţi sîntem s-o auzim! Înseamnă că tata este aproape, că peste cîteva clipe vom fi în jurul lui, în braţele lui, aproape de privirea lui, de glasul lui, de părul de pe pieptul lui...

Dar nu... nu... Nimic din toate astea nu s-a întîmplat; nici n-a ciocănit în uşă, nici nu i-am auzit glasul! Şi ce era mai îngrozitor, era faptul că noi ştiam prea bine că nu va ciocăni nimeni în uşă şi nici nu vom auzi nici un glas.

Opaițul sta să se stingă, căci gazul era pe sfîrșite. Umbrele noastre alergau pe pereți căutîndu-se parcă una pe alta... Fără să-mi dau seama, în suflet mi s-a cuibărit un sentiment ciudat punînd stăpînire pe mine. Sentimentul unei tristeți nemăsurate, căreia îi simțeam gustul în gură și gheara înfiptă în piept. Sentimentul că sînt trist, trist.

Priveam și la fețele posomorîte și împietrite ale fraților mei. M-au privit și ei și, deodată, fulgerați parcă de același gînd, am izbucnit toți în plîns. Abia atunci ne-am dat seama cu adevărat, am simțit cu adevărat că tatăl nostru a murit, ne-a părăsit pentru totdeauna, că nu mai avem tată ! Ce dureros ! Nu-l mai avem pe tata !

Traducere de

Nicolae Dobrișan

PUNCTUL

Șinele de fier nu sînt prea înalte. O îngrămădire de nisip, piatră, lemn și metal. Linia ferată este lungă, lungă, nesfîrșită ; la orizont devine cenușiu-gălbuie. Cu cît privești mai atent și mai mult, culoarea ei devine și mai închisă ; la un moment dat e chiar neagră. O linie de fier lungă, intrînd în cîmpul tău vizual încovoindu-se ca un arc mare. Seamănă cu un arc pe care-l deschizi pentru a cuprinde înlăuntrul său trei miliarde de oameni — locuitorii pămîntului cu viața și grijile lor, cu tot ceea ce s-a perindat prin capetele lor din vremea cînd erau doar cîțiva și pînă cînd au

devenit mii de milioane. Linia iese din cîmpul vizual cu o încovoiere la fel de ușoară, aureolată de strălucire.

Nu departe, se află un pom. Un pom mereu în toamnă : cu frunzele de un verde-gălbui prăfuit, abia ținîndu-se de crengi. Un pom de care se desprind, la fiecare adiere a vîntului, o mulțime de frunze. Îți închipui că la capătul zilei va rămîne gol, dar nu se întîmplă așa ; frunzele sale nici nu se împuținează, nici nu sporesc. Este mereu în toamnă : cu frunzele de un verde-gălbui prăfuit, fără fructe, fără flori, fără nume. Un pom. Dacă stai pe loc, suprafața aceea mărginită de cercul orizontului se lărgește. Dacă urci pe linia ferată, se lărgește și mai mult. Pe măsură ce te ridici, devine tot mai mare. Iar dacă ai putea să te înalți îndeajuns, ai cuprinde întreaga lume.

Întinderea pe care o cuprinzi cu ochii e liniștită și tăcută. Doar din vreme în vreme, cînd vîntul trimite adieri întrerupte, imperceptibile, ivite cine știe cum, auzi frunzele foșnind încet-încet. Apoi vîntul geme prelung, smulgînd cîteva frunze și stîrnind la suprafața pămîntului puțin praf : tulpinele măcinate ale unor vechi paie de orez. Glasul și mișcarea se întrerup apoi ; nu le mai tulbură decît o ultimă tremurare a unei frunze. Totul revine la tăcere ; o tăcere nu prea întunecată, dar nici luminoasă. O tăcere semănînd cu lumina din întinderea pe care o cuprinzi cu ochii, atunci cînd nu e soare. O lumină indirectă și împuținată, fără să se modifice în vreun fel ; nici nu sporește, nici nu slăbește, chiar dacă o atinge tremurul mișcării. Este ca linia ferată lungă, indiferentă în existența sa, în întinderea sa, în continuitatea sa. O lumină semănînd cu cea a unui as-

fințit îngust, prăfuit, după care ar urma parcă ziua de apoi.

Mă aflu în acest spațiu pe care-l cuprind cu ochii. Nu știu exact unde e locul meu. Privesc dintr-un unghi oarecare. Chiar dacă mi-aș schimba poziția și direcția, aș privi din același unghi.

Sînt în așteptarea trenului care vine, deși locul în care mă aflu nu este o gară. Mă domină un sentiment tiranic, acela că nu aștept trenul pentru a mă urca în el, ci îl aștept doar așa... ca să-l aștept. Mai precis, aștept clipa în care dintr-o dată — neapărat dintr-o dată — la fereastra orizontului va apărea locomotiva. Apare brusc și inima începe să-mi bată speriată, înspăimîntată sau veselă. Mă nasc și trăiesc. Simt pentru prima oară că mă podidesc lacrimile. Sînt viu, am început să fiu conștient de existența mea. Nu mai e important că după aceea punctul se transformă într-o linioară, linioara într-o linie, linia în corpul lung al trenului, de care se desprinde norul de fum ca o coloană fără capăt. Nu mai e important că se apropie și nici că ajunge în fața mea. Importantă e apariția aceea bruscă, impresionantă a punctului.

Eu nu aștept, și omul în general nu așteaptă, decît ceva care este de așteptat, ceva de care e sigur că se va petrece. Eu n-am mai văzut un tren trecînd.Nici gară n-am mai văzut. N-am călătorit. Nu există nici o legătură între mine și tren, în afară de faptul că văd niște șine. Și din moment ce văd niște șine, trebuie să fie și un tren. Chiar dacă șinele sînt ca cele pe care le văd, acoperite de un strat gros de rugină.

Deși sînt ruginite, cu siguranță că un tren, ba chiar mai multe trenuri, au trecut pe aici. Altfel de ce-ar exista aceste șine? Să fie vreo linie se-

cundară uitată ? Să fie o linie construită de aliaţi în timpul războiului şi să fi dispărut de pe hartă ? Orice ar fi, cîmpul vizual e continuu, iar eu mă aflu în interiorul lui. Îl văd, oricît aş merge sau mi-aş schimba unghiul în care mă aflu. Lumina este indirectă şi întunecată. Linia e lungă. Pomul există ; un pom în toamnă, răsărit parcă din sămînţa toamnei. Iar din cînd în cînd, fără un început şi sfîrşit perceptibil, se simte adierea vîntului care mişcă frunzele pomului şi paiele de orez devenite praf. Apoi ultima tremurare a unei frunze din pom sau a unui pai, apoi tăcerea continuă.

Cîmpul vizual e continuu. Lucrurile se succed în el fără întrerupere. Tristeţea care a pus stăpînire pe sufletul meu, parcă nici ea nu se schimbă. Apăsarea ei nici nu se intensifică, nici nu slăbeşte. O tristeţe care trebuie să fi venit din cîmpul vizual. Dacă se simte, trebuie să fie dovada unui sfîrşit : sfîrşitul lumii, sfîrşitul vieţii pe pămînt, sfîrşitul bucuriei sau speranţei, ori poate chiar sfîrşitul tristeţilor. Cu siguranţă, un sfîrşit. Un sfîrşit adevărat, ca sfîrşiturile lumii, în care sfîrşitul este un fir continuu al lucrurilor înseşi, al liniştii însăşi, al şinei însăşi, al luminii însăşi, al toamnei însăşi, plină de pomi, al adierilor înseşi, al aşteptării însăşi.

Cîmpul vizual continuă mereu, iar eu îl simt fără întrerupere. Tristeţea sfîrşitului, chiar dacă e sfîrşitul tristeţii, continuă şi ea. Nu-mi amintesc cum a început şi nici unde şi cînd am apărut eu în acest spaţiu. Am fost parcă născut înlăuntrul vieţii. Totul în el rămîne neschimbat : nici nu sporeşte, nici nu se micşorează, nu are nici sfîrşit şi nici început.

Pînă şi acea pulsaţie pe care o despart de pulsaţia următoare o mie de ani — chiar dacă este o se-

cundă, durata ei este tot de o mie de ani — pînă și acea pulsație este slabă, seamănă cu prima mișcare a embrionului inimii dinlăuntrul inimii embrionului cînd bate pentru prima oară, încet, stins, timid. O bătaie speriată, pe care spaima o face aproape să tacă. Deodată răsare punctul. Începe de acolo, de la infinitul șinei. Privesc atent și-l zăresc. Nu mai are nici o importanță ce se va întîmpla, ce va fi după aceea.

Cîmpul vizual, simțirea, tristețea, pînă și pulsația, se desfășoară fără întrerupere. În afară de asta eu nu sînt trist sau timid ; nici nu dorm, nici treaz nu sînt. Eu sînt eu. Exact așa, rămîn așa la nesfîrșit. O continuitate neobosită, fără neliniști, neschimbată în timp, spațiu sau conștiință. Totul este că eu la fiecare pulsație a gîndului, cu puțin înaintea lui, înaintea marelui eveniment cosmic parcă, în cursul lui și după ce dînsul a trecut, îmi simt inima, adevărata mea inimă, bătînd într-o reacție vie, o reacție ușoară și luminoasă, dar adevărată, concretă. Exact înainte, în cursul și după trecerea gîndului, aproape tot trupul mi se cutremură și un strigăt se ridică parcă din mine spunînd : „Eu sînt viu !" Ca și cînd ar fi o descoperire !

Și cu toate că punctul este mereu neschimbat, bucuria mea la ivirea lui n-a dispărut niciodată. Chiar dacă spațiul vizual a început odată cu începutul ființei și a continuat pînă la sfîrșitul ei. Senzația plăcută a lui n-a dispărut niciodată. El e numai clipa. Acea clipă pe care o despart parcă o mie de ani de cea următoare. E doar clipa. E tot ce mă leagă de viață.

Da, privesc atent și deodată zăresc o minune: punctul...

După aceea nu mai e important că punctul devine o liniuță, iar liniuța o linie lungă, nesfîrșită. Nimic nu mai e important.

Traducere de

Nicolae Dobrișan

BINT AȘ-ȘATI

Scriitoarea egipteană Aișa Abd ar-Rahman (Bint aș-Șati) este profesoară la Catedra de literatură arabă din cadrul Universității Ain Șams din Cairo. Alături de studiile de critică și istorie literară care au făcut-o cunoscută în întreaga lume arabă și dintre care se remarcă *Scrisoarea de iertare a lui Abu al-Ala al-Maarri* cu care a obținut titlul de doctor în litere în anul 1950, a desfășurat și activitate publicistică. Este și autoare de nuvele.

AMINA

Făcînd o călătorie în Peninsula Arabică, am ajuns în ținutul Bahreinului, în extremitatea de răsărit a Peninsulei, pentru a vizita cîteva femei din partea locului ținute în încăperi închise, după vechile tradiții. Împreună cu mine se afla o prietenă. Cît timp am stat acolo, ea m-a condus la cîteva doamne din acele locuri pe care le cunoscuse mai

de mult. Într-o zi, am plecat cu mașina la casa uneia din cunoștințele ei. Ne-a întîmpinat un servitor, care ne-a condus printr-un coridor lung într-o curte interioară, unde se afla salonul haremului așezat departe de stradă. În fața noastră a apărut o tînără brună și foarte frumoasă, stînd gînditoare pe o canapea acoperită cu un covor oriental. Ea s-a ridicat să ne salute și s-a așezat mai aproape de ușă. Pe fața ei am zărit un zîmbet abia perceptibil. Prietena mea mi-a prezentat-o :

— Este soția sayid-ului. Și, întorcîndu-se spre ea, îi zise : Sper, Amina, că ești sănătoasă. Ultima dată cînd te-am văzut nu te simțeai prea bine.

Pe fața Aminei se citea mirarea și a întrebat-o pe prietena mea :

— Arăt bine, doamnă ? Slavă Domnului, atît timp cît mă găsesc în această casă, mă simt bine.

Însoțitoarea mea i-a spus :

— După cîte știu, casa ta se află prin apropiere.

Amina s-a ridicat imediat :

— Nu cunosc altă casă decît acest loc. N-am de gînd să merg în altă parte. Aici am să stau pînă la moarte.

După o clipă, prietena mea a întrebat-o :

— Dar soțul tău, Amina ?

În ochii Aminei se citi repulsia :

— Ticălosul ăla ? Nu mai am nimic cu el. M-a despărțit sayid-ul meu de el. Pentru asta îi mulțumesc și lui și lui Allah.

Urmăream acest dialog și mă minunam de cele ce auzeam. Nu-mi spusese oare prietena mea că Amina este soția sayid-ului ? Ce-i cu această discuție despre altă casă și un soț ticălos, și ce rost are ea atunci în această casă ? Cum s-o despartă sayid-ul de soțul ei ? Și cine este atunci soțul ei dacă nu sayid-ul ?

Prietena mea, văzîndu-mi nedumerirea, îmi răspunse rîzînd :

— Nu trebuie să te mire cele auzite. Amina a trăit cu sayid-ul ani de zile, ca sclavă-concubină, în haremul lui. Pînă la urmă el s-a căsătorit cu una din femeile libere din Medina, iar pe Amina a măritat-o cu unul din argații lui. Se vede că Amina nu s-a împăcat cu acel soț și s-a întors în casa sayid-ului.

Atunci Amina a întărit cele spuse de însoțitoarea mea :

— Da, așa este cum ați auzit. N-am să părăsesc această casă decît cînd voi muri. M-au scos de-aici cu sila o singură dată. A doua oară n-o să mă mai scoată. Știu că sînt o pripășită, o roabă, dar vreau să rămîn aici. N-am să plec chiar de m-ar omorî.

Aici discuția noastră s-a întrerupt, pentru că soția sayid-ului a intrat în acel moment să-și salute musafirele. Amina s-a întors la locul ei, pe canapea, uitîndu-se lung la soția sayid-ului și la noi fără să spună un cuvînt. Am privit-o atunci pe stăpîna casei. Era o femeie tînără, plină de vioiciune, fină, elegantă. Își pusese două flori în părul negru și era îmbrăcată cu o rochie albă de dantelă. Ni s-au adus ceai și fructe, iar noi ne-am servit cu ce ne-a plăcut. A urmat o discuție banală. Am vorbit despre femei în general. Am aflat că ea s-a născut la Medina, oraș în care și-a petrecut și copilăria și tinerețea. Nu părăsise niciodată Medina, decît în ziua în care soțul ei a dus-o cu avionul spre țărmurile Golfului. Iar cînd am întrebat-o dacă s-a simțit bine în avion, mi-a răspuns bucuroasă :

— Bine sau rău, ce puteam să fac ? O călătorie din Medina pînă la Mecca, pe spinarea cămilei,

durează zece zile. Ce să zici atunci de una pînă în Nedjd sau Ahsa[1]? Crezi că e o plimbare prea plăcută pentru o nevastă care abia s-a căsătorit?

Am rîs toate, afară de Amina care spuse în timp ce broda la o rochie:

— Iar eu ce puteam să fac? Sayid-ul m-a întrebat dacă vreau să-l însoțesc acolo unde a plecat cu avionul ca să-și aducă mireasa. L-am rugat să mă cruțe de această călătorie, pentru că mi-e frică să zbor cu avionul...

După aceea Amina a tăcut pînă cînd soția stăpînului a ieșit din salon, apoi a continuat să vorbească uitîndu-se la mine:

— Doamnă, să știți că n-am vrut să plec cu sayid-ul nu pentru că mi-ar fi fost frică să zbor, ci pentru că mă simțeam îngrozitor, nu puteam să sufăr să văd cu ochii mei cum este dezvelită fața miresei, după datină.

Însoțitoarea mea a întrebat-o:

— Ce să-i faci, Amina? Asta e soarta ta și a altora ca tine. Credeai că nu va intra nimeni în această casă în afară de tine?

— Da, am crezut acest lucru și eram convinsă că n-o să mă alunge dacă eu nu voiam să plec. Oh, ce proastă sînt, vorbesc despre dorințe și pasiuni, cînd eu și celelalte ca mine nu avem acest drept. Vă rog să-mi iertați această slăbiciune!

I-am spus atunci, privind-o drept în ochi:

— Nu-i nevoie, Amina, să-ți ceri iertare. N-ai ascuns nimic și nu ai greșit. Eu te înțeleg ca pe mine însămi. Amina a tăcut pentru moment. Parcă nu-și credea ochilor. După aceea am continuat:

---

[1] Nedjd — podiș în partea centrală și nord-estică a Arabiei; în Nedjd se află orașul Ar-Riad, capitala Arabiei Saudite. Ahsa — provincie la Golful Persic.

Şi de ce nu, Amina ? Oare nu ai şi dumneata sentimente şi o inimă de om ? Oare mama dumitale nu te-a născut tot din coasta lui Adam ?

Atunci faţa Aminei se lumină de un zîmbet fericit. Ochii i se umplură de lacrimi. Se ridică de pe canapea, spunînd :

— Din păcate nu mi-am cunoscut părinţii, dar încerc să-mi închipui cum stăteam în poala mamei. De cîte ori văd un copil că merge singur, mă năpădeşte tristeţea şi mă gîndesc că aşa am fost şi eu. După aceea mă întorc la realitate şi mă văd fără mamă. Vremea a ţesut între mine şi ea un zăbranic des prin care nu pătrunde nici o rază, şi dincolo de care nu se poate vedea nimic. Amina a tăcut pînă cînd a intrat stăpîna casei, după care a zis :

— Am auzit, doamnă, că doriţi să-l vizitaţi pe negustorul din această localitate. Vă rog să-mi îngăduiţi să vă însoţesc. Plimbarea noastră nu va dura mai mult de o oră şi ceva.

Am înţeles atunci că Amina doreşte să discute cu mine, afară, pentru a-mi destăinui necazurile şi frămîntările ei. Nu am ezitat să încuviinţez şi, cerînd scuze stăpînei casei, am ieşit însoţită de Amina.

Traducere de

Elena Constantin

LIBAN

MARUN ABBUD

Ș-a născut în anul 1886 la Eiukfa. În anul 1906 și-a întrerupt studiile lansîndu-se în ziaristică. A lucrat o vreme în diverse redacții, iar după aceea a intrat în învățămînt, conducînd vreme de 35 de ani Colegiul Național. A fost membru al Academiilor arabe, iar Președintele Republicii Libaneze i-a conferit Marele premiu literar pe care îl atribuie Asociația prietenilor cărții. La moartea sa (1962), avea reputația unuia din cei mai importanți oameni de litere din Liban. A lăsat o operă foarte bogată și variată: studii critice despre literatura arabă medievală și contemporană, eseuri, monografii despre Abu al-Ala al Maarri și Amin ar-Reihani, romane (*Prințul roșu, Vacile grase*), culegeri de nuvele și de poeme (*Figuri și nuvele, 1954, Pigmeii și uriașii, 1958, Furtunile, Sînge și purpură*), piese de teatru (*Cristofor Columb, Peștera ginilor*). Postum, i-a apărut romanul *Faris Aga.*

Nici nu-şi adunase bine trena vijelia electorală, că piţigoii politici îşi şi luaseră zborul spre Capitală, care cu grupul, care cu trupul. O învălmăşală de toiege şi bîte, de căciuli de pîslă, cît nişte căpăţîni de zahăr, cosoare şi custuri. Unii purtau înfipte în chimirele late hangere de nădejde, iar flăcăiandrii puseseră mîna care pe un topor, care pe o măciucă, ba chiar pe cîte un pistol ce trezea cu pocnetul lui abraş crestele înfiorate de o parte şi de alta a drumului.

Prin sate nu mai rămăseseră decît susţinătorii partidului înfrînt în alegeri. Amărăciunea şi dezamăgirea li se cuibăriseră în inimi. Tresăreau de cîte ori începea să bată clopotul [1], şi-şi ciuleau urechile dacă auzeau de undeva un glas înălţîndu-şi cîntecul. În toate vedeau prevestiri rele de răzbunare şi de răfuială.

Deputăţii după deputăţii se scurgeau în piaţa Al-Burdj, manifestîndu-şi zgomotos bucuria pentru victoria „preastimabilului" lor candidat, deşi mulţi nici nu-l zăriseră la faţă măcar o dată. În fruntea fiecărui grup de ţărani păşea o căpetenie care în timpul alegerilor împărţise cu dărnicie făgăduieli şi bani, cumpărînd voturile alegătorilor. Simţeau cu toţii că am ajuns cineva... Crescuseră în propriii lor ochi, pînă cînd au intrat în Capitală şi s-au pomenit înghiţiţi de străzile ei. Erau atîtea delegaţii cu tot atîtea nădejdi şi visuri. Unii doreau să-l alunge cît mai repede pe primarul învechit în rele, iar alţii vedeau toată izbînda în dizolvarea consiliului comunal. Oamenii dintr-un grup visau o şosea care să-i scoată din izolare şi izvoare

[1] Acţiunea se petrece într-o regiune locuită de creştini.

care să susure prin fața porților... Satul lor era libanez numai în scriptele agenților de percepție, dar în ziua împărțirii bugetului nu mai făcea parte din Liban ! Deputatului îi este dragă comuna pînă în seara zilei cînd se votează, apoi această patimă se ascunde împreună cu hîrțoagele vechi, în întunericul scrinului...

Satele au nevoie de apă, căci apa stătută și clocită din puțurile vechi nu mai poate fi băută. Țăranilor li s-au făgăduit școli unde să-și dea, la învățătură, copiii lipsiți de adăpost.

Cît despre fruntașul satului, care-i dusese pe oameni cu șoșele și momele să-l voteze pe candidat, el își frămînta mintea ce slujbă să ceară pentru odrasla sa. Acesta avea patalama la mînă, „certificat". Iar tat-su e om de vază la ei în tîrg și și-a dat osteneala și chiverniseala. Dacă n-ar fi fost el, partidul nu și-ar fi făcut suma la voturi. Se gîndea și-și zicea în sinea lui pe drum : „Diferența a fost numai de 70 de voturi. Va să zică voturile noastre au tras greu în cumpănă și au înclinat cîntarul. Cine o să îndrăznească să zică altfel o să-i scot ochii. Să întindă numai ghearele că o să și rămînă fără ele."

Dorințe și năzuințe diferite se îngrămădiseră, în jurul prînzului, la ușa casei acestui deputat care împînzise lumea cu asemenea făgăduieli, că dacă s-ar fi împlinit numai o parte din ele, Libanul ar fi putut să se ia la întrecere cu Elveția. Oamenii au prins să se foiască, să se îmbrîncească și să se înghesuie care să stea mai aproape de „excelență" și să-i strîngă mîna. Primirea a fost însă departe de cum și-o închipuiseră ei. Zîmbetul larg se îngustase, rîsul era galben, iar din acea bunăvoință fără margini nu mai rămăsese mare lucru. În sat se topea de bunăvoință, cînd le da

bineţe căprarilor şi catîrgiilor. Pe popa l-a speriat cît de tare i-a zgîlţîit mîna cînd s-a aplecat să i-o sărute. Nu s-a îndreptat şi nu i-a slobozit mîna popii pînă nu i-a pupat-o zdravăn ca un dreptcredincios plin de evlavie. Astăzi abia dac-a catadicsit să-i întindă mîna lui Abu Tannus care-şi lăsase casa vraişte, pe mîinile alegătorilor, cît a ţinut lupta electorală.

Gloata însă nu pricepea ceea ce pricepuse fruntaşul ei. Oamenii continuau să se veselească şi să-şi ameninţe duşmanii. Cîntecele lor umpleau urechile deputatului. Acesta se bucura de vigoarea populară, căutînd să-şi facă rezerve pentru ziua cînd se va forma guvernul.

— Har Domnului, au inimi bune, ce zici, colega ? se întoarse deputatul către vecin.

— Ai mei sînt şi mai buni, îi răspunse celălalt deputat rîzînd.

Aceşti oameni buni nu i-au tulburat deputatului dimineaţa decît atunci cînd i-au pomenit de făgăduială. El însă nu-şi pierdu cumpătul şi le ţinu un discurs plin de mulţumiri şi de făgăduieli noi. Oamenii l-au ovaţionat îndelung, apoi au tras cu pistoalele în aer pînă la ultimul cartuş şi s-au întors în sat minunîndu-se şi ameninţîndu-şi adversarii.

S-au pus să aştepte ingineri pentru irigaţii şi pentru construcţia de drumuri ; tot citeau ziarele fără să găsească măcar o buche despre ordinele de demiteri sau de numiri noi în slujbă, despre deschiderea de şcoli sau anunţuri ale Ministerului Lucrărilor Publice... Şi-au amintit de ogoarele lor care se vor preface în grădini, străbătute de rîuri, şoseaua asfaltată care va duce la tîrguri roadele pe care le vor da grădinile, ba i-a apucat chiar teama că n-o să aibă cine să cumpere atîta

pomet şi or să scadă preţurile. Apoi s-a încins sfada între ei a cui grădină o să fie mai frumoasă şi o să dea rod mai bogat. În cele din urmă au lăsat să hotărască timpul.

În vremea aceasta, „alesul" lor se ocupa de sine însuşi, cum să pună mîna pe un post mai înalt. Folosindu-se mai de manifestaţia aceea a alegătorilor, mai de teama pe care le-o inspira grangurilor popularitatea lui, a izbutit să-l prindă pe Dumnezeu de-un picior. Iar oamenii lui au tot adăstat pînă s-au săturat.

Într-o duminică ieşeau din biserică după ce ascultaseră spusele *Evangheliei* : „Căutaţi şi veţi afla, bateţi şi vi se va deschide vouă..." Atunci căpetenia lor le zise :

— Dacă nici Domnul nostru Isus Christos nu-ţi dă pînă nu ceri şi nu deschide nimănui pînă nu bate la uşă, ce-am putea să aşteptăm de la stăpînire ?

Pe toţi i-a uimit isteţimea şi priceperea lui.

După îndelungi dezbateri au ales trei soli care să meargă cu jalba la deputat. Cei care se aşteptau ca sorţii să cadă asupra lor au trebuit să se supună, deşi fără chef. Solii au petrecut cinci zile în Capitală pînă au izbutit să obţină o întrevedere de numai două minute. Totuşi s-au întors acasă plini de nădejdi. Peste cîteva luni a fost aprobat bugetul, dar nicăieri nu se spunea nici un cuvînt nici despre şoseaua cea nouă, nici despre apă, nici despre şcoală, nici despre înfiinţarea unor slujbe noi... I-a cuprins un val de mînie pe care şi-au înăbuşit-o repede spre a nu le da adversarilor prilejul să le facă în ciudă...

Iar „alesul" urcă tot mai sus şi mai sus şi speranţele oamenilor cresc şi se înalţă odată cu el. Dar nimic nu se împlineşte în afară de zicala : „Paşte, murgule, iarbă verde".

S-au hotărît să descindă cu toții în Capitală să-l firitisească de deputat și să-i ceară să se țină de făgăduială. Pe vremea cînd l-au ales, deputatul avea o căsuță într-o fundătură. Iată că acea căsuță se prefăcuse într-un palat așezat pe o stradă rîvnită de orice mărime, înconjurat de o curte largă în care se simțeau mici și le era teamă să se oprească.

Au încercat să urce pe scara de marmură cu două brațe răsucite, dar i-a oprit portarul. L-au rugat să le înlesnească o primire la „alesul" lor, dar acesta le-a răspuns țîfnos :

— E ocupat !

Unul din secretari s-a apropiat de ei și le-a zis :

— Scrieți pe hîrtie ce vreți să cereți.

Cineva dintre delegați a clătinat din cap și a zis, zîmbind neîncrezător :

— Parcă domnia-ta nu știi zicala că cerneala rămasă pe hîrtie e ca și vorba aruncată în vînt ?

Secretarul s-a făcut că nu știe tărășenia care i-a adus. Deodată, mulțimea a strigat într-un glas :

— Ce s-a făcut cu șoseaua ?!

— Dar cu școala ? mai ziseră unii.

— Dar cu apa ? adăugară alții.

Hărmălaia se întețise și secretarul n-a mai primit lămuriri cum e cu cerneala rămasă pe hîrtie. Totuși a chicotit și le-a zis :

— Înălțimea-sa se ocupă de toate.

— Dar apa ?

— Și de apă.

— Dar școala ?

— Și de școală.

— Dar consiliul comunal, dar primarul, dar pîndarul ?...

— Se face totul.

— Ni s-a acrit de atîtea făgăduieli. Zi-i barem să ne primească.

— Nu se poate. Are mult de lucru.

— Noi aveam și mai mult de lucru cînd ne-a vizitat, i-o întoarse unul mai colțos. L-am primit cu toții. Ne-am luptat pentru el... Iar el se ascunde de noi ca și cînd nici nu ne-ar cunoaște.

Secretarul își răsuci buza de jos, se strîmbă, ridică din umeri... Apoi ușa se deschise cu iuțeală în spatele lui, iar el intră repede înăuntru și o trase după el, trîntind-o. Țăranii au prins să strige, să zbiere și să agite ciomege, bîte, măciuci... Portarul s-a repezit la telefon să cheme poliția ca să-i împrăștie pe oamenii cu ochii injectați de furie...

Dar... nimic de felul acesta nu s-a întîmplat. Mulțimea a tăcut deodată cu ochii ațintiți la scara palatului. Toți se uitau la ea cu gurile pe jumătate deschise. Era chiar scara aceea fermecată din *Biblie* pe care o visase Iacov. Iat-o că prinde grai și începe să le vorbească :

— Fraților, degeaba încercați să intrați în palate. În lume sînt scări felurite : scări de piatră, scări de lemn, scări de fier și scări din carne și oase. N-ați auzit voi oare ce zice filozoful acela: „Ei au fost scara mea și m-am urcat pe ei și a fost nevoie să-l calc în picioare ca să-mi săvîrșesc drumul ? Iar ei socoteau că mă înalț numai spre a mă odihni alăturea de ei." Voi sînteți asemenea mie, oameni buni. Eu îi port pe oameni în cîrcă pentru ca să intre în palat, iar ei, drept răsplată, își șterg ciubotele pe fruntea mea. Fie zăpușeală sau ger năprasnic, eu rămîn afară. Iar dacă-și amintesc de mine, e numai ca să-și spele murdăria de pe brațele mele și de pe creștetul

meu pleşuv cu un măturoi vechi şi cu puţină apă. Eu sînt scară, iar voi nu sînteţi decît nişte biete trepte şi animale de povară. Şi pe mine, şi pe voi ne dărîmă şi ne sparg cînd cred ei de cuviinţă.

Portarul era nedumerit de ce tac oamenii mîlc şi privesc cu ochii ţintă la palat. Le zise :

— Domnul a ieşit pe uşa din dos. Luaţi-o din loc cît nu e de rău.

Uimiţi de prostia portarului, oamenii îi răspunseră :

— N-ai auzit predica scării ?

— Sînteţi nebuni, le strigă acesta. Cum o să vorbească o scară ?

— Da, da ! răspunseră cu toţii în cor. Predica scării e cea mai frumoasă predică pe care am ascultat-o în viaţa noastră.

— Sărmanii de voi, le zise portarul rîzînd. Dacă nu-ţi eşti singur predicator n-o să te ajute nici toate predicile din lume. Mergeţi cu Domnul şi aşteptaţi alegerile următoare...

Traducere de

Ilie T. Bădicuţ

DJABBUR-BEK

Djabbur aştepta îngîndurat, iar stolurile de amintiri porniră o hîrjoană ca în versul lui Nàbiga[1] :

„Stoluri de păsări gonesc alte stoluri..."

Luă seama la lucrurile nemaipomenite care-i umpleau casa. Covorul scump îi aminti de rogo-

[1] *Nàbiga az-Zubyani* (sec. VI e.n.) — poet arab preislamic.

jina ponosită lăsată moștenire de bunicu-său. Oglinda uriașă îl purtă cu gîndul la zilele cînd se apleca asupra jgheaburilor cu apă limpede de la cișmele ca să-și răsucească mustățile a ispită. Își pipăi, în jurul gîtului, gulerul din blană de samur și-și aduse aminte pe dată de sumanul de aba, scurt în mîneci și de porecla „Mototolul"... Se foi puțin pe sofa. Pîntecul lui rotund tresări parcă, apoi se revărsă alene lăsînd să sclipească lanțul gros de la ceas, spînzurat pe jiletcă. Djabbur își aminti de chimirul străvechi pe care-l primise în dar de la Abu Halil... Chimirul acela cu care-și încinsese mijlocul ani de zile și pe care-l zvîrlise la hotelul lui Anton Faris din Marsilia cînd „fiii arabilor" sărbătoriseră îmbrăcarea hainelor „frîncești".

Djabbur simți că-l mănîncă piciorul și se răsuci cu multă trudă ca să se scarpine. De atîta cazna, burta apăsată de greutate chiorăi de parcă ar fi scheunat. Cînd, în sfîrșit, atinse piciorul cu mîna și dete cu ochii de ciorapul de mătase și de pantoful de lac, își aminti de ciubotele grosolane pe care le văd domnii de seama lui în picioarele căprarilor și văcarilor din sat...

Auzi glasul unui bărbat și-și zise: „El e!" Își ținu răsuflarea și ascultă atent, dar glasul se îndepărtă, apoi se pierdu de tot. Djabbur continuă să-și viseze cu ochii deschiși visele fermecătoare. Gîndurile îl purtară la sutele de lire pe care avea să le dea peșcheș peste puțin timp. Clătină din cap și-și zise: „Eh, *mașallah* [1], te-ai ajuns, Djabbur! Ispravnic în ținutul Jbeyl înseamnă pui

---

[1] Expresie idiomatică arabă, intrată în multe limbi ale popoarelor musulmane, cu sensul „Bravo" (textual — „așa a binevoit Allah").

de *caimacam*[1]. Mîine o să te așezi la caretă, picior peste picior, și — mînă vizitiu! Iar pe capră, un arnăut va răspunde la binețe, te va sluji și-ți va spune «la mai mare, *sidi!*» Oamenii te vor striga «Domnia-voastră» sau poate chiar «Excelență». Tu, care nu erai pentru ei decît „Mototolul", o să ajungi Djabbur-Bek, și chiar dacă n-o să plouă, Djabbur-effendi tot o să fii!"

Tuși, își potrivi mai bine locul pe sofa, apoi scoase ceasul dolofan de aur și-și zise, plescăind din buze: „Mușteriul poftit e oaspete dorit".

Aruncă o privire stranie spre un umăr, apoi spre celălalt, zîmbi, după aceea se încruntă... Se încruntă fiindcă-și zări umărul stîng mai coborît decît celălalt și-și aduse aminte de coșnițele grele pe care le purtase pe cobiliță. Încercă să dreagă ce-a stricat timpul. Se mulțumi atunci să-l laude pe Domnul și să uite trecutul zicînd: „Înmulțește mila Ta, Doamne Dumnezeul meu. Am mîncat din blidul unuia și al altuia pînă am crescut, iar acum casa mea e deschisă pentru toți. Bucuroși de oaspeți! Mîncați, oameni buni. Dau și altora din ce mi-a dat Domnul."

Sărmanul își dete seama că s-a lungit la taclale de unul singur și chicoti, apoi izbucni în hohote. Își răsuci capul spre miazănoapte și se uită la tocul de aur. „Și asta e o binefacere pentru care-i mulțumim lui Dumnezeu — își zise. Am început să ne iscălim și să scriem nemțește Dacă nu ți-e frică de el, merge. Cine mă vede își închipuie că am învățat la Bulaq."

Servitoarea îi aduse cafeaua pe care el o primi nepăsător. Cînd slujnica se apropie de ușă ca să

---

[1] Funcție administrativă, un fel de prefect (termen folosit și în vechea administrație a țărilor române).

iasă, el o opri făcîndu-i semn cu degetele mîinii răşchirate ca o furcă de vînturat :

— A venit cineva, Nahil ?

— O groază de lume, conaşule. Deh, ăştia din sat...

După ce-şi scutură mîna stîngă a lehamite şi a dispreţ, Nahil prinse clanţa uşii, vrînd să plece, dar Djabbur făcu „Aha !", se-ntoarse şi o opri din nou cu un semn :

— Uite ce să le spui : „Conaşu e tare ocupat, are oameni străini". Dacă te-or descoase, înşiră-le verzi şi uscate. Spune-le : „La conaşu sînt oameni de la stăpînire şi au adus fel de fel de hîrţoage şi terfeloage". Fă-le cafele, dă-le ţigări şi încearcă să mă scuzi...

Îşi aprinse o ţigară „Extra-extra" şi începu să pufăie fericit şi să soarbă din cafea. Îşi aminti cum cerşea cîndva cîte un căpeţel de la alţii. Îl cuprinse mirarea cum se face că a adunat atîta avere, el, acelaşi om... În timp ce Cutare-Cutărică, om cu carte şi cu vază, a rămas în Brazilia flămînd şi dezbrăcat. „Taină, taină mare, fie blagoslovit Ziditorul", îşi zise. Casa lui era mai mică decît toate casele din sat şi acum are o casă ca un palat. Şi asta de la cine ? Răspunse singur la întrebare, cu glas înălţat ca din strana bisericii : „De la Dumnezeu. Ţie îţi mulţumim, Doamne, şi pe Tine Te slăvim."

Îşi aduse aminte că aşteaptă şi porni să măsoare încăperea cu paşii. Plictisit de atîta aşteptare, ieşi să se plimbe. Cînd trecu pe lîngă casa vecinilor, îşi auzi numele rostit de cineva. Auzi cum o femeie se sfădea cu fiul ei :

— Djabbur e om, nu glumă, zicea femeia. N-avea nici o para chioară şi acum e prinţ, nu alta, stă într-un palat. Îl aşteaptă caii înhămaţi la

poartă și-i calcă pragul domnii ăi mari. Toate fetele din sat erau moarte după el și a ales-o pe a mai frumoasă. Umbla din casă în casă la prînz și seara ca să înghită un dumicat și acum e mai bogat decît toți oamenii din sat și din împrejurimi. Și tu, catîrule, stai lungit ca haplea și storci băncuțe și firfirici de la mumă-ta. Porțile Americii sînt deschise, pleacă, dobitocule. Trăzni-te-ar Dumnezeu să te trăznească de nătărău! Mai bine nășteam un cățel decît să te nasc pe tine!

Tînărul se porni să rîdă veninos, oțărînd-o și zădărînd-o și mai mult pe mamă-sa. Hohotul de rîs se rostogoli peste Djabbur ca o stîncă prăvălită de pe munte de un șuvoi. Tînărul zise către mamă-sa în zeflemea:

— Cine mai face ca Djabbur? A fost în America și a trăit ca țiganii și a venit să se fălească și să se mîndrească în sat! Averea asta o să se ducă, e avere călătoare. Nu te lăsa amăgită de ce vezi deasupra. E spumă, numai spumă, asta e, mamă!

— Mai bine te-nmormîntam, din mila Maicii Domnului. Te văzuși firoscos, măgar nerușinat ce ești!

— După un an-doi o să-l vezi pe Djabbur din nou cum a fost, i-o reteză tînărul.

— Și dacă o să ajungă Djabbur ca noi, o să ne pricopsim? țipă femeia. Vai de capul tău, peste două-trei zile Djabbur o să fie ispravnic la Jbeyl și toată lumea o să se dea în lături, să-i facă loc să treacă.

— Să ajungă și guvernator peste Munții Libanului, pentru mine o să fie tot Mototolul. Scurteaz-o, n-o mai lungi...

Djabbur clocotea de mînie sub fereastră şi era să ofteze tare dacă nu-şi amintea unde se află. Îşi auzise vechea poreclă şi mai-mai să crape de ciudă.

Mama tînărului se sperie şi alergă la fereastră s-o închidă. Djabbur porni mai departe, tulburat, gîndindu-se la cele auzite. Îşi veni însă în fire şi socoti în minte cît cheltuise din banii strînşi în America. După ce se încruntă o clipă, rîse dispreţuitor şi zise: „Pierde-i, Doamne, pe zavistnici şi nu părăsi o casă plină. Mîine o să afle Tannus unde a ajuns Djabbur. Mîine o să-l legi frumuşel cu mîinile la spate, o să-l apuci de după ceafă şi-o să-l trimiţi musafir, la mătuşica[1], la răcoare."

La acest gînd, Djabbur porni mai departe, fudul nevoie mare ca un înalt demnitar. Se trezi din cugetări la glasul slujnicei care alerga după el strigînd :

— Conaşule, vă caută nişte oameni...

Se răsuci pe călcîie şi făcu calea-ntoarsă.

După cuvintele de bun-găsit şi bun-venit, după firitiselile cuvenite, Djabbur şi oaspetele său intrară în casă.

— Isprăvnicia de la Jbeyl e o treabă uşoară, începu samsarul. Ajungi caimacam la Kisrauan, dacă vrei. Mijlocirea face minuni. Cinci sute de lire otomane te fac mai mult decît ispravnic.

Djabbur se uită la el uluit şi zise :

— Fie vorba între noi. Eu nu cred. Ar fi prea de tot. Ispravnicul abia de-şi pune iscălitura...

— Ba nu, *sidi*, să mă crezi, se aprinse mijlocitorul.

Apoi rîse şi-l întrebă :

---

[1] La închisoare (expresie din argoul siriano-libanez).

— Dorești cumva șefia cancelariei turcești în locul lui Nasif-bek Rayis ? Plătește ! Eh, *hauadja* [1] Djabbur, domnia-ta ești filozof față de Cutare și Cutare.

— Au zis că așteaptă dezlegarea, adăugă Djabbur.

— Să nu-i crezi, *sidi*. Dezlegarea e la tine. Dezlegarea băierilor pungii tale face să li se dezlege și lor spinările.

— Cinci sute de lire le am gata, zise Djabbur cu privirile plecate. Și apoi, scărpinîndu-se în cap :

— Am uitat să-ți pomenesc de un lucru. Mă tem să nu se împotrivească din pricină că vărul meu e slujbaș.

Samsarul rîse cu gura pînă la urechi și-l încurajă :

— Atîta pagubă, *hauadja* Djabbur ! N-o să mori. Ai văzut pe cineva mort din asta ? Ține-ți firea. Sînt familii întregi în slujbă. S-au schimbat vremurile. Meritul înainte de toate, iar domnia-ta ai merite, ești un om trăit în lumea largă, știi cum să judeci. Școala cea mai bună e viața printre străini.

Djabbur se înroși de plăcere și se umflă în pene ca un cocoș pe grămada de gunoi. Își aminti viața de emigrant și-și înălță capul cu aroganța unui înalt funcționar, rostind :

— *Si, si, senor.* [2]

— Și încă așa ceva e prea puțin pentru domnia-ta, se forță acesta să rîdă. Domnia-ta meriți caimacamia. Uitasem că vorbești limba spaniolă. Ai viitorul în față, *inșallah* [3] ! Pregătește banii.

---

[1] *Hauadja* — domn ; apelativ folosit de arabi față de europeni, de învățați și de negustori.

[2] Da, da, domnule.

[3] Expresie arabă idiomatică : dacă va binevoi Allah !

Peste trei zile o să iasă *feremanul*[1], adică numirea.

Ghicind o umbră de îndoială pe fața lui Djabbur, acesta prinse să-i explice :

— Aș vrea să-ți deslușesc, cu limpezime, că banii domniei-tale te fac președinte al Consiliului administrativ. Măria-sa Muzafferpașa nu se uită decît la merite, iar domnia-ta ai atîtea... Pricepi ? Plătește și fii fără teamă. Crede-mă dacă-ți spun că slujba în ziua de azi e mai bună decît două călătorii în America. Din alegerea a doi-trei *șeihi*[2] și din numirea a patru primari și a unui președinte de municipalitate îți faci suma. Iar dacă o să ai noroc și o să învîrți bine politica, îți faci suma numai din răscumpărarea plătită pentru un omor... Slujba e o vacă cu ugerul doldora ca un ulcior și un mulgător destoinic ca domnia-ta o să-l stoarcă în lege.

Lui Djabbur cuvintele samsarului îi părură o aluzie la trecutul lui, la vremurile cînd mulgea o turmă întreagă pentru două lipii și un blid de zeamă și se posomorî.

— Ne-am înțeles : plata mîine, continuă mijlocitorul. Te felicit de pe acum, Djabbur-*bek*.

Djabbur se lumină din nou și-l întrebă :

— Și numele de *bek* ?...

— Firește, dacă ridici suma cu două sute.

— Cred că mi s-ar cuveni, zise Djabbur.

— Fără doar și poate, și cu medalie o să fie și mai bine.

Djabbur se gîndi puțin apoi răspunse :

— Să amînăm medalia ca să ne mai bucurăm încă o dată.

---

[1] Firmanul (în original — *bilurudi*, deformarea cuvîntului turc *buyuruldi* — firman).

[2] *Șeih* — aici, căpetenie religioasă musulmană

— Prea bine, o revuar[1], zise vizitatorul.

Djabbur se fîstîci, dar își veni repede în fire, amintindu-și ce trebuie să spună și strigă :

— *Adiòs !*

După care scutură mîna mijlocitorului, atît de puternic, că era cît pe-aci să i-o smulgă din umăr.

Nahil trăsese cu urechea și auzise tot ce pusese la cale stăpînul ei, Djabbur. După cele auzite nu-și mai încăpea în piele de bucurie. Parcă și văzu cum vin oamenii s-o roage să pună o vorbă bună, cum îi vîră în mîini galbeni megidii, iar ea mai întîi îi refuză, apoi se îndură și-i primește. Se pomeni strigînd nitam-nisam :

— Etete, bată-te să te bată ! Djabbur-*bek !*

Bey-ul cel proaspăt uns se zborși însă la ea ca s-o potolească :

— Hei, astîmpără-te, Nahil ! Ai grijă să nu-mi afumi mîncarea. Să nu zici hop pînă n-ai sărit șanțul.

Dar ți-ai găsit ! Nahil i-o întoarse, țopăind de încîntare :

— Ce hop, că l-ai sărit de mult ! Și-i trase un chiuit ca la nuntă : Heei !

Djabbur se repezi la ea și-i astupă gura cu mîna.

*

Pe vremea stăpînirii otomane, isprăvnicia Jbey-lului era cea mai scumpă isprăvnicie din Liban, mulțumită climei sale dulci și oamenilor harnici care o populau. Pășunile-i musteau de lapte, iar acel care zăbovea mai mult prin partea locului se-ngrășa și-și sporea rînza și osînza. Pe vremea aceea fericită ispravnicul avea mai multă putere decît are astăzi un prefect. Era anchetator, judecător, procuror general. Tot el era comandantul caraulei de jăndari. Îi zicea „jăndarului" din loca-

[1] La revedere (fr. incorect).

litate cu gradul de *iuzbaşă*, adică de sutaş, „du-te în cutare loc!", şi acesta se ducea. Sau îi zicea: „vino!", şi acesta venea. Bănuia pe cine vrea şi făcea ravagii ca o vijelie, iar dacă avea spatele tare, pentru el nimeni nu preţuia mai mult decît o cămilă.

Îi asmuţea pe „jăndari" prin sate să strîngă dăjdiile şi aceştia se puneau şi tăiau capra unuia, berbecul altuia, găinile lui Cutărică, iar dacă aveau porunci „straşnice", tăiau chiar vacile. Şi pentru toate, se ştergeau pe mîini, cum se zicea, cu barba ispravnicului.

Toate încălcările legii, pînă la omoruri, le ancheta „Excelenţa-sa". Iar dacă „greşea" judecătorul de pace, el se ocupa de anchetă şi totodată supraveghea alegerea urmaşului acestuia. Dacă arunca banii pe fereastră, lovea cu toiagul lui fermecat „puşculiţa" şi făcea din alb, negru şi din verde, roşu. Unei asemenea guvernări despotice i se potrivea de minune zicala „taie şi spînzură". Aşa că nu se mira nimeni dacă Schela Jbeylului[1], Ierusalimul lumii vechi, se dichisise şi se împopoţonase ca o mireasă în ziua nunţii. În piaţa publică şi lîngă biserica Maicii Domnului, ca şi în faţa fortăreţei, se ridicaseră arcuri de triumf în cinstea citirii *„feremanului"*, numirii lui Djabbur-*bek*, care prinsese doi iepuri dintr-o dată: becia şi isprăvnicia...

În oraş descinseseră şeihii şi primarii satelor, precum şi aceia care visau să ajungă şeihi sau primari în cătune. Fuseseră trimise invitaţii „no-

---

[1] Jbeyl sau Giubeyl, orăşel la nord de Beirut, avînd în prezent vreo 2000 de locuitori. Este vestitul oraş fenician *Biblos*, socotit de tradiţie cel mai vechi oraş din lume. Aici s-a cristalizat scrierea feniciană, preluată de greci o dată cu materialul de scris de la care derivă numele cărţii *Biblia*.

tabililor“, iar aceştia sosiseră din toate cotloanele. Cei mai mulţi îl felicitau pe excelenţa-sa ispravnicul, cu bani peşin... aşa, ca să fie... Cine ştie, poate vor avea nevoie de ajutorul lui ca să-şi „aranjeze“ vecinul, vărul sau fratele. Locurile de şeihi, de primari şi de pîndari, domeniile şi pămînturile obştei, cimitirele şi drumurile erau pentru ei în acele zile „chestii“ mult mai importante decît „coridorul polonez [1]“.

Jbeylul fremăta de atîta suflare omenească, iar hanurile erau tixite de cai, de catîri şi de măgari. Pe atunci nu erau şosele şi limuzine ca acum, aşa că invitaţii, în cea mai mare parte, sosiseră de sîmbătă seara; nu rămăseseră să vină duminică dimineaţa decît delegaţiile din satele apropiate.

Inima lui Djabbur ticăia cu peste o sută de bătăi pe minut. Îl apucase, din ajun, dîrdîiala ca pe o vrabie plouată. Slujba, zeiţa amorului pentru Djabbur, pusese stăpînire pe el sub forma acelui tremurat care face pielea ca de găină. Se înălţa din minut în minut să-şi admire în oglindă „becia“ nou-nouţă şi-şi potrivea tot atît de des cumpăna mustăţilor cu cea a umerilor.

Sosi şi ora mult aşteptată şi Djabbur porni, plin de fală, în ciuda frigurilor, spre fortăreaţă, înconjurat din toate părţile de „notabili“. O ceată de „jăndari“ din localitate îi prezentă onorul, la care el tresări. Cîţiva rîseră pe înfundate. Numai chicotitul unuia din ispravnicii vechi răsună ceva mai tare. Aceasta-l făcu pe Djabbur să roşească pînă în vîrful urechilor. Nici nu apucă să răspundă la salutul caraulei, că ostaşii îşi şi coborîseră

---

[1] Aluzie la agitaţia hitleriştilor în preajma celui de-al doilea război mondial în jurul „coridorului“ polonez de la Danzig, revendicat de Germania pentru a face legătură directă cu Prusia Orientală.

armele rîzînd. Ba o deşcă, pe nume Radjab, rosti pişicher : „O făcurăm şi p-asta !"
Steagurile satelor fluturau în văzduh, iar „zicătorii" se întreceau în strigături, şolticării şi „ziceri". Printre toate „zicerile", lui Djabbur îi mergeau la inimă, mai mult ca toate, cuvintele : „*bey*-ul nostru, milostenia noastră" pe care le-ar fi vrut repetate la nesfîrşit. Iată că trecu o delegaţie scandînd:

„Crai viteaz, Djabbur Matei,
Zgîlţîi cerul dacă vrei".

Djabbur se înfurie şi strigă supărat :
— Asta e zicere ? Asta e trăncăneală ! Astupaţi-le gura !
Ispravnicul scrută mulţimea, avîndu-l în dreapta pe poliţaiul localităţii, iar în stînga pe „cititorul" „feremanului". Acesta citi, cu glas răspicat, mai întîi cele scrise pe plic :
— *Mult respectatului Înălţimii-sale Djabbur*-bek *Matei, ispravnicul prea stimat al ţinutului Jbeyl...*
Djabbur se aprinse şi-i porunci cu autoritate :
— Ia-o de la început. Şi zi-i mai tare.
Secretarul scoase „feremanul" din plic. Răpăiră aplauze cînd străluci marea pecete împărătească. În mulţime domnea o foială şi un du-te-vino neîncetat. „Cititorul" strigă :
— Ascultaţi, oameni ! Şi lungi cuvîntul „oameni" într-un fel care-l mişcă pe Djabbur şi-l făcu să se înfioare.
În acest timp, mulţimea îşi vedea de-ale ei. Unul zicea : „Tăceţi !", altul : „Dobitocilor !" Între două delegaţii care-şi amintiseră de nişte răfuieli vechi se iscă o chelfăneală. Djabbur dădu poruncă „jăndarilor" să-i potolească pe bătăuşi :
— P-ăla şi p-ăla, din cutare loc... băgaţi-i la gherlă !

În sfîrşit, se aşternu liniştea. Secretarul citi cu glas tunător, cum dorea Djabbur :

— *Înălţimii-sale preastimatul* bey, *multe zile în pace...*

Djabbur se înălţă pe vîrful degetelor, întinse gîtul şi-i făcu semn secretarului să repete. Acesta repetă, lungi cuvîntul „preastimatul", cînd de fapt Djabbur ar fi vrut să lungească cuvîntul „bey". Nici nu se auzi bine semnătura „Muzaffer", că — „jăndarii" şi aclamară : *„Padişahîm ciok yaşa*[1] *!"*

Djabbur fu cutremurat pînă în adîncul fiinţei, mai ales cînd mulţimea răspunse : „Allah să-l aibă în pază !"

Veni şi rîndul barzilor care declamară versuri nebăgate în seamă de nimeni. Djabbur era mulţumit. Voia-bună îi lumina faţa oacheşă. Îşi zicea în sine : „Îngropi bănişorii, Djabbur. Un ceas de mărire face cît lumea întreagă cu tot ce are în ea". Îl cuprinse apoi mărinimia şi-i chemă pe oameni la masă. Şi unde nu se puseră cu toţii pe băutură şi petrecere ca la zile mari.

*

Nervii lui Djabbur au rămas întinşi ca nişte corzi. Somnul nu s-a lipit de genele lui decît spre dimineaţă cînd adormi puţin şi avu un vis înspăimîntător. La sfîrşitul visului se pomeni mugind ca un taur. Nahil dădu fuga, îngrozită, se împiedică de covor şi se prăvăli la pămînt. Se ridică apoi ocărînd : „Isprăvnicia e o pacoste şi becia o pacoste şi mai mare. Ne-am săturat de gustul lor ! Ne-ajunge !" Continuă să înainteze orbeşte pînă se pomeni lîngă căpătîiul lui Djabbur.

---

[1] Să trăiască împăratul nostru (turc.).

îi făcu semnul crucii pe față, punîndu-l sub ocrotirea Sfintei cruci, cum face o mamă la pătucul pruncului speriat. Aprinse lumina și văzu cum picura sudoarea de pe pielea rasă a lui Djabbur. Bey-ul deschise ochii și, zărind-o pe Nahil, zise:

— Nu te speria, surioară. Am visat urît. Vreun semn de la Dumnezeu...

— Nu vă fie teamă, domnule bey, Dumnezeu e cu noi, îl liniști Nahil în pripă.

Pentru Djabbur fu nespus de plăcut să audă cuvîntul „bey" de la ea. Cît n-o dădăcise el să i se adreseze întotdeauna cu „domnule bey"! O învățase stăruitor cum să le răspundă musafirilor. Dacă, de pildă, unul întreba: „*Haudja* Djabbur e acasă?" ea trebuia să-i răspundă: „Da, bey-ul e acasă", sau: „Nu, excelența-sa bey-ul e la oraș".

După ce mai suspină și mai gemu puțin, Djabbur începu să povestească:

— Se făcea că eram călare pe un cal leit calul Sfîntului Gheorghe, ba parcă chiar mai mare.

— Calul înseamnă putere, domnule-*bey*, adăugă Nahil pe nerăsuflate.

— Eram pe o cîmpie mare de nu-i vedeai marginile. Calul sforăia și nechеza, iar eu suflam din greu și gemeam. Am ajuns pe urmă la piscul unui munte înalt. În fața noastră se întindea altă cîmpie și mai lungă. Erau cîmpii pe care le cunoșteam, dar mă miram că sînt legate una de alta. În cele din urmă, în fața mea s-a deschis o prăpastie... S-a crăpat pămîntul și m-a înghițit...

Nahil amuți mai întîi, apoi, își aminti că visele se tălmăceau de-andoaselea și-l lămuri pe dată:

— O să trăiți o viață nouă, domnule bey.

În curînd răsări soarele și Djabbur plecă să se ocupe de treburile supușilor.

*

Au trecut cîteva luni fără ca Domnul să-i fi hărăzit vreo schimbare. Deodată Djabbur își aminti de negoțul pe care-l învîrtise în Brazilia. Chibzui că e musai să stabilească prețuri și fiecărei pricini i se fixa un preț. Astfel, pentru un loc de pîndar care nu mai era rîvnit și de alții lua un peșcheș bunicel și nimic mai mult. Dacă locul mai era jinduit de cineva, prețul era de la cinci lire în sus. Primarul plătea de la zece la douăzeci, iar șeihul de la cincizeci la o sută. Ca să popreascā pe cineva în închisoarea fortăreței lua cinci lire și cît mai pica pe deasupra, după obrazul păgubașului și pîrîtului. Ca să ridice pe cineva cu „jăndarii" la spate, lua de la douăzeci în sus, cît putea să stoarcă. „Părerile ispravnicului" costau după greutatea fiecărei pricini în parte. Dacă făcea cinste unei înmormîntări, i se plăteau cinci galbeni cînd mergea singur, iar cînd lua și „jăndarii" să însoțească dricul, se mai dădea cîte un galben de fiecare *nefer* [1].

Deviza lui de aur era : „Sloboade sînge de la fiecare pe cît îi e de groasă vîna". Scrisorile de recomandare îl făceau să rîdă. Le scornise și un nume : bani de hîrtie, bancnote. Cînd dădea asemenea scrisori zicea : „Răspunsul la o hîrtie e tot hîrtie".

*

I-a venit, în sfîrșit, și lui Djabbur rîndul să fie „cules" și „muls". I s-a dat de știre că e „săpat" și apoi l-au făcut să înțeleagă că trebuie să-i ducă

[1] Persoană, militar. (Cuvînt arab pătruns și în limba română, prin filieră turcă, cu sensul de „poteraș").

șefului uneia dintre cancelariile împărătești un peșcheș gras ca să-l „sprijine" pe lîngă măria-sa.[1] Drept pentru care Djabbur cumpără cincizeci de oi și le trimise la Baabda[2] cu un cioban. Șeful s-a mirat de un asemenea dar gălăgios și l-a trimis înapoi mîniat foc. Djabbur a vîndut oile, după cîte a priceput din spusele unora, iar banii luați pe ele i-a dus șefului. După ce Djabbur l-a firitisit, acesta i-a zis rîzînd : „Darul ăsta nu mai behăie", — după care a umflat frumos bănișorii de hatîrul proaspătului bey.

A venit la rînd apoi soața măriei-sale care-și puse în gînd să viziteze Jbeylul spre a-i admira vestigiile. Dar nici pomeneală să treacă pe la muzeul de antichități din Jbeyl; ci trase drept la casa ispravnicului. Vestea despre avuțiile și raritățile sale prețioase ajunsese pînă la urechile „preacinstitei". Cînd a plecat de la el, „preacinstita" luase cu ea și inelul cu briliante, și „midalionul", cum îi zicea Djabbur, și diadema scumpă pregătită pentru logodnica lui. După ce s-a săturat de nestemate, *hanum* și-a întors fața spre covoarele persane și l-a ales pe cel mai mare, lung de șapte și lat de cinci picioare.

*

Djabbur visase bogăție și putere și totul s-a dus pe apa sîmbetei. „Atîta strînsură s-a dus dintr-o înghițitură"... Averea îi secase cu totul, așa că-i telegrafie în grabă asociatului său din Rio[3]. Aces-

---

[1] Pașa, guvernatorul imperial.

[2] Oraș în Liban, reședință de Cancelarie imperială pe atunci.

[3] Rio de Janeiro.

ta-i răspunse neîntîrziat : „Pricopsit mofluz. Negoț oprit. Revoluție."

Peste cîteva zile, samsarul trecu pe la Djabbur să-l întrebe dacă poate să „acopere". Își trecu mîna peste nasturi, izbucni în rîs și după ce rîse cu poftă, pe săturate, îi explică lui Djabbur ce înseamnă „acoperire" în limbajul concurenței. Își ceru scuze, îi arătă telegraful și se retrase cu un aer rău prevestitor.

Djabbur se culcă cu un junghi în inimă și... nu se mai sculă. A doua zi, schela din Jbeyl se trezi în țipetele și bocetele lui Nahil. Cînd clopotul vesti, în sat, moartea lui Djabbur, Tannus îi strigă mamei sale :

— Mamă ! Dă-te bătută ! Am auzit că a murit Djabbur. Acum crezi că averea lui a fost avere călătoare ?

Umm Tannus își plesni mîinile de uimire, se opri o clipă ca încremenită, apoi își văzu mai departe de treabă.

Traducere de

Ilie T. Bădicuț

MIHAIL NUAIME

S-a născut în anul 1889 într-o familie de țărani creștini din Liban. Este considerat creatorul nuvelei libaneze și unul din cei mai mari nuveliști arabi. În anul 1906 a fost trimis la studii în Rusia de către Societatea imperială ortodoxă palestino-rusă. Anii studiilor la Universitatea din Poltava i-au permis un contact direct cu opera marilor reprezentanți ai literaturii ruse. Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Gorki, Cehov etc. sînt citiți în original. Revenit în țară în anul 1911, va pleca în același an, împreună cu familia, în S.U.A. Studiază dreptul și artele la Universitatea din Washington (1912—1916) și face cunoștință și cu literaturile europene și americană. Aici leagă prietenie cu cel mai mare reprezentant al școlii siro-americane (Al-Mahdjar) — Djubran Halil Djubran. Împreună cu alți emigranți, s-a numărat printre fondatorii asociației literare „Liga condeielor". În anii primului război mondial a publicat o serie de povestiri în revistele arabe din S.U.A., povestiri care vor fi ulterior reunite în culegerea *Așa a fost* (Beirut, 1937). Influența clasicilor ruși, mai ales în ceea ce privește descrierea psihologiei personajelor, este evidentă.

A scris, de asemenea, o biografie a lui Djubran, precum şi articole de critică şi publicistică, versuri, o piesă de teatru — *Taţii şi fiii* (1917) — o culegere de sentinţe şi aforisme.

În anul 1932 revine definitiv în Liban, retrăgîndu-se în regiunea natală şi continuînd să scrie (culegerile *Sita, În bătaia vînturilor, Hrana întîlnirii, A şti). A* desfăşurat în continuare o largă activitate de publicist, aflîndu-se printre reprezentanţii de frunte ai vieţii spirituale libaneze.

În 1961, Ministerul Educaţiei Naţionale i-a decernat premiul destinat aprecierii activităţii integrale a unui scriitor.

ABU BATTA

În oraşele mari din Levant şi îndeosebi în porturile maritime se întîlneşte o pătură de muncitori care trăiesc la periferia vieţii, nebăgaţi în seamă de nimeni, cînd în fapt ei sînt tăria acestei vieţi. Ei poartă pe umerii, pe braţele şi pe spinările lor cea mai mare parte a mişcării comerciale din acele oraşe. Cu toate acestea, comercianţii şi necomercianţii deopotrivă nutresc dispreţ faţă de ei. Nu rareori ţi se va întîmpla să auzi pe vreunul dintre aceştia, dacă a făcut greşeala să aducă vorba despre careva din acei muncitori, spunînd cuvintele „Doamne, iartă-mă!", ca şi cînd şi-ar cere iertare pentru lipsa de bună-cuviinţă de a-ţi fi vorbit despre picioarele sau ciubotele sale. Şi nu e de mirare, căci Orientul n-a înţeles nici pînă azi că meritele picioarelor faţă de cap nu sînt cu nimic mai prejos decît meritele capului faţă de picioare. Într-adevăr, picioarele poartă toată povara

trupului, fiind, nu rareori, mai nobile decît capul stăpînit de josnicie, mai curate decît inima în care s-a cuibărit vicleşugul, mai cu dreptate decît limba pe care o mişcă ponegrirea şi clevetirile, mai cinstite decît mîna care surpă casa aproapelui ca să-şi clădească sie însăşi casă din dărîmăturile ei.

Aceşti muncitori sînt hamalii, unul dintre ei fiind şi prietenul meu Abu Batta, Moş Pulpă, poreclit astfel din pricina unei obrinteli vechi la pulpa piciorului drept. Această obrinteală i-a făcut piciorul drept de vreo două ori mai gros decît cel stîng. Vine groase şi şerpuite acopereau umflătura, albastre de parcă ar fi fost injectate cu o soluţie de indigo. Aceste vine se umflau mai tare şi ieşeau în evidenţă în zilele călduroase, sau cînd Abu Batta ridica vreo povară grea, din acelea pe care numai el putea să le ducă. Dacă vă voi mai spune că pulpa cea sănătoasă a prietenului meu nu era întrecută în grosime şi în forţa muşchilor de a vreunui alt hamal din tot Beirutul, vă veţi închipui singuri cît de groasă trebuie să fi fost pulpa lui cea beteagă.

Acea obrinteală, zicea el, i se trăgea de la muşcătura unui scorpion care fusese cît pe-aci să-l dea gata dacă nu s-ar fi repezit mătuşă-sa, sora mamei, să-l frece cu apă fiartă, cu usturoi şi alte leacuri băbeşti. Pe atunci era copil, abia se tîra de-a buşilea. Cu puţin înainte, îşi pierduse mama şi tatăl într-o singură zi, aşa că a crescut cum a dat Dumnezeu, alături de copiii mătuşii. Aş păcătui atît faţă de voi, cît şi faţă de prietenul meu Abu Batta, dacă v-aş lăsa să credeţi că faima lui mare, peste bazar, precum şi poziţia lui înaltă printre hamali, s-ar datora numai şi numai grosimii pulpei. Adevărul e că pulpa aceea era numai

unul din cei doi stîlpi pe care se sprijineau faima și poziția sa. Cel de-al doilea stîlp era puterea fizică fără seamăn care zăcea în mușchii răsuciți și în spinarea lui, putere însoțită de o neclintită încredere în sine. Poveștile pe care le spun negustorii despre această putere nu trebuie puse la îndoială. Ar fi fost firesc să iei unele din acele povești drept gogorițe, dacă tovarășii și adversarii lui din breaslă nu s-ar grăbi cei dintîi să le întărească adevărul. Hamalii vă vor înșira una după alta povești despre poverile neasemuit de grele pe care le-a purtat Abu Batta și pe care nu putuseră să le urnească din loc cămilele cele mai mari și catîrii cei mai zdraveni. Nimeni dintre hamali nu se rușinează să-i recunoască întîietatea. Toți spun, drept consolare pentru neputința de a se lua la întrecere cu el, că „Abu Batta e una din ciudățeniile firii". Cît despre Abu Batta însuși, el nu vorbește niciodată despre puterea lui, lucru firesc pentru orice om mare căruia nu-i place să vorbească despre propria-i măreție.

Dacă l-ai fi văzut pe Abu Batta, nu ți s-ar fi părut altfel decît ceilalți hamali. Ba poate la prima privire pe care i-ai fi aruncat-o, nici nu l-ai fi băgat în seamă. Era un om de statură mai puțin decît mijlocie. Cine se uita la fața lui palidă, la ochii mici, pierduți în fundul capului, la picioarele lui scurte și desculțe, aproape că nu l-ar fi socotit în stare să ridice un geamantan mai greu decît cele în care-și încarcă doamnele elegante rochiile de mătase și alte cîteva podoabe. Dacă însă lua seama bine la gîtul lui gros crescut parcă din umeri, la mîinile dolofane cu degete scurte și boante, la pieptul larg și la spetele late, ar fi văzut în toate acestea semnele puterii lui. Nu e de

mirare ; de cîte ori nu ne înşeală aparenţele împiedicîndu-ne să vedem esenţa lucrurilor !

Am făcut cunoştinţă cu căpetenia hamalilor acum vreo zece-cincisprezece ani. Îi dădusem să-mi care un geamantan uşor pe o distanţă de vreo sută de paşi, apoi îi plătisem o sumă care mi se păruse că-i întrecea cu mult aşteptările. Lui nu-i venea să-şi creadă ochilor, aşa că se întoarse către mine şi zise :

— Foarte mulţumit, domnule profesor. Domnia-ta cunoşti puterea oamenilor.

Mi-a venit chef să glumesc puţin cu el şi l-am întrebat :

— Dar de unde ştii că sînt profesor ?

M-a măsurat cu ochii lui albaştri, a zîmbit mulţumit şi ghiduş şi mi-a răspuns :

— Apoi domnia-ta să nu caţi că nu sînt decît hamal. Eu ştiu să deosebesc un profesor de un ne-profesor.

— Dar eu nu sînt profesor, i-am întors-o. Nu sînt decît o fiinţă omenească, la fel ca tine.

M-a măsurat încă o dată cu privirile şi a zis foarte uimit :

— La fel ca mine ? Ferească Allah ! Cum poate să se potrivească un hamal cu un *effendi ?* Nu eşti avocat ?

— Nu.

— Nici doctor ?

— Nu.

— Şi nici inginer ?

— Deloc.

— Nici negustor ?

— Deloc. Nici negustor.

— Nici învăţător la şcoală ?

— Nici învăţător la şcoală.

— Nici slujbaş la stat ?

— Nici slujbaş la stat.

Atunci a apucat cu mîinile de capetele frînghiei aruncate pe umăr şi a exclamat cu glas disperat :

— Jur pe prooroc că m-ai dat gata. Atunci ce faci ca să-ţi agoniseşti pîinea ?

— Scriu, i-am răspuns.

Faţa i s-a luminat dintr-o dată ca unuia care a dezlegat o ghicitoare încîlcită şi a strigat ca un învingător :

— Aha, eşti gazetar ! Spune-mi de la capăt.

După ce i-am spulberat şi ultima convingere şi l-am lămurit că îmi însemn simţămintele şi gîndurile şi apoi le răspîndesc în cărţi printre oameni, s-a fîstîcit şi mai rău ca înainte. După cîteva momente de şovăială, şi-a ridicat privirile în sus, a oftat şi a zis :

— Va să zică nu faci nimic. Dup-aia scrii despre ce faci şi trăieşti din ce scrii ! Şi adăugă după cîteva clipe : Laudă aceluia care ne împarte pîinea cea de toate zilele ! Să-ţi fie de bine, domnule profesor !

A izbucnit în rîs, după aceea ne-am despărţit ca să ne întîlnim încă o dată nu după mult timp şi să stăm îndelung la taifas. Drept urmare, Abu Batta m-a învrednicit cu încrederea şi cu prietenia sa. Am aflat astfel că are aproape şaptezeci de ani, că se însurase în tinereţe cu vară-sa [1] care-i născuse patru fete şi un băiat şi apoi murise ; că o luase apoi de nevastă pe sora răposatei care-i născuse şi ea trei băieţi şi murise şi ea. Împlinise şaizeci şi cinci de ani şi ce era să facă ? A peţit o fată de aproape douăzeci de ani, din satul lui. Aceasta e încă în viaţă şi l-a pricopsit şi ea cu două fete.

---

[1] Căsătoriile între veri primari sînt frecvente la arabii musulmani şi la popoarele semite în general.

Am aflat de asemenea că Abu Batta slujise unsprezece ani din viaţa sa îndelungată în armata otomană în zilele lui Abdul Hamid[1], că luase parte la o expediţie împotriva Yemenului, iar o dată căzuse prizonier în mîinile ruşilor. Toţi banii pe care-i pusese de-o parte pentru bătrîneţe nu depăşeau unsprezece lire otomane de aur pe care le purta veşnic în chimirul de care nu se despărţea nici cînd dormea. Am mai aflat că Abu Batta e nespus de pios, că respectă cu sfinţenie ceasurile rugăciunilor şi nu-i scapă nimic din ritualul obligatoriu pentru un musulman şiit[2]. Socoteşte că e un mare păcat să furi dacă nu te-a încolţit o nevoie necruţătoare... În schimb, minciuna o socoteşte îngăduită în cele mai multe împrejurări. În această privinţă, Abu Batta are o filozofie aparte. El zice că aluatul adevărului din lume l-a stricat minciuna, astfel că adevărul celui ce vorbeşte adevărat s-a prefăcut în minciună pentru mincinos. De-aia întotdeauna adevărul a fost un soi de nebunie şi o pricină să fii dispreţuit, păgubit şi împins de-o parte de oameni.

Multe taine din viaţa sa mi-a dezvăluit Abu Batta, în afară de una singură pe care n-am fost în stare s-o dezleg. În anii din urmă am băgat de seamă că zîmbetul copilăros care nu-i părăsea faţa niciodată şi care îndulcea pe cît putea înfă-

[1] *Abdul Hamid* (1876—1909), sultan turc cunoscut prin cruzimea sa; în anii domniei lui, Libanul îşi pierde autonomia, devenind provincie otomană.

[2] *Şiismul*, sectă musulmană fondată chiar la începutul califatului arab de partizanii lui Ali, ginerele „proorocului", devenit cel de-al patrulea calif, care considerau că Ali şi urmaşii lui sînt singurii moştenitori legitimi ai lui Muhammad, deci ai tronului de calif. Toţi califii anteriori lui Ali (Abu Bekr, Omar şi Osman), precum şi Omeiazii erau socotiţi de şiiţi uzurpatori.

ţişarea neplăcută ce i-o dădea un neg negru din colţul stîng al buzei de jos — da, acel zîmbet se ascunsese sub un văl gros de nelinişte posacă. Cînd l-am mai întîlnit, Abu Batta vorbea puţin şi se mişca la fel de puţin. Cea mai mare parte din zi şi-o petrecea lungit pe prispa prăvăliei în care de atîta timp căra singur marfa, veşnic cu luleaua în gură şi cu funia pe umeri. „Priponul" de pe spinare se scămoşase, iar legătura cu care-şi lega capul se destrămase şi curgeau firele din ea pe la capete. Cu „cangea" pe care o ţinea în mîna dreaptă îmboldea trotuarul într-una.

Vai, prietenul meu Abu Batta se schimbase ! De cîteva zile socoteam că am înţeles sau sînt pe cale să înţeleg taina acelei schimbări. Stăpînul prăvăliei s-a gîndit să cheme alt hamal decît Abu Batta să care o ladă grea pe care acesta, avînd optzeci şi cinci de ani, negustorul socotea că nu va putea s-o ducă. S-a întîmplat ca hamalul străin să nu fie altul decît întîiul născut al lui Abu Batta din a doua căsătorie, pe nume Husein. În privinţa forţei fizice, acesta aproape că-şi moştenise tatăl.

Abia a intrat Husein în prăvălie şi a pus mîna pe ladă, că tată-său a şi sărit din culcuşul său de pe prispă ca un lup flămînd sau ca un tigru înfuriat. Fără să-i spună măcar o vorbă fiului său, i-a tras o palmă răsunătoare şi a răcnit :

— Piei de-aci, cîine ! Tat-tu n-a murit încă !

S-a aplecat apoi deasupra lăzii, a întors-o ce-a întors-o, a ridicat-o în mîini şi a dus-o pînă într-un loc unde a putut s-o încarce în spinare... A ieşit cu ea pe uşă păşind încet, însă fără să-i tremure genunchii. M-am uitat la pulpa cea umflată : credeai că acu-acu plesneşte !...

Abu Batta s-a întors în culcușul său, dar zîmbetul copilăros nu i-a mai înflorit pe față. Stăpînul prăvăliei a încercat să-l convingă că optzeci și cinci de ani e altceva decît treizeci și cinci, că pentru el ar fi mai bine să lase poverile grele în seama lui Husein, iar el să se mulțumească cu poveri pe măsura vîrstei lui. Pentru el e o cinste mare că slava în lumea hamalilor i-o moștenește fiu-său, os din osul lui, nu un om străin. Drept răspuns, Abu Batta aruncă plin de mînie și de scîrbă vorba : „Cîinele!", apoi se întoarse să îmboldească trotuarul cu cangea.

Ziua de ieri a fost o zi care s-a înscris în istoria universului și în istoria hamalilor din Beirut. Îmi pusesem în gînd să mă duc să cumpăr niște lucruri de care aveam nevoie de la prăvălia în care slujise Abu Batta cea mai mare parte din viață. Mi-am găsit prietenul lungit pe prispă, ca de obicei, cu o lipie în mînă, molfăind-o încet cu dinții șubrezi ce-i mai rămăseseră în gură. L-am salutat cu blîndețe, dar el n-a zis nici pîs, ba s-a făcut că nici nu mă vede, nici nu m-aude. Cum am pășit în prăvălie, stăpînul mi-a ieșit în întîmpinare zicînd :

— Ai venit tocmai la timp. Nimeni în afară de domnia-ta nu poate să ne scoată din această încurcătură. Vezi butoiul acela cu gaz ? (Și-mi arătă un butoi mare lăsat pe dușumea.) Prietenul dumitale Abu Batta se teme să-l ridice, zice că în tot orașul nu e un hamal care să poată face așa ceva. Nu ne lasă să-l aducem pe fiu-său Husein să-l ridice. N-ai fi bun domnia-ta să-l convingi ?

Nici nu și-a terminat bine vorba stăpînul prăvăliei, că Abu Batta a sărit din culcuș și a strigat, ba a răcnit, cu gura plină de dumicatul de pîine pe care încercase să-l înghită și nu putuse :

— Chemați-l ! Chemați-l ! Nici Husein și nici bunicul lui Husein n-o să poată să-l ridice și să facă măcar un pas cu el !

L-au adus pe Husein. Acesta mai întîi s-a uitat la butoi, apoi l-a zgîlțîit puțin. A încercat după aceea să-l ridice de la un capăt. Pentru o clipă a încremenit locului, plin de șovăială și de sfială. În cele din urmă s-a dat în lături și a zis, copleșit de rușine :

— Nici măcar tata în primăvara slavei lui n-ar fi putut să facă asta.

Atunci Abu Batta a înaintat înspre butoi și cu o smucitură a mîinii drepte l-a împins pe fiu-său cu cîțiva pași mai în spate, bodogănind :

— Cîine ! Astăzi am văzut ce-ți poate sufletul ! Apoi, tare, către ceilalți :

— Aduceți pe cineva să mi-l salte în spinare.

Au mai adus încă doi hamali în afară de Husein. Cei trei au ridicat butoiul și l-au priponit bine cu funia pe spinarea lui Abu Batta.

Am băgat de seamă că hamalilor, stăpînului prăvăliei și slugilor lui li se oprise răsuflarea, la fel ca și mie, că-și ațintiseră privirile la eroul acestei priveliști nemaipomenite. Lui Abu Batta i se umflaseră vinele gîtului, sîngele îi năvălise în obraji, iar pulpele picioarelor, și cea sănătoasă, și cea beteagă, erau străbătute de acele vine albastre ca de niște frînghii răsucite zdravăn. Nimeni n-ar fi crezut că va face măcar un pas cu acel butoi în spinare. Dar Abu Batta a înaintat un pas... încă unul !... și încă unul !... A trecut prispa către trotuar...

— Ai grijă, Abu Batta !... Ce e-n butoi face o mie de lire bani peșin, îi strigă stăpînul.

Ceilalți care erau de față nu s-au mai putut stăpîni și au izbucnit în urale :

— Trăiască Abu Batta! Trăiască eroul hamalilor și biruitorul a optzeci și cinci de ani!

Deodată văzui cum Abu Batta încremeni locului și-l auzii scuipînd:

— Ptiu pe optzeci-cinci!... Apoi văzui că ceea ce scuipase el era sînge roșu... Mai văzui cum se prăvăli cu fruntea în țărînă... Văzui butoiul rostogolindu-se de pe spinarea lui și atingînd vîrful pantofului unei doamne care sta pe trotuar. Văzui cum doamna se strîmbă, apoi tăbară pe Abu Batta și-l izbește de două ori cu piciorul, ocărînd de fiecare dată:

— Vită! Vită!

L-am văzut apoi pe stăpînul prăvăliei cum aleargă răcnind la cei doi hamali:

— Butoiul! Butoiul! Ridicați butoiul! O mie de lire!...

Cel din urmă lucru pe care l-am văzut a fost un trup neînsuflețit, pe buzele și pe fruntea căruia se lipise uruială căzută în drum de la cămile. Funia i se strînsese ucigător în jurul gîtului.

Și am mai auzit, la urmă de tot, chemarea muezinului [1]:

— *Allah akbar* — Allah e mare.

Traducere de

Ilie T. Bădicuț

[1] Persoana care vestește, din minaretul moscheii, ceasurile celor cinci rugăciuni pe care trebuie să le facă un musulman în timpul zilei.

OMAR FAHURI

S-a născut la Beirut în 1896 într-o familie de comercianți. S-a manifestat ca un scriitor progresist, a cărui activitate literară și publicistică începe imediat după primul război mondial și se întinde pe toată perioada interbelică. El a fost inițiatorul orientării realiste în literatura arabă din Liban, scriind încă din 1925 o serie de articole de critică în acest sens. A făcut studii juridice în Franța și paralel cu activitatea profesională a desfășurat și o largă activitate literară și publicistică la ziarele și revistele din Beirut și Damasc. Este, de asemenea, autorul unor lucrări mai ample de filologie (studii despre Al-Mutanabbi, Al-Djahiz și Abu Nuas publicate în anii 1930—1940) și lucrări de critică și istorie literară: *Cele patru părți* (1941). În anii celui de-al doilea război mondial a lucrat ca redactor la revista Ligii libaneze antifasciste *At-Tariq*, publicînd numeroase articole îndreptate împotriva războiului, fascismului și nazismului.

A murit în anul 1946.

M-am trezit astăzi de dimineaţă pe o muzică ce-mi tuna în urechi şi care, de aproape ce era, parcă izbucnea din mădularele mele. Muzică, dar ce mai muzică! Alămuri dezlănţuite cu toate instrumentele şi pe toate tonurile şi, ca un făcut, înlănţuind într-un dezacord absolut un amestec de melodii care părea cînd zăngănit de arme, cînd chiote de nuntă. Mi-am închipuit, buimac de somn, că de fapt a fost un coşmar care mă va lăsa pe dată, în acest interval dintre conştiinţă şi inconştienţă, curmîndu-se brusc, aşa cum se curmă acordurile finale în simfoniile europene sau cum ne reprezentăm noi, în Orient, că va veni învierea morţilor, în ziua care va fi vestită din trîmbiţă.

Ce s-a întîmplat? Tot cartierul s-a trezit şi cască întrebîndu-se: „Ce s-a întîmplat?"... Întrebarea a prins să zboare peste casele vecinilor, de la un cat la altul, din streaşină în streaşină, din fereastră în fereastră, în dreapta şi în stînga, suind şi coborînd, ca nişte stoluri de rîndunele alarmate care nu contenesc să tot caute un lucru pe care-l bănuie dar pe care nu-l pot afla... Apoi întrebarea creşte şi ia proporţii: din murmur devine hărmălaie şi, în cele din urmă, iat-o disputîndu-şi cu muzica cea zgomotoasă stăpînirea eterului. Dintr-o dată terasele de pe acoperişurile caselor s-au umplut de femei şi bărbaţi, iar ulicioara strîmtă s-a ticsit de fete şi băieţi care privesc cu toţii înspre grădiniţa lui Abu Mustafa, dorind să vadă „muzica" şi să afle ce s-a întîmplat!

— Emilie! Unde eşti, Emilie?

Iată că și în casa noastră, slujnica cea tînără n-a mai putut de nerăbdare și, profitînd de neatenția noastră, s-a strecurat ca prin urechile acului și a dat fuga răspunzînd chemării cartierului în care începuse să răsune, de data aceasta, zvon de sărbătoare și încă, lucru nemaipomenit, fără să fi apucat cartierul să se primenească în găteli strălucitoare și multicolore !

Emilie s-a întors avînd în ochii ei, de obicei liniștiți, un licăr de triumf pe care nu-l mai văzusem pînă atunci. Ne-a adus vestea cea sigură pe care ne-a aruncat-o strigînd :

— Fiul vecinilor și-a luat diploma !

Nu se putu abține să nu repete acest cuvînt vrăjit : „diploma..." După care licărul de triumf din ochii ei se stinse, lăsînd în urma lui numai cenușa acelei uimiri originale în felul ei care o făcea să se întrebe ce-o mai fi și lucrul acesta pe care ea nu-l cunoaște, nepricepînd cum de pot oamenii să facă din pricina lui asemenea petreceri !...

Ce-ai spus, surioară ? Nu cumva Abu Mustafa, vecinul nostru neștiutor de carte, și-a pus în gînd, în acest veac al științei, să se răzbune pe neștiința de carte și nu a găsit pentru aceasta altă cale ?... Cîndva, bătrînul erou din piesa lui Corneille, nemaiputînd să mînuiască spada, l-a însărcinat pe tînărul său fiu Rodrigue să se bată în duel în locul lui cu contele bădăran care nu-i respectase bătrînețea... Dar asta e altă poveste, ca să zic așa...

În acea dimineață m-am abătut din drumul meu pe la o școală la care studioșii și studioasele își dădeau examenele pentru a primi diplome. Am

trecut pe acolo ca și cînd aș fi căutat o completare pentru povestea noastră, povestea lui Abu Mustafa, să n-o lăsăm suspendată între cer și pămînt. Primul om de care am dat cu ochii a fost unul din negustorii cei mai de vază care se foia în sus și în jos prin încăperile și coridoarele școlii, ciufulit și plin de praf, cu sudoarea picurîndu-i de pe frunte. Purta la subțioară un top de cărți și caiete și era atît de absorbit, că nu băga în seamă nimic și pe nimeni. Era cît pe-aci să-mi zic : „Ce-o mai fi și asta ? Nu cumva se prezintă să-și dea bacalaureatul ?“ Apoi mi s-a părut că ar fi de partea cealaltă a candidaților și l-am văzut, în cele din urmă, grăbindu-se să-mi iasă în întîmpinare, după ce trupul lui masiv s-a dezlipit de lîngă o copilă care țopăia în spatele lui. M-a prezentat fiicei lui, pe jumătate mîndru, pe jumătate ca scuză :

— Sînt de atîtea zile în halul ăsta !

M-am urcat în tramvaiul ticsit de băieți și fete care se întorceau de la examen. Deodată, unul care ținea în mînă un caiet aruncă tovarășilor lui o privire plină de înțeles, apoi schițează un gest de parcă ar fi vrut să rupă caietul, zîmbind răutăcios și zicînd ca un purtător de cuvînt al celorlalți : „Uf ! Bine c-am terminat !“ L-am văzut apoi cu ochii închipuirii plecînd într-o călătorie lungă la capătul căreia se va întîlni cu fata din casă pe care a lăsat-o de o bucată de vreme cu treburile ei, întrebîndu-se ce-o mai fi și lucrul acela vrăjit pe care ea nu-l cunoaște, nepricepînd cum de pot oamenii să facă din pricina lui asemenea petreceri !...

M-am întors acasă seara. Muzica din grădinița lui Abu Mustafa era în toi, ținînd într-una cartierul în sărbătoare. Mi s-a spus că toată ziua s-au ținut lanț cîntecul și voia bună, contenind doar în unele pauze scurte. Acum însă nici n-am apucat să mă așez bine că am auzit „orchestra" încheindu-și programul cu imnul libanez, iar asistența aplaudînd, așa cum se întîmplă la toate festivitățile care se respectă.

În românește de

Ilie T. Bădicuț

ABD AL-MASIH HADDAD

Abd Al-Masih Haddad (1900—1946) şi-a petrecut cea mai mare parte din viaţă în emigraţie. A încurajat creaţia literară a emigranţilor editînd şi conducînd organul literar al „Ligii condeielor" — revista *As-Saih (Călătorul)*. Nuvelele scrise de el au fost reunite în culegerea *Povestiri din străinătate*, în majoritatea lor fiind dedicate vieţii emigranţilor arabi din marile oraşe americane şi fiind pătrunse de o notă realistă puternică. Are un mare merit în încetăţenirea nuvelei în literatura arabă.

ÎN CASA MORTULUI

După ce a murit Tanius al-Murr, vreme de o săptămînă, zi şi noapte, casa lui a fost loc de pelerinaj pentru cei care au vrut să prezinte condoleanţe. Există primejdia ca nenorocirea cauzată de mulţimea celor care prezintă condoleanţe să fie mai mare decît cea pricinuită de decesul însuşi.

Dar ăsta este obiceiul sirian în astfel de situații; asta-i tradiția care-și urmează cursul ei, chiar dacă ar fi să se frîngă inimile și cupa răbdării să se reverse peste margini. Familia defunctului ascultă cuvintele ce i se spun și care seamănă cu niște poveţe culese din noianul de rugăciuni ce se rostesc zilnic. Eu, autorul acestei povestiri, sînt cu tot sufletul alături de aceia care au pierdut pe cineva dintre cei dragi, nu atît pentru durerea pricinuită de pierderea în sine, cît mai ales pentru răbdarea cu care îndură filozofia condoleanțelor.

Din fericire însă, obiceiul cere ca exprimarea condoleanțelor să dureze doar cîteva clipe, iar cel care le prezintă să stea cu pălăria în mînă și nici măcar să nu-și scoată paltonul, dacă e iarnă. De ce atîta grabă? o să mă întrebați. Dorința lumii de a nu rămîne prea multă vreme pe capul familiei celui decedat? Nici vorbă de așa ceva. Ci din pricina mulțimii vizitatorilor ce se îmbulzesc într-atît, încît pentru a face loc, în casă, unor nou-veniți trebuie să iasă cei vechi.

Cît despre familia defunctului, aceștia stau nemișcați, ascultă cu ochii în pămînt, și bombănesc două-trei cuvinte de răspuns. Fiecare, cînd intră, rostește formula „Dumneavoastră să fiți sănătoși!", iar cînd iese, cuvintele: „Să ne dea Allah în schimb sănătate pentru dumneavoastră!" Pe răposatul Tanius al-Murr îl știam doar din vedere; nu l-am vizitat niciodată pe cînd era în viață. Dar prietenul meu Butrus Karauani, m-a luat de mînă și mi-a propus să-l însoțesc pentru a alina durerea familiei celui decedat, căci, zicea el, condoleanțele sînt o datorie pentru toți cei care l-au cunoscut, indiferent dacă-i sînt rude, prieteni sau numai cunoștințe.

Așa stînd lucrurile, l-am însoțit. Și dumnealui, prietenul meu, se pricepea mai bine decît mine la ceea ce se cuvenea spus în astfel de ocazii. Eu eram cam străin de ceremonialul acesta. Mi-a trecut prin cap să spun ca de obicei „Bună ziua !", dar Butrus mi-a pus, la vreme, palma peste gură, silindu-mă să-mi înghit vorbele. Mi-a șoptit la ureche să spun cuvintele : „Allah să ne dea în schimb sănătate pentru dumneavoastră !" Am rostit formula și m-am așezat ca și cum aș fi făcut parte din familia celui decedat. Stăteam exact ca ei, cu deosebirea că nu bombăneam nimic, deoarece nu mie mi se adresau vorbele. Din toate părțile mă fulgerau priviri, căci brațele îmi erau încărcate cu paltonul împăturit, peste care pusesem și pălăria. Cînd mi-am dat seama că sînt singurul om care și-a scos paltonul, mi s-a aprins fața de rușine.

După cîteva minute de tăcere Butrus s-a pornit :

— Înainte de a muri, simțind că sfîrșitul îi este aproape și gîndindu-se că mama sa va suferi mult, Alexandru cel Mare a chemat-o și i-a zis : „Rugămintea mea, mamă, este ca după moarte să pregătești un ospăț la care să inviți toată lumea. Cînd se vor așeza la masă spune-le : «Cine n-a gustat din durerea pricinuită de pierderea cuiva care i-a fost drag să întindă mîna și să mănînce»." Așa s-a și întîmplat : după ce a murit, a pregătit un ospăț la care a invitat toată lumea. Cînd s-au așezat la masă, le-a spus ce-i zisese fiul ei Alexandru. Și nu s-a atins nici unul de mîncare. Și-a dat seama atunci că aripa morții plutește printre toți și s-a consolat în marea ei nenorocire.

După ce am ascultat pînă la capăt această pildă, cel care a spus-o a crescut mult în ochii mei.

„Cum de-am putut să uit tot ce-am învățat prin școli? mi-am zis în sine. Butrus, prin felul cum a exprimat condoleanțele, m-a întrecut incontestabil. A povestit cea mai potrivită pildă." Am uitat că mă aflu într-un templu al tăcerii și am izbucnit :

— Bravo, ai fost formidabil cu predica asta, zău.

Cît despre ceilalți care erau de față, și nu erau prea mulți, fiindcă vizita noastră era cam la o săptămînă de la deces, au ascultat frumoasa pildă, dar stăteau ca și cum n-ar fi auzit nimic. M-am mirat că rămîn așa de nepăsători și mi-am zis că probabil sînt străini și n-au priceput sensul vorbelor spuse în fața lor.

Și cum a terminat Butrus pilda sa atît de potrivită, a intrat în casă un grup nou, alcătuit din trei bărbați. Și fiindcă era loc destul și vizitatori puțini, am rămas și noi în cameră. A luat loc și Butrus și din clipa aceea am fost nevoit să nu mă mai mișc, deoarece resortul acestei vizite era el. Cînd noii veniți au luat loc, unul din ei s-a pregătit să vorbească. M-am întristat și mai tare la gîndul că sînt un ignorant și nu știu nimic în legătură cu obiceiurile și tradițiile, că nu știu să vorbesc așa cum se cuvine în toate ocaziile. L-am auzit pe vorbitorul care se pornise :

— Asta-i lumea. Moartea este inevitabilă, nu poate nimeni scăpa de ea. Alexandru cel Mare a cucerit întreaga lume și avea doar treizeci de ani...

Mi-am zis, în vreme ce el ne vorbea despre Alexandru : „Iată încă o predică. Trebuie neapărat să merg la Biblioteca publică și să citesc tot ce este legat de viața acestui om mare, plină de pilde, necesare omului în situații grele." Eram numai ochi și urechi la cel care vorbea, dornic

să nu-mi scape nimic din predica pe care o rostea. Dar cîtă dezamăgire cînd am auzit aceeași predică pe care o spunea și Butrus! Și cîtă indignare!

Tovarășul meu s-a gîndit să plecăm, mai ales că de ușă se apropiau alți doi vizitatori. L-am apăsat pe genunchi să stea pe loc și i-am șoptit că vreau să rămîn pînă cînd o să iasă toți cei prezenți. Butrus a fost nevoit să accepte propunerea. Cei doi au intrat, au rostit vorbele cuvenite și au luat loc. După o clipă, cel mai în vîrstă a început să vorbească:

— Nu-i deloc ușor de suportat încetarea din viață a cuiva, dar cine poate să scape de voia lui Allah? Așa a vrut el să fie și așa a fost. Lăudat fie Domnul! Se povestește că Alexandru cel Mare ar fi simțit că i se apropie sfîrșitul și...

Am tușit încet și am aruncat o privire către prietenul meu Butrus. Am observat că pe față i s-a schițat un zîmbet, dar am întors imediat privirea de la el uitîndu-mă spre cel care spunea povestea lui Alexandru cel Mare. După ce am mai auzit încă două propoziții, a apărut și pe fața mea un zîmbet și, de teamă să nu izbucnesc în hohote în acest templu al tristeții și umilinței, m-am ridicat și la fel a făcut și tovarășul meu.

— Scuzați-ne, nu vrem să-l întrerupem pe domnul care vorbește. Bună ziua pentru toată lumea! am rostit eu.

Am ieșit și după mine-și Butrus. Ajunși afară, prietenul meu m-a prins de mînă și m-a oprit adresîndu-mi-se înfuriat:

— Ce folos de-atîta știință dacă nici măcar nu știi că în casele îndoliate nu se spune „Bună ziua!" Și doar ți-am dat de înțeles cînd am intrat că nu trebuie să rostești astfel de vorbe și-atunci

ți s-au oprit în gît. De ce-ai uitat treaba asta cînd am ieșit ?

— Scutește-mă cu reproșurile tale, Butrus, i-am zis. Spune-mi mai bine unde-ai citit povestea aia pe care ai spus-o în casa răposatului ?

Mi-a spus că l-a auzit pe bunicul său povestind-o cînd a murit șeihul satului.

— Și bunicul tău unde a citit-o ? l-am întrebat.

— Probabil că a auzit-o și el la bunicul lui, mi-a răspuns.

— Atunci, a doua oară să ai grijă și să spui istoria întocmai : Mi-a spus bunicul, care a auzit de la bunicul lui și acesta la rîndul său de la bunicul lui și tot așa pînă ce ajungi la vremea lui Alexandru cel Mare...

Butrus a rîs, m-a iertat și mi-a întins mîna, fiindcă nu mai avea același drum cu mine. Înainte de a ne despărți a mai adăugat :

— Bucură-te că n-am rămas un ceas în casa mortului, că dacă am fi stat atît ai fi auzit cel puțin de douăzeci de ori povestea asta cu Alexandru cel Mare.

— Dacă aș fi fost din familia celui care a murit, le-aș fi spus oamenilor : „Răposatul e sătul de lumea asta și de prediciile voastre !", și probabil că ăsta este adevărul.

Mi-am luat rămas-bun de la Butrus și mi-am văzut de drum. După cîțiva pași m-am întîlnit cu un grup din care cunoșteam pe cineva. Cînd m-a văzut, acesta s-a apropiat de mine, m-a salutat și mi-a spus că se duce să exprime condoleanțe familiei lui Al-Murr. I-am spus că eu mă întorc de acolo, „Allah să-i ajute !" A repetat și el : „Allah să-i ajute !" și a mai adăugat : „Și să-i abiă în pază !" I-am spus cum am intrat în casă și cum n-am rostit cuvintele ce se cuveneau celor îndure-

rați, deoarece eu nu prea înțeleg convențiile astea. A rîs de mine și mi-a zis :

— De fapt în ce constă filozofia ? Să spui niște vorbe cu tîlc și să mîngîi lumea cu ele.

— Și ce-ai putea tu, de pildă, să povestești ? l-am întrebat.

S-a apucat să-mi înșire povestea lui Alexandru cel Mare, dar eu l-am întrerupt spunîndu-i că o știu și i-am făcut semn să se ducă după prietenii săi pentru a-i consola pe cei îndurerați, Allah să-i ajute ! și să-i aibă în pază ! și să-i miluiască !

Traducere de

Nicolae Dobrișan

SUHAYL IDRIS

Este inițiatorul existențialismului în literatura arabă. Cariera literară a lui Suhayl Idris este tipică pentru generația de literați căreia îi aparține. S-a născut în anul 1923 la Beirut. După terminarea studiilor la un institut religios, de unde iese cu titlul de șeih, refuză să îmbrățișeze cariera religioasă și își începe activitatea ziaristică și literară. Teza de doctorat consacrată romanului în literatura arabă modernă, pe care a prezentat-o în anul 1949, la Sorbona, i-a fost elogiată. Întors în țară, în anul 1953 fondează revista *Literatura* și publică primul său roman — *Cartierul latin* — care a obținut premiul Societății oamenilor de litere și care a cunoscut, într-o perioadă de timp relativ scurtă, patru ediții. În 1958 i-a apărut romanul autobiografic *Al-Handaq al-gamiq*, purtînd titlul unei străzi, iar în 1962 romanul *Degetele noastre care ard*, care îi aduce premiul Asociației prietenilor cărții din Liban. A publicat, de asemenea, cîteva culegeri de nuvele (*Dorințe*, 1947, *Focuri și zăpezi*, 1948, *Toate sînt femei*, 1949, *Lacrimi amare*, 1957) și a tradus în arabă numeroase opere din limba franceză (*Sartre și existențialismul*, *Camus și răzvrătirea*, *Ciuma*, *Mîinile murdare*, *Prețul libertății* etc.).

„Astăzi am deschis ochii...
Libertate, libertate libertate..." [1]

A deschis ochii şi melodia îl obseda. Nu l-a lăsat să doarmă toată noaptea. A avut multe vise, aproape că nici nu şi le mai aminteşte. Avea însă impresia că ele se reuneau într-un cîntec mare şi că această melodie îi despărţea strofele ca şi cum ar fi fost un refren.

S-a uitat la nevastă-sa. A văzut că şi ea deschisese ochii. A zîmbit. Devenise ca un fel de lege să se trezească amîndoi în aceeaşi clipă. Parcă nişte degete nevăzute s-ar strecura dimineaţa între genele lor şi le-ar desface, iar apoi s-ar ascunde.

Ea şi-a frecat ochii, apoi l-a privit întrebîndu-l cu vădit interes :

— Ţi-aminteşti melodia lui Abd al-Wahhab pe care am auzit-o înainte de a adormi ?

Şi fără să aştepte răspunsul, a adăugat : „Nu-mi dau seama precis, dar mi se pare că te-am auzit fredonînd-o în somn..."

Deci cuvintele acelea melodioase care l-au urmărit toată noaptea i-au venit şi pe buze ?

A sărutat-o pe nevastă-sa, cum făcea în fiecare dimineaţă, apoi a dat pătura la o parte şi s-a dus la geam respirînd aerul curat. Cînd a privit cerul acelei dimineţi s-a mirat văzîndu-l atît de limpede şi de transparent.

Melodia i-a venit din nou în minte : un cîntec dulce ; a simţit că-i umple sufletul de bucurie şi de fericire.

---

[1] Fragment dintr-un cîntec egiptean lansat în 1956 de vestitul cîntăreţ Abd al-Wahhab.

Dar imediat şi-a aruncat ochii în stradă şi şi-a adus aminte că peste puţin va coborî şi el pentru a merge, ca oamenii aceia, la lucru, trecîndu-şi ziua ca de obicei.

A rămas privind un timp în stradă. A simţit că refrenul i se amestecă deodată în cap, că măsurile devin incoerente şi că melodia îşi pierde ritmul.

Cuvintele cîntecului deveniră neclare, apoi începură să se destrame şi să cadă unul cîte unul, aşa cum cad frunzele toamnei. Nu mai rămase decît un cuvînt mic, mic, mic, ca o frunză verde care continuă să stea agăţată de creanga unui pom uriaş. Un cuvînt mic i-a sfîşiat pieptul, l-a făcut să-i sîngereze gîtul şi să i se împleticească limba: libertate, libertate. Unde să fie libertatea asta? Unde este ea astăzi: în casa lui, în activitatea lui, în sensul vieţii lui?

*

Soţia i-a adus ceaşca de cafea şi el a început s-o soarbă. Ar vrea să mai rămînă întins în pat, să mai viseze, să mai reflecteze, să mai gîndească, să-i mai spună soţiei ceva. Îi place să-i dezvăluie ce ascunde în suflet fără să aştepte vreun răspuns din partea ei. Simte că dacă i-ar vorbi despre viitorul pe care-l iubeşte şi de care se teme, pe care-l iubeşte fiindcă se teme de el, s-ar mai risipi o parte din norii care-l învăluie. Viitorul acela pe care-l urmăreşte, dar care nu ştie cînd va veni, fiindcă nu ştie vreun vis de-al lui care să i se fi împlinit.

Soţia lui i-a spus nişte cuvinte pe care nu le-a înţeles... Ar vrea să se ridice şi să stea ceasuri în şir cu cărţile lui. În concepţia sa ele înseamnă un

cîştig, un cîştig adevărat pentru mintea, spiritul şi inima lui... Ar vrea...

— E şapte şi un sfert... O să întîrzii la şcoală...

A tresărit şi s-a uitat la ceas. Soţia lui a devenit o umbră a conştiinţei sale, o a doua conştiinţă a lui. Dacă într-o zi va scăpa de sub controlul conştiinţei, ea va fi înlocuită de soţia lui. Uneori îl enervează treaba asta. Ce i-o fi venit acum să-i aducă aminte de şcoală? N-a uitat de ea, deşi s-a străduit s-o piardă din memorie cîteva clipe, cîteva minute pe care să le petreacă într-o beţie semănînd cu cea pe care doar vinul ţi-o dă...

Şi totuşi nu există altă scăpare; acum nu va ajunge la timp la şcoală decît dacă va alerga sau dacă va lua un taxi plătind pentru întreg traseul. Tariful îl nelinişteşte şi pe el şi pe soţia lui...

Se va îngreuna bugetul...

Bugetul acela alcătuit din suma de nimic pe care o primeşte de la şcoală şi dintr-o altă sumă, de rîs, pe care o ia de la ziar. Bugetul la care atunci cînd se gîndeşte, zîmbeşte acru. De cinci ori pe atît dacă ar avea şi tot nu i-ar ajunge pentru trebuinţele casei. Trebuinţele! Baria rîde de fiecare dată cînd rosteşte cuvîntul ăsta faţă de ea. Şi-aduce aminte expresia aceea profundă şi naivă pe care a rostit-o zîmbind tristă: „Toate trebuinţele sînt absolut necesare". „N-a mai rămas nimic care să fie doar necesar... Dar ce să facem, Baria? Vezi bine că fac tot ce pot, că nu mă cruţ nici o clipă. Da, pentru ca să te văd întotdeauna mulţumită, Baria... Da, pentru ca buzele tale să fie mereu zîmbitoare, chiar dacă în zîmbetul lor se vede o umbră de tristeţe. Altfel aş prefera să mă las în voia soartei, să mă declar neputincios şi să rămîn alături de tine zdrobit, umilit, paralizat."

Deşi s-a hotărît să se căsătorească după multă chibzuinţă, continuă şi acum să-l urmărească un regret. Nu pentru acest pas, ci din milă pentru făptura aceea căreia ar fi vrut să-i asigure o viaţă îmbelşugată. Dar nu şi-a irosit şase ani ca să agonisească suma aceea de nimic pe care voia s-o pună de-o parte pentru casă ? Mai putea oare să rabde burlăcia ? Izvorul simţurilor aproape că-i secase din vine. Suferinţa privaţiunilor aproape că-i nimicise tot ceea ce era omenesc în inima lui. Uneori îi venea să urască această femeie — orice femeie — la care nu putea ajunge, alături de care nu putea sta aşa cum i se cuvine bărbatului, oricărui bărbat. Atunci cînd s-a căsătorit cu fata pe care o visase, nu s-a gîndit însă că răspunderea de a conduce o familie ar putea fi atît de mare... atît de mare încît să simtă în piept un fior de spaimă... A împrumutat de la un prieten bogat o sumă de bani pe care nu i-o va putea înapoia mai devreme de doi ani, deşi ai lui, rudele şi prietenii i-au dăruit destulă mobilă... Deci...

În cele din urmă s-a convins că însurătoarea lui, căsătoria, cu condiţiile şi complicaţiile ei, este o aventură... o aventură în care soţia lui, femeia în general, se lansează fără să aibă în mînă o armă cu care să învingă primejdiile, fiindcă ea continuă să rămînă neutră... Tot ce a făcut Baria a fost să-i alunge disperarea. Şi tot ce făcea pentru asta era să zîmbească. El era mulţumit cu acest zîmbet şi îşi continua drumul, cîştigîndu-şi traiul cu sudoarea frunţii.

Toţi aceştia pe care-i vede mergînd pe stradă, îndreptîndu-se spre locul de muncă pentru a-şi cîştiga pîinea, sînt oare în stare să se mai gîndească şi la altceva decît la asigurarea vieţii ? Oare-şi mănîncă pîinea pentru a se putea gîndi la ce ur-

mează după aceea sau se gîndesc tot timpul la pîine ?

Iată, a trecut un an de cînd s-a căsătorit. De cîteva săptămîni simte că-i dă tîrcoale un gînd : ar vrea să aibă un copil — un băiat, poate chiar o fetiță. De cînd era mic îi plăceau copiii. Tare mult îi plăcea să se joace cu ei și încerca o mare fericire strîngîndu-i la piept. Ce fericit va fi dacă va avea un copil care să-i umple casa cea mică de bucurie !

I-a vorbit nu o dată Bariei despre asta. I-a văzut ochii scînteind de duioșie și la început a crezut că această rază din ochii ei este reflectarea razei din ochii lui. Au fost clipe de vis care s-au dus. Baria se gîndea la noua povară și la noile cheltuieli care i se vor adăuga pe umeri după ce va naște sau chiar înainte de a naște acest copil. Ea, a doua conștiință a lui, se gîndea la toate astea și i le spunea și lui.

Asta n-a împiedicat-o să-i spună însă într-o zi, cu un suspin care-i apăsa pieptul :

— Este adevărat că o dată cu copilul o să vină și greutățile...

El a lăsat capul în jos și n-a răspuns. I-au venit în minte oamenii aceia care aleargă la lucru ca seara să se întoarcă cu pîine la copii.

Baria n-a mai adăugat nimic ca și cînd tăcerea lui ar fi convins-o de lipsa de noimă a vorbelor ei. În ziua aceea a văzut însă lucind o lacrimă în ochii femeii.

*

Intră în școală istovit, gîfîind. Directorul îl aștepta la ușa clasei cu fața împietrită. L-a salutat în grabă și drept răspuns a primit un semn din cap și o privire indiferentă. „Cînd voi putea să-i în-

frunt privirea disprețuitoare, sfidătoare ? Dobitocul are impresia că demnitatea mea poate fi cumpărată cu salariul pe care mi-l dă pentru că-i învăț elevii, care pentru el sînt o simplă marfă..."

Intră în clasă și vacarmul se întrerupse. El n-a fost creat pentru ei. Ar fi vrut niște elevi mai mari, mai maturi. Ăștia sînt niște încuiați. Nu observă în privirile lor că ar fi alături de el. Cît de mult dorea să se afle printre ei măcar unul ai cărui ochi să-i spună că-l înțelege. Ar fi suportat atunci mai ușor povara rămînerii cu ei o zi întreagă. Nu se despărțea de ei decît pentru a-și lua în grabă dejunul și niciodată n-a simțit că mănîncă pe săturate.

Îl doare simțind că nu poate avea decît milă pentru ei și că această milă nu-i folosește nici lui și nici lor. El are nevoie de niște prieteni care să aibă încredere în el și în care să aibă și el încredere, are nevoie de niște tovarăși apropiați, la care să poată găsi un sentiment de comuniune care să le permită și lui și lor să traseze un plan și să tindă spre realizarea unui țel precis. Asta era ceea ce-l chinuia cel mai mult. Nu va muri de foame și-i va putea asigura soției oricînd hrana. Va găsi și mijloacele pentru a învinge strîmtorarea și lipsurile. Dar această strîmtorare care-i apasă pieptul și aceste lipsuri din suflet cum să le învingă ?

Peste puțin timp va pleca la ziar pentru a petrece și acolo șase ceasuri în atmosfera aceea de criză psihologică în ale cărei mreje se zbate.

De trei ani răspunde de redactarea rubricii „Informații politice arabe". Avea acum politica arabă în carnea și sîngele lui. Trăia în ea și murea cu ea. Trăia în ea pentru a muri cu ea. Și simțea atunci că cel care moare în el este omul arab.

*

S-a așezat lîngă radio ascultînd știrile. A luat apoi ziarele zilei și a început să le răsfoiască... Pe urmă și-a aruncat ochii peste telegramele agențiilor de presă...

„Da, habar n-am cine sînt. Nu aceasta este viața pe care o doresc. Alții o trăiesc pentru mine : destinul, împrejurările, dușmanii, liderii, cei de profesie. Seamănă cu niște forțe ascunse de care eu sînt legat fără a avea puterea să mă eliberez. Voința mi-e paralizată... Sînt neputincios... Aș vrea să-mi făuresc soarta cu mîinile mele, dar ei mi le încătușează... aceste două mîini...

Aș vrea ca în orice oraș, în orice sat, în orice cătun să întîlnesc un frate. Aș vrea să-i întind mîna pentru a i-o strînge pe-a lui, pentru a simți că-mi pot valorifica posibilitățile, dacă el mă ajută, și că el își poate valorifica, la rîndu-i, posibilitățile, dacă eu l-aș ajuta. Dar ei ridică bariere, sau întăresc barierele ridicate. Iar darul meu pentru el rămîne doar o pasiune, care se poate preschimba în suferință. Privesc la mîinile mele care vor să se întindă, dar iată-le, sînt paralizate..."

Tipograful i-a bătut în ușă cerîndu-i materialele: „Ia-le ! Ia-le ! Astea sînt știrile ! Sînt multe ! Știrile despre impostură, știrile despre falsuri, știrile despre stupefiante, știrile despre neputință și capitulare. Publică-le pe prima pagină ! Publică-le în manșetă !"

*

Baria îl întîmpină cu ochii înroșiți de somn.

— Ai întîrziat astă-seară, dragul meu.

— Azi au fost multe știri. Dă-mi să mănînc ceva. Sînt foarte obosit.

Ea a rămas lîngă el. A văzut-o că ține ochii închiși iar cînd i-a deschis erau plini de lacrimi. Nu spunea nimic. El știa însă ce-ar vrea să spună. „Te scoli devreme și te întorci noaptea, tîrziu. Și pe deasupra mai vii și obosit." Baria se ridică și-i aduse ceva de mîncare. După cîteva clipe o surprinse privindu-l tristă. „Mă compătimește. Da, soția mea mă compătimește. Pînă și soția mea..."

— Nu... Zîmbește, Baria! Zîmbește!

Dar Baria izbucnește în plîns. El nu-și mai poate stăpîni mînia și explodează. Nu știe de ce. Nu știe ce spune. Tot ce-și amintește e că a început să strige, să urle.

A rămas la masă pînă ce s-a liniștit. Apoi s-a dus la soția lui care dispăruse cînd l-a apucat criza de nervi. A găsit-o acoperindu-și fața, de parcă ar fi vrut să-și ascundă de el durerea ce i se ivise în ochi. S-a apropiat strîngînd-o la piept, liniștitor, scuzîndu-se :

— Iartă-mă, Baria ! A fost peste puterile mele. Nu m-am mai putut stăpîni. Iartă-mă, draga mea !

Baria și-a dezvelit fața și l-a privit temătoare. A observat cum se înfiripă cuvintele pe buzele ei. A întrebat-o din ochi, iar ea i-a răspuns după un moment de ezitare :

— Mă tem că n-o să-ți placă ce-o să-ți spun...

S-a apropiat de ea, curios și neliniștit :

— Bine, Baria...

— Am fost azi la doctor și mi-a spus că voi fi mamă, i-a mărturisit ea închizînd din nou ochii.

Nu i-a lăsat nici o clipă pentru a vedea cum reacționează la această știre, ci s-a pornit cu o viteză cum n-o mai văzuse niciodată. Își pregătise

parcă toată ziua acest discurs. I-a spus că acest copil nu va fi o povară. A insistat din nou cu afirmațiile că o dată cu el va veni și hrana, că țîncul le va umple casa de bucurie. I-a spus că el va fi o consolare pentru ea, ziua, cît lipsește el, că îi va da o creștere aleasă, că de mîine va începe să-i pregătească îmbrăcămintea, că...

„Da, Baria. Viața noastră își va redobîndi sensul pierdut. Vom ști de ce luptăm și de ce trăim această neliniște, Baria. Neputința ne paralizează azi mîinile. Generația noastră e o generație de tranziție, e generația de sacrificiu. Să știm să facem din neliniștea noastră un instrument util pentru generația care va urma.

Da, Baria. Vom trăi pentru a face ca acest copil pe care pîntecele tău sacru îl plămădește să ducă o viață în care să-și făurească soarta cu propriile mîini, în care să-și făurească el singur viitorul".

— Mîine e duminică. Nu te mai duci nici la școală nici la ziar. Mîine nu mai ieșim din casă. O să stăm și-o să ne gîndim la copilașul nostru. Nu-i așa, dragul meu ?

— Da, Baria, sigur.

S-a aplecat spre ea, cu duioșie, sărutînd-o și a simțit că e gata să-l podidească plînsul.

Traducere de

Nicolae Dobrișan

SELMA SAIG

A desfășurat o vastă activitate publicistică în diferite ziare și reviste libaneze, preocupîndu-se cu precădere de soarta femeii din Orient — tematică predilectă a lucrărilor sale literare.

Nuvela *Povestea Haifei Deiraniya,* inclusă în antologie, face parte din culegerea *Adieri* care reunește, alături de o serie de povestiri ce impresionează prin lirismul lor, numeroase selecții din publicistica autoarei.

Menționăm dintre celelalte culegeri aparținînd autoarei : *Spiritele care dorm, Fiii sărăciei, Fata din Ierusalim, Însemnări orientale.*

POVESTEA HAIFEI DEIRANIYA

Are treizeci și cinci de ani, gîtul lung, mîinile durdulii și mușchi puternici în care se ghicește forța oamenilor de la munte, dincolo de prospețimea tinereții : ochi scînteietori, o gropiță în barbă

și buze cărnoase care înfloresc în zîmbet dezvelind niște dinți sănătoși și strălucitori.

O cheamă Haifa. Este unul din numeroasele nume beduine, frumoase, pe care le-au luat libanezii de la frații lor arabi. Poate că niciodată nu s-a potrivit mai bine un nume cu persoana care-l poartă cum se potrivește numele Haifa[1] cu talia zveltă a acestei femei.

Ciudate sînt numele în Liban, dacă se întîmplă să afli unul din izvoarele lor. Auzi cîte o femeie strigîndu-și copiii cu nume pur arăbești: „Ei, Haifa! Ei, Suad! Ei, Asad! Ei, Dirgam!" Alta strigă: „Ei, Rukaz! Ei, Ignatius! Ei, Anuar!" Paginile istoriei se perindă în memoria noastră și ne amintim de Libanul feudal și de Libanul religios, de Libanul înflăcărat de libertatea și de constituția turcilor[2]. Pare ciudat să auzi nume ca Edmond, Robert sau Victor în dialectul local al țărăncilor din Beqaa[3] sau din Nord. Se spune că aceste nume constituie una din influențele emigrației sau o dovadă a extinderii influenței europene pe țărmurile Orientului Apropiat. Însă ce spuneți de acel emigrant căruia i-au plăcut principiile președintelui Statelor Unite și l-a numit pe fiul său Roosvelt sau de acel creștin ortodox care a pus unuia din fiii săi numele de Kropotkin[4]? Vă rog să mă credeți că nu glumesc deloc și nu exagerez. Ceea ce am spus este adevărat și copilul trăiește și este sănătos și dacă nu s-ar numi Kropotkin ar purta

---

[1] *Haifa* — în traducere înseamnă „Zvelta".

[2] E vorba de mișcarea „junilor turci", revoluție din 1903 care a dus la înlăturarea sîngerosului sultan *Abdul Hamid al II-lea* și de guvernarea constituțională instituită după 1903.

[3] Beqaa — provincie libaneză.

[4] E vorba de prințul *Piotr Alekseevici Kropotkin* (1842—1921), unul din ideologii comunismului anarhic.

unul din numele familiilor rusești cunoscute. Romanov, de pildă, sau Sazanov, sau Makarov, sau care vă place mai mult. Dar să ne întoarcem la Haifa Ad-Diriya sau Ad-Deiraniya cum o mai numeau în cartierul Colegiului american unde slujise în casele a numeroase doamne. Își schimba mereu stăpînele pe motivul că cineva ar fi spus odată o vorbă rea despre ea în fața doamnelor americanizate care-i adoră pe saxoni și spiritul saxon. Se știe că era o femeie foarte conștiincioasă, sîrguincioasă. Stăpînele i-au iertat Deiranyei greșeala nestatorniciei pentru munca ei uimitoare și pentru lucrul curat, făcut cu migală, pentru puterea ei fizică uriașă, încît spuneau că poate duce o casă în spinare. De aceea doamnele se străduiau să-i fie pe plac ca s-o păstreze.

Sărmana Haifa ! O, dacă cei din jur ar cunoaște cauza durerii care-o apasă, dacă ar bănui că în acest trup care nu știe ce-i oboseala bate o inimă de femeie, măcinată de griji și necazuri luni și ani de-a rîndul !... Haifa își purta grijile inimii sale mute de la casele domnilor din Beirut la casa ei veche din sat gata să se prăbușească. Întotdeauna după ce se sătura să se plîngă de viața ei distrusă, mergea la oraș mînată de neliniște unde stătea cîteva luni, după care o apuca din nou dorul de a-și revedea satul, gîndindu-se că poate va găsi scrisoarea așteptată de ea din acea țară îndepărtată, la casa preotului bătrîn. Și așa, zi după zi, anii trec și Haifa rămîne dezamăgită și deznădăjduită.

Inima unei sărmane și povestea ei, pentru că sărmanele au și ele inimă ca și cele ce trăiesc în palate. Și ele suferă, se frămîntă, plîng, iubesc. Sînt puține dintre aceste sărmane care din cauza sărăciei se distrează prin cafenele și sînt arătate cu degetul. După ce bărbații se satură de ele,

snopite în bătăi, se întorc să-şi jertfească şi ultimele rămăşiţe de demnitate, la fel cum fac copiii răutăcioşi cu un orb după care aruncă cu pietre.

Haifa este analfabetă, nu ştie să lege cuvintele în fraze, să-şi exagereze nefericirea pentru că ea n-a intrat în viaţă ca în romanele la modă unde sentimentele sînt contradictorii şi pasiunile se înfruntă. Ea este o ignorantă, dar cît de elocventă este cînd îşi descrie singurătatea, chinul şi ataşamentul faţă de cel care o ocroteşte, dorul după un copil pe care să-l vadă umblînd prin casă, teama de bătrîneţea singuratică, atunci cînd va rămîne în casa întunecoasă unde nu este nici foc aprins, nici o inimă care s-o dorească, nici un tovarăş pe care să se sprijine la nevoie, nici o fiică pe care s-o iubească din adîncul sufletului, nici nepoţi care s-o înveselească, să se joace şi să rîdă. Cît de mult îi iubeşte ea pe copiii doamnelor la care lucrează, ce-i mai gîdilă şi-i mai sărută, iar ei rîd şi se zbenguie. Vocile lor răsună prin toate colţurile casei. Seara, cînd ei îşi fac lecţiile, se aşază lîngă ei, turceşte, împletind un şal lung, de lînă. După ce termină lecţiile, copiii o roagă în cor :

— Haifa, spune-ne şi nouă o poveste !

Ea îşi pune la o parte lucrul şi începe să depene povestea lui Hasan cel Isteţ, a celor 40 de hoţi şi a fiicei sultanului. Într-o zi cineva a întrebat-o :

— Haifa, vrei să-mi spui o poveste ?

— Care poveste, coniţă ?

— Povestea ta, Haifa !

— ... !

— Povesteşte, Haifa, eu am să-ţi înţeleg necazurile !

Şi aşa a început această femeie blîndă, mereu cu zîmbetul pe faţă, să povestească trecutul ei,

despre slujba pe care a avut-o la Beirut, apoi despre moartea mamei și reîntoarcerea ei acasă, despre dragostea înfiripată între ea și Butrus, fiul lui Hanna, primarul satului. Cu toate că părinții și întreaga lui familie, cu mic cu mare, s-au mîniat atunci și s-au împotrivit din răsputeri căsătoriei lor, el ținea morțiș să se însoare cu ea. Povestea și rîdea amintindu-și de cîte ori trecea el prin fața casei ei, cum își cînta cîntecele de la munte, prin care-i spunea tot ceea ce ar fi vrut să înțeleagă ea de la el. Și pentru că nici unul nu știa să scrie, se înțeleseseră să-și facă semne pe un zid : cînd făceau o cruce însemna o întîlnire la izvor, cînd făceau două, se întîlneau la brutărie, iar cînd făceau trei se întîlneau la biserică, și așa mai departe...

Ajungînd aici cu povestea, Haifa nu mai putea de rîs. Ochii-i străluceau și casa se umplea de veselia ei.

După aceea, el plecase din casa părinților lui și într-o noapte fără lună a trimis patru tineri să o răpească. Preotul stătea la îndoială dacă e bine să-i cunune sau nu, iar satul se împărțise în două tabere. Pînă la urmă totul s-a sfîrșit cu bine pentru ei, prin intervenția mitropolitului.

— Atunci de ce a plecat de la tine după toate astea ?

— Noi nu aveam casă. Tatăl lui l-a blestemat și l-a gonit de-acasă. Și așa am rămas amîndoi în casa tatălui meu. Dar ai lui nu încetau să-mi facă rău. L-au cicălit într-una, pînă l-au făcut să plece în America, numai ca să-l despartă de mine. Și el se săturase să stea fără lucru și a plecat, lăsîndu-mă cu un copil mic după ce s-a jurat în

fața icoanei că îndată ce va sosi acolo, ne va trimite bani să mergem și noi după el.

Aici glasul Haifei a contenit în timp ce lacrimile-i curgeau în neștire pe față. Le-a șters încet cu tivul rochiei și a continuat să povestească.

— La început, nu-mi rămînea altceva decît să aștept în sat. Ca să ne cîștigăm pîinea, spălam pentru unii, coceam pîine pentru alții, iar în sezonul culesului gogoșilor de viermi de mătase lucram la fabrica de mătase. Cînd a început războiul, m-am împăcat cu familia lui și le-am trimis copilul, iar eu am plecat la Hauran unde am lucrat la cîmp. Le trimiteam tot ce agoniseam ca să hrănească copilul, dar ei au mîncat toată truda mea și băiatul a murit de foame.

Cînd a ajuns aici cu povestirea, Haifa a început să plîngă în hohote. Cuvintele îi erau întretăiate și vinele gîtului i se umflaseră de atîta plîns.

— Ah, Doamne, nu vreau nimic de la Tine, decît să-l mai văd o dată pe Butrus și să-i povestesc chinurile prin care am trecut. Pe urmă pot să mor.

— De ce nu te duci după el, Haifa ?

— De fiecare dată cînd am vrut să plec, primeam scrisoare de la el în care îmi spunea că vine acasă. De doi ani s-a mutat din orașul unde lucra în altul, la o depărtare de douăzeci de zile. După aceea, n-am mai primit nici o veste de la el.

— Pentru Dumnezeu, Haifa, nu mai plînge !

— Lăsați-mă să plîng ! Cum pot să-l uit ! Cum pot să uit dragostea lui ! N-o să-mi iasă din inimă pînă cînd am să intru în mormînt ! De-aș fi murit înainte de a pleca el, să nu mai port în inimă dorul ăsta !...

Acum un an a venit pe-aici un om din țara unde lucra soțul Haifei și l-am întrebat dacă știe

ceva de el. Mi-a spus că s-a căsătorit de ani de zile și că are cîțiva copii. Haifa continuă să muncească la cei care o ajută să trăiască și de care s-a atașat. Munca ei îngrijită e apreciată de stăpîni. În fiecare seară îngenunche în fața icoanei lui Isus și cu mătăniile în mînă se roagă de cîteva ori pentru sufletul curat al copilului ei și pentru întoarcerea soțului. Apoi încă o rugăciune pentru inima lui Isus, alta pentru sfîntul Francisc și două pentru Maica Domnului. În fiecare noapte stăpîna aude oftatul adînc al Haifei și se apropie de patul ei, o mișcă ușor s-o trezească, întrebînd-o :

— Haifa, ce-i cu tine, fata mea ?

Iar femeia aceasta puternică, despre care se spune că ar putea duce o casă în spinare, deschide ochii ei mari și negri, își dă părul la o parte de pe obraz, își îndreaptă colierul de la gît și spune :

— Nu-i nimic, coniță, nu-i nimic. Sînt tare ostenită !

Traducere de

Elena Constantin

SIRIA

FUAD AȘ-ȘAIB

S-a născut în anul 1911. A studiat dreptul la Paris. În 1933 revine în țară lucrînd un timp ca ziarist la Damasc, iar apoi ca profesor de literatură arabă la Bagdad. Din anul 1958 a fost ales Președinte al Asociației scriitorilor sirieni. A militat pentru întrunirea Congresului scriitorilor arabi. A fost redactor șef al revistei *Al-Marifa* și secretar general în Ministerul Informațiilor (1963).

În anul 1944 i-a apărut culegerea de nuvele *Istoria unei răni*, din care face parte și *Funeraliile mașinii*, inclusă în antologie. Este, de asemenea, autorul lucrării *Istoria arabă și unitatea*.

FUNERALIILE MAȘINII

După o tăcere, femeia spuse, trecîndu-și, cu mișcări nervoase, degetele prin părul copilului ei:

— Va să zică tot mai ești hotărît să vinzi cei trei catîri?

— Gata... S-a sfîrșit, îi răspunse bărbatul, culcat pe jumătate. Și apoi, cu o voce fermă : Ești nebună. De ce nu i-aș vinde ? Tu nu știi că cel care face o zi întreagă, de dimineață pînă seara, cu căruța la Damasc, ar vrea mai degrabă să se ducă la dracu-n tomobil numai într-o oră și jumătate ? Ce să mai fac după aceea cu catîrii ? Lasă, femeie, lasă catîrii să se ducă dracului...

Deodată, ușa care dădea în singura încăpere a casei (și în grajdul pentru vite) se deschise și doi copii se năpustiră țipînd încîntați : „Automobil !" Unul dintre ei se întoarse de unde venise, continuînd să sară și să danseze. Celălalt, în spatele lui, își smulse fratele din brațele maică-si și ieși afară cu el continuînd să strige : „Automobilul lui Aziz ! A venit automobilul lui Aziz !" Djumaa își privi nevasta cu dispreț, pentru încăpățînarea și insistența ei, ca și cum țopăiturile de bucurie ale celor doi copii ar fi fost o dovadă evidentă, o dovadă că toată lumea, inclusiv copiii, îi împărtășesc părerea, și nu făcu decît să mormăie : Hm... și-și strînse cureaua lată de piele, rămînînd în picioare, în ușa care dădea spre piața satului.

Femeia, care continua să apere căruța și catîrii, nu era deloc copleșită de această surpriză — venirea mașinilor în satul ei... Poate pentru că ea, ca și celelalte femei, nu simte noul și nu se lasă impresionată de el decît cu întîrziere.

Rezemîndu-se cu umărul drept în ușa casei, bărbatul spuse cu sfîrșeală și disperare în glas :

— Gata... S-a dus. Nu mai am din ce trăi. Trebuie să-mi caut altă muncă. O să încep prin a vinde catîrii după această călătorie...

Femeia nu putu să tacă ; simulînd un ton calm, îi zise soțului aranjîndu-i cămașa :

— Eşti nebun. Nebun. Te lasă inima să-l vinzi pe Salib ?

— Salib... Salib ! Ne apără animalul ăsta de foame ? întrebă bărbatul, din nou preocupat. Trăiască Salib !

— Şi totuşi el ţi-a adus fericire, păcătosule ! Cît noroc ne-a purtat el, prostule, cît bine ne-a adus... Somayya se puse pe plîns şi pe suspinat, aşa cum fac toate orăşencele cînd şi-au epuizat şi ultima viclenie pentru a-i convinge pe bărbaţi, în timp ce soţul ei vorbea :

— O să plec. O să vînd catîrii la Damasc, Allah să blesteme ceasul ăsta. Dar tu eşti nebună ! Plîngi din cauza lui Salib... din cauza unui animal... Ce ţi-e ? Tată ? Frate ?

— Ba tu eşti nebun, fiu de nebuni ! Îţi închipui că preţul a trei catîri îţi ajunge să cumperi măcar o roată de maşină ? Nu ştii că un fir din coada lui Salib face cît toate automobilele din Damasc ? În faţa revoltei soţiei sale, bărbatul se linişti puţin şi zise :

— Nu-i nimic, nu-i nimic. De azi încolo n-o să mai conduc nici maşină, nici căruţă : o să deschid o prăvălie. Sînt prea mulţi străini în ţara asta ; la ce ne poate servi că Salib are stea albă-n frunte sau păr des în coadă ? Trebuie să fii nebună...

— Sigur, vrei să te faci domn. Vai, ce nenorocire !

Bărbatul vru s-o stîrnească şi mai mult şi-i spuse, împingînd-o cu piciorul :

— Sus ! Scoală ! Du-te şi vezi ce face cîrdul de gazele !

— Gazele ? Ce gazele ?

— Femeile. Fetele. Fecioarele. Lumea. Oamenii. Dumnezeule, stăpîn al Damascului !

— Sigur, vrei să deschizi prăvălie. Javră afurisită, nu-ţi lipseşte decît să-ţi faci de lucru cu fetele din Damasc !

În timpul acesta, sătenii se strînseseră cu toţii în piaţă şi se îngrămădiseră în jurul maşinii, pălăvrăgind despre minunile vremii şi despre sfîrşitul lumii care se apropie. Copiii dansau ca la nuntă, iar femeile şuşoteau şi-şi făceau cu ochiul : care dintre ele n-ar fi vrut să fie soţia lui Aziz...

În această seară, căruţa lui Djumaa cu coviltirul său alb a pornit-o spre oraş. Maşina lui Aziz a zburat în dimineaţa zilei următoare.

Agonia

La oraş, Djumaa încercă în zadar să-şi vîndă catîrii. Preţurile lor scăzuseră brusc, aşa că tot ce-ar fi luat pe ei nu făcea, cum îi zisese şi nevasta, nici cît o roată de la maşină. Ceea ce-i convenea însă cel mai puţin era că trebuia să se întoarcă din nou cu căruţa lui cea jalnică. Pe Salib, pentru că nu avea nevoie de el, îl legă la spatele căruţei, deşi această soluţie nu-l mulţumea. Ar fi preferat să meargă glorios, în fruntea cortegiului, decît să rămînă în spate, ca un măgar prăpădit.

Maşina lui Aziz îi depăşi într-un nor de praf, lăsîndu-l pe Djumaa cu lacrimi în ochi :

— S-a sfîrşit... gata. Maşinăria asta diavolească, azvîrlită asupră-ne de oraşul ăla blestemat, a ucis dintr-o dată opt suflete : soţul, soţia, trei catîri şi trei copii, ca să nu mai vorbim de găinile şi de măgarii pe care i-a lovit de cînd a intrat în sat.

Dar iată un lucru de mirare... Înainte de a ajunge în sat, Djumaa găsi maşina lui Aziz oprită în drum. Ce s-o fi întîmplat ? Focul din inima ei s-a stins

și bîzîitul i-a murit; mașina s-a lăsat pe-o parte în nisip, ca un leș de cămilă. Șoferul stătea culcat pe spate între roți iar, lîngă el, ajutorul cu părul prăfuit și hainele murdare de ulei. Călătorii stăteau stupefiați în jurul mașinii tăcute, ca și cum s-ar fi găsit la căpătîiul unui om apropiat, aflat pe moarte. Șoferul s-a străduit însă în zadar să afle ce-a pățit mașina; motorul sta înghețat, focul era stins, secretele sale bine zăvorîte, iar nemișcarea ei inspira teamă.

Urechile călătorilor erau încă pline de bîzîitul său. Ce s-o fi întîmplat cu diavolul negru ascuns în pîntecele ei? Asta nu era altceva decît o moarte subită; vrăjitoria asta înspăimîntătoare moare și ea ca toți oamenii, ca măgarii sau catîrii de exemplu.

În cele din urmă, cînd Djumaa vru să plece, șoferul îndrăzni pe un ton rugător:

— Și automobilul, frate Djumaa...

— La dracu cu el...

— Ba nu, îl legăm de căruță și-l remorcăm pînă în sat. Allah să-ți ajute.

*

Ca să afle vestea cea uimitoare, oamenii s-au dus pînă în marginea satului, acolo unde mormintele stau aliniate față în față, înșirîndu-și pietrele lor albe pe ambele părți ale drumului. Unul dintre călătorii din mașină, care ajunsese în sat alergînd, cu o jumătate de oră mai înainte, le adusese vestea că mașina... tomobilul... adică mașina lui Aziz, murise subit în vale. A murit jos, în vale! Cum să moară? Vestea a căzut într-adevăr ca un trăsnet. Lumea s-a îngrămădit pe porțiunea dintre piață, cimitir și arie, atît de multă, cum nu mai văzuseră

bătrînii satului de la moartea primarului, șeihul Sawwan, fie iertat de Allah.

Lumea n-a așteptat mult și l-a văzut pe Aziz însuși, cu fața murdară de ulei și de praf, la volanul mașinii decedate care mergea supusă, ca o coadă legată cu o frînghie groasă de căruța lui Djumaa. Era moartă cu adevărat! Sătenii puteau acum da crezare veștii.

Salib despica valurile oamenilor cu pieptul umflat, cu capul sus, de parcă ar fi fost un simbol al puterii pe prova unei vechi corăbii de război. Vocea lui Djumaa, care-și înjura catîrii și pocnea din bici, răsuna printre stînci. Vocea lui și ecoul umpleau văzduhul. Copiii se luau la întrecere cu catîrii într-un cortegiu dezordonat și zgomotos.

În piață, femeile umpluseră băncile în așteptarea funeraliilor mașinii. Păsările, care începuseră să se aciuiască pentru înnoptat, printre crengile nucului, fugiră din culcușul lor. Păsări mari, negre, începură să se rotească pe deasupra. Nori de praf se ridicaseră de pe terasele rămase pustii. Mașina, mută, se rostogolea pe pietrele din piață, în spatele căruței, în mijlocul tăcerii și al stupoarei generale, așa cum erau aduse cadavrele marilor eroi pe un afet de tun. Totul părea trist și înfricoșător în acest asfințit. Femeile plîngeau, pentru că vederea morții le trezea amintirea altor nopți: un frate drag, un tată iubit, un văr, un prieten. Plîngeau toate, în afară de Somayya, soția lui Djumaa.

Somayya, dimpotrivă, era beată de fericire; inima ei nu putea suporta atîta bucurie și era gata să leșine. Pentru prima oară în viața ei era fericită. Din ziua cînd se măritase cu Djumaa cel chior, nu mai simțise nici un chef de viață, de viața asta înspăimîntătoare, cu un singur ochi. Soțul ei, ce-i drept, era un om cu stare. Dar ce-o interesa pe

ea bogăția lui? El era tot timpul pe drumuri, de parcă Allah nu i-ar fi dat și lui o casă.

Lumea i-a istorisit povestea mașinii care a murit și i l-a descris pe Salib care mergea în fruntea convoiului ca un cal de rasă, cum numai prinții puteau să aibă. Iată însă că poate vedea cu ochii ei sosirea convoiului. Ce bucurie pe ea! O bucurie ca un tremur de frig... Stătea în piață, cu copiii aproape adormiți împrejur, ținîndu-se de poalele hainelor ei largi, înfricoșați și neliniștiți. Se uitau țintă la tatăl lor cel mare care părea să se urce la cer într-un car de foc. O fi aievea ceea ce văd, sau o fi o poveste de la o șezătoare de iarnă? Cînd Djumaa s-a oprit ridicînd biciul, făcînd semn catîrilor să stea, femeia s-a îndreptat către el; celelalte femei, care-și închipuiau că vor asista la o scenă cu îmbrățișări, și-au întors capul înroșindu-se. Dar ea nu s-a îndreptat către bărbat, și nici nu s-a uitat la el, ci s-a dus să-l mîngîie pe Salib, pe cap, și să-i sărute steaua albă din frunte și lumea a auzit-o spunînd:

— Salib... Salib... N-o să te mai vîndă Djumaa... n-o să te mai vîndă...

În vreme ce Salib își lăsa capul asudat și înfierbîntat în brațele femeii, ca și cum ar fi preferat modestia, gloriei și orgoliului, Djumaa se uita la Somayya cu o privire rușinată în singurul său ochi. Dar ținuta sa, cum stătea ridicat deasupra tuturor, era demnă să le amintească istoricilor de eroii din *Iliada* după ce și-au șters de pe sandale praful luptelor glorioase.

Traducere de
Nadia Anghelescu

WASFI AL-BUNNI

Este un scriitor democrat militant. A desfășurat o largă activitate publicistică și de traducător. Opera sa înfățișează ciocnirile violente care au avut loc în Siria, mai ales în mediul sătesc. Concludente sînt în acest sens nuvelele adunate în culegerea *În inima Gotei*.

AZNIV ȘI SURORILE EI

Azniv este o armeancă trecută de patruzeci de ani.

Cît despre surorile ei, acestea nu sînt fiicele tatălui și mamei sale, deși, surori cu adevărat, are și ea patru : trei sînt în Brazilia și alta pierdută în lume ; nu se știe unde se află, nici dacă mai trăiește, nici dacă a murit. Azniv și surorile ei — mii, poate zeci de mii — slujesc prin casele „oamenilor" și în schimbul acestui servici primesc de la fiicele sau fiii acestora un salariu cît se

poate de mic și cît mai multe dojeni, chinuri, plîngeri, nemulțumiri.

Viața lui Azniv și viața surorilor ei este o mare de povești care se petrec în vîltoarea vieții noastre, dar locul lor în societate rămîne întotdeauna la periferie, ca și locul lor în case, căci trebăluiesc la bucătărie, mănîncă resturi, dorm pe unde apucă, în cele mai îndepărtate unghere, ferite de ochii stăpînilor și stăpînelor, ca și cînd existența lor în această lume ar fi „o contravenție la legile vieții", iar modul în care ele trăiesc ar fi o sancțiune pentru această contravenție. În ochii „oamenilor" ele sînt întotdeauna ceva de prisos, care deranjează, care-ți provoacă repulsie; și totuși un lucru de care nu te poți lipsi. Cît de des se plînge lumea de ele și cît de des se plînge de lipsa lor! Și cît de nemulțumiți sînt „oamenii" că aceste servitoare nu sînt „ca ceilalți oameni".

*

— Azniv! Iar ai uitat? Uf! Cînd o să se termine cu uitarea asta? Ai uitat sarea, ai uitat apa! Trebuie să lipsească ceva de la masă!

Azniv pusese pe masă un platou, deasupra căruia se ridica o moviliță de dovlecei umpluți așezați în ordine, și se întoarse la bucătărie, aruncînd în fugă, spre stăpînă, spre musafiri și spre platou, priviri care voiau parcă să spună: „Ce ziceți, nu-i frumos?" Cînd a auzit observația stăpînei, a rămas cu brațele căzute, cu capul puțin aplecat, mîhnită și tare descurajată. Imediat însă pe față i-a apărut un zîmbet larg și blînd, zîmbetul unui copil alintat, prins asupra unei pozne, cerîndu-și iertare. Purta o rochie de mătase veche, cam mare

și demodată, o rochie uzată, de-a stăpînei sale. Din fericire pentru ea, era cam scundă.

Azniv a privit spre noi. Zîmbetul acela continua să fie întipărit pe fața ei cu trăsături delicate. A zis, ridicînd din umeri, ca o scuză :

— De, ce pot să fac ? Totdeauna uit cîte ceva.

S-a dus la bucătărie și s-a întors, ținînd într-o mînă solnița, iar în cealaltă o cană cu apă. Zîmbetul i-a rămas același. Ne-a spus că fostul ei stăpîn, un italian, o numise Uituca. I se adresa astfel : „Ei, Uituco !"

Dacă Azniv putea să uite să pună solnița pe masa stăpînei, dacă putea să uite chiar și să pună lapte în cafea, în schimb nu va putea să uite niciodată o anumită zi din viața ei. O are mereu înaintea ochilor, cu toate amănuntele ei înspăimîntătoare.

Există o urmă materială care-i aduce aminte de ea, de fiecare dată cînd întinde mîna să ia o farfurie, o lingură sau o perie, de fiecare dată cînd mătură sau șterge podeaua camerelor din casă. La încheietura mîinii stîngi are două urme de lungimea degetului, care i-au rămas de la două răni adînci făcute de lovitura unei săbii, cînd avea zece ani. Probabil că tocmai această amintire de neșters era pricina acelei uitări permanente...

Aceasta s-a întîmplat cu mai bine de treizeci de ani în urmă, cînd tiranii turci i-au măcelărit pe armeni. Azniv se afla împreună cu mama, tatăl și cele patru surori ale sale în regiunea Al-Habur din nordul Siriei, atunci cînd un ofițer turc a poruncit ostașilor săi să stîrpească aceste „creaturi" ! I-au aruncat într-un șanț și s-au năpustit asupra lor, lovindu-i și împungîndu-i cu săbii și cu baionete... Tatăl și mama sa au rămas în șanțul acela ; un morman de carne sfîrtecată și de sînge închegat.

Cît despre prietena noastră Azniv, își amintește că a căzut în șanț, spre capătul lui și că peste ea a mai căzut ceva... Apoi nu știe ce s-a mai întîmplat... Cînd și-a revenit, a văzut că se află într-un cort de beduini, plină de sînge, iar la încheietura mîinii avea două răni adînci, lungi cît degetul.

Cînd Azniv povestește despre ziua aceea, vorbele îi pornesc din adîncul inimii, iar vocea ei blîndă se preschimbă în dogoarea urii, în niște bice iuți care lovesc nedreptatea. Iar în zîmbetul ei timid de beduină, care nu-i părăsește nici o clipă fața, se întrezăresc umbre adînci și întunecate.

— Oamenii aceia tăiau cu hangerele mîinile femeilor și le sfîșiau pîntecele cu baionetele urlînd: „Dați aurul!“ Am văzut cu ochii mei, așa cum vă văd pe voi acum, un ofițer turc cu mustăți arcuite și cu un burdihan uriaș, sfîrtecînd pîntecele unei femei din satul nostru, cu un hanger cu vîrful lung. Apoi, vîrîndu-și mîinile, i-a scos mațele, încet-încet, așa cum se scoate funia din fîntînă, căutînd doar-doar va găsi un inel sau o liră de aur. Își închipuia că femeia aceea grasă trebuia să fi fost bogată și probabil că a înghițit aurul pentru a-l ascunde.

Azniv a trăit în tribul de beduini vreme de cincisprezece ani. A venit apoi la Beirut. Dialectul ei armean s-a amestecat cu dialectul beduin. Atunci cînd vorbea despre ceea ce fac beduinii spunea: „La noi se face așa..., la noi se mănîncă asta...“ de parcă ar fi fost o beduină armeancă!

*

Aceasta este povestea lui Azniv. Scurtă și lungă, săracă și bogată, simplă și complicată. Ea n-a în-

ceput de fapt în ziua în care a început. Şi nici nu s-a terminat cu adevărat în ziua în care s-a sfîrşit. Este povestea unei generaţii trecute şi a unor generaţii prezente. Generaţii de femei care nu au decît nume mici : Azniv, Hadugi, Fatum, Mari sau Hinna. Iar dacă numele lor sînt mai lungi, în nici un caz ele nu spun mai mult decît Umm Hasan, Umm Yusuf, Umm Giurgi sau Umm Tanus...

Viaţa lui Azniv şi a surorilor ei este un capitol dintr-o poveste veche, o tragedie a speţei umane, o pată neagră în îndelungata ei istorie... Un capitol al acestei istorii este şi povestea slujnicei Umm Adil, care lucrează într-o zi prin zece case, iar seara se întoarce la locuinţa ei pentru ca soţul scandalagiu s-o întîmpine lovind-o şi smucind-o de păr, dacă nu-i dă atîţia bani cît să-i ajungă pentru beţia din ziua următoare. Alt capitol al acestei tragedii este povestea Fatmei, copila pe care „stăpînul ei" a cumpărat-o cu o sută de lire de undeva, din munţi, şi i-a dat-o „doamnei", pe cînd avea numai opt ani, pentru a fi „instruită" cum să măture, să spele farfuriile şi cratiţele, să poarte copiii şi poverile.

— Măgăriţo, toanto ! Cînd o să te mai inveţi ?

Nu voi uita niciodată faţa acelei copile, privind năucită la „doamna mîniată", neînţelegînd pricina furiei ei.

În ochii mari şi curaţi ai acelei copile am văzut faţa tatălui ei istovită, plătind la dări funcţionarilor de la societăţile străine, guvernului, dîndu-i jandarmului găina, feudalului copila...

Povestea lui Azniv şi a surorilor sale este un capitol dintr-un roman contemporan cu istoria, dar

ai cărui eroi nu au istorie. Ba a existat chiar înaintea istoriei și a trecut pe deasupra ei sau pe la marginile ei, întocmai ca o marfă de contrabandă sau ca un lucru fără importanță.

Este o poveste care nu are început.

Dar o poveste care se va sfîrși.

Traducere de

Mioara Dobrișan

HASIB AL-KAYALI

S-a născut în anul 1923. În 1951 i-a apărut culegerea de nuvele *Împreună cu lumea*. Caracteristica prozei sale o constituie evoluția înceată a subiectului și absența ciocnirilor violente. În nuvelele sale înfățișează viața oamenilor simpli de la oraș și sat.

CANDIDATUL PREASTIMAȚILOR DOMNI

În casa primarului din satul Binș se adunase multă lume și nu pentru că Sabir al-Abyani, candidatul plășii, era cineva în sat, ci pentru că adunarea aceasta era un eveniment cu care satul își crea o schimbare în viața sa monotonă. Numai că Abd al-Aziz al-Djazanbal, notarul, unul dintre partizanii înflăcărați ai candidatului, are un merit de netăgăduit în producerea acestei îmbulzeli din casa primarului. El îi încredințase pe oameni, cu o săptămînă înainte de adunarea de alegeri, că se va bea limonadă și lapte din străchini de aramă...

Cu ingeniozitatea lui caracteristică, Abd al-Aziz al-Djazanbal a rezolvat problema tribunei așezînd în camera mare o grămadă de paie uscate cărora le-a dat forma unei tribune, le-a acoperit cu un covor de lînă și a așezat deasupra ibricul galben și singura cană de cristal pe care o poseda primarul. Apoi și-a luat sarcina de a-i prezenta pe oratori. Aceștia erau doi. Primul, Abd al-Djabbar al-Fazari, învățătorul de la școala primară, era unul din cei mai înflăcărați adepți ai lui Sabir al-Abyani și buricul întrunirilor electorale din toate părțile plășii. În cuvîntarea pe care a rostit-o, el și-a pus la contribuție tot talentul oratoric pentru care era vestit; cuvintele lui păreau cărbuni aprinși zvîrliți în adversarii candidatului și în urma lor, pozițiile dușmane rămîneau în ruine. Ei au colaborat cu străinii, înainte ca epoca luminoasă a independenței să-și fi arătat fața... Ei au adunat în burțile lor aur și argint — și aici oratorul a adus în sprijin un verset din *Coran*... Nimeni dintre cei prezenți n-a înțeles cea mai mare parte a discursului; cei mai mulți erau ocupați cu contemplarea vinelor sale umflate și ale mișcărilor nervoase ale mîinilor sale asudate... Dar aplauzele, ca să spunem adevărul, au depășit împrejurimile casei, după ce Abd al-Djabbar și-a terminat teribilul său discurs.

Oratorul s-a întors la locul său ștergîndu-și sudoarea de pe frunte și alungîndu-și muștele de pe față, mulțumit de el așa cum și alții erau încîntați de el. Abd al-Aziz al-Djazanbal a început să dea drumul la fraze de mulțumire și de laudă pentru vorbitor și să-l acuze, zîmbind, că este un orator din vîna lui Qas ibn Saida al-Ayadi și nu un luptător din această țară. Oamenii au aplaudat din nou și entuziasmul lor a crescut sensibil din două

motive: primul era că nu auziseră de acest Qas ibn Saida al-Ayadi decît din gura lui Al-Djazanbal; al doilea, pentru că vasele cu limonadă începuseră să circule prin cameră. Atunci, Abd al-Aziz a dat cuvîntul candidatului de azi și deputatului de mîine, marelui luptător, partizanul celor slabi și săraci, Sabir al-Abyani. Acesta s-a ridicat și s-a apropiat de tribună fixîndu-și ochelarii pe vîrful nasului și întinzîndu-și gîtul înainte, cu modestie; cînd a ajuns în spatele tribunei, palmele lui Abd al-Aziz și Abd al-Djabbar și ale delegaților plășii au izbucnit în aplauze. Ei au fost urmați de toți cei prezenți, înăbușind clinchetul paharelor de limonadă. Candidatul a profitat de ocazie și a luat și el un pahar cu care și-a umezit gîtlejul, și-a dres glasul și apoi a strigat cu o voce ca un tunet:

— Prea stimați domni! În numele lui Allah preaslăvitul și al Profetului său, Allah să-l binecuvinteze, stau la această tribună care e martora gloriilor acestui sat luptător, pentru a exprima preastimaților săi locuitori cele mai vii mulțumiri pentru această onoare cu care ați înconjurat umila mea persoană. Voi, cei care l-ați alungat pe străin și l-ați aruncat în mare și în iad de-a dreptul, voi cei datorită cărora este o cinste să candidezi pentru un sat dîrz și luptător ca al vostru, sau mai bine zis ca această citadelă inexpugnabilă. Preastimați domni! Eu nu candidez la locul de deputat din lăcomie pentru putere sau pentru influență, ci pentru a ridica stindardul celor sărmani, căci și eu sînt sărac și nevoiaș. Nu posed în această lume largă nici atîta loc cît să pot bate un țăruș și vă jur pe Allah cel mare, pe îngerii săi, pe cărțile sale și pe profeți, că m-am împrumutat de la

vărul meu Ibrahim pentru a face față cheltuielilor acestor alegeri. El n-a vrut să mă împrumute cinstit, așa cum îi place lui Allah, ci m-a legat cu un act la notar, cu o dobîndă zdravănă. Mai mult decît atît, prea stimați domni, eu am sosit în satul dumneavoastră acum, după ce am mîncat la prînz doar praz... Da, jur pe Allah cel mare, preastimați domni ! Dar mă vor întreba niște bănuitori : ce ai făcut cu averea părinților și bunicilor tăi ? Ei se prefac a ignora că nu am cheltuit-o în beție și dezmăț și nici în interesul meu particular, ci am irosit-o ca să trimit telegrame de protest împotriva străinului cotropitor. Ei se prefac a ignora că eu n-am avut, de-a lungul vieții mele, nici o ocupație sau meserie din care să trăiesc, că sînt și eu un biet neștiutor de carte, ca și ceilalți oameni din popor ; n-am nici o diplomă, nu cunosc bine nici o meserie și nu pot să mă bazez decît pe Allah cel mare și pe oameni de bine ca dumneavoastră.

Dușmanii mei au scornit cum că tatăl meu m-ar fi alungat din casă, în copilărie, și că aș fi fost sergent la francezi. Da, eu nu neg că aș fi fost sergent în armata franceză, dar vreau să vă relatez o întîmplare foarte simplă care o să vă facă pe toți să doriți să fi fost sergenți.

Odată, comandantul detașamentului nostru a ordonat soldaților pe un ton înfricoșător, țipînd „Pe loc repaos ! Atenție..." Jur pe Allah cel mare că eu n-am făcut „pe loc repaos" și nici n-am fost atent în ziua aceea... Această întîmplare, care dovedește patriotismul meu, a fost cauza scoaterii mele din armata cotropitoare ! Acești dușmani vor mai spune că vărul meu Faiq al-Abyani a avut le-

gături dubioase cu consilierii străini și că le dădea acestora date despre colegii săi funcționari, pe vremea cînd scria rapoarte la Harim și la Gisr aș-Șagur. Eu nu neg aceasta, fiindcă sînt un om foarte sincer : „n-o să fiu blamat pentru că spun adevărul", cum zice poetul, dar spuneți-mi mie, în numele veneraților dumneavoastră strămoși, oare nu fiecare familie își are scursorile ei ? Fiul unchiului meu Faiq face parte din aceste scursori ale familiei Al-Abyani care s-a făcut vestită prin luptă peste tot și întotdeauna. Cît despre mine, eu nu vorbesc cu el de mai bine de doi ani — jur pe Allah cel mare !

Să născocească dușmanii mei despre mine ce vor vrea, să mă calomnieze cum vor. Eu sînt candidatul faliților și o să știu cum să apăr mîine, în consiliu, falimentele lor ; eu sînt candidatul celor care n-au de lucru pentru că fac parte dintre aceștia, sînt candidatul celor ignoranți pentru că eu simt nenorocirea sărmanilor care nu posedă diplome, nici mari nici mici !

S-ar putea să mă întrebați, domnilor, despre programul meu electoral ! Eu nu vreau să vă răpesc timpul dumneavoastră prețios construind palate și castele, făcînd din țînțar armăsar, pentru că programul meu constă în esență din a face lupul să pască iarbă verde în această țară, alături de oi, a asigura lapte și miere pentru fiii poporului, pentru reformă în general. Da, voi reforma ceea ce au stricat mîinile celor care s-au jucat cu resursele națiunii... Oare nu este o crimă, preastimați domni, să vadă omul cinstit acest drum stricat între plasă și acest sat luptător ? M-am întristat foarte tare, jur pe Allah cel mare. Atunci cînd

l-am văzut, am dat din cap și mi-am amintit spusele poetului celui înțelept :

„Prietenul meu a plîns cînd a văzut
Drumul din fața lui
Şi m-a încredințat că ne vom întîlni cu Cezar...“

O, guvern trădător ! Voi pune capăt anarhiei care și-a-ntins aripile peste această scumpă țară. Da, îi voi pune capăt ! Ne vom întîlni noi, guvernule, sub cupola parlamentului !

„Ridică-te și privește cum acoperișul culcușului
S-a rupt de ziua de ieri, ziua cea plăcută...“

Cînd Sabir al-Abyani a ajuns la această parte a discursului său, parcă îl apucase nebunia. A lovit tribuna, dărîmînd ceea ce clădise Abd al-Aziz al-Djazanbal, ibricul galben a zburat și s-a întîlnit pe jos cu carafa primarului în timp ce mulțimea striga cu entuziasm :

— Pentru candidatul faliților ! Pentru mîncătorul de praz ! Pentru cuvertura patului...

Spre norocul faliților și al ignoranților, Al-Abyani a reușit în alegeri.

Allah e mare !

Traducere de

Nadia Anghelescu

IRAK

ABD AL-MALIK NURI

S-a născut în anul 1921 la Bagdad. A studiat la Universitatea americană din Beirut şi la Universitatea din Bagdad, fiind licenţiat în drept. Scriitorii săi preferaţi au fost James Joyce, Cehov şi Dostoievski. În anul 1955 a trebuit să se retragă din magistratura irakiană. Pînă în anul 1962 a lucrat în diplomaţie.

Abd al-Malik Nuri este unul dintre cei mai mari nuvelişti irakieni şi un mare scriitor arab, prin excelenţă realist, deşi sînt frecvente şi referirile la universul său absurd. Eroii săi sînt oameni mărunţi, pentru care manifestă multă înţelegere, dezmoşteniţii şi cei cu care soarta nu este îndurătoare. Tehnica sa originală, limba rafinată pe care o mînuieşte cu multă pricepere, inovaţiile în ceea ce priveşte forma, spiritul poetic şi simţul înnăscut al măsurii fac din Abd al-Malik Nuri un maestru al literaturii noi.

Cea mai cunoscută dintre culegerile sale de nuvele este *Cîntul pămîntului*. Este, de asemenea, autor al unei piese de teatru *(Mesagerii umanităţii)* şi al romanului *Cetatea blestemată*, consacrat înfăţişării vieţii oamenilor mărunţi din capitala Irakului.

Nu știu cîte ceasuri i-am smuls nopții cu plimbarea mea. Părea că timpul și-a oprit mersul. Pentru că era noapte mereu. Sînt dintre aceia care iubesc într-atît noaptea încît ajung să se simtă bine numai în întunericul ei. Frații mei, în vestminte albe, continuau să privească spre mine din lumea lor verde ; atmosfera era plină de cîntecul lor armonios ce plutea într-o ceață argintie și diafană. Mă simțeam în siguranță alături de ei, ajutat de ei. Nu mă temeam de nimic.

Adevărul este că pentru mine nu există nimic de care să mă tem în lumea asta. În clipa aceea, eu nu înțelegeam că omul, oricît de sărac ar fi, posedă totuși un lucru de preț, pe care trebuie să-l păstreze și să-l apere chiar dacă ar fi să ajungă la spînzurătoare : demnitatea.

Dar aceasta e o altă poveste ! Firește, nu vreau ca voi să urmați această cale, mai ales că ea nu e nici ușoară și nici la îndemîna oricui, așa cum s-ar putea să observați. Dacă ați vrea s-o urmați, veți întîlni obstacole și greutăți la care nici nu vă puteți gîndi.

Aceasta nu înseamnă că eu aș fi dorit spînzurătoarea... Nu, nicidecum... Numai gîndul la spînzurătoare face să-mi treacă un fior rece prin toate încheieturile.

În noaptea aceea s-a produs o altă răsturnare în viața mea. Tăcerea, întunericul, străzile lungi și cenușii care străluceau sub lumina lunii, toate astea îmi alinau sufletul și mă purtau spre o lume plăcută, fermecată. Am pornit fără nici o țintă.

Așa cum am spus, n-aveam nimic pe lumea asta și de aceea nu mă temeam cîtuși de puțin. Nu

aveam o casă adevărată de care să mă lege firele nevăzute ale dragostei pentru soţie şi copii. Eram singur pe lume. Mergeam încotro mă duceau ochii. Unica mea consolare erau acele cînturi care umpleau ceaţa argintie şi diafană, pe care le trimeteau nişte oameni ireali (pentru voi, fireşte !).

Nu ştiu cît timp am petrecut colindînd pe străzi. N-am putut bănui nici o clipă că noaptea aceea liniştită şi plină de vrajă aducea un alt eveniment în viaţa mea... Oh, nu rîdeţi ! Vă şi văd făcîndu-vă semne, bătîndu-vă joc de mine. Dar aveţi puţină răbdare, nu daţi încă frîu liber ignoranţei voastre cu atîta uşurinţă. Vă vorbesc despre o întîmplare foarte reală, chiar şi pentru voi, realişti superficiali care nu vedeţi din viaţă decît aparenţele ei !

O, nu mă acuzaţi înainte de vreme că filozofez. Eu nu pretind că aş cunoaşte bine viaţa şi că aş fi pătruns în miezul ei. Dar nici atît de ignorant cît mă socotiţi nu sînt. Deşi nu mi-am terminat studiile şi n-am obţinut o diplomă, n-am pierdut în schimb nici o ocazie să învăţ de la şcoala vieţii, acea şcoală căreia onoratul Minister al Învăţămîntului nu i-a rezervat un sediu anume, nici profesori şi nici clase. Cu toate astea, ea pregăteşte în fiecare zi mii de sărmani ca mine.

Cît despre studiul teoretic, am pătruns pînă şi în domeniul filozofiei. Da, da, nu vă daţi coate ! I-am citit pe Kant, pe Schopenhauer, pe Nietzsche şi pe alţii.

Dar sincer să fiu, de la aceşti mari maeştri n-am învăţat nimic care să-mi fie de folos. Am găsit viaţa mult mai simplă decît o credeau ei, învăţîndu-i pe oameni mai mult decît îi învaţă ei. De aceea, am părăsit aceste cărţi care erau aproape să mă arunce în prăpastia sinuciderii. N-am păstrat

din filozofie decît o singură amintire parfumată şi proaspătă, aceea a unui mare maestru : grecul Epicur. Am învăţat de la el filozofia de a te bucura de lucrurile cele mai simple ; pînă şi de aerul pe care-l respiri şi de gustul unui pahar cu apă limpede. Am învăţat de la el să-mi trăiesc viaţa — fiecare zi, fiecare clipă ; să fiu într-o permanentă legătură cu natura, cu tot ceea ce există. Am evitat astfel să fiu un mort în viaţă, acel mort care se ascunde în cei mai mulţi dintre voi, sărmani nefericiţi, morţi ce vă credeţi vii !

*

În noaptea aceea minunată, mă delectam cu viaţa în maniera mea specific epicuriană. Inspiram în plămîni aerul rece care venea spre mine din grădinile de pe marginea drumului pustiu.

Aerul mă îmbăta, răspîndea în capul meu o beţie dulce, de vis. Ascultam zgomotul pantofilor mei care loveau lent caldarîmul, întocmai cum cineva ascultă o arie celebră. De departe se auzeau paşi grei...

Fără îndoială, paznicii de noapte. Mi-am închipuit că mă vor întreba, ca de obicei, cît e ceasul şi m-am hotărît să nu le răspund. M-am bucurat mult de hotărîrea luată. De ce îmi tulbură liniştea aceasta dulce şi noaptea de vis, fermecată, care înoată în ceaţa diafană ? Da, da, aşa o să mă răzbun pe ei. O să tac, n-o să le răspund. Am simţit un rîs surd înflorind în mine ; un rîs profund, tăcut şi foarte depărtat.

Nu ştiu exact ce s-a întîmplat în clipele acelea de fericire. Totul a trecut cu o viteză fantastică, ce-ţi ia ochii. Cei îmbrăcaţi în vestminte albe

continuau să privească spre lumea lor fericită, cînd m-am uitat spre ei ultima oară.

Dar ceva semănînd a fum i-a învăluit încet, ascunzîndu-i de ochii mei. După o clipă, rîsul lor minunat s-a întrerupt și m-a năpădit o senzație de singurătate și teamă. O tristețe sumbră mi-a strivit inima și n-am mai fost în stare să fac nimic. Pînă și mersul mi se părea obositor, greu. Niciodată în viața mea n-am mai simțit o singurătate așa de apăsătoare. Eram îndepărtat din societate, întocmai ca un cîine rîios pe care ceilalți cîini îl alungă dintre ei. Clienții cafenelei lui Hasan Ageami priveau tot timpul spre mine ca spre cineva care n-a reușit, ca ei, să ajungă la o poziție socială „importantă". Dintr-un motiv oarecare, aruncam asupra mea răspunderea pentru înfățișarea exterioară pe care o aveam. În ciuda acestui fapt, nu mi-a lipsit niciodată, în viață, curajul de a mă purta așa cum vreau. Dar în noaptea aceea n-am mai fost în stare să fac nici chiar cîteva sute de pași pe drumul pustiu care mă ducea după un sfert de ceas, sau mai puțin, acasă.

Această neputință m-a speriat, m-a înspăimîntat. Mintea mea n-a vrut să mai ia nici o hotărîre. Din nou am început să mă tem să nu mă dedublez sau să mă transform în mai multe persoane... Dar de ce mintea refuză să facă o observație, oricît de mică, pentru a mă salva din teama care m-a cuprins pe neașteptate ? Ce să fac ? Să mă așez pe podul acela sub care doarme apa și să aștept ivirea zorilor ? Să bat la ușa unei case pentru a cere un pahar de apă ? Să mă întorc, în fugă, spre pîrîul amintirilor ? Să merg acasă ? Ce să fac ?

Dar mintea nu răspunde. E stinsă, tăcută ; a amuțit parcă pentru totdeauna. Soarta mea, semă-

nînd cu soarta acelui uriaş care ocupă toate spaţiile, este total indiferentă !

*

În sfîrşit, de undeva s-a auzit un glas. Semăna cu bocetele unor femei care şi-au pierdut copiii şi se ridica în văzduh încet-încet. Am privit spre lună ; coborîse mult, pregătindu-se să dispară la orizont.

Aşadar sînt singur ; în cel mai îngrozitor sens al acestui cuvînt. Plînsul colectiv învăluia totul, semăna cu un cor de milioane de voci, intonînd o melodie funebră.

Nu-mi dau seama cum mintea a început să facă din nou lumină în întunericul acela înăbuşitor. Luminile palide tremurau în vîrful stîlpilor ; arborii străjuiau drumul într-o tăcere tristă — drumul acela negru-cenuşiu care lucea sub puzderia stelelor ce luminau bolta.

În mintea mea a început deodată să se facă lumină, iar paşii şi-au recăpătat echilibrul. Am sorbit parcă o forţă uriaşă din această lumină. Corul omenesc se auzea din ce în ce mai tare, atomii de aer au început să se ciocnească unii de alţii, adăugînd la plînsul colectiv o melodie semănînd cu un fluierat. Tot pămîntul cînta — pămîntul înecat în sînge şi lacrimi. Ridica spre cer rugăciunile sale şi îşi trimitea spre spaţiu durerile, spre o altă lume, îndepărtată, nevăzută...

Mi i-am închipuit pe tovarăşii mei în vestminte albe plîngîndu-i cu durere şi milă pe fiii pămîntului. Mintea mi-a poruncit să mă opresc pe pod şi m-am oprit. Am simţit oboseala copleşindu-mă şi mi-am dat seama că mintea mea a avut dreptate dînd această poruncă.

Timpul a început din nou să se scurgă pe lîngă mine şi din nou nu mi-a mai fost teamă de nimic. Nu ştiu unde am citit despre „cîntul pămîntului", acest cînt care se ridică din tot locul (ceea ce citesc o dată devine o realitate a vieţii mele). Se ridică vorbind despre durerile oamenilor, despre marea durere umană a facerii.

Eu nu aştept durerea din cer. Dar deodată am înţeles, într-o clipită, cauza dispariţiei dreptăţii de pe pămînt !

Din nou am pornit. Pantofii mei au început din nou să lovească în caldarîmul străzii, scoţînd un zgomot ritmic şi plăcut. Am început să-l ascult cu toată fiinţa mea, întocmai cum ascult o arie care-mi place. Din timp în timp, vîntul vuia prin văzduh. Pămîntul era gol, deşert. Nu mai auzeam cîntul lui, nu-i mai auzeam pe fraţii mei îndepărtaţi bucurîndu-se în lumea de alb şi verde. Lumea mi-a apărut semănînd cu începutul creaţiei sale. Da, totul pentru mine a devenit nou.

O înţelegere nouă îmi luminează drumul. De parcă m-aş fi născut a doua oară ! Eu nu mai eram eu. Am privit spre colibele sărăcăcioase ascunse în vecinătatea caselor uriaşe, rînduite pe marginea străzii. Le vedeam parcă pentru prima oară în viaţa mea. Oare în aceste grajduri trăiesc oameni, oameni ca mine, ca toţi ; oameni ca ceilalţi oameni ?

Am început să repet : De ce ? Nu ştiu cum, gîndurile mi-au zburat brusc spre tipografia în care apărea ziarul la care lucram. Mi-am amintit de unul din muncitori — un tînăr brunet, cu faţa rasă, cu mîinile murdare de plumb. Mînca chebab dintr-o farfurie. O pusese pe caseţele cu litere. Vor-

bea cu durere și cu furie despre greva unor muncitori și despre faptul că se trăsese în ei.

Mi-am imaginat mulțimile de femei și copii plîngînd și țipînd, am văzut muncitorii agățîndu-se de pomi pentru a scăpa de gloanțe, i-am văzut pe alții la pămînt, cu sîngele curgîndu-le din răni. Mi-am amintit de multe greve despre care se vorbise în ziar și care, în majoritate, eșuaseră. Sufletul mi-a fost sfîșiat de durerea ce mă cuprinsese cu puțin înainte. Mi-am închipuit că aud cîntul pămîntului din nou — acel plîns colectiv pe care îl cîntă milioane de oameni. Vorbea despre dureri groaznice, despre marea durere omenească a facerii. Aveam impresia că simt acea durere, eram aproape, foarte aproape de ea. M-a cuprins un sentiment ciudat : un amestec de bucurie și suferință.

În adîncul meu a răsunat o voce duioasă, limpede : „Ah ! Sărmanii mei prieteni, uniți-vă într-o singură familie și iubiți-vă, iubiți-vă unii pe alții !“ Lacrimile s-au pornit șiroaie pe fața îmbătrînită și dură. Mi-am grăbit pașii spre casă.

Traducere de
Mioara Dobrișan

GAIB TUAMA FARMAN

Ca majoritatea prozatorilor irakieni, şi lui Gaib Tuama Farman îi este apropiată tema zugrăvirii omului mărunt. Toată opera sa este un imn închinat luptei pentru o viaţă mai bună, dragostei pentru cei asupriţi şi oropsiţi, luptei antirăzboinice. Este autorul a două culegeri de nuvele *Un alt copil* şi *Chinul va dăinui*.

UMRAN

Discutau gălăgios de cîtva timp, aşezaţi pe băncile lor, avînd în faţă frunzele de tutun cărora le scoteau fibrele şi le sfărîmau, apoi le aruncau în fluviul de tutun de sub picioarele lor.

Vocile le erau întoarse de un ecou moale ; corpurile li se zguduiau de un rîs stupid, mîinile lor, pline de resturi de tutun, se agitau încoace şi încolo, iar tusea lor rea se amesteca în gălăgia generală, ca un oaspete nedorit.

în cele din urmă au tăcut. Plictiseala și foamea le secaseră gîtlejurile, iar obrajii, acoperiți de un strat de resturi de tutun, arătau groaznic. Momentele lor de tăcere mă înspăimîntau și îmi imaginam tavanul scund înaintînd, încet, spre mine, oprindu-mi răsuflarea ; simțeam că pivnița se scufundă încetul cu încetul, în măruntaiele pămîntului și căutam cu privirea, în toate părțile beciului lung, ezitînd între sacii de tutun îngrămădiți, între muncitorii care lucrau în tăcere, osteniți, și mormanul de tabac roșcat din colțul cel mai îndepărtat.

Plictiseala a început să se întindă prostește, ca un animal nevăzut pe care-l adoarme mirosul pătrunzător de tutun. Lumina lămpilor din tavanul scund se oprea pe drum în curgerea ei ; în fereastra strîmtă lumina soarelui pîlpîia și apoi cădea jumulită, cu altă culoare, de bronz, pe pămîntul de sub ferestrele mici și apropiate de tavan.

M-am ridicat din ascunzătoarea mea cînd era gata să se termine movila de tutun roșcat. Trebuia să mă aplec asupra lucrului, fără răgaz, și să-mi pregătesc altă grămadă. Stăteam pe scăunel în fața tutunului, ținînd furtunul în mînă și lăsînd apa să curgă din el ca să stingă vîlvătaia aurie, cînd am simțit o slăbiciune — ochii și nările mi se inflamaseră din pricina firișoarelor de tutun — și am lăsat furtunul să-mi cadă din mînă, la poalele grămezii ; m-am întors din nou în ascunzătoare mea și m-am sprijinit de peretele saturat de umezeală, fără să iau seama la numeroasele și ascuțitele mușcături care-mi torturau pieptul înfierbîntat și aprins de febră.

După puțin timp am auzit vocea groasă a unuia dintre muncitori :

— N-ai mai terminat cu vorba ? Dai din gură, aştepţi doar ca să treacă timpul...

L-am recunoscut pe stăpînul vocii după glasul său tremurător. Am ridicat ochii şi i-am văzut capul ras sucindu-se într-una, de la dreapta la stînga. Mi-am întors privirea la muncitorii care-şi mişcau mîinile cu încetineală : două şiruri de maşini omeneşti uzate, neunse. Capul sumbru se afla la mijlocul rîndului din stînga. Am auzit din nou vocea lui în timp ce-şi agita braţul :

— Pe Allah... Ce lungă e ziua... Asta nu-i zi, e o viaţă de om.

Şi începu să tuşească tare, cum făcuse de cîte ori zicea cu glas ridicat două sau trei fraze. În atmosfera descurajantă se auzi tusea aspră şi ascuţită ca şi cum ar fi ieşit dintr-un piept sfîrtecat. Mi-l închipuiam plin de apă stătută, putred.

Începu să suspine şi să se strîmbe în convulsii, să tuşească puternic : un fel de răcnet trimis ca o mărturie din străfundul sufletului său chinuit, o tuse care răspîndea în aer o duhoare nesuferită celor din jur care începură să-şi părăsească locurile, cu scuze mai mult sau mai puţin îndemînatice.

— Destul ! s-a auzit strigînd o altă voce. Nu-ţi ia Allah sufletul...

Am ştiut că va vorbi. Era un om cu trupul mare, cu ceafa groasă şi vocea puternică, cu ochii mici şi batjocoritori. Cel care tuşea s-a uitat la el gîfîind şi, încercînd să-şi stăpînească accesul de tuse care-i ieşea din piept, fără oprire, i-a răspuns :

— De ce, măi ? Adică ce-are lumea cu mine ? Le-am luat eu pîinea ?

Omul i-a răspuns cu ură :

— Da ţie cine îţi dă pîine ? Pe cîinele rîios nimeni nu-l bagă în seamă.

Cuvintele omului m-au cutremurat ; mi-am părăsit locul și am înaintat către cele două rînduri de muncitori. Ce suflet rău zace în acest trup zdravăn și stupid !

În fiecare zi stîrnea cîte un uragan, umplea pivnița de zgomot și răgea ca un taur.

Se auziră cîteva voci neajutorate, dar vocea cea dură le domina cu măreție și dispreț ; criza de tuse se liniștea. Un muncitor bătrîn, cu fața mică, strigă :

— Țigările i-au mîncat sufletul lui Umran.

Zdrahonul bubui cu grosolănie :

— Ce țigări ? Țigările nu îmbolnăvesc ! Fumez de cincisprezece ani și sînt sănătos tun. Dar Umran e bolnav ! E bolnav și nu va ieși din pivniță înainte de a ne îmbolnăvi pe toți.

Tăcu un moment și apoi adăugă :

— Microbi... E plin de microbi...

O tăcere nedorită se întinse peste pivniță și simții în gît o strînsoare care mă făcea să văd sacii de tutun dimprejur crescînd vizibil, ca și cum ar fi absorbit aerul pivniței... și nu numai aerul...

Muncitorii care stăteau pe bănci și legătorii de foi începură să se risipească încet, așezîndu-se din nou pe locurile lor, cu simțurile înghețate, cu mișcările domoale. De cîte ori mă uitam la ei, stînd pe scăunel, udînd și spălînd tutunul, mi se părea că văd o imagine nepămînteană, stranie.

Umran a început a doua oară să tușească, fără motiv, cu o tuse tare care-mi ardea auzul. Am așteptat să termine, cu o răbdare amestecată cu furie, și l-am auzit pe Ali strigînd peste tusea slăbită a omului :

— Umran, gata !... Allah să te blesteme... Microbii... Ești plin de microbi...

Şi în atmosfera înspăimîntată, tusea gălăgioasă reizbucni cu putere.

Trecură minute plictisitoare. Apoi, clopotul fabricii se auzi de departe şi muncitorii începură să şerpuiască, cu grabă, printre bănci, împiedicîndu-se de coşurile umplute cu tutun, năpustindu-se către uşa pivniţei.

În spatele lor, tutunul s-a împrăştiat, foile s-au risipit şi pămîntul s-a acoperit de bucăţile de postav pe care muncitorii le foloseau drept şorţuri. Praful galben s-a năpustit ca un roi uriaş de insecte. Zgomotul tremurat al motoarelor, slăbind şi dispărînd printre vocile agitate, ajungèa, de departe, pînă la mine.

Simţeam o oboseală de neînvins. Nu aveam nici un chef să ies la soare după ce rămăsesem patru ceasuri departe de el. M-am temut să nu mi se facă foame şi m-am întors la locul meu, printre sacii de tutun; mi-am lăsat trupul pe pămînt, mi-am aşezat mîinile obosite lîngă mine şi mi-am sprijinit capul de perete. În faţă aveam pivniţa lungă, plină de tot felul de obiecte. Umran continua să stea la locul lui; tusea îi trecuse. Capul îi atîrna rupt parcă din ceafă. Mi s-a părut că plînge. Acest om, cu sentimentele rănite, părea de vîrsta tatălui meu. Tăcerea şi tristeţea lui mi-au apărut ca două răni adînci, respirînd durere şi umilinţă. Mi-a trecut prin cap să merg la el şi să-l sărut.

Mi l-am amintit pe fiul său Husein, unul dintre bunii mei prieteni, de pe vremea cînd eram în primul an la şcoala medie. Mi-am amintit-o pe fiica sa, Fatima, cu părul aspru ca părul de capră, cu faţa tristă şi murdară, cu ochi lăcrimoşi, cărora le făcea rău lumina soarului. Îl auzisem pe tatăl meu spunînd că Umran este cel mai bun muncitor din fabrica Al-Djakayr, care se învecina cu casa

noastră. Intrase în fabrică de cînd aceasta își deschisese porțile, în urmă cu șapte ani. Tatăl meu îmi vorbea despre forța lui, despre sănătatea lui, despre înfățișarea lui strălucitoare. Apoi clătina din cap cu durere, ca și cum ar fi spus : „Vezi ce-a făcut vremea din el ?"

Am încercat să-mi desenez, în minte, imaginea acestei tinereți apuse dar n-am reușit. Înfățișarea lui jalnică închidea orice drum imaginației. Am continuat să-i urmăresc silueta în timp ce înainta spre mine, cu jumătatea de sus a corpului aplecată în față, cu gîtul ridicat într-un fel înspăimîntător. L-am văzut aplecîndu-se către sacii de tutun din dreapta mea, cu brațele bălăbănindu-se în niște mișcări neregulate. Îi vedeam, de aproape, fața vînătă, ca fața unei statui cu trăsăturile împietrite.

Luă tichia de postav de pe fereastră, se uită într-o parte și-n alta, cu precauție, apoi se aplecă spre colțul din dreapta unde se aflau lăzile de lemn goale. Stătu o clipă rotindu-și ochii prin pivnița care mi s-a părut atunci ca un mormînt putred, fără legătură cu pămîntul și cu lumea care forfotea în jur. Apoi s-a aplecat și și-a vîrît capul într-una din lăzile deschise. A rămas așa o bucată de vreme și după aceea l-am văzut scoțînd din ladă, cu degete tremurînde, cîteva pachete de țigări ; s-a uitat cu atenție spre ușa pivniței întunecoase, apoi și-a rotit privirea prin toate colțurile și a ascuns pachetele cu țigări sub cămașă.

M-a cuprins un sentiment de groază ; aș fi vrut să fug, nu mai puteam suporta. Era ca și cum aș fi văzut un cuțit tăind mîinile unui om drag. Fără voia mea mi-a scăpat un suspin, care s-a auzit. Omul s-a întors înspăimîntat și m-a observat, ascuns între doi saci de tutun. A rămas locului ca trăsnit și s-a uitat la mine ca apucat. Apoi

și-a luat tichia din cap și și-a pus-o din nou în ladă, cu mișcări vizibil nervoase.

Cînd l-am văzut venind spre mine, am încercat să fug sau să țip, dar teama îmi paralizase limba și-mi luase puterea de a mă mișca. Am simțit degetele sale fierbinți apucîndu-mi brațul cu o mișcare mînioasă și asupra mea s-a aplecat o față osoasă, cu niște ochi mici și cu un nas pipernicit. Din ochi i-a izvorît o licărire ciudată, așa cum izvorăște din adîncul unei fîntîni părăsite. M-am clătinat în fața privirilor lui înspăimîntătoare. Mi s-a părut că o să mă strîngă de gît și în tăcerea lui îmi vedeam moartea sigură. L-am implorat să nu-mi facă nimic :

— Nene Umran... Pe Allah, sînt ca și fiul dumitale... n-am văzut nimic.

M-a ridicat de mînă în timp ce sufla cu zgomot și respirația lui urît mirositoare mă ardea. I-am spus :

— Pe Allah, n-am să te pîrăsc...

— Minți ! mi-a spus. Ești un viclean.

— Jur pe ce vrei. Să mă orbească Allah dacă te mint !

M-a privit lung, palid, de parcă sufletul s-ar fi despărțit de el. Buzele subțiri îi erau țepene și fața obosită și vînătă ca a unui bolnav de ficat. A spus în șoaptă :

— Minți... Nici tu nu ești mai bun ca Aylawi...

Îmi zgîlțîi brațul cu mișcări sacadate spunînd :

— Ce, crezi că am să vînd țigările ca să cheltuiesc banii pe prostii ?

M-am uitat implorator la el. S-a rezemat cu spatele de un sac de tutun, spunînd :

— Nu, pe Allah. Pe capul meu a căzut o nenorocire de care nu mai pot să scap... O să-i dau țigările doctorului.

Auzeam horcăielile din pieptul lui ca şi cum ar fi fost şuieratul unui animal gîtuit. Parcă ar fi vrut să scoată din piept ceva care-l chinuia. Îi vedeam mărul lui Adam, proeminent cum urcă şi coboară în gîtlejul slab. Şi-a dat la o parte cămaşa largă şi oasele i-au apărut, groaznice. Gîtul îi era brăzdat de scobituri adînci.

— Nene Umran, nu te teme, i-am spus. Doar nu-i tata stăpînul fabricii.

Dar Umran nu mi-a răspuns. A trecut o vreme şi apoi s-a îndreptat către ascunzătoarea ţigărilor. Şi-a luat tichia, a pus ţigările în ea şi şi-a aranjat-o pe cap cu grijă, ca să nu pară nimic nefiresc. S-a uitat sălbatic la mine şi mi-a spus :

— Ieşi înaintea mea.

I-am ascultat ordinul. Aş fi vrut să fac orice ca să-i dovedesc sinceritatea.

Am sărit treptele pivniţei şi mi-am croit drum printre cele două rînduri de maşini care continuau să împrăştie fum şi miros de ulei ars.

În uşă, tulburarea mi-a revenit.

Corpul mi-a fost înhăţat de o matahală mustăcioasă care stătea în faţa pragului şi care m-a căutat peste tot. M-a împins afară fără să-mi dea apoi nici o atenţie.

M-am aşezat lîngă uşă ca să-l aştept pe Umran. L-am văzut urcînd cele trei trepte ; cînd m-a văzut şi el, mi-a aruncat o privire bănuitoare. L-am auzit pe portar spunîndu-i :

— De ce-ai întîrziat ? Ce-ai la tine ?

Umran a mormăit ceva ce n-am înţeles. Am văzut faţa portarului încruntată şi plină de bănuială. Umran continua să mă privească cu o privire plină de îndoială şi acuzatoare. Apoi a înaintat

către ușă, cu ochii țintă la mine, ca și cum ar fi uitat de orice altceva. N-a văzut pragul de lemn, înalt, al ușii și s-a împiedicat de el. A căzut grămadă la pămînt, aproape de mine. Nu departe îi căzuse tichia din care se răspîndiseră pe jos pachetele de țigări.

Traducere de
Nadia Anghelescu

SUDAN

AT-TAYYB SALIH

Și-a început activitatea literară după 1950, publicîndu-și nuvelele și romanele la Cairo și Beirut. În 1967 i-a apărut, la Beirut, culegerea *Nunta lui Zein*, care reunește, alături de romanul cu acest titlu, o suită de nuvele. În 1969 i-a apărut la Cairo romanul *Sezonul migrației spre Nord*, apreciată ca una din cele mai bune realizări ale romanului arab.

Scriitorul sudanez a lucrat cîțiva ani la radiodifuziunea britanică. Cunoaște bine literaturile europene și este foarte receptiv față de curentele moderne. Conflictele provocate de ciocnirea diverselor mentalități, contrastul între diferitele culturi, dezrădăcinarea și consecințele ei sînt teme abordate cu îndrăzneală de tînărul scriitor care le exprimă într-un stil sobru și elegant.

PALMIERUL DE LÎNGĂ RÎU

— Allah să-ți ajute...

— Douăzeci de lire, măi omule! Îți acoperi cu ele datoriile și-ți mai îmbunătățești puțin situația.

Mîine-i sărbătoarea și tu n-ai cumpărat nici mielul pentru jertfă ! Îți jur că nu vreau decît să te ajut. Palmierul ăsta nu face nici zece lire.

Măgarul lui Husein negustorul se agita pe loc. Stăpînul lui nu descălecase, fiindcă nu voia ca Șeih Mahgiub să vadă cît de mult dorește să cumpere palmierul acela cu cei cinci puieți ai săi, vlăstare tinere pe care sudanezii din nord le numesc *asasik*. În mijlocul lor se ridica palmierul cel bătrîn, înalt și mîndru, prin ale cărui plete se jucau adierile reci ce suflau dinspre nord, aducînd cu ele picături din apele Nilului. Măgarul alb și dolofan zări în depărtare o măgăriță păscînd printre tulpinele de porumb și începu să ragă cu glasul lui plîngăreț și prelung. Ridică întîi piciorul stîng din spate și-l lăsă apoi încet, pe pămînt. Pe urmă își ridică piciorul drept din față și și-l sprijini pe marginea potcoavei. Era preocupat cu ronțăitul unor plante suculente care creșteau pe marginea canalului. Părea nemulțumit de această tocmeală, în spatele căreia nu întrezărea nici un folos. Adevărul este că Husein, cu abaua lui neagră, pe care o cumpărase cînd fusese într-o vizită la Al-Khartum, cu turbanul lui dintr-un tiul de primă calitate, cu pantofii săi roșii, mai buni decît oricare alții ieșiți din mîinile pantofarilor din Al-Fașir, cu măgarul său alb, dolofan, lucios, cu șaua roșie, lustruită, cu blana cafenie care atîrna gata să atingă pămîntul, era întruparea fidelă a aroganței și a trufiei.

Și cu toate astea, Șeih Mahgiub nu se strădui să răspundă ; rămăsese ca o stană privind spre orizontul îndepărtat. Încet-încet, pieri din urechile sale larma mulțimii de gură-cască ce se strecurase pentru a media între negustor și el. În același

timp se stinse și șopotul neîntrerupt și trist al *sakiei*[1]

Ceața amintirilor învălui treptat lucrurile care se aflau în fața lui Șeih Mahgiub. Oamenii, vitele, pădurea deasă de palmieri, tarlalele de porumb copt care nu fusese încă cules, tarlalele de coceni goi de pe care se rupseseră știuleții și în care dăduseră năvală turmele de oi și de capre, toate astea păreau niște fantome în mijlocul cărora dansau ramurile palmierului lui Mahgiub. Într-o clipă, omul își depănă în minte întreaga situație. Da, mîine este sărbătoarea aducerii jertfelor, cînd toți oamenii vor ieși o dată cu răsăritul soarelui, îmbrăcați în hainele lor curate și noi, și-și vor face rugăciunea împreună, în apropiere de mormîntul lui Șeih Salih. Iar cînd se vor întoarce, fețele lor vor străluci de bucurie și de fericire, va curge sîngele animalelor jertfite, oaspeții vor veni și vor pleca, ecoul rîsetelor lor răsunînd pe ulițe. Cît despre el... cît despre casa lui... El n-are haine curate cu care să iasă la rugăciune. Nevasta lui nu are decît o rochie veche pe care i-a cumpărat-o cu două luni în urmă și care a ajuns într-o stare jalnică. Cît despre fiica sa Hadigea, i se rupea inima din pricina plînsului ei pentru o rochie nouă pe care dorea s-o arate fetelor din sat și s-o îmbrace de sărbătoarea pe care o va petrece împreună cu prietenele ei. Ei bine, de unde să aibă el trei lire să poată cumpăra un miel ca să-l jertfească ?

Șeih Mahgiub bombăni, doar pentru el, ceva ce semăna a rugă și implorare : „Allah să ne ajute". Își mușcă buzele, cu nervozitate, și se întoarse cu gîndul în urmă cu douăzeci și cinci de ani.

---

[1] Instalație rudimentară pentru irigat ; canal mic de irigație.

Cît de frumoase erau nestatorniciile acelei vremi! Era pe atunci un flăcău tînăr, vînjos. Nu avea încă treizeci de ani. Muncea la sakia tatălui său pentru haine și hrană. N-avea nevoie de bani și nici nu le știa valoarea. Într-o dimineață senină de vară, a trecut pe la vărul său Ismail, care era ocupat cu smulgerea puieților pe care urma să-i planteze în alte locuri, pe terenul din jurul sakiei. Privirea lui Mahgiub s-a oprit asupra unui mic puiet pe care Ismail îl aruncase deoparte. L-a scuturat de praf și i-a spus vărului său rîzînd :

— Mîine o să vezi ce o să iasă din firicelul ăsta... Un palmier, o minune !

Ismail a rîs în bătaie de joc și și-a văzut mai departe de treburile lui. Pe malul rîului, în apropiere de sakie, Mahgiub a făcut o mică groapă și a sădit în ea palmierul. Era așa de firav că abia se zărea dintre brazde. Apoi a deschis drum, spre el, unui firicel de apă, după ce a recitat cîteva versete din *Coran*. A repetat cu evlavie : „În numele lui Allah ! Ce-o vrea Allah ! Nu există nici o forță și nici o putere în afara lui Allah !", așa cum făcea și tatăl său de fiecare dată cînd sădea un puiet sau cînd culegea roadele unui pom. N-a uitat, în semn de binecuvîntare, să-i toarne la rădăcină puțină apă din ibricul cu care se spăla tatăl său înainte de rugăciune.

Mahgiub a reușit cu greu să scape de nodul care i se pusese în gît și și-a trecut degetele mîinii uscate și pline de vine printre firele risipite ale bărbii. Cît de fericit a fost în anul acela ! La numai șase luni de la sădirea palmierului s-a căsătorit cu vara lui. N-avea nici un gologan pe atunci și nici acum nu-și da seama cum s-a întîmplat minunea. Nu și-a închipuit vreodată că ar putea să se însoare și el într-o zi, el care și-a petrecut

tinereţea dispreţuit de ai săi, neştiind ce-i bunătatea. Toţi îi spuneau că e un prost fără noroc. De cîte ori n-a cîntat, în vreme ce intra în apă, înţepat de frig, cu capul şi pieptul gol :

„Viaţa îşi bate joc de tine şi timpul se răzbună
Şi sărăcia te ţine departe de fetele din sat."

Numai că el s-a însurat, şi-a prins la mînă mătasea nunţii, s-a frecat cu *dilka*[1], iar pe frunte şi-a pus semiluna de aur, în vreme ce în jurul lui fetele cîntau. Cît de mîndru se simţea atunci ! Toate astea la numai şase luni după ce a sădit palmierul. În anul următor, soţia i-a născut o fetiţă căreia i-a pus numele Amina ; aceasta pentru binecuvîntarea naşterii ei şi pentru cinstirea memoriei bunicii după tată, singura fiinţă dintre toţi ai lui de la care a cunoscut puţină duioşie. Cînd şirul amintirilor l-a dus la naşterea Aminei, ochii i s-au umezit de lacrimi. Unde este acum Amina ? Este soţia băiatului surorii sale, care a dus-o departe, în Al-Djariza[2], tocmai în As-Said. Amina, care îl iubea atît de mult şi era atît de duioasă cu el !

Dacă şi Hasan ar fi la fel de duios şi de bun ca ea ! Hasan !... Omul şi-a muşcat violent buza de jos, aproape sfîşiindu-şi-o cu dinţii. Hasan, singurul său băiat, a plecat cu cinci ani în urmă, în Egipt şi de atunci nu le-a trimis nici măcar o scrisoare să le spună că e sănătos. Omul se

---

[1] Obiceiuri legate de nuntă ; mătasea se leagă la încheietura mîinii cu o verigă de aur ; *dilka* este un amestec de parfumuri şi esenţă de santal, cu care se masează tot corpul.

[2] Regiune din Sudan renumită pentru amenajările hidrotehnice făcute aici în ultimul timp şi care au impulsionat dezvoltarea agriculturii şi au determinat un exod al populaţiei spre această zonă.

chinuia să-l uite și să-l șteargă din amintirea lui socotindu-l plecat dintre cei vii. Soția lui plîngea de fiecare dată cînd Mahgiub repeta cu glas trist și tremurat versuri dintr-un cîntec de jale, care îi alinau durerea, ori de cîte ori îl năpădeau amintirile și-l vedea pe fiul său, un copilaș mic și bucălat, tîrîndu-se pe jos, apoi băiețaș, ajutîndu-l la muncă, la sakie, apoi flăcău clocotind de tinerețe și forță, părăsindu-și familia și casa, uitînd de drepturile tatălui și neîntrebînd nici de cei vii, nici de cei morți. Da, pe Allah, flăcăul dacă te-a părăsit, lasă-l în pace ! Soarta a vrut parcă să uite tot ceea ce îi lega de Hasan și și-a aruncat ultimele-i săgeți dureroase și otrăvite, pe care le mai avea în tolba ei, cu care continua să-l năucească de doi ani, fără întrerupere. Ultima săgeată a lovit oița tărcată pe care a crescut-o Hasan ; i-a adunat iarbă, i-a dat să mănînce din mîncarea lui și a dormit cu ea sub același acoperiș. Oița a murit ; nu s-a mai întors în zori, ca de obicei, cînd Hasan sărea vioi din patul său să-i dea să mănînce și-o adăpa, și-o lua cu el la sakie să pască și să se bucure de iarba pe care el o smulgea și i-o strîngea grămadă. A murit. Aceeași soartă au avut-o, din pricina secetei, și celelalte vite pe care le crescuse Șeih Mahgiub.

O adiere de fericire îi trecu peste fața uscată și plină de zbîrcituri. Amărăciunea adusă de amintirea lui Hasan pieri atunci cînd se gîndi la turma de oi pe care o crescuse în același an în care se născuse Amina. O turmă întreagă dintr-o singură oaie, pe care o cumpărase cu banii strînși de pe răzorul de ceapă. Se purtase cu ea așa cum se purta cu propriii săi copii : o mulgea el însuși, îi strîngea iarba în țarc, dădea drumul la miei și

rămînea un ceas sau două mîngîind-o și curățindu-i lîna, plin de fericire cînd o vedea dezmierdîndu-și mielușeii și bînd apă amestecată cu tărîțe, în vreme ce mieluții se împungeau și zburdau. Le dăduse la fiecare cîte un nume, întocmai cum fac oamenii cu copiii lor, cunoscîndu-i pe fiecare după semne. Unul avea coada albă, altul avea o pată neagră pe spinare; un berbec avea cornul crăpat, altul avea coarnele întoarse. La doi ani după ce s-a însurat, a cumpărat o vițică slăbănoagă, pe care a hrănit-o vîrtos pînă cînd a devenit o vacă frumoasă, cu ochii negri, cu o steluță în frunte, care trăgea la sakie și dădea și lapte. Cam în vremea aceea a dat roade și palmierul de lîngă rîu; primele roade din viața lui. Timpul se scurgea în belșug de parcă Allah ar fi răspuns rugii sale din ziua cînd a făcut gropița pe malul rîului și a sădit palmierul. S-a despărțit de tatăl său și și-a făcut o casă în care s-a stabilit cu familia lui. A devenit bogat, numărîndu-și banii ca orice negustor. Stătea în piață, plin de încredere în fața grămezii de porumb din care vindea mușteriilor, concurîndu-și adversarii fără sfială. A ajuns să îmbrace veșminte curate, să mănînce bunătăți, să doarmă într-un pat moale și să se înfășoare, pe frigul iernii, cu o plapumă grea, de lînă, pe care dăduse două lire. Cînd lumea dădea la nunți cinci piaștri, el dădea zece, o sticlă plină cu seu curat, de berbec, o kilă din cele mai bune curmale — „al-kindil". A ajuns ca lumea să-l poreclească „istețul", după ce mai înainte îi ziseseră „prostănacul". Dacă n-ar fi fost căsătorit, ar fi putut lua o fecioară pe care și-o doreau cei mai buni flăcăi din sat.

Dar toate astea pieriseră; plantația s-a uscat, culturile și vitele s-au dus, seceta cumplită a luat

locul belșugului. Apoi bătrînețea a luat locul tinereții. Dacă Nilul, pe vremuri, se revărsa udînd pămîntul și scoțînd rodul din străfundurile lui, acum n-o mai făcea decît cu zgîrcenie. Să fie oare de vină barajele care au fost ridicate pe el, oprind apa ? Să se fi împlinit prevestirea lui Șeih Uad Dulib ? Cîndva el spusese că va veni o zi în care va fi belșug peste tot, kila de porumb se va vinde cu doi piaștri, iar oaia cu doi riali. Dar lumea va fi stînjenită de acest belșug, se va cufunda în rătăciri și-l va uita pe Allah, iar Allah îi va pedepsi pe oameni pentru păcatele lor. Șeih Mahgiub s-a gîndit o clipă și și-a zis că el n-a săvîrșit multe păcate. Este adevărat că uneori a băut vin, că a mai dansat pe la nunți, a mai tras cu coada ochiului și la alte femei, fără ca nevastă-sa să știe... Dar n-a făptuit nici unul din acele păcate despre care *faqihii* satelor spun că ar fi păcate mari, în stare să-l mînie pe Allah. Bătrînețea îi slăbise puterile, ajunsese să nu mai poată suporta înțepăturile frigului și nici dogoarea soarelui. Nu se pricepuse să-și țină bine averea pe care o avusese și pe care și-o irosise fără rost. Și în vîltoarea necazurilor lui și în amarul bătrîneții, l-a părăsit și fiul său Hasan, tocmai în momentul cînd avea mai mare nevoie de brațul lui tînăr. Și astfel, Mahgiub a rămas să îndure singur lipsurile ; s-a înglodat în datorii, a zălogit și în cele din urmă a vîndut tot. Astăzi nu mai are decît o văcuță, două capre și palmierul pe care s-a străduit să-l păstreze cu orice preț.

Amintirile îi fură întrerupte de răgetul măgarului lui Husein și de glasul stăpînului măgarului, care-i zise :

— Măi omule, ce-ai rămas aşa, ca o stană ? Ce-i cu tine ? Nu mai zici nimic ? Măcar să ştim, să plecăm...

Ramadan, care venea dinspre sakie, i-a zis lui Mahgiub că douăzeci de lire este un preţ bun, mai ales că el are foarte mare nevoie de bani. Omul s-a gîndit o clipă, ezitînd între refuz şi acceptare. Cu douăzeci de lire putea să-şi acopere datoriile şi să cumpere şi mielul pentru sacrificiu cu prilejul sărbătorii, să se îmbrace şi el şi cei din casă.

Un vînt puternic se porni jucîndu-se cu ramurile palmierului, care începură să foşnească, să se lupte şi să se zbată ca un înecat care strigă după ajutor. În starea aceea, palmierul i-a apărut lui Mahgiub mai minunat decît orice alt lucru din lume. Inima i-a zvîcnit, gîndindu-se la fiul său din Egipt. Oare fiul va răspunde gîndului său ? Oare rugămintile pe care Mahgiub le-a înălţat, în taina nopţii, i-au ajuns la inimă ? Omul a simţit o revărsare de nădejde umplîndu-i sufletul şi inundîndu-i toate simţurile. În ochi i s-au ivit lacrimi pe care şi le-a reţinut cu greu. A bombănit : „Allah să ne ajute ! Palmierul nu-l voi vinde." Omul a repetat apoi în sine : „Allah să ne ajute !" Aceasta l-a dus cu gîndul la cuvintele unei *sure*[1] din *Coranul* binecuvîntat : „Ţi-am dat un mare ajutor". Pentru prima oară a simţit că în expresia „Allah să ne ajute" se află mai mult decît cuvintele cu care se încheie o tocmeală şi se deschide poarta în faţa celui care vrea să cumpere. Ele sînt o cheie pentru cel împovărat de necazuri, chinuit de sărăcie, cel ai cărui umeri sînt apăsaţi de nenorociri. Şi atît

---

[1] Capitolele *Coranului* — cartea sfîntă a musulmanilor

de mare nevoie simţea Mahgiub atunci să rostească aceste cuvinte !

Stăpînul şi-a tras, mîndru, măgarul de frîu, l-a lovit cu călcîiul în pîntece şi a spus pe un ton rece : „Allah să ne ajute ! Allah să ne ajute ! Dar mîine să vii să-ţi plăteşti datoria."

Înainte ca măgarul s-o ia din loc, Mahgiub a văzut-o pe fiica sa mai mică alergînd spre el şi agitîndu-se veselă. În inima lui a licărit o nădejde care părea de neînchipuit. N-a aşteptat ca fata să ajungă la el, ci a alergat el spre ea întrebînd-o :

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ?

Fetiţa a încercat să-i spună vestea gîfîind şi sîsîindu-se :

— Nişte oameni... Au spus că băiatul lui Sitt Banat a venit din Egipt... Ne-a adus veşti de la fratele Hasan.

Veşti de la Hasan ? Omul a alergat ca nebun, fără să se mai gîndească şi să-şi mai simtă inima care i se zbătea în piept. O dată, peste disperare năvăleşte nădejdea copleşindu-l, altă dată se revarsă disperarea sufocînd speranţa. Fiica sa cea mică se agaţă de poala cămăşii lui murdare, pentru a se putea ţine după el, plîngînd în acelaşi timp, în semn de protest pentru paşii prea mari, prea grăbiţi ai tatălui.

În casa celui sosit din Egipt, Mahgiub a aşteptat în rînd cu ceilalţi. În culmea agitaţiei, ochii săi cercetători au observat şi alţi oameni, pe care-i cunoştea, veniţi să întrebe despre fiii şi rudele lor ; femei pe care le ştia, venite să întrebe despre soţii şi copiii lor. Toţi erau numai nădejde, ca şi el. Ochiul său nu l-a descoperit de îndată pe tînărul care se întorsese din Egipt ; era îmbrăcat în haine curate ca omul care se întoarce din călă-

torțe și vorbea un dialect străin pentru Șeih Mahgiub ; se citea pe el încrederea în sine și orgoliul. În sfîrșit tînărul îl văzu pe Șeih Mahgiub printre cei care se îmbulziseră și se apropie de el zîmbind. Omul se simți stînjenit, căci toate privirile se îndreptară spre el. Șeih Mahgiub nu pricepu din toate cuvintele interlocutorului său decît atît : „Hasan e bine și te roagă să-l ierți. Ți-a trimis treizeci de lire și un pachet cu haine."

În drum spre casă, omul simți teancul de bani pe care-l înnodase bine, în poala cămășii. Își înfipse degetele în pachetul gros. Își coborî privirea de-acolo, de sus, spre pădurea deasă de palmieri care se întindea dincolo de case, și zări între ei palmierul său semeț, mîndru și frumos, în ale cărui ramuri se jucau adierile dinspre nord. I se păru că ramurile palmierului tremură șoptind, odată cu el : „Allah să ne ajute ! Allah să ne ajute !"

Traducere de

Mioara Dobrișan

PALMIERUL LUI UAD HAMID

Dacă ai să vii cîndva în satul nostru, este foarte probabil, fiule, că n-ai să rămîi aici multă vreme. Dacă ai să vii iarna, cînd palmierii sînt în floare, ai să vezi un nor întunecos plutind pe deasupra satului. Nu este, fiule, nici nor de praf nici ceața care se ridică după ploaie. Este norul de gîze care ocupă toate drumurile ce duc spre satul nostru. Probabil că ai văzut și înainte astfel de nenorociri, dar jur că așa ceva n-ai întîlnit niciodată. Ia, fiule,

această plasă de ţînţari şi pune-o pe cap! Ea nu va reuşi să te apere de diavolii aceştia, dar te va ajuta să-i suporţi. Îmi amintesc de un coleg de şcoală al băiatului meu, care a venit la noi în vizită, cu un an în urmă, pe o vreme ca asta de care îţi vorbesc. Familia lui se afla la oraş. Noaptea a dormit la noi şi cînd s-a trezit, avea toată faţa umflată, îl scuturau frigurile şi avea guturai. A jurat că n-o să mai doarmă o a doua noapte la noi.

Dacă ai să vii vara, ai să găseşti nişte muşte de vaci, mari cît mieii toamnei, cum se spune la noi. Ţînţarii sînt o nenorocire de o mie de ori mai mică decît pacostea asta de muşte. Sînt nişte muşte groaznic de sîcîitoare: te muşcă, te înţeapă, te bîzîie; şi au o preferinţă deosebită pentru oameni. Dacă le simt mirosul, nu-i mai lasă în pace. Vai de tine, fiule! De-ar ucide Allah toţi ţînţarii!

Dacă ai să vii într-o vreme mai blîndă, nici vara, nici iarna, n-ai să găseşti nimic din toate astea. Fără îndoială, fiule, tu citeşti zilnic ziarele, asculţi radio, mergi la cinema o dată, de două ori pe săptămînă. Dacă te îmbolnăveşti poţi să te duci la un doctor; dacă ai un copil, el poate să meargă la şcoală. Ştiu, fiule, ca nu-ţi plac drumurile întunecoase şi că vrei să vezi lumina electrică strălucind în noapte. Nu-ţi place să umbli mereu pe jos, iar călăritul măgarilor îţi face răni la fund. Ce bine ar fi, fiule, ce bine ar fi dacă... Eh, străzile asfaltate de la oraş... Maşinile frumoase, luxoase... Noi n-avem nimic din toate astea... Noi sîntem nişte oameni care trăim de azi pe mîine.

Vei pleca din satul nostru chiar a doua zi, sînt sigur de asta. Şi bine ai să faci. Ce să ai tu cu toate nenorocirile astea? Noi, ăştia de pe-aici, avem pielea tăbăcită, nu ca ceilalţi oameni. Ne-am obişnuit cu viaţa asta grea, ba chiar aş zice că o

iubim, dar nu cerem nimănui să îndure truda acestei vieți de la noi. Vei pleca chiar a doua zi, fiule, știu asta. Dar înainte de a pleca, adu-mi aminte să-ți arăt ceva, un lucru cu care noi ne mîndrim. Voi, la oraș, aveți muzee — locuri în care se păstrează istoria țării și faptele de vitejie din trecut. De o astfel de faptă amintește și lucrul pe care vreau să ți-l arăt ; o să spui că este un muzeu. Este, de altfel, singurul lucru pe care insistăm să-l vadă vizitatorii noștri.

Cîndva a venit la noi un misionar pe care l-au trimis autoritățile să rămînă aici o lună. A sosit la noi într-un sezon în care muștele de vaci n-au găsit pe altcineva mai gras decît el. În prima zi i s-a umflat fața. A suportat însă și a făcut cu noi și rugăciunea de seară din ziua următoare. După rugăciune, ne-a vorbit despre viața în natură ; a treia zi însă l-au apucat frigurile și dizenteria, ochii nu i se mai vedeau deloc din pricina umflăturilor. În după-amiaza zilei aceleia l-am vizitat și l-am găsit întins pe pat. La capul lui stătea un băiețaș care alunga muștele. I-am spus :

— Domnule, n-avem nici un lucru în sat pe care am putea să ți-l arătăm, dar aș vrea să vezi palmierul lui Uad Hamid.

Nu m-a întrebat ce este cu palmierul lui Uad Hamid, deși eram aproape sigur că auzise de el. Cine n-a auzit de el ? A ridicat spre mine o față, care semăna cu un bojoc de vacă. Ochii, așa cum ți-am spus, îi erau aproape închiși. Dar eu știam că dincolo de pleoapele lui se afla multă amărăciune. Mi-a răspuns :

— Pe Allah, chiar dacă ar fi palmierul ăsta al vostru palmierul din Al-Giandal, voi musulmanii

v-ați lupta, unii alături de Ali și alții de Muawia[1], iar eu aș fi arbitru între voi și soarta voastră s-ar afla în mîinile mele, tot nu m-aș îndepărta de pe locul ăsta nici măcar cu o palmă !

A scuipat pe jos, înjurîndu-mă parcă, și și-a întors privirea de la mine. După aceea am aflat că șeihul a expediat o telegramă celor care îl trimiseseră acolo, în care le spunea : „Muștele de vaci mi-au mîncat gîtul ; malaria mi-a aprins pielea ; dizenteria și-a înfipt dinții în mațele mele ; salvați-mă, Allah să vă miluiască ! Acești oameni n-au nevoie de mine și nici de vreun alt predicator.“ Apoi, omul a plecat și după aceea guvernul nu ne-a mai trimis un alt predicator. Dar satul nostru, fiule, jur pe Allah, a cunoscut oameni mari, de seamă, nume răsunătoare. Nu ne-ar fi putut trece niciodată prin cap că ar fi putut veni pînă aici. Au venit, pe Allah, grupuri, grupuri.

Iată că am ajuns... Mai ai puțină răbdare, fiule. Mai e doar un ceas și o să adie boarea nămiezii, o să se mai domolească prăpădul ăsta.

Iată-l... Palmierul lui Uad Hamid. Privește cît de mîndru e, cu fruntea ridicată spre cer ! Privește cu ce rădăcini solide este înfipt în pămînt ! Privește la tulpina lui plină ! Seamănă cu un trup de femeie zdravănă. Și la crengile din vîrfu-i : parcă ar fi coama unui cal, fluturînd în vînt. Cînd soarele ajunge la nămiezi, palmierul își trimite umbra de pe această colină, spre rîu, cuprinzînd sub ea pe cei ce stă pe malul celălalt. Cînd se ridică soarele de trei suliți pe cer, umbra palmieru-

---

[1] Aluzie la Donat al-Giandal (*donat* = palmier) — loc pe drumul de caravane din Peninsula Arabă spre Palestina ; aici s-a disputat arbitrajul, după lupta de la Saffin, dintre cei doi califi — *Ali* și *Muawia* — pe la anul 660.

lui se întinde peste ogoare și case, ajungînd pînă la cimitir. Privește-l, e parcă un vultur din basm cu aripile întinse peste întregul sat. Odată, guvernul a hotărît să-l taie ; au vrut să pună aici, în practică, un proiect al lor și au zis că locul palmierului este cel mai bun pentru instalarea mașinii de scos apă. Oamenii din satul nostru își văd fiecare de treaba lui, așa cum observi. Nu-mi amintesc să se fi răzvrătit vreodată pentru ceva. Dar cînd au auzit că s-a dat ordin să se taie palmierul, s-au ridicat toți pînă la unul, ca un singur om, închizînd toate drumurile inspectorului de la markaz. Aceasta se petrecea în timpul guvernării străine. I-au ajutat și muștele, muștele de vaci. În jurul lui s-au ridicat, ca un zid, vocile oamenilor :

— Dacă o să tăiați palmierul, o să ne războim cu guvernul pînă va cădea ultimul om.

Muștele și-au adus și ele obolul în treaba asta, ciuruind fața omului. Și-a aruncat hîrtiile în apă și l-am auzit strigînd :

— Gata, s-a zis cu tot... Aici, la palmier, n-o să mai fie pus în practică nici un proiect.

N-a mai venit nici mașina pentru scos apă, nu s-a mai făcut nici proiectul... Și palmierul nostru a rămas la fel de falnic.

Hai să intrăm în casă, fiule, asta nu e vreme de vorbit afară. Mai e puțin pînă la asfințit și armata țînțărimii se răspîndește peste tot, înainte de a se culca. La o asemenea vreme nu rezistă înțepăturilor decît cel care le este prieten de multă vreme și are pielea groasă ca noi. Privește spre el, fiule, spre palmier ! Uite ce mîndru e, ce semeț ! Parcă ar fi... Parcă ar fi un idol străvechi. Oriunde te-ai afla în sat, ai să-l vezi. Ba ai să-l vezi chiar dacă te afli la patru sate de aici.

Mîine o să pleci din satul nostru, fără îndoială. Acestea sînt semnele scurtei plimbări pe care am făcut-o, se văd şi pe faţă, şi pe gît, şi pe mîinile tale. Dar înainte de a pleca să-ţi termin povestea palmierului, palmierul lui Uad Hamid. Şezi, fiule, casa mea e şi casa ta.

O să întrebi cine a sădit palmierul.

Nimeni nu l-a sădit, fiule. Doar vezi că pămîntul pe care a crescut nu e pămînt de semănat. Se vede că e un pămînt pietros şi neted, ridicat mult deasupra malului rîului, semănînd cu soclul unei statui. Rîul unduieşte pe sub acest platou, ca un şarpe sfînt din timpul zeilor vechilor egipteni. Nu, fiule, nu l-a sădit nimeni. Bea ceai, fiule, ai nevoie de el după necazurile prin care ai trecut... E foarte probabil că a răsărit singur, dar nimeni nu-şi aminteşte să-l fi văzut altfel de cum l-ai văzut acum. Fiii noştri, cînd au deschis ochii, l-au găsit dominînd satul. Noi cînd ne întoarcem cu gîndul la copilărie, la vremea aceea, din care lucrurile apar ca prin ceaţă, dincolo de care nu-ţi mai aminteşti nimic, găsim un palmier uriaş străjuind malul, o amintire ce seamănă cu hotarul dintre zi şi noapte, cu acea lumină stinsă dinaintea zorilor. Mă urmăreşti, fiule, ce-ţi spun? Înţelegi oare acest sentiment pe care nu reuşesc să-l exprim? Fiecare generaţie care vine crede că acest palmier s-a născut şi a crescut o dată cu ea. Stai cu oamenii de aici, din sat, şi ascultă-i povestindu-ţi visele lor. Cînd se trezeşte din somn îi povesteşte vecinului că s-a visat într-un deşert întins cu un nisip alb ca argintul. Mergea şi picioarele i se afundau, smulgîndu-şi-le cu greu. Şi a mers... a mers... pînă ce l-a apucat setea şi foamea. Şi nisipul nu se mai termina. La un moment dat a urcat pe un deal şi cînd a ajuns pe

creasta lui a văzut o pădure deasă de palmieri, iar în mijlocul ei era unul înalt-înalt, semănînd cu o cămilă în mijlocul unei turme de capre. Apoi omul a coborît de pe deal, iar pămîntul parcă-i alerga sub picioare, căci după cîţiva paşi s-a trezit sub palmierul lui Uad Hamid. Acolo a găsit un vas plin cu lapte, cu spumă pe deasupra, de parcă ar fi fost muls chiar atunci. A băut din el pînă s-a săturat şi n-a mai rămas nimic. Vecinul îi spune : „Semn bun, după necaz vine şi bucurie".

Sau ai să auzi o femeie povestind unei surate : „Se făcea că eram într-o corabie, trecînd printr-un loc aşa de strîmt, că dacă întindeam mîinile, atingeam malurile amîndouă. M-am trezit apoi pe coama unui val furios care m-a purtat pînă aproape de nori. Apoi m-a aruncat într-o prăpastie adîncă şi întunecoasă. M-am speriat şi am început să strig, dar glasul mi s-a oprit în gît. Deodată strîmtoarea s-a deschis. Am privit şi pe maluri am văzut un copac negru, fără frunze, cu nişte spini ca nişte capete de şoimi. Se făcea că malurile mi-au închis drumul şi copacul venea parcă spre mine. M-a cuprins spaima şi am strigat cît am putut : «Uad Hamid !» Am privit şi am văzut un bărbat cu faţa senină, cu o barbă albă şi aşa de bogată că-i acoperea tot pieptul ; avea nişte haine albe de-ţi luau ochii, iar în mînă ţinea nişte mătănii de chihlimbar. Mi-a pus mîna pe frunte şi a zis : «Nu te teme !» Şi mi-a trecut spaima. Am privit şi am văzut malurile depărtîndu-se şi apa curgînd lin. M-am uitat în dreapta şi am văzut lanuri de grîu auriu, sakii care se roteau şi cirezi de vaci păscînd. Pe mal am văzut palmierul lui Uad Hamid. Corabia s-a oprit sub el şi bărbatul acela a coborît înaintea mea, a priponit corabia şi mi-a întins mîna, ajutîndu-mă să cobor şi eu. După aceea m-a bătut, cu

blîndeţe, pe umăr cu mîna în care ţinea mătăniile, a luat de jos o curmală şi mi-a întins-o. Am privit şi nu l-am mai văzut după aceea." Surata îi tălmăceşte: „Uad Hamid... O să te îmbolnăveşti de o boală că aproape o să mori. Dar ai să scapi. Trebuie să faci danie pentru Uad Hamid, sub palmier."

Aşa-i, fiule. Nici un bărbat sau femeie, nici un copil sau moşneag nu visează fără ca în visul lui să nu apară undeva palmierul lui Uad Hamid.

Ai să mă întrebi de ce se cheamă palmierul lui Uad Hamid. Răbdare, fiule... Uite, mai ia un pahar de ceai.

Cu ani în urmă, s-a oprit aici la noi un funcţionar al guvernului şi ne-a spus că au de gînd să ne amenajeze un mic port unde să oprească vaporul. Ne-a spus că guvernul naţional vrea să ne ajute să ne dezvoltăm. Se entuziasma cînd vorbea, iar faţa îi radia de bucurie. A privit la oameni, dar nici o faţă din jurul său nu părea că i-ar aproba vorbele. Noi, fiule, nu umblăm prea mult. Dacă trebuie să plecăm pentru vreo treabă mai importantă, cum ar fi înregistrarea pămîntului sau judecarea unui proces de divorţ, apoi atunci încălecăm pe măgar, dimineaţa în zori, şi luăm vaporul de la staţia vecină. Ne-am obişnuit aşa, fiule. Ba de fapt chiar pentru asta şi ţinem măgarii. Aşa că nu e de mirare că funcţionarul de care îţi ziceam n-a văzut pe feţele celor din jur vreun semn că vestea i-ar fi bucurat. Entuziasmul funcţionarului a scăzut cu încetul şi a început să se poticnească în vorbe. După un moment de tăcere, cineva l-a întrebat:

— Şi unde o să fie portul ăsta?

Funcţionarul i-a răspuns că nu se află un loc mai potrivit ca cel de la palmier. Dacă în momentul acela ai fi adus o femeie goală puşcă în mijlocul

bărbaților de acolo, nu s-ar fi mirat mai mult decît s-au mirat auzind acele vorbe. Cineva s-a repezit să-i răspundă funcționarului :

— Vaporul trece de obicei miercurea. Dacă o să faceți portul aici, o să se oprească la noi exact la nămiaza zilei de miercuri.

Omul i-a zis atunci :

— Dar asta e vremea la care noi mergem la mormîntul lui Uad Hamid de la palmier. Ne luăm femeile și copiii și aducem acolo jertfe. Doar facem asta în fiecare săptămînă.

— Păi, schimbați și voi ziua asta, i-a răspuns funcționarul rîzînd.

Dacă funcționarul acela le-ar fi spus oamenilor că sînt cu toții copii din flori, nu s-ar fi înfuriat mai tare decît s-au înfuriat la auzul acestor cuvinte. S-au ridicat ca un singur om, năpustindu-se asupra lui, gata să-l sfîșie, dacă nu m-aș fi băgat eu să-l scot din mijlocul lor, să-l urc pe un măgar și să-i spun : „Du-te, pleacă iute, cît mai e timp !" Și așa, vaporul nu s-a mai oprit la noi. Și azi, ca și atunci, dacă avem treburi pentru care e nevoie să mergem cu vaporul, încălecăm pe măgar, dimineața devreme, și-l luăm din satul vecin. Dar, ca și atunci, mergem cu femeile și copiii noștri la mormîntul lui Uad Hamid și-i aducem jertfe în fiecare miercuri, întocmai cum făceau părinții noștri și părinții părinților noștri.

Așteaptă-mă, fiule, pînă îmi fac rugăciunea de asfințit... Se zice că ruga de asfințit e ca un călător grăbit, dacă n-o apuci, s-a dus... „Buni sclavi ai lui Allah, mărturisesc că nu există alt Dumnezeu în afara lui Allah. Mărturisesc că Muhammad este sclavul și profetul lui... Pace vouă ! Îndurarea lui Allah ! Pace vouă ! Îndurarea lui Allah !"

Eh, eh ! Şalele astea nu-mi dau pace de o săptămînă. Ce crezi că ar putea să fie, fiule ? Eu cred că bătrînețea... Ei, tinerețea, tinerețea... Cînd eram și eu flăcău, mîncam o jumătate de miel la prînz și laptele de la cinci vaci seara, iar sacul plin de curmale îl ridicam cu o singură mînă. Minte dacă cineva spune că s-a luat cu mine la trîntă și m-a doborît. Mă porecleau Crocodilul. Odată, am intrat în Nil și am împins cu pieptul pînă la malul celălalt o barcă încărcată cu grîu... Eeee... și pe malul celălalt lucrau niște bărbați la sakiile lor. Cînd m-au văzut împingînd barca spre ei, și-au aruncat țoalele și au fugit speriați. Am strigat la ei : „Măi oameni, da' urîți v-a mai făcut Allah. Ce, nu mă cunoașteți ? Eu sînt Crocodilul. Zău că și dracii s-ar speria de înfățișarea voastră așa de pocită".

M-ai întrebat, fiule, ce facem cînd ne îmbolnăvim ?

Îmi vine să rîd fiindcă-mi închipui ce gîndești. Voi de la orașe alergați la spital pentru orice fleac. Dacă cineva dintre voi se rănește la un deget, imediat aleargă la *hakim*[1] să-i înfășoare și să-i atîrne mîna de gît cîteva zile. Și nici asta nu-i de-ajuns. Odată, cînd lucram pe ogorul meu, m-a mușcat ceva de deget ; chiar de degetul ăsta mic. Am rămas drept și am căutat cu ochii prin iarbă. Am văzut un șarpe, îți jur că era cît brațul ăsta al meu. L-am apucat de cap și l-am sugrumat în pumn. Mi-am supt apoi degetul înțepat pînă ce am scos sîngele din el. Am luat o mînă de țărînă cu care l-am frecat bine.

Dar ăsta e un lucru de nimic. Ce facem la necazuri mai mari ?

---

[1] Cuvîntul arab *hakim* însemnînd „înțelept" se folosește și cu sensul de „medic".

Vecina asta a noastră... Odată i s-a umflat gîtul şi a trebuit să stea la pat două luni. Într-o noapte au scuturat-o frigurile tare ; s-a ridicat din pat, în zori, şi s-a tîrît pînă la palmierul lui Uad Hamid. Da, fiule, pînă la palmierul lui Uad Hamid. Femeia povesteşte ce s-a întîmplat după aceea : „M-am oprit sub palmier, de-abia ţinîndu-mă pe picioare şi am strigat cît m-au ţinut puterile : «Am venit la tine, Uad Hamid, să cer îndurare şi ajutor... Am să rămîn aici, la mormîntul tău, sub palmierul tău, pînă ce am să mor sau am să mă fac bine. Nu voi părăsi locul acesta, decît aşa.» M-am făcut covrig şi tremuram de teamă, dar curînd m-a luat somnul. Cînd eram între somn şi veghe am auzit glasuri cîntînd *Coranul*. O lumină strălucitoare, ca o lamă de cuţit, a fulgerat cele două maluri. Şi am văzut palmierul aplecîndu-se pentru a se închina. Inima mi-a fost cuprinsă de spaimă şi-mi bătea aşa de tare, încît am crezut că o să-mi sară din piept. Am văzut un bătrîn falnic, cu o barbă albă şi cu veştminte albe strălucitoare. S-a apropiat de mine cu un zîmbet pe faţă. M-a atins cu mătăniile pe cap şi mi-a zis : «Ridică-te». Jur că nici nu ştiu cum m-am ridicat şi cum am ajuns acasă. Era dimineaţă ; l-am trezit pe bărbatu-meu, pe băiat şi pe fete. I-am spus bărbatului să aprindă focul şi să pună vasul pentru ceai, iar fetelor să chiuie. Tot satul s-a adunat la noi acasă. Jur că după aceea n-am mai ştiut ce e spaima şi nici boala."

Da, fiule. Noi sîntem nişte oameni care nu cunosc drumurile spitalelor. Pentru cazurile mărunte cum ar fi înţepăturile de scorpioni, frigurile, scrîntituri şi oase rupte, rămînem acasă pînă cînd ne facem bine, iar pentru cazurile grele ne ducem la palmier.

Să-ţi spun şi povestea lui Uad Hamid, fiule? Sau vrei să dormi? Oamenii de la oraş nu dorm decît spre dimineaţă, aşa ştiu eu. Cît despre noi, ne culcăm o dată cu găinile, cînd muştele lasă vacile în pace, freamătul frunzelor se domoleşte, păsările îşi adună puii sub aripile lor ocrotitoare, iar caprele încep să rumege iarba pe care au păscut-o ziua. Sîntem aşa de legaţi de animalele noastre, că ne trezim şi adormim o dată cu ele, iar respiraţia noastră a tuturora se ridică într-un singur ritm.

Mi-a povestit tata ceea ce şi el auzise de la bunicul meu: „Cîndva, de mult, Uad Hamid era sclavul unui om tare păcătos. Era un bun credincios, dar îşi ascundea credinţa şi nu îndrăznea să-şi facă rugăciunea de faţă cu stăpînul său, de teamă ca acesta să nu-l omoare. Cînd n-a mai putut suporta viaţa la acest necredincios, l-a rugat pe Allah să-l salveze. O voce nevăzută i-a şoptit: «Întinde-ţi covoraşul de rugăciune pe apă şi în locul în care se va opri, coboară pe mal!» Covoraşul s-a oprit la locul unde este acum palmierul; era pe atunci pustiu. Omul a rămas acolo singur, rugîndu-se toată ziua. Cînd se lăsa noaptea venea cineva şi-i aducea cîte ceva de mîncare. Mînca şi-şi continua rugile pînă cînd se iveau zorile. Toate acestea se petreceau înainte de a fi fost satul aici. Acest sat cu locuitorii lui, cu sakiile şi casele lui, a ieşit parcă din pămînt. Dacă cineva o să-ţi spună că ştie istoria începuturilor lui, să nu-l crezi. Celelalte sate încep fiind mici şi treptat se măresc. Al nostru însă, a apărut deodată. Numărul locuitorilor lui nici nu creşte, nici nu scade; iar înfăţişarea rămîne mereu aceeaşi. De cînd există satul, există şi palmierul lui Uad Hamid. Aşa cum nimeni nu-şi aminteşte cum a apărut şi a crescut,

tot așa, nimeni nu-și amintește cum a străpuns palmierul pămîntul pietros ridicîndu-se pe mal ca o strajă."

Cînd te-am adus să-l vezi, ți-aduci aminte, fiule, era înconjurat cu un gard de fier. Ți-aduci aminte, pe un postament de piatră era o placă de marmură și pe ea scria : „Palmierul lui Uad Hamid". Ți-amintești de cupola aceea cu semiluni aurite de deasupra mausoleului ? Acesta este singurul lucru care a existat în satul nostru de cînd l-a creat Allah. Am să-ți spun acum întreaga poveste.

Cînd ai să pleci mîine de la noi — căci nu mă îndoiesc că vei pleca — cu fața umflată și cu ochii aprinși, să nu ne blestemi, fiule, ci să-ți aduci aminte de noi cu bucurie, să-ți aduci aminte de ceea ce ți-am povestit în noaptea asta. Atunci, probabil, vei găsi și ceea ce a fost bun în vizita ta pe meleagurile noastre.

Ți-amintești că în urmă cu ani existau la noi deputați și partide, era un vacarm neîntrerupt. căruia nu-i deosebeam începutul de sfîrșit. Drumurile ne-aduceau uneori străini pe care-i aruncau la ușile noastre așa cum valurile mării aruncă ierburile străine la mal. Dar nici unul nu stătea la noi mai mult de o noapte, Ne aduceau însă știri despre marea zarvă din capitală. Într-o zi ne-au spus că guvernul fusese schimbat cu un alt guvern mai zgomotos și cu mai mulți deputați. I-am întrebat : „Cine l-a schimbat ?", dar nu ne-a răspuns nimeni nimic. De cînd am refuzat să fie făcut portul lîngă palmier, nu ne-a mai tulburat liniștea nimeni. Au trecut doi ani fără ca noi să știm ce fel de guvern avem, nici dacă este negru, nici dacă e alb, căci trimișii lui treceau prin satul nostru fără

să se oprească, iar noi îl slăveam pe Allah că ne-a scutit de povara întîmpinării lor. Asta, pînă acum patru ani cînd acest guvern a fost înlocuit de altul care a vrut parcă să ne facă să simţim că există. Ne-am trezit într-o dimineaţă cu un funcţionar ce purta pe capul său mic o pălărie uriaşă, însoţit de doi soldaţi. S-au oprit la palmier şi s-au apucat să măsoare şi să facă socoteli. I-am întrebat ce vor şi ne-au spus că guvernul are de gînd să amenajeze sub palmier un port unde să se oprească vaporul. Atunci le-am zis :

— Dar v-am mai spus o dată că nu vrem aşa ceva. De ce vă închipuiţi că astăzi am putea fi de acord ?

— Guvernul care a tăcut şi v-a ascultat a fost un guvern slab. Dar lucrurile s-au mai schimbat acum, ne-au răspuns ei.

Nu mai lungesc povestea şi-ţi spun că i-am luat de guler şi i-am aruncat în apă, după care ne-am văzut de treburile noastre. După o săptămînă ne trezim cu un detaşament de soldaţi în frunte cu funcţionarul acela cu capul mic şi cu pălăria uriaşă. Le-a poruncit :

— Luaţi-l pe ăsta, pe ăsta, pe ăsta... Au luat vreo douăzeci de bărbaţi, printre care mă aflam şi eu.

Ne-au dus la închisoare. A trecut o lună şi într-o zi ne trezim cu aceiaşi soldaţi care ne închiseseră, că ne deschid larg uşile. I-am întrebat ce s-a întîmplat, dar nici unul nu ne-a lămurit cu nimic. La poarta închisorii, însă, am găsit o mare mulţime care imediat ce ne-a văzut a început să strige şi să aclame. Ne-au îmbrăţişat oameni cu cămăşi curate, pe ale căror mîini străluceau ceasuri

de aur, și din părul cărora se răspîndea miros de parfumuri. Ne-au dus cu alai pînă în satul nostru. Acolo am găsit o mare de lume, trăsuri, cai și cămile. Ne-am zis atunci : „Iată, zgomotul capitalei a ajuns și la noi". Ne-au așezat pe toți în rînd și au trecut prin fața noastră strîngîndu-ne mîinile... Primul ministru... Președintele Parlamentului... Președintele Senatului... Deputatul circumscripției cutare... Deputatul circumscripției cutare... Am privit unii spre alții năuci, fără să înțelegem ce se petrece cu noi, cu brațele obosite de mulțimea de președinți și de deputați care ne strînseseră mîinile. Apoi într-un mare alai ne-au condus la locul mormîntului și al palmierului. Primul ministru a pus piatra de temelie a monumentului, cupolei și gardului pe care le-ai văzut. Apoi, așa cum trece vijelia, așa a dispărut și mulțimea aceea ; n-au rămas nici măcar o noapte la noi... I-au gonit muștele. În anul acela erau la fel de multe ca și în anul în care a venit la noi predicatorul.

Unul din străinii aceia, pe care drumurile îi aduc la noi, ne-a spus mai tîrziu povestea acestei întîmplări : „Lumea n-a fost mulțumită de guvernul acela chiar din prima clipă în care a venit la putere. Știau că n-a reușit decît cumpărîndu-i pe unii dintre deputați. Stăteau la pîndă așteptînd momentul izbucnirii. Opoziția căuta o scînteie cu care să aprindă focul. Cînd s-a întîmplat incidentul cu palmierul și v-au luat și v-au aruncat în închisoare, ziarele au publicat această știre. Președintele guvernului demis a ținut în parlament un discurs înflăcărat în care a spus : «Tirania acestui guvern a ajuns pînă acolo încît intervine și în convingerile oamenilor, în lucrurile lor cele mai

sfinte». Vorbitorul s-a oprit emoţionat şi după o clipă a continuat cu vocea tremurîndă: «întrebaţi-l pe onorabilul prim-ministru despre palmierul lui Uad Hamid. Întrebaţi-l cum de şi-a permis să trimită soldaţii şi să pîngărească locul acela pur, sfînt?» Lumea a început să strige. Inimile oamenilor din întreaga ţară au răspuns la incidentul cu palmierul aşa cum nu mai răspunseseră la vreun altul mai înainte. Cauza a fost probabil faptul că în fiecare sat din această ţară există cîte ceva aidoma palmierului nostru, pe care oamenii îl văd în vis. După o lună de scandal, strigăte şi izbucniri aprinse, cincizeci de deputaţi au fost nevoiţi să-şi retragă sprijinul faţă de guvern, căci circumscripţiile care-i aleseseră i-au ameninţat că dacă nu vor declara aceasta, le retrag mandatul. În felul acesta guvernul a căzut şi a revenit la putere cel dinaintea lui. Cel mai mare ziar din ţară a scris: «Palmierul lui Uad Hamid a devenit un simbol al vigilenţei poporului»."

Din ziua aceea n-am mai simţit existenţa noului guvern. Nu ne-a mai vizitat nimeni dintre oamenii aceia mari care au venit atunci la noi în sat. I-am mulţumit lui Allah că ne-a scutit de truda strîngerii mîinilor. Viaţa noastră s-a întors la cursul ei obişnuit: fără maşină de scos apă, fără proiect agricol, fără port şi vapor. Ne-a rămas palmierul care la nămiezi îşi aruncă umbra pînă pe malul celălalt, iar dimineaţa şi-o întinde peste ogoare şi case, pînă la cimitir. Rîul curge pe sub el ca un şarpe sfînt din legendă. Numai că satului nostru i s-a adăugat un monument din marmură, un gard de fier şi o cupolă cu semiluni poleite cu aur.

*

Cînd omul a terminat de vorbit, a privit spre mine, iar pe faţă avea un zîmbet confuz care-i flutura la colţul gurii ca lumina pală a unui opaiţ. L-am întrebat :

— Şi cînd veţi instala o pompă pentru apă şi cînd veţi amenaja proiectul agricol şi portul pentru vapor ?

— Cînd lumea o să doarmă şi n-o să mai vadă palmierul în vis, mi-a răspuns el după ce a privit o clipă în pămînt.

— Şi cînd va fi asta ?

— Ţi-am spus că am un fiu care învaţă într-o şcoală de la oraş. Eu n-am vrut să-l las, dar el a fugit, s-a dus singur la ea. Eu îl chem să rămînă aici, unde sîntem noi, dar el nu se întoarce. Cînd fiul fiului meu o să iasă din şcoală şi o să fie printre noi mai mulţi tineri cu convingeri noi, poate că atunci o să instalăm şi maşina de scos apă, o să dăm curs şi proiectului agricol şi probabil că atunci o să se oprească şi la noi vaporul... sub palmierul lui Uad Hamid.

— Crezi că palmierul ar putea fi tăiat vreodată ?

A privit spre mine îndelung, voind parcă să-mi transmită prin ochii lui obosiţi şi stinşi ceea ce nu putea să-mi spună prin cuvinte :

— Nu va fi nevoie să fie tăiat palmierul. Nu există nici un motiv ca să dispară mausoleul. Lucrul care le-a scăpat tuturor este acela că există loc pentru toate : şi pentru palmier, şi pentru mausoleu, şi pentru maşina de scos apă, şi pentru vapor.

După o clipă de tăcere mi-a aruncat o privire pe care nu pot s-o definesc, dar care mi-a adus în

suflet un sentiment de tristeţe, o tristeţe vagă pentru un lucru neclar. După aceea, a mai adăugat:

— Fără îndoială că mîine ai să pleci de la noi. Cînd ai să ajungi acolo unde te duci, păstrează o amintire frumoasă despre noi şi nu fi prea aspru, nu ne condamna.

Traducere de
Mioara Dobrişan

IORDANIA

ISA AN-NAURI

S-a născut în anul 1918. A lucrat o perioadă îndelungată ca profesor de limba arabă, iar începînd din anul 1954 a deținut diverse funcții în Ministerul Educației și Învățămîntului.

Este autor al unor lucrări despre literatura emigranților arabi din America (studiul său amplu *Literatura emigrației* este socotit cea mai completă operă care abordează acest subiect), al unor culegeri de nuvele *(Calea spinilor, Lasă sabia să spună, Mă întorc pe cîmpul de luptă)*, romane *(Zeul Marte aprinde armele, Casa de dincolo de hotare)* și versuri (volumele *Cînturile mele, Fratele meu omul)*, precum și traducător de literatură din diverse limbi.

I-au fost conferite o serie de distincții literare străine.

POETUL ORB

Dacă ai ocazia să vizitezi cartierul As-Seil din Amman și să treci prin locul din spatele cinematografului „Dunia", întîlnești aici un mare bazar care se întinde pînă în noua piață de zarzavaturi. Acoperișurile și pereții prăvăliilor sînt făcuți din saci de cînepă zdrențuiți, din lemn sau din tablă

ruginită. În acest bazar se vinde îmbrăcăminte americană purtată, o mulțime de bucăți de fier, foi mici și mari de tablă, tocuri pentru ferestre, uși de lemn de la casele distruse în timpul războiului. În afară de acestea, vezi colibe mici, ai căror pereți și tavane sînt făcute tot din saci zdrențuiți. Aceste colibe servesc drept cafenele. În interior sînt scaune mici de lemn care se clatină și scîrțîie jalnic ori de cîte ori cel așezat face cîte-o mișcare mai bruscă. Clienții se așează roată în jurul unor ibrice mari sau bidoane în care fierbe apa, înghesuiți din cauza spațiului prea mic. Dacă se ridică praful, oamenii îl beau odată cu ceaiul sau cafeaua din cești. Praful este adus de vînt din piața care se află la cîțiva metri de cafenele. În această piață este adus gunoiul din toată capitala, iar noaptea este cărat de mașini în afara orașului.

În bazarul de vechituri se îngrămădesc toată ziua sute de bărbați și femei care se plimbă căutînd îmbrăcăminte ieftină și în bună stare. Acest bazar e un noroc pentru cei săraci, fiindcă astfel săracii pot să se îmbrace binișor la un preț convenabil.

Micile cafenele sînt vizitate toată ziua de clienți în majoritatea lor beduini săraci, muncitori săraci, frămîntați de lipsa de lucru sau de gunoieri care se odihnesc acolo, bînd un ceai sau o cafea, ori fumînd o țigară, după ce au terminat cu căratul gunoiului din piață. Aici scaunele nu ajung niciodată la toți, de aceea mulți sînt nevoiți să se așeze jos, pe pămînt, ca într-un cort, sorbind din cafea sau din ceaiul tare și amar de prea mult stat pe foc. În aceste cafenele, lîngă apele murdare ale rîului As-Seil, în norii de fum și de praf care înconjoară aproape întotdeauna cartierul, cei care

vizitează bazarul de vechituri pot întîlni un poet beduin orb a cărui înfățișare aduce cu o mumie sau cu una din rochiile vechi care se vînd în bazar. Culoarea înnegrită, tristă a cămășii lui lungi abia de te face să bănuiești că aceasta a fost cîndva albă, înainte de a ajunge pe trupul lui slăbănog. Peste cămașă atîrnă o șubă veche cu cordon. Pe cap poartă o bucată de material la fel de veche ca și îmbrăcămintea. Se spune că această bucată de pînză a fost cîndva o *kufie*[1] albă ca și cămașa. Aceasta e toată îmbrăcămintea poetului beduin orb, poetul cartierului As-Seil și al bazarului de vechituri americane. Pielea picioarelor lui este de culoarea pămîntului, zbîrcită și crăpată de căldură. N-a mai încălțat sandale de cîțiva ani. Cînd treci pe lîngă cafenele auzi o melopee duioasă care sună într-una. Această melopee e acompaniată de o voce de bărbat, cînd tare, încît se aude la cîțiva metri, de celălalt mal al rîului As-Seil, cînd înceată, pînă la șoapta abia auzită. După care iar se înalță și iar scade...

Dacă te uiți în locul de unde răzbate melodia, zărești un cerc de beduini, muncitori, șomeri și gunoieri. Iar în mijloc stă poetul orb, ținînd pe genunchi un *rabab*[2]. Mîna lui trece peste strunele rababului o pană, cînd încet, cînd repede și energic. Poate dorești să intri să asculți cîntecul acestui poet și sunetele rababului. Ți se strînge inima cînd te gîndești că își cîștigă pîinea cea de toate zilele cîntînd la rababul lui în mijlocul acestor săraci. Dar dacă odată vei avea prilejul să asculți povestea

[1] *Kufia* — element al costumului național, o bucată de mătase cu care se acoperă capul. Este strînsă în jurul capului cu un șnur, *ukal*. Kufia protejează capul, urechile și ceafa împotriva prafului și nisipului.

[2] *Rabab* — instrument muzical specific cu coarde.

vieţii lui, vei afla, aşa cum am aflat şi eu, că face acest lucru cu plăcere, povestind amarul şi chinurile lui în acompaniamentul rababului în faţa acestor oameni de la care aude totdeauna cuvinte de înţelegere pentru versurile şi melodiile lui. El nu cîntă din versurile altor poeţi beduini, ci îşi compune singur versuri pe care le învaţă pe de rost ziua, cînd rămîne singur, sau noaptea după ce-şi înveleşte trupul lui slab în şubă şi în cîţiva saci de cînepă, rupţi, şi se aşază să doarmă lîngă una din acele cafenele de-a lungul rîului As-Seil. ceva mai încolo de groapa de gunoi a capitalei.

Îţi voi spune acum povestea vieţii acestui poet beduin orb, aşa cum mi-a povestit-o el odată.

E beduin din tribul Al-Huayta. Nu a văzut în viaţa lui case de piatră, pentru că s-a născut în deşert în corturi de nomazi. Cînd a deschis ochii limpezi şi senini ca ai vulturului, a văzut deşertul întins, nemărginit, cu nisipurile lui cînd liniştite, cînd împrăştiate de vînt. Nu cunoştea noţiunea de patrie şi ce înseamnă să te supui statului. Statul pentru el era tribul lui, iar patria — pămîntul întreg. Bătea ţăruşi şi întindea sforile pentru aşezarea corturilor cînd dorea şi unde dorea.

Pentru el viaţa era o libertate fără margini. Dimineaţa se ducea cu vitele la păscut şi aşa ani la rînd pînă cînd s-a făcut băiat mare. În mijlocul vitelor tăcute şi al deşertului întins, i s-a deschis inima, făcînd loc unei iubiri curate, binefăcătoare, unor simţăminte largi cît deşertul, adînci ca tăcerea şi liniştea lui. Îndrăgise o fată din tribul lui. Şi ea ieşea cu vitele la păscut. Cîteodată se întorceau împreună la corturile tribului. Cu toate că se născuse între ei o dragoste mare, se fereau să-şi deschidă inimile unul altuia. Fata vedea flacăra iubirii din ochii lui, iar el simţea că ea îi îm-

părtăşeşte sentimentele. Cînd ea nu mergea cu vitele la păscut şi el rămînea singur, era convins că inima ei bate pentru el. Şi ea era convinsă de iubirea lui. Dragostea lui creştea o dată cu anii umplîndu-i inima. Atunci a început să redea tot ce simţea în cîntece şi *quaside* [1]. Nu avea nici optsprezece ani cînd a început să compună versuri simple, dar pline de sentimente fierbinţi. Îi plăcea să asculte sunetele rababului şi de fiecare dată cînd cineva din trib cînta seara la acest instrument, se aşeza lîngă el şi asculta, cu urechile şi cu inima, sunetele lui melodioase şi gingaşe, care, plutind în aer, vorbeau despre chinurile şi suferinţele iubirii, despre bărbăţia, eroismul, curajul şi generozitatea eroilor din cîntece. Îşi dădea seama că rababul nu putea lipsi în singurătatea deşertului. Ascultînd destăinuirile atîtor suflete care au suferit, a învăţat, treptat, să cînte versuri pînă cînd a simţit că şi el poate să-şi exprime prin muzică şi versuri simţămintele lui. Atunci oamenii din tribul lui au văzut că au printre ei un mare poet, în mîinile căruia strunele rababului sunau mai frumos. Muzica şi versurile lui au devenit o bucurie seara cînd toţi se adunau în jurul focului din vatra tribului. La douăzeci de ani însă, s-a îmbolnăvit pe neaşteptate. Frigurile l-au ţintuit la pat luni întregi. N-a fost nici un leac pe care să-l ştie cei din trib şi să nu-l fi luat el. Pîntecele, spatele şi gîtul îi erau acoperite de arsurile lăsate de cuiele şi săgeţile înroşite în foc. I-au dat să bea zeama tuturor ierburilor tămăduitoare, l-au afumat cu ele, i-au slobozit sînge, i-au pus la gît diferite talismane, dar degeaba. După luni întregi de boală, lumina ochilor a început să-i piară puţin cîte pu-

[1] *Quasida* — poem clasic arab care trebuie să respecte o serie de norme rigide.

ţin, pînă cînd ziua şi noaptea s-au făcut tot una. Nu i-a mai rămas nici o speranţă pentru reîntoarcerea luminii zilei în ochii lui, aşa cum fusese înainte. Totul se terminase. Acest tînăr, născut pentru iubire şi fericire, ar fi suportat cu resemnare soarta dacă ar fi orbit cînd nu cunoştea iubirea. Acum nu-l mai durea faptul că e orb ; era trist şi resemnat — ceea ce e mai groaznic de o mie de ori decît moartea. Trupul îi era puternic, dar sufletul lui nu putea suporta orbirea. Nu mai putea să rămînă în mijlocul tribului fără s-o vadă pe iubita lui.

Au trecut douăzeci de ani de cînd l-a părăsit lumina zilei şi s-au spulberat visurile fericirii lui. A lăsat corturile tribului, plecînd în lume, departe, nădăjduind să uite tot ce avea pe inimă. Nu a luat nimic cu el, în afară de rabab şi de pana cu care alină necazurile celor cu vedere, dar care suferă la fel ca el. Numai lor poate să le spună tot ceea ce simte, pentru că ei nu-l ascultă nici din distracţie, nici din milă. Se simte bine în mijlocul acestor oameni, care ascultă cu înţelegere versurile şi melodiile lui. Ei simt că poetul orb cîntă propriile lor sentimente.

Traducere de

Elena Constantin

ALGERIA

RABIH BUNAR

ŞEIH GIUMA

„Uf, ce mă deranjează treaba asta! Îmi macină nervii." A rostit cuvintele astea oftînd adînc. Apoi a început să măsoare casa mergînd încoace şi încolo, privind în dreapta şi în stînga. Iar din cînd în cînd se uita în camera vecină să vadă cît o mai ţine Ammi Şaaban cu spălatul răposatului. În ziua aceea toată casa era plină de o forfotă neobişnuită.

Copiii se strigau unul pe altul, iar femeile îl boceau pe răposatul Ammi as-Said. Şeihul se plimba prin curte fără încetare şi pe chipul lui se desluşeau semnele oboselii şi nesomnului, iar neliniştea îl dobora.

Toată noaptea recitase din *Coran* şi ceruse îndurare pentru răposat împreună cu un grup de „învăţăcei" din sat. Nu s-au oprit decît atunci cînd li s-au adus cafeaua, ceaiul şi răcoritoarele cu care să-şi alunge somnul ce le dădea tîrcoale; s-au mai oprit apoi cînd Ammi Şaaban a început să-l laude pe răposat, întristînd inimile cu poveţele sale, cînd s-a apucat să vorbească despre

moarte şi să înfăţişeze grozăveniile mormîntului şi răsplata cu care sînt întîmpinaţi bunii credincioşi.

Şeih Giuma avea un rol deosebit în acest sat, cinstindu-i pe toţi locuitorii lui, intervenind pentru a-i împăca dacă se certau, aflîndu-se în fruntea lor în timpul rugăciunii, făcînd pe predicatorul sau muezinul, însoţind cortegiile funerare. Putea el să nu răspundă la vreo chemare ? Şi, anual, îşi lua plata de la toţi locuitorii satului. Şeihul trebuie să fie blajin şi săritor, să satisfacă dorinţele tuturor.

Şeih Giuma avea un rol deosebit în acest sat, de statură mijlocie, tuciuriu, cu o barbă deasă, iar la tîmple îi apăruseră cîteva fire albe, deşi era încă vînjos şi trupul — pentru cine-l privea atent — i se asemuia cu al unui tînăr care nu împlinise treizeci de ani.

Nici nu-i trecea prin cap că nu mai e tînăr. În fiecare dimineaţă se privea în oglindă pentru a-şi aranja barba şi mustaţa, pentru a-şi aşeza turbanul şi pentru a-şi controla îmbrăcămintea. Cum ar putea să nu se îngrijească de felul cum arată ? Căci toate privirile sătenilor erau îndreptate către el. Se jurase să nu iasă niciodată dimineaţa din casă fără să atragă privirile tuturor : barba potrivită şi pieptănată, mustaţa arcuită, tunsă frumos, turbanul alb, înfăşurat cu grijă în jurul capului, cămaşa largă, curată, sandalele fine şi uşoare, bastonul cu al cărui mîner încovoiat se jucau degetele...

Astăzi, faţa lui avea culoarea cenuşii, iar părul îi era răvăşit.

Cum să mai aibă grijă de el cînd toată vremea a stat aici, cu răposatul, pregătindu-l pentru ultimul lui drum ?

Şeih Giuma se învîrtea tot timpul, nu putea să rămînă în camera răposatului ca să-i ajute pe cei care-l spălau, aşa cum se obişnuia. Pe de altă parte, cum să suporte valurile de mirosuri urîte care se răspîndeau din camera aceea, şi cum să se scuze ca să plece din odaie cînd nu avea motiv serios? Privi spre cei care spălau mortul şi fu gata să leşine. Ţipă la ei :

— Grăbiţi-vă ! Obiceiul cere ca mortul să fie spălat şi îngropat cît mai repede.

— Am făcut tot ce am putut, şeihule ! O să terminăm îndată cu spălatul.

— Grăbiţi-vă ! Şi rostiţi numele lui Allah în timp ce-l spălaţi. Nu vă gîndiţi la cele lumeşti...

Apoi începu din nou să-şi prefire mătăniile printre degete sprijinindu-se de peretele apropiat.

— Vorbele tale sînt drepte şi înţelepte, i-a răspuns Ammi Şaaban, în vreme ce mîinile îi alunecau pe trupul celui mort.

Cei peste şaizeci de ani nu-şi lăsaseră urmele în muşchii şi în puterea lui, iar cînd se simţea obosit, ţipa la ajutoarele sale : „Daţi-mi săpunul, pregătiţi aromele, aduceţi giulgiul..." Mirosul care îmbîcsea aerul şi care le umplea nările nu-i interesa pe cei din odaie, ba nici măcar nu-i deranja. Simţul lor olfactiv parcă adormise. Nu mai percepea nimic. Ammi Şaaban îşi umezea buzele rostind din cînd în cînd numele lui Allah. Cum să uite, acum cînd se afla în faţa prietenului din copilărie, amintirea clipelor care-i găsiseră de atîtea ori alături ? Se holbă spre ajutoarele sale, iar pe faţă i se putură citi semnele durerii. Gîndul îi zbură spre adîncurile trecutului. Zise oftînd :

— Aş putea, fraţilor, să uit orice, dar nu voi putea uita ce mi s-a întîmplat mie şi răposatului în zilele cînd sărăcia ne învăluia pe toţi şi mă aflam cu el la Mtiga. Răposatul ne-a dus la moşia lui Jacques, în apropiere de El-Afron, unde a lucrat acolo zile în şir. Cînd stăpînul lipsea, furam struguri din vie şi-i vindeam trecătorilor sau localnicilor.

— Ne amintim şi noi, Ammi Şaaban, de lucrurile astea, căci şi noi am trecut prin ele. Ce amintiri plăcute! Dar nu se mai pot întoarce!

Apoi Ammi Şaaban continuă:

— Toate treburile noastre i le încredinţam răposatului, dată fiind isteţimea lui şi faptului că ştia să se descurce bine cu ghiaurul. Eheee, s-au dus zilele alea!

Privi piciorul răposatului şi-l atinse cu mîna. Cu ochii plini de lacrimi continuă:

— Sărman picior, de cîte ori ai străbătut alături de al meu, ziua ori noaptea, valea aceea!... În nopţile întunecoase, ca să furăm struguri de la moşierul acela blestemat, domnu Roger. Şi, cu ajutorul lui Allah, furtişagul reuşea. Totdeauna ne întorceam încărcaţi şi întregi... Ehee, zilele acelea... S-au dus... Şi cu ele s-au dus şi oamenii buni. Da, Ammi Şaaban, zilele acelea nu se mai pot întoarce... Vă amintiţi, fraţilor, de ziua în care m-am dus împreună cu răposatul, cu Ammi Masud şi cu şase catîri şi ne-am întors încărcaţi cu roade de la *Monsieur* Jacques? Cînd ne-am întors în sat, ne-am întîlnit cu paznicii de la arie şi le-am dat şi lor din ce căram. Nu-i asta adevărata toleranţă, adevăratul socialism? A ridicat apoi, mîndru, capul şi a privit în dreapta şi în stînga. Şi tot mîndria l-a împins să întrebe: Ei, ce ziceţi de asta?

Au răspuns atunci cu toții :

— În treburi de astea nu se putea pune nimeni cu voi. Cei buni nu fac decît bine...

Șeihului Giuma, care tocmai se apropiase de ușă ținîndu-se de nas, i-au ajuns la urechi cele spuse despre Ammi Șaaban. Și-a plimbat privirea peste ei și a zis :

— Numai diavolul vorbește astăzi prin gura ta, Ammi Șaaban. Lasă păcatele trecute și gîndește-te la ziua de azi, pomenind numele lui Allah ; grăbește, hai !

— E păcat să vorbești despre cele religioase ? Ne aducem aminte de păcate și cerem iertare pentru ele. N-ai vrea să ne îndrumi, șeihule ?

Șeihul șopti înfuriat :

— Ce ticălos viclean ! Te doare capul de flecăreala lui. Apoi își aduse iar aminte de răposat: Mi se face rău cînd mă gîndesc la povara asta. Se îndreptă puțin, apoi zise : Scuză-mă, Ammi Șaaban. Sînt bolnav, sînt foarte răcit. Apoi, auzind strigătele copiilor și plînsul femeilor din camerele vecine, alergă la ei pentru a-i liniști. Le zise, cu ochii în pămînt : Răbdare, aveți încredere în Allah cel lăudat. El îi apără pe cei loviți și-i vindecă pe cei răniți ! Răposatul ne era scump tuturora, Allah să-l ierte, dar cine este nemuritor în lumea asta ? Consolați-vă pentru cel mort cu mila și îndurarea lui Allah !

Apoi s-a întors grăbit, lăudîndu-l și slăvindu-l pe Allah, așteptînd, cu o dorință mistuitoare, clipa cînd mortul va fi dus spre locul de veci... Și cîtă mînie mocnea în sufletul său împotriva acestui trîndav de Șaaban care-l ținea legat de atmosfera aceea sufocantă.

Se sprijini de perete, bombănind, iar ochii îi clipiră împotrivindu-se somnului care-i dădea tîr-

coale. Urmărea atent zgomotul mişcărilor celor care spălau mortul şi ale trecătorilor de pe drumul din faţa casei. Aţipi puţin, iar cînd se trezi, îl văzu pe Ammi Şaaban tot învîrtindu-se. Nu terminase încă să-l învelească pe răposat în giulgiu. Ţipă la el:

— Pînă cînd o să stăm aici? Timpul nu ne aşteaptă, Ammi Şaaban. Ai adormit sau ce te-a apucat? Toate trebuiesc făcute în grabă...

— Da, şi toate trebuiesc făcute bine. Iar răposatului, Allah să-l ierte şi să fie îndurător cu el, i se cuvine mai mult decît atît.

— Am implorat milă pentru el de atîtea ori!

Şeihul şi-a ciulit urechile şi a auzit undeva, departe, focuri de armă. A zis:

— Fraţilor, focurile astea de armă trebuie să fie urmate de venirea trupelor de la *merkez* încoace. Dacă o să ne mai învîrtim tot aşa, o să ne pomenim cu ei pe capul nostru. Eu v-am spus...

— Fără grijă, şeihule. Facem o treabă omenească în care nu e nimic necurat. Ce, am ieşit din pădure înarmaţi ca să se ia de noi? Astea sînt închipuiri de om fricos!

Şeih Giuma îşi strînse buzele, îşi duse mîna la nas şi fugi mormăind:

— Bată-te Allah să te bată, păcătosule. O să tragem astăzi din pricina ta mai mult decît din durerile morţii. Simt că plutesc în jurul nostru semne rău prevestitoare. Nu se află altă putere în afara lui Allah! Rosti în încheiere, după care se întoarse la mătăniile sale şi se sprijini de perete aşteptînd ca Ammi Şaaban să termine. Prin capul şeihului începură să treacă fel de fel de gînduri. Fel de fel de pedepse i se perindară pe dinaintea ochilor. Îşi aduse aminte de chinurile

la care fusese supus în lagăr și la postul de poliție. Își aduse aminte de torturile cu curent electric, de scufundarea în bazinele cu apă, de fiarele care-i încătușau picioarele și mîinile, de biciuire, de loviturile de picioare și de alte chinuri. Se înfricoșă amintindu-și de toate astea și se lipi de zid. Vacarmul și mișcările repezi de pe drum îl speriară. Merse în vîrful picioarelor și le șopti la ureche spălătorilor :

— Atenție, să nu vorbiți, să nu faceți vreun zgomot ! Soldații au trecut pe lîngă noi dar se vede că vor să ne încercuiască. Fiți cu grijă ! Apoi, tot în vîrful picioarelor, trecu și prin camerele celelalte și le șopti femeilor și copiilor: Tăceți, soldații vor să ne împresoare.

Apoi se întoarse la locul său de lîngă perete. Își ridică ochii spre cer, parcă rugîndu-se. Căldura era foarte puternică și transpirația îi curgea șiroaie pe trup. Puținii nori împrăștiați se duceau și veneau risipind umbre mohorîte, semănînd posomorală și tristețe. De data aceasta se trezi urlînd :

— Dacă nu vă grăbiți să-l pregătiți pe răposat eu mă duc și vă las să vă descurcați cum știți.

— Am terminat și cu spălatul și cu giulgiul. N-a mai rămas decît să-i vestim pe vecini să vină să-l ia ca să-l ducem la locul de veci...

Șeih Giuma ieși cu ochii în toate părțile de teama primejdiei și chemă pe cineva spunîndu-i:

— Du-te și anunță vecinii că trebuie să-l ducem pe răposat. Haideți, fraților !...

Apoi se întoarse la mort și se pregăti de plecare. Le făcu semn celor prezenți să iasă încet, să rostească : „Nu se află alt Dumnezeu în afara

lui Allah" și să recite *Al-Burda* [1]. Femeilor și familiei le recomandă să plîngă încet. Vecinii auziră și veniră să-l conducă pe mort, înghesuindu-se să-i poarte năsălia. Șeihul și tovarășii săi se așezară în fața năsăliei recitînd *Al-Burda*. Șeihul nu recita deloc entuziasmat, în ziua aceea, cum făcea de obicei. Recita cu glasul cît mai scăzut. Cît putea mai încet. Iar din cînd în cînd făcea semne tovarășului său, care aducea laude răposatului, să coboare vocea sau chiar să tacă. Dar Ammi Șaaban nu-i dădea nici o atenție. Se prefăcea că se supune, dar îi dădea înainte aducînd laude și îndemnîndu-i și pe tovarășii săi să-l ajute. Șeih Giuma n-avu încotro și trebui să-și înghită mînia, să-și piardă ziua resemnat, alături de Ammi Șaaban.

Și astfel cortegiul ajunse la cimitir. Se făcu rugăciunea, iar groparii începură să tragă țărînă peste cadavrul răposatului. Șeihul se apucă să recite în cor, cu grupul de „învățăcei" din sat, sure din *Coran*. Ammi Șaaban știa pe de rost, auzindu-le și repetîndu-le deseori, surele ce se recită pentru morți ; în ciuda faptului că era analfabet, li se alătură și el.

Groparii își terminară treaba și cei care-l însoțiseră pe răposat se pregăteau să se întoarcă acasă, umiliți de această stare de spaimă. Șeih Giuma se ridică în picioare ; în fața sa se aflau Ammi Șaaban și „învățăceii". Fratele celui decedat vîrî în buzunarul fiecăruia cît un pumn de bănuți. Fețele lor radiau de bucurie. Șeih Giuma își ridică mîinile spre cer rostind pe un ton trist:

---

[1] Numele unui poem cu largă circulație în cercurile religioase, imitînd qasida *Saud a plecat* a poetului Kaab Ibn Zuheir, pentru care autorul ar fi primit în dar o manta de la Profet.

— Doamne, fii îndurător cu răposatul și cu toți morții noștri. Fii bun și îndurător cu familia lui. Fii îndurător cu noi toți, Domnul nostru! În sfîrșit, fraților! Slavă lui Allah că ne-a scăpat de soldații aceia! Slavă lui Allah! Cel ale cărui fapte au fost de bună-credință trebuie să fie apărat...

Se grăbi, împreună cu ceilalți, să iasă dintre pomii din cimitir crezîndu-se în siguranță. Doar ce se îndepărtară puțin că se și treziră înconjurați de rînduri dese de soldați care le strigară :

— Mîinile sus! Luați-o înainte! Printre voi s-au strecurat rebeli sau ați fost în legătură cu ei...

Șeihul, pierzîndu-și firea, rosti :

— Facă-se voia Domnului!

Traducere de

Nicolae Dobrișan

MAROC

ABD AL-MAJID BEN JALLUN

S-a născut în anul 1915 în Maroc. Şi-a făcut studiile la Cairo, unde a rămas multă vreme, cunoscînd îndeaproape literatura modernă egipteană. Romanul său autobiografic *Despre copilărie* aminteşte de *Zilele*, romanul scriitorului egiptean Taha Husein. Este, de asemenea, autorul culegerii de nuvele *Valea sîngelui* (1948). În ultimii ani a lucrat în diplomaţie.

Nuvelele sale sînt remarcabile prin sensibilitatea lor şi au ca temă principală raporturile dintre marocani şi francezi din perioada protectoratului.

PESCARUL

De patruzeci de ani trăia pe acest mal îndeletnicindu-se cu pescuitul. Nu cunoştea nimic din viaţă în afara vîslitului pe mare şi a luptei cu valurile. Cînd se întorcea de la pescuit, după înfruntarea cu marea înspumată şi cu noaptea

frămîntată de vijelie, bucuria îi lumina fața acoperită de barba udă. Pescuitul era pentru el, înainte de meserie, un sport și o plăcere. De aceea nu-l interesa atît rezultatul, cît arta lui. Nu existau spectatori care să se entuziasmeze și să aplaude cînd se avînta printre valurile flămînde și înfuriate, dar mugetul zgomotos al mării stîrnea în sufletul lui ceea ce aplauzele publicului stîrnesc în sufletul sportivului. Simțea că lîncezește pe uscat, iar sufletul i se înveselea de fiecare dată cînd părăsea țărmul și vedea valurile înverșunîndu-se în jurul său. Acum are mai bine de șaizeci de ani, dar continuă să se lupte cu ele întocmai cum făcea cînd avea treizeci. Nu l-au interesat cîtuși de puțin, în cursul acestor ani îndelungați, pămîntul și întîmplările care l-au răscolit. Au avut loc evenimente furtunoase, dar el nu știe nimic, măcar că a auzit vorbindu-se despre ele. El e fiul albastrului : albastrul cerului și albastrul mării. De ce să-l intereseze aceste întîmplări prin care a trecut lumea ? De fiecare dată cînd auzea vorbindu-se despre ele își spunea : „Marea este lumea mea, iar uscatul e lumea oamenilor. Ei nu pot înțelege dacă le vorbesc despre mare în vreme ce eu îi înțeleg dacă-mi vorbesc despre uscat.“ Și totuși se mira cum de nu-l înțeleg atunci cînd le vorbește despre lumea apelor.

Întîmplările au continuat să se succeadă și să se precipite în Maroc, sau pe uscat — cum numea prietenul nostru, pescarul, țara sa — apropiindu-se și de țărmul cel frumos. Sufletul său se îmbăta de fericire cînd vedea stîncile risipite și nisipurile. I s-a spus că uscatul se va schimba, dar el nu credea că această schimbare va cuprinde și țărmul. Și iată că așa s-a și întîmplat : a

văzut o mulțime de oameni construind, a văzut apoi ceea ce ei au clădit și în sfîrșit o mare de vase acostate la țărm. S-a simțit îndemnat să se apropie de acest loc pentru a vedea ce se petrece acolo.

A văzut totul și a rămas pe gînduri. I s-a părut că vede o armată de pescari cu o flotă de vase, pregătindu-se să înceapă pescuitul. Dar ce și-a zis? „Să fie sănătoși! Marea, ca și uscatul, are dreptul să accepte înmulțirea oamenilor. Lumea mării se va bucura să primească marea de lume."

Ce înseamnă bărcuța lui cîrpită față de aceste corăbii strălucitoare? Și ce e plasa lui învechită și uzată în comparație cu uneltele lor moderne, strălucitoare? Dar nu l-a interesat nici asta.

Lucrurile însă nu stăteau chiar așa de simplu pe cît și le închipuia. Într-o zi s-a întors de la pescuit fericit, ca deobicei, și-a strîns peștele și s-a apucat să-și facă rugăciunea așteptînd să sosească omul care urma să i-l ducă la piață. Cînd și-a terminat rugăciunea a observat alături de el doi bărbați. Cufundat cum era în rugăciune nici nu simțise cînd au venit. S-a ridicat surîzător pentru a-i saluta, dar unul dintre ei i-a luat-o înainte:

— Dumnealui (și a arătat spre cel care-l însoțea) întreabă ce faci aici.

— O întrebare ciudată din partea unui vizitator. De unde a venit dumnealui?

— Dumnealui este stăpînul acestui țărm și al acestei mări.

Abbas pescarul — căci acesta era numele lui — a privit nepăsător, crezînd că omul nu prea știa ce spune. Cum să poată crede un om ca el că un alt om ar putea fi stăpînul mării?

A întrebat cerînd lămuriri:

— Ce vrei să spui ?

— Cum, nu pricepi ? Omul acesta e stăpînul țărmului și al mării. Nu-ți mai este îngăduit să pescuiești aici.

Abbas a răspuns nedumerit :

— Hm, spune mai clar ce vrei ? Poate vreți să vă dau pește ?

— Nu pricepi arăbește ? N-ai voie să mai pescuiești pe-aici.

— Ascultă, domnule... Lăsați glumele astea. Ce doriți ?

— Îți spun că trebuie să pleci de-aici, să te duci unde-i vedea cu ochii. Privește colo ! Îi vezi pe pescari ? Altcineva în afară de ei n-are voie să mai pescuiască pe-aici.

Abbas a izbucnit în rîs punînd mîna pe umărul omului, dar acesta i-a dat-o la o parte, zicîndu-i :

— Dacă n-ai de gînd să te cari, îți vom face barca praf și te vom alunga ca pe un cîine !

Apoi s-au îndepărtat lăsîndu-l să-și termine de unul singur rîsul. După puțin, Abbas s-a cufundat în treburi, uitînd de cei doi zurbagii care-l făcuseră să rîdă. Nu și-a mai adus aminte de ei decît în ziua următoare cînd au apărut din nou.

A fost foarte surprins văzîndu-l pe unul îndreptîndu-se spre el și pe celălalt apropiindu-se de barcă și sfărîmînd-o cu un tîrnăcop, întocmai cum făgăduise în ajun. A alergat spre el ca să-l oprească, dar omul l-a împins cît colo. Abbas — care învingea valurile ! — i-a dat o lovitură care l-a făcut să cadă, neputincios, pe spate. Pescarii francezi au alergat grămadă, l-au înhățat și a petrecut după aceea șase luni la închisoare, pentru că a îndrăznit să-i împiedice pe acei domni să-i sfărîme bărcuța și să-l alunge din locul în care trăise patruzeci de ani.

Toate astea acum au trecut. A ieşit din închisoare, dar nu se mai poate întoarce la mare fiindcă nu mai are barcă şi se teme de noii stăpîni ai mării. Da, marea aceea pe care şi-a petrecut întreaga viaţă şi pe care a îndrăgit-o, neştiind nimic în afară de ea, marea aceea cu ale cărei valuri învolburate se luptase prăvălindu-se în abisurile de apă din al căror adînc nu se mai zărea cerul ; mugetul valurilor care-i stîrnea entuziasmul, beţia pe care o simţea în vreme ce se lupta cu moartea pe crestele munţilor de apă — toate astea s-au dus ; întîmplările l-au aruncat pe uscat, întocmai cum valurile aruncă rămăşiţele corăbiilor pe care le-au devastat.

După aceea s-a obişnuit să vină în fiecare zi la ţărm, pe ascuns, aşezîndu-se într-un loc de unde putea să-i zărească pe pescari. Stătea acolo ceasuri în şir, fie zi, fie noapte. Singurul lucru care-l lega de viaţă erau doar amintirile sale despre mare. Rămînea acolo retrăind întîmplările trecute. Trăia între umbrele valurilor şi le simţea chemîndu-l parcă cu duioşie. Discuta cu vuietul mării împărtăşindu-i ceea ce simte. Ochii i se umpleau de lacrimi de fiecare dată cînd contempla această privelişte a lumii mării, dragă inimii lui.

Aşa, pînă cînd într-o noapte de iarnă s-a trezit simţind că e sfîşiat de nişte dureri şi că încet-încet i se apropie sfîrşitul. A luat o hotărîre teribilă. În vreme ce afară urla furtuna, s-a ridicat cu greu şi a ieşit păşind anevoie. Vîntul l-a doborît la pămînt. De fiecare dată cînd simţea că moartea îşi înfige ghearele în el, îi venea în minte marea, se redeştepta în el hotărîrea care-i dădea trupului sleit puţină vlagă. A petrecut întreaga noapte tîrîndu-se pe coate şi pe genunchi. Cum a adulmecat mirosul mării şi i-a auzit mugetul care

răspundea furtunii, a simțit revenindu-i viața și a continuat să înainteze încet-încet... Pînă cînd a ajuns între vasele franceze de pescuit. S-a tîrît spre unul din ele, l-a împins cu umărul și abia l-a urnit. L-a împins astfel ceasuri în șir pînă cînd în cele din urmă a ajuns cu el în apă.

Odată cu zorile, în toiul luptei dintre vînt și valuri, bătrînul Abbas a ajuns cu barca în apa mării... Apoi s-a agățat de o margine și după mari eforturi a reușit să se urce în ea... Valurile au început să-l legene, apoi să-l arunce de colo, colo. Vechiul om al mării a trăit aceleași sentimente din zilele de demult cînd pornea pe marea învolburată. Ochii i-au scînteiat de bucurie. A uitat toată suferința din ultimele zile. În acele scurte clipe dintre viață și moarte a depănat din nou, în toate amănuntele, amintirile celor patruzeci de ani pe care i-a trăit printre aceste valuri. Moartea, în brațele lor, i-a fost mai dragă decît viața pe uscatul lovit de nestatorniciile soartei.

Traducere de

Nicolae Dobrișan

TUNISIA

MUHAMMAD AL-AUNI

GLASUL MUEZINULUI

Cerul este limpede ; de o limpezime tulburătoare. Nu e nimic liniştitor în albastrul lui. Soarele surîde cu amărăciune şi-şi topeşte razele, vărsîndu-le peste asfalt ca pe un vin vechi care clocoteşte. Sărmana pasăre arde între cer şi pămînt, alunecă singură prin spaţiul încins, într-o tăcere tristă, cu un slab fîlfîit de aripi, care n-o ajută să zboare prea mult. Continuă să se legene şi să tremure, căutînd parcă odihnă în mijlocul acestei groaze care a ucis viaţa pe uliţele nepăsătoare ale satului... Îşi mişcă încă o dată aripile stinse, dar nu înaintează decît puţin. Penele care bat în negru lucesc sub razele de iad... Zboară, zboară, se înalţă mereu mai sus, spre soare... Ca un fluture stingher, ofilit de lumină... Apoi se pierde, devenind un punct strălucitor într-o genune de foc...

S-a oprit puţin şi a privit spre ea cu un ochi încremenit. I-a părut o insectă care se sinucide în mijlocul unui univers de gheaţă...

Poate că nu şi-ar fi întors privirea spre dreapta şi nici nu ştie de ce a făcut-o... Nici n-a căutat să afle cauza acestei priviri... De ce s-o afle ? O pri-

vire care l-a făcut să zărească un cîine slab căruia i se vedeau coastele şi-i atîrna limba. Stătea lungit la umbra unui zid dărăpănat, lingîndu-şi părul decolorat, din care se risipeau firele. Această căldură infernală ucide viaţa din orice fiinţă... Ochii cîinelui, inexpresivi şi stinşi, stau mărturie... Felul cum zace, întins, arată cît de slab şi de prăbuşit este; aproape că nu se mişcă, ba chiar nu se mişcă deloc... O suflare care iese şi intră într-un corp gol, supus unei experienţe privind presiunea atmosferică... Gîfîie... A luptat cu arşiţa şi a fost înfrînt; s-a întins rămînînd nemişcat... Se chinuie... Un cîine care se sinucide în mijlocul unui univers de gheaţă...

Şi-a continuat drumul cu paşi greoi, istovit, fără să se mire de această căldură şi fără a fi încîntat de ea. Poate că nici n-ar fi privit drumul, dacă pantofii nu i s-ar fi încins pînă într-atît încît să devină insuportabili. Un drum negru, uneori drept, alteori întortocheat, devenind, acolo unde se pierde, ascuţit ca limba unui şarpe. Şi-a continuat mersul fără să priceapă ce-i umblă prin cap. Şi-a pierdut parcă orice gînd. Se chinuie să-şi fixeze atenţia asupra unui gînd pentru a putea suporta singurătatea de pe uliţa aceea pustie, dar nu reuşeşte. Cu încetul, moleşala a pus stăpînire pe el, dar n-a simţit nici împovărare nici uşurare... Nu avea greutate, nu mai avea picioare care se mişcau purtînd un trup... lovind asfaltul străzii într-o aparentă cadenţă... Tac... tac... tac... tac... Zgomotul paşilor devenea mai puternic şi mai ascuţit... Sau aşa îşi închipuia el... Nu... Zgomotul se amplifică încet-încet... Ajunse la urechile lui din ce în ce mai ascuţit. Îl nelinişti nepotrivirea lui cu mersul care-i rămăsese liniştit... Deveni şi

mai ascuțit... Parcă ar fi niște bătăi în fier... uneori sînt așa, alteori nu sînt... Tac-bang!.. Tac-bang!... O dată așa, o dată așa... O dată ascuțit, altă dată slab... Mersul i-a devenit și mai greoi și se gîndește să se oprească. Armonia pașilor s-a pierdut; fiecare sună altfel și are un alt ecou... Tac-toooc!... Tac-toooc!... S-a uitat în dreapta, în stînga, s-a uitat înapoi, nu mai era nimeni pe drum. A ridicat din umeri și și-a continuat mersul nepăsător. Loviturile pașilor se dublează, se amestecă, apoi se ordonează și se unesc... Apoi din nou dublarea, dezordinea... Auzul se revoltă... Începe să studieze... Ecoul?... De unde ecou?!

Alți pași în față sau în spate? De unde pași? Tac! Toooc-tac! Toooc-tac!... Zgomotul pașilor se amestecă de data aceasta și mai tare decît înainte, iar auzul nu reușește să-l deslușească cîtuși de puțin. De după un cot apare o căruță trasă de un măgar care gîfîie toropit de căldură... Trage căruța alene... Stăpînul lui este și el cu gîndul aiurea; nici măcar nu-i trece prin cap să-l lovească sau să-l zorească... Răsucește tot timpul umbrela cu numeroase găuri, roasă pe margini... Din vreme în vreme își aduce aminte să-și șteargă sudoarea de pe fruntea bronzată și încrețită, adunată deasupra sprîncenelor dese în niște boabe mari și strălucitoare, care amenință să cadă dintr-o clipă în alta într-unul din ochii înroșiți sau în amîndoi deodată... Omul se trezește brusc, pocnește biciul în aer și strigă cu un fel de furie bolnavă: Hiii! Atunci măgarul tresare, liniștea sa se tulbură și este nevoit să se prefacă grăbit, ca și cînd s-ar strădui. Înaintează alături de un măgar nefericit care se tîrăște deasupra unei benzi

de gheață... Hiii !...Hiii !... Tac-tac ! Hiii ! Tac-tac ! Urechile se trezesc enervate. Încearcă din nou să desluşească... Tac... tac... Hiii ! Tac-toooc ! Dar ce-i asta ?... Toate glasurile au început să slăbească şi să se piardă, lăsînd în urma lor un bîzîit ciudat, însoțit de o pată roşie care se lățeşte, învăluind totul în jur... Drumul îşi pierde netezimea o dată ridicîndu-se, altă dată coborînd. Pare că se învolburează ; se încovoaie şi se adînceşte, apoi se linişteşte brusc... Capul i-a fost zguduit de o durere ascuțită ; se izbise cu fruntea de un zid... Ameţeala ? Îi e cunoscută. Precede crizele de inimă care pot fi puternice sau neprimejdioase. Exact aşa... Inima sa se agită începînd să bată mai repede... A fost cuprinsă de nebunie ; parcă şi-a ieşit din minți. Nu mai cunoscuse o criză de o asemenea violență... Pieptul i se ridică şi i se coboară într-o viteză neobişnuită sub influența bătăilor puternice, care aduc foarte mult cu bătăile unui ciocan într-un lemn găunos şi vechi... S-a lipit şi mai mult de perete şi şi-a desfăcut degetele mîinilor, încercînd să-şi înfigă unghiile în tencuiala care acoperea pietrele zidului dărăpănat... Pieptul i-a devenit neîncăpător, iar tăcerea inimii sale, care şi-a mobilizat toate forțele pentru a apăsa de data aceasta şi nu pentru a bate, s-a prelungit... În interiorul ei a simțit presărîndu-se şi topindu-se nişte valuri fierbinți, scurte şi întretăiate... Fruntea lucioasă i s-a făcut lac de sudoare şi a simțit cum slăbiciunea îşi face loc în toate încheieturile şi nu-i mai îngăduie să se țină pe picioare. A alunecat pe lîngă perete pentru a se aşeza şi s-a sprijinit într-una din mîini pentru a-şi recăpăta echilibrul... Dar iată că inima sa, după o presiune puternică, revine la pulsul rapid

și o simte reînviind... Apoi încordarea și oboseala... Mușchii feței i s-au întins aproape să se rupă, după care s-au moleșit atîrnînd ofiliți. Ochii îi străluceau aprinși, apoi parcă i se stinseră... A suportat tot timpul durerea, tăcînd... Cu strada pustie... Cu sufletul său arid... Știi de ce? De ce nu se teme de această criză? Știi de ce nu simte frica pe care o simt ceilalți oameni în astfel de situații? Știi de ce nu i se umplu ochii de lacrimi care să atenueze încordarea sa nervoasă de care nu poate scăpa?... L-a străbătut un fior infernal, purtînd un foc care usucă, un foc care aprinde, dar care nu ucide. Continuă să-și amintească de ziua aceea în care s-a trezit cu un sentiment nou, ciudat, despre care nu a vorbit nimănui de teamă să nu rîdă de el... Nimănui n-a spus. Nici măcar tatălui său... Dacă ar fi avut un tată ca ceilalți oameni!... Dar ce altceva face tatăl său pentru el, decît să-i asigure atît cît să trăiască? Nu vorbește cu el nici despre cele mai neînsemnate lucruri... De cele mai multe ori nu-i răspunde nici măcar la salut. Cît despre maică-sa, au înmormîntat-o cu mulți ani în urmă și nu-și amintește decît vag de ea... O cunoaște mai mult din auzite... A înțeles că a fost foarte frumoasă, fermecătoare!... În ceea ce-o privește pe soția tatălui său... Uneori îi dă atenție, alteori nu... Ce-o fi determinînd-o să se poarte astfel?! Cine s-o oblige sau s-o îndemne să fie bună cu acest orfan? Tatăl său este crud, cel puțin în aparență. Mai e și orgolios. Nu-i place să se creadă că ar avea slăbiciuni. Toate astea îl fac să se îndepărteze de el... Cum ar putea să se simtă îndemnat să-i vorbească despre acest sentiment nou care-i inspiră teamă? Nu poate; nici măcar nu-i trece prin cap așa ceva!... O să-și bată joc de el și o să-i spună că l-a cuprins teama

de moarte ! De ce să facă asta ? Şi oare tatăl său l-ar putea smulge din această teamă ?... Îşi aminteşte de frica ce-l însoţise ani îndelungaţi... Era mai bine aşa ! Ce bine ar fi fost dacă ar fi rămas cu ea, dacă nu i-ar fi pierit brusc !... Ce bine ar fi fost dacă acel sentiment ascuţit al prezenţei continue a morţii nu s-ar fi preschimbat într-o apatie continuă !...

Cît de plăcută a fost ziua aceea în care era gata-gata să-şi piardă minţile de teamă !...

Se afla atunci într-o cafenea, la umbra unui pom, iar în jurul lui, lumea pălăvrăgea gălăgioasă. El, ca de obicei, tăcea, şoptind doar singurătăţii lui... Cît de mult îi plăcea tăcerea ! Cît de mult îi plăcea să fie singur !... Simţea că nu are nevoie de ceilalţi ; avea o lume a lui, plină de speranţe şi teamă, de bucurii şi dureri. Era plin de hotărîre şi avînt, de ezitare şi nelinişte... Dar unde sînt toate astea ? Toate au dispărut, iar în sufletul lui s-a cuibărit disperarea... A devenit altfel decît ceilalţi... Nu mai simte nimic... Nimic din ce se întîmplă nu-l bucură şi nici nu-l întristează. Parcă ar fi de piatră... Deodată a simţit că e mai întuneric decît ar trebui... Şi-a dat seama că soarele luptă cu valurile orizontului şi că nu mai poate să le reziste. Întunericul este mai des decît ar trebui. Şi-a frecat ochii încercînd să-şi lămurească ce se întîmplă, dar capul i se îngreună, în timp ce celelalte părţi ale corpului i se făcuseră mai uşoare. Îşi pierdu controlul şi rupse lanţurile gravitaţiei ; era ca un corp rătăcit între doi aştri, într-un spaţiu neangajat !...

Ameţeala persista... De data aceasta nu dură prea mult. Nu făcu decît să-şi pună palma şi să apese încet pe locul acelei inimi crude. N-a strigat şi nici n-a cerut ajutor... Moartea s-ar putea să

vină imediat... Sau s-ar putea să întîrzie... O așteaptă nepăsător !... Cîndva se temea de ea, într-adevăr... Ba trăia, din această cauză, în neliniște și închipuiri neîntrerupte... I se păru că inima dă înapoi... I se păru că se liniștește... Ba se liniștise cu adevărat, revenind dintr-o dată la bătăile normale... Simți că forțele i se refac întrucîtva... Își continuă mersul ca și cînd nu i s-ar fi întîmplat nimic. Reveni la vechea cadență, pașii sunînd la fel... Tac !... Tac !... Tac ! Deodată auzi un fel de ecou al pașilor. De data aceasta nu se gîndi prea mult... Își dete seama de unde vine zgomotul... De undeva de aproape... Se opri pentru a se convinge. Bang ! Bang ! Bang ! El e... El e... În cap i se îngrămădiseră niște imagini confuze pe care încercă să le deslușească. Începu să caute năucit, cu ochii, în jur. Își dete seama de unde venea acest ciocănit... De la fierărie... Era Omar, fierarul, care-și pierduse tatăl cu ani în urmă din cauza unui atac de inimă ce-i răpise suflarea slabă, în vreme ce lovea fierul înroșit cu un baros uriaș.
Își continuă mersul... Se apropie de locuința tatălui său și se simți stînjenit... Gîndurile îi fură tulburate de neliniștea care-l cuprinse cînd ajunse la această închisoare rece ! Dar ce să facă ?... Cu toate visele și speranțele lui, reînnoite de furtuni și vijelii, nu găsea scăpare din această casă. Își drese glasul, ca de obicei, și intră fără să bată la ușă... Și exact ca de obicei, îl găsi pe tatăl său în colțul din stînga... Stătea rezemat de perete cu mîinile împreunate la ceafă. Tichia i se odihnea pe genunchi... Mamă-sa, sau mai exact soția tatălui său, stătea ceva mai la o parte, ca să n-o ajungă palma acestuia la o furie neașteptată... Avea întotdeauna la îndemînă papucii și ceașca de ceai... Așa dormea un somn liniștit. Muhammad închisese

ușile și ferestrele pentru a nu se mai auzi vacarmul din stradă... Toți tăceau... Ce era ciudat în asta ? Ca de obicei, salută :

— *Salamu alaicum !*

— Sss....

Îi răspunsese tatăl său... De data aceasta fusese generos cu el, încercînd să-i răspundă, voind să-l rostească pe „s", dar nereușind, fiind sîsîit... Sau poate nici nu-i răspunsese, ci doar le făcuse semn să tacă celor care nu dormeau... Căci tatăl său era un om taciturn. Dar asta nu l-a îndurerat cîtuși de puțin... A intrat în camera sa și a găsit-o întocmai cum o lăsase. Nici asta nu l-a mirat ! Patul din colț se afla în dezordine... Cartea era deschisă și se vedea titlul capitolului la care ajunsese... Cămașa murdară — îi rugase pe cei din casă să i-o spele — rămăsese spînzurată în cuiul ei, așa cum o lăsase... Iar aici era cina lui : acoperită cu un capac strîmb de aluminiu... Puțin dat la o parte... Poate că umblase pisica, dar negăsind nici carne nici pește, îl lăsase astfel... Ce era ciudat în asta ? Toate pisicile sînt curioase... N-avea poftă și nici nu voia să mănînce... Se apucă să-și schimbe îmbrăcămintea, nedînd nici o atenție faptului că toți nasturii pijamalei căzuseră de multă vreme... În locul nasturelui de sus al pantalonului se prinsese cu un ac de siguranță. Urcă scara spre terasă ducînd cu el niște lucruri ușoare de pe pat. Puse așternutul și se întinse ca de obicei, cu fața spre lună... Apoi luă o țigară din pachet și și-o aprinse... I se păru fadă, căldura îi luase și ei orice gust. Dar n-o aruncă, ci trase din ea adînc, lăsînd să se ridice, după o clipă, o pală de fum albastru în formă de spirală... Din ea se desprinse un cerc care se ridică rotindu-se... Îl urmări în zborul său de mătase pînă ce dispăru...

Mai trase încă o dată şi aruncă fumul, ţuguindu-şi buzele pentru a scoate o nouă spirală din care să se desprindă un alt cerc... Dar de data aceasta nu reuşi. Direcţia fumului se schimbă şi-i intră pe nara stîngă făcîndu-l să se înece şi să strănute puternic. Trase a treia oară, cu repeziciune, după care aruncă ţigara abia începută.

Se întinse leneş şi căscă zgomotos, voind parcă să se convingă că în curînd îl va ajunge somnul... Se răsuci întinzîndu-se pe burtă şi ridicîndu-şi picioarele. I se păru că noua poziţie este mai comodă, dar foarte curînd picioarele i se lăsară unul după altul, în jos, lovind terasa. Tac... Tac... Îi plăcu şi lovi mai tare, dar se întrerupse repede, revenind la poziţia normală, pe spate, pentru a evita vreo observaţie din partea tatălui său căruia nu-i plăcea zgomotul...

Oftă greu, bombănind în sinea lui : „Allah să-l ierte pe unchiul Salih, fierarul ! Moartea l-a răpit pe neaşteptate şi a înspăimîntat lumea !" În minte îi reveniră gînduri neclare despre întîmplarea de la cafenea... Cînd inima începuse să bată îşi închipuise că moartea va face cu el ceea ce făcuse şi cu vecinul lor, fierarul... Ce teamă i-a fost atunci ! Cît de tare şi de repede îi mai bătea inima! Tot trupul îi fu scăldat într-o sudoare rece ! Ce multă sudoare ! Oftă... Nu-şi mai aminteşte nici măcar cînd a început să se sperie... Îşi aminteşte numai că s-a speriat tare. Cîtă deosebire între întîmplarea de la cafenea şi cea de lîngă zidul acela !... Oftă încă o dată şi simţi cum neliniştea îi rodea străfundurile. Din nou îşi schimbă poziţia... Era gata să aţipească, dar se trezi brusc la vocea surorii sale :

— *Sidi*, Ali !...

Se întoarse grăbit spre ea și-i făcu semn să pună undeva cana cu ceai. A pus-o și a vrut să coboare, dar s-a mai întors încă o dată spre el și a neliniștit-o apatia lui.

— N-ai plecat astăzi? l-a întrebat.

— De la o vreme... a întrerupt-o el.

Apoi ea l-a lăsat și a coborît.

După ce și-a aprins o țigară, a luat cana de ceai și a sorbit puțin din ea, mirîndu-se cum de putuse să uite într-atît de logodnica lui. Cum de putuse lipsi atîta vreme? O lună și ceva. Și doar stă undeva, la doi pași. Mergea foarte des la ea. Prietenii săi ajunseseră chiar să-l mustre pentru asta. Își întrerupse brusc aceste gînduri. Începu să-și lovească, încet, pieptul cu degetele, închipuindu-și, în somnolența sa, că-i regăsește trăsăturile. Se strădui să rămînă cîteva clipe cu ea. Iat-o mișcîndu-se prin casă cu cochetărie! Dar... Într-adevăr oare ea se mișcă acum? O vede cu adevărat pe ea? Sau numai își închipuie? Și de ce vede numai frînturi disparate din ea? O parte din părul ei alături de fusta lungă și modestă... Dacă ceața n-ar fi învăluit restul, ar fi fost un cadru frumos... Dar el nu vede decît frînturi din iubita sa plutind într-o atmosferă clară, de o claritate dezgustătoare...

Și-a concentrat toată voința pentru a vedea fața celei dragi. Dar n-a văzut decît niște imagini urîte care nu se închegau într-o anumită formă, ci se învălmășeau groaznice, dezgustătoare.

Încă o dată s-a chinuit să-și concentreze imaginația pentru a îndepărta aceste forme grotești... Dar totul s-a destrămat... N-a mai văzut nimic...

A născocit liniștea celui învins și și-a apăsat buza de jos parcă reținîndu-și o lacrimă. Dar imediat și-a dat seama că se amăgește fiindcă ochii

săi erau mai uscați decît ochii fierarului mort! În cele din urmă a disperat! Mișcările i-au devenit mai slabe, iar apoi au încetat. A înghețat în așternutul său rămînînd încremenit... O moarte limpede, strălucitoare... O dată cu el a murit întreaga existență.

Pe stradă nu mai trecea nimeni și nici în casă nu se mai auzea nici o vorbă...

Animalele se potoliseră... Tăcuseră și vînzătorii... Și fierarul tăcuse... Tăcuse și luna și nu mai trimitea decît niște raze încețoșate, stinse. Pe terasele satului și-a făcut loc deznădejdea... Și deodată... Deodată văzduhul a fost străbătut de un strigăt neobișnuit, după care a urmat o voce puternică, dulce care a readus liniștea și pacea în sufletele celor din sat. S-a lăsat peste terase cu o blîndețe mătăsoasă, de căldură și liniște.

Melodia s-a ridicat ca fîlfîitul curat și liniștit al unei aripi pure, prin abisurile întinderii, reluată încă o dată într-o beție cerească. Se amestecau în ea îndoieli ca unduirea liniștită a unei pînze mînuită de un marinar iscusit...

S-a înfiorat în așternut, după ce vocea plăcută îl îmbătase cu vraja ei strălucitoare. Ochii i se înviorară, zărind o lumină selenară în strălucirea zorilor... Din ei s-a prelins o lacrimă fierbinte pe care o reținuse atîta vreme. S-a ridicat din nou... A coborît scara, s-a îmbrăcat în grabă și a ieșit val-vîrtej. Sora sa l-a oprit, întrebîndu-l dezorientată :

— Ce-i cu tine ?

— Glasul muezinului cheamă la rugăciune, i-a răspuns el din fugă.

Traducere de

Mioara Dobrișan

AHMAD HASSUN

SĂRBĂTOAREA NAŞTERII EI

A sosit dimineaţa... Luminile ei strălucesc... Cerul zîmbeşte... Soarele s-a ridicat şi el... Scoală-te... Scoală-te... Scoală-te... Treziţi-vă cu toţii... Lăsaţi somnul... Lăsaţi trîndăveala... Ea nu mai are loc printre noi... Fiecare trebuie să facă ceva. Tu fă curat în cameră... Aranjezi lucrurile, schimbi perdelele... Tu speli vasele, să nu rămînă urmă de murdărie pe ele... Tu adă masa. Uite şi rufele. Vezi să le calci bine... Nu te grăbi, dar nici nu zăbovi şi fii atentă cum lucrezi... Eu plec acum... O să mă întorc...

Cît despre tata, el luase coşul din nuiele de palmier, mare cît toate zilele, şi acum s-a întors gîfîind sub povara lui.

— Unde-i mama ?

— A plecat.

— Cînd ?

— Nu te gîndi la timp.

— Unde s-a dus ?

— Peste tot, dar o să se întoarcă.

— Cînd o să se întoarcă ?
— Azi nu există timp... azi noi lucrăm fără timp.
— Timpul trece...
— Pentru a ne hrăni.
— Trece, timpul trece...
— Pentru a ne realiza speranțele.
— Omul își realizează speranțele. Timpul se luptă cu noi și ne doboară.
— Nu spune asta. Noi creăm timpul, nu există timp în afara omului.
— Timpul e o bombă.
— Omul a făurit-o.
— Timpul e o sabie.
— În mîna omului.
— Lasă-mă... lasă-mă... Unde a plecat și cînd se întoarce ?... Vreau să vorbesc cu ea.
— Ai răbdare. Important este că o să se întoarcă... Și o să-i vorbești. Important e că ea participă la lucru, că trudește la fel ca și tine, că muncește... Și munca înseamnă existență. Este picătura de apă care udă timpul pentru a fi... Picătura de apă care dacă rămîne închisă, timpul este lovit de secetă și moare. Timpul fără muncă este un cadavru mutilat.
Un tablou lipsit de frumusețe.
O qasidă fără rimă.
— Eu mă duc acum.
— Cînd ?
— Important e că mă duc.
— Pentru a umple timpul ?
— Pentru a crea timpul.
— Crearea și umplerea timpului sînt doi gemeni. Trecutul sau prezentul ?

— Nu există decît trecutul.

— Prezentul e mai bun.

— Timpul acesta al tău nu are existență. Sau este un trecut care se rostogolește și se transformă. Prezentul e un trecut care se prelungește ; o clipă goală pe care trecutul o umple, răspîndind în ea viață.

— Prezentul este, există. Stabilirea pe lună nu este un prezent ?!

— S-a întîmplat asta ?

— Nu.

— Un ceas dacă există, devine trecut.

— Timpul în realitate.

— Nu există timp fără realitate.

— Dă-i puțină mîncare să-și umple burta. Îi e foame. În țara mea mai există înfometați. Credeam că au dispărut.

— Îți place trecutul.

— Și vorbesc mult despre el ; m-am născut într-o familie înstărită care trăia în belșug.

Am intrat în școală și eram apropiat și de inima învățătorului și de inima elevului.

Am trecut apoi la școala secundară, unde m-am remarcat prin inteligența și perseverența mea și am fost copleșit de premii. Am intrat la Universitate și am avut întîmplări foarte plăcute. Pe culoarele Universității, ea îmi tăia drumul ; ochii ei se opreau asupra mea și ai mei asupra ei sfredelind în adînc. În dimineața examenului mi-am căutat stiloul și nu l-am găsit. A sunat de intrare și tot nu-l găsisem. Casa era departe și nici o papetărie nu se afla pe undeva, prin apropiere. Am reluat căutarea, dar tot în zadar... M-am gîndit să mă apropii de ea, de o alta, de oricare student sau

studentă pentru a împrumuta un stilou care să-mi asigure viitorul. Mi-am închipuit, în clipa aceea, că s-a zis cu viitorul meu. Se va ciocni ca o mașină și se va face praf. Urcam scările, visător... M-a văzut și și-a dat seama că mă gîndesc la ceva, că sufăr, că vreau ceva... Mi-a întins stiloul și a plecat mîndră, fără să aștepte să-i mulțumesc. A săpat în mine o urmă adîncă, mare cît bucuria popoarelor, cît bucuria mea de astăzi, de ziua nașterii tale... Din ziua aceea am început să stăm de vorbă, să schimbăm bibliografii, să facem remarci referitoare la artă, cursuri, societate... Ne făceam vizite. Avea o mamă evlavioasă sau o mamă evlavioasă o avea pe ea. Avea un tată pios, care se închina lui Allah și era milostiv cu sărmanii... Făcuse pelerinajul de trei ori...

— Vorbești mult despre trecut.

— Pentru că îl cunosc.

La Universitate ne-am căsătorit. A fost o căsătorie frumoasă, fără zestre mare, fără ceremonie, fără datinile cunoscute. A fost ceva foarte simplu. Cu toate astea, a rodit și a durat... Unde este ea acum ?

— Tot timpul îți place trecutul și revii la el.

— Revin numai la el... Cît despre prezentul despre care vorbești tu, e numai minciună și iluzii.

— Te contrazici singur... De ce te pregătești pentru sărbătorirea nașterii mele ?

Tatăl și-a văzut de unele treburi, iar fiica sa Nahid s-a întors împreună cu ecoul discuției de mai sus... Trecutul este mai bun... Viitorul nu... El s-a căsătorit cu cea pe care a iubit-o... A fost mulțumit de viața pe care a dus-o și la școală și acasă... De aceea iubește el trecutul... Dar eu de ce să-l iubesc ? De ce să mă întorc la el ? Un trecut

proaspăt... Un pămînt deşert... O inimă îmbătrînită... Cartea *Talmudului*... El s-a dus... S-a urcat în avion şi acum se plimbă pe străzile Parisului. Eu nu cunosc acest oraş. Lumea vorbeşte mult despre el. Fete tinere... Tentaţii... Rîs... Joacă... Imoralitate... Îmbrăţişări... Serate... Sărutări... Băutură... Pat... Desfătări... Ţigări... Dans... îl vezi pe el făcînd asta? Miile de jurăminte făcute în braţele mele să le fi uitat? Fidelitatea lui e uriaşă. Cine ştie? Poate că face şi el asta, poate nu face...

S-a prefăcut resemnată. S-a apropiat de o carte din care a scos o fotografie şi şi-a alungat durerea. Era sfîşiată de durere... Dacă ar fi iubit-o, şi-ar fi continuat studiile în Tunisia, n-ar fi plecat în Franţa.

— Fotografia mea. Ce urîtă e!... Spun că sînt frumoasă. Nişte mincinoşi... Ipocriţi... Nu ştiu adevărul şi vorbesc... Spun că aş fi norocoasă... Tata are o poziţie de invidiat, iar mama e dintr-o familie de neam... Sărmanii... Nu văd decît aparenţele... Dacă ar vedea mai adînc, şi-ar da seama că frumuseţea mea este un veşmînt învechit... O mîncare părăsită... Frumuseţea mea este ca un orfan. Într-adevăr, frumuseţea mea a rămas orfană. Voi da la o parte poza de pe ea...

A contemplat-o... Braţul lui îi înconjura mijlocul... Iar ochiul lui se lipise de faţa ei...

— Îmi plăcea... Acum aproape îmi vine să fug cînd o văd... Mă enervează... Simt că explodez... Îmi pierd cunoştinţa... Sfîşii timpul şi spaţiul... Trăiesc şi nu ştiu că trăiesc... Iată, vin musafirii... Rîd în hohote... Sărmanii... Au venit pentru sărbătoare... Nebunii... În ochii lor eu trebuie să serbez trecutul... Ca tatăl meu... Ca mama mea... Toţi socotesc sfînt trecutul... Toţi îşi îndreaptă gîndu-

rile spre el, uitînd că există și viitorul... Cît despre mine, voi serba viitorul... Voi privi spre ceea ce vine... Iar cînd se va întoarce... Cînd îl voi vedea... Îl voi îmbrățișa și mă voi topi în el... Cînd toate astea se vor întîmpla, voi iubi trecutul... Voi sărbători timpul. Tot timpul...

Traducere de
Nicolae Dobrișan

CUPRINS

LIBAN

SIRIA

IRAK

SUDAN

IORDANIA

ALGERIA

MAROC

TUNISIA

Lector : TIBERIU AVRAMESCU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Apărut 1971. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 20,07. Coli tipar 14,25. A. nr. 3724/1971. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 87—34=59.

Tiparul executat sub comanda nr. 10 441 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România.

nuvele arabe

Volumul cuprinde nuvele din R.A.U., Liban, Siria, Irak, Sudan, Iordania, Algeria, Maroc și Tunisia.

«Relativ tinere, apărute de-abia la începutul secolului al XX-lea, nuvela și romanul arab au refăcut în cîteva decenii drumul străbătut de alte literaturi în decurs de secole. Nuvela a găsit foarte curînd aderență la public, pe de o parte pentru că a fost în permanență o expresie a năzuințelor popoarelor arabe, iar pe de altă parte din pricina condițiilor în care literatura se difuza și se mai difuzează încă în țările arabe. Penuria editorială face ca, în mare măsură, literatura să ajungă la cititor prin intermediul publicațiilor cotidiene sau periodice, iar genul care se pretează cel mai bine la această modalitate de difuzare, după poezie, a fost și este nuvela. De aceea nuvelistica este mult mai dezvoltată decît romanul în toate țările arabe, dar mai ales în cele care sînt lipsite de o activitate editorială, și rămîne, după poezie, genul cel mai popular.»

NICOLAE DOBRIȘAN

Lei 5

editura minerva